T.C.

Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı

Doktora Tezi

BAĞIMSIZ DIŞ DENETİM KALİTESİNİN KAR YÖNETİMİ ÜZERİNE ETKİSİ: BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN İŞLETMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Aysel AKÇAY
13926310

Danışman
Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN

Diyarbakır 2017

T.C.
Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
İşletme Anabilim Dalı

Doktora Tezi

BAĞIMSIZ DIŞ DENETİM KALİTESİNİN KAR YÖNETİMİ ÜZERİNE ETKİSİ: BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN İŞLETMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Aysel AKÇAY
13926310

Danışman
Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN

Diyarbakır 2017

TAAHHÜTNAME

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kâr Yönetimi Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve tez yazım kılavuzuna uygun olarak hazırladığımı taahhüt eder, tezimin kağıt ve elektronik kopyalarının Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım. Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

 Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.12.2017

Aysel AKÇAY

KABUL VE ONAY

Aysel AKÇAY tarafından hazırlanan "Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kâr Yönetimi Üzerine Etkisi: Borsa İstanbul'da İşlem Gören İşletmeler Üzerine Bir Araştırma" adındaki çalışma, 21.12.2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalında **DOKTORA TEZİ** olarak oybirliği / ~~oyçokluğu~~ ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN (Başkan)

Prof. Dr. Sait PATIR

Prof. Dr. Mehmet AYGÜN

Doç. Dr. Seyfettin ASLAN

Doç. Dr. Yılmaz DEMİRHAN

ÖNSÖZ

Son yıllarda hızla artan teknolojik, sosyal ve ekonomik alandaki gelişmeler ülkemizi ve firmaları derinden etkilemiştir. Bu gelişmeler doğrultusunda hem ülkeler hem de firmalar arasındaki rekabet hızla gelişmiş finansal tablo kullanıcılarının doğru ve güvenilir bilgi elde etme ihtiyacı artmıştır. Bu bağlamda bağımsız dış denetim kalitesinin önemi artmıştır. Bağımsız dış denetim kalitesi finansal bilgilerin doğruluk ve güvenilirliğini etkileyen önemli faktörlerden biri olarak kabul edilmektedir. Denetimin kaliteli olması finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla uygulanan kar yönetimini önemli ölçüde azaltmaktadır. Bu çalışmada bağımsız dış denetim kalitesinin kar yönetimi üzerindeki etkisi incelenmiştir.

Doktora tez çalışmam süresince bilgisini, tecrübesini ve değerli zamanını esirgemeyerek bana her fırsatta yardımcı olan değerli tez danışmanım Prof. Dr. Abdulkadir BİLEN'e teşvik edici yaklaşımı dolayısıyla teşekkürlerimi sunarım.

Lisans öğrenimimden bu yana yapıcı ve hoşgörülü yaklaşımıyla desteğini hiçbir zaman esirgemeyen, çalışmalarımızda her zaman sabırlı ve özverili davranan, değerli hocam Doç. Dr. Mehmet AYGÜN'e teşekkürü bir borç bilirim.

Çalışma süresince manevi desteğini her zaman hissettiren sevgili eşim Mustafa Emre AKÇAY'a ve bu süreçte kendisine ayırmam gereken zamandan feragat etmek zorunda kalan canım kızım Beril AKÇAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her aşamasında sevgi ve desteğini esirgemeyen çok değerli annem Semra ÖZTÜRKÇÜ ve babam Burhan ÖZTÜRKÇÜ'ye hürmetlerimi sunarım.

Aysel AKÇAY

Diyarbakır 2017

ÖZET

2000'li yılların başında yaşanan muhasebe skandalları bağımsız dış denetim kalitesinin sorgulanmasına neden olmuştur. Yöneticilerin karlarını artırmak veya azaltmak amacıyla gerçekleştirdiği kar yönetimi uygulamaları firmaların finansal tablolarına olan güveni azaltmıştır. Bağımsız dış denetimin amacı finansal tabloların Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri (GKGMİ)'ne uygun bir şekilde hazırlanmasını ve bu tabloların gerçek ve güvenilir bilgileri yansıtmasını sağlamaktır. Bunun sağlanması da denetimin kaliteli bir şekilde yapılmış olmasına bağlıdır.

Bu çalışmanın temel amacı denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere 2009-2015 yıllarını kapsayan ve Borsa İstanbul (BİST)'a kayıtlı farklı sektörlere ait 1525 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü ve denetim ücreti kullanılmıştır. Kar yönetiminin ölçümünde ise isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır. Ampirik analizlerde regresyon analizi yönteminden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kar yönetimi ile denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim firması büyüklüğü arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Buna karşın kar yönetimi ile denetim kalitesinin bir diğer göstergesi olan denetim ücreti arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmada kontrol değişkeni olarak kullanılan firma büyüklüğü, borçlanma oranı ve karlılık oranı ile kar yönetimi arasında ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar Sözcükler

Denetim Kalitesi, Kâr Yönetimi, Denetim Firması Büyüklüğü, Denetim Ücreti

ABSTRACT

The accounting scandals experienced at the beginning of 2000's raised questions about the quality of independent external audit. Earnings management applications performed by managers in order to increase / decrease their earnings reduced the trust on companies' financial reporting. The purpose of independent external audit is to ensure the preparation of financial reporting in accordance with General Accepted Accounting Principles (GAAP) and their reflection of true and reliable information. The assurance there of is dependent on performing a quality audit.

The basic purpose of this study is to identify the relation between audit quality and earnings management. In order to fulfill this purpose, annual observations covering the years of 2009-2015 on 1525 companies were utilized, which belong to different sectors and which are registered in the Istanbul Stock Exchange (BIST). Audit firm size and audit fees were used as the indicators quality of audit this study. Discretionary accruals were used during the measurement of earnings management. The regression analysis method was used during empirical analyses. Pursuant to the analysis made, a meaningful relation was found in negative and statistical terms between earnings management and audit firm size, which was used as the indicator of audit quality. On the other hand, a positive relation was found between earnings management and audit fees, which is another indicator of audit quality. The study further found that a relation existed between earnings management and firm size, debt ratio and profitability ratio, which are used as control variables.

Key Words

Audit Quality, Earnings Management, Audit Firm Size, Audit Fees

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖNSÖZ.....I

ÖZET.....II

ABSTRACT.....III

İÇİNDEKİLER.....IV

TABLO LİSTESİ.....XI

ŞEKİL LİSTESİ.....XII

KISALTMALAR.....XIII

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM.....5

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ.....5

1.1. DENETİMİN GENEL ÇERÇEVESİ.....5

1.2.DENETİM İLKELERİ.....7

1.3.DENETİM TÜRLERİ.....8

1.3.1.Amaçları Bakımından Denetim Türleri 8
1.3.1.1.Finansal Tablolar Denetimi 8
1.3.1.2.Uygunluk denetimi: 9
1.3.1.3.Faaliyet Denetimi 10
1.3.2.Denetçinin Niteliğine Göre Denetim Türleri 11
1.3.2.1.İç Denetim 12
1.3.2.2.Kamu Denetimi 13
1.3.2.3.Bağımsız Denetim 14

1.4. DENETÇİ KAVRAMI 14
1.4.1.Bağımsız Denetçiler 15
1.4.2. İç Denetçiler 16
1.4.3. Kamu Denetçileri 17

1.5.DENETİM SÜRECİ 18
1.5.1.Müşteri Seçimi ve İşlerin Kabul Edilmesi 20
1.5.2.Denetimin Planlanması 20
1.5.3.Denetimin Yürütülmesi 21
1.5.4.Denetim Raporunun Hazırlanması 21

1.6.DENETİMİN ÖNEMİ VE YARARLARI 22

1.7.DENETİM KANITLARI VE TEKNİKLERİ 23
1.7.1.Denetim Kanıtlarının Sayısını Etkileyen Unsurlar 23
1.7.1.1.Önemlilik 24
1.7.1.2.Nitelik 24
1.7.1.3.Risk 24
1.7.1.4.Maliyet 24
1.7.1.5.Ana Kütlenin Büyüklüğü ve Özelliği 25
1.7.2.Denetim Kanıtlarının Güvenilirliğini Etkileyen Unsurlar 25
1.7.2.1.Kanıtın İlgililiği 25
1.7.2.2.Kanıtın Kaynağı 25
1.7.2.3.Kanıtın Zamanlılığı 26
1.7.2.4.Kanıtın Nesnelliği 26

1.7.3.Denetim Kanıtı Türleri 26

1.8.DENETİM TEKNİKLERİ 29

1.8.1.Fiziki İnceleme 30

1.8.2.Gözlem 30

1.8.3.Belgelerin incelenmesi 31

1.8.4.Teyit (Doğrulama) 32

1.8.4.1.Olumlu Doğrulama 32

1.8.4.2.Olumsuz Doğrulama 33

1.8.4.3.Boş Bakiyeli Doğrulama 33

1.8.5.Soruşturma 33

1.8.6.Yeniden Hesaplama 33

1.8.7.Yeniden Uygulama 34

1.8.8.Analitik İnceleme 34

İKİNCİ BÖLÜM 37

KALİTE VE BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER 37

2.1.KALİTE KAVRAMI 37

2.2. BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİ VE ÖNEMİ 39

2.3.BAĞIMSIZ DIŞ DENETİMDE KALİTE ÖLÇÜTLERİ 43

2.3.1.Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları 43

2.3.1.1.Genel Standartlar 44

2.3.1.1.1.Mesleki Eğitim ve Yeterlilik 44

2.3.1.1.2.Bağımsızlık 45

2.3.1.1.3.Mesleki Dikkat ve Özen 46

2.3.1.2.Çalışma Alanı Standartları 46

2.3.1.2.1.Planlama ve Gözetim 46

2.3.1.2.2.İç Kontrol Yapısının İncelenmesi 47

2.3.1.2.3.Yeterli Kanıt Toplanması 48

2.3.1.3.Raporlama Standartları 49
2.3.1.3.1.Genel Kabul Görmüş Muhasebe ilkelerine Uygunluk Standardı 49
2.3.1.3.2.Tutarlılık 50
2.3.1.3.3.Yeterli Açıklama Standardı 50
2.3.1.3.4.Görüş Bildirme Standardı 50
2.3.2.Uluslararası Denetim Standartları 51
2.3.3.Uluslararası Kalite Kontrol Standartları 57
2.3.3.1.Kalite Kontrol Sisteminin Unsurları 58
2.3.3.1.1.Firma İçinde Kaliteye İlişkin Liderlik Sorumlulukları 58
2.3.3.1.2.İlgili Etik Gereklilikler 59
2.3.3.1.3.Müşteri İlişkisi ve Sözleşmenin Kabulü ve Devam Ettirilmesi 59
2.3.3.1.4.İnsan Kaynakları 59
2.3.3.1.5.Denetim Sözleşmesinin Yerine Getirilmesi 59
2.3.3.1.6.İzleme 60
2.3.4.Mesleki Etik Standartlar 60
2.3.5.Türkiye Bağımsız Denetim Standartları 61

2.4.BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER 64
2.4.1.Bağımsız Denetim Firmasının Büyüklüğü 65
2.4.2.Denetim Süreci 66
2.4.3.Şeffaflık ve Denetim Raporu 67
2.4.4.Denetim Ücreti 68
2.4.5.Denetçinin Mesleki Yeterliliği ve Tecrübesi 70
2.4.6.Denetim Süresi ve Denetçi Rotasyonu 70
2.4.7.Denetçinin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Dürüstlüğü 72
2.4.8.Denetçinin Sektörel Uzmanlığı 72
2.4.9.Kurumsal Yönetim Yapısı 74
2.4.10.Etik Standartlar 76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM 77

KAR YÖNETİMİ 77

3.1.KAR KAVRAMI 77

3.2.KAR YÖNETİMİ 78

3.3. KAR YÖNETİMİ GÜDÜLEYİCİLERİ 81

3.3.1.Sermaye Piyasası Güdüleyicileri 83

3.3.2.Sözleşmelere Dayalı Güdüleyiciler 86

3.3.3.Kural Koyuculara Yönelik Güdüleyiciler 88

3.4.KAR YÖNETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER 89

3.4.1.GKGMİ Çerçevesi İçinde Kar Yönetimi: 89

3.4.2.Gerçek İşlemler Yoluyla Kar Yönetimi 91

3.5.KAR YÖNETİMİNİN NEDENLERİ 93

3.5.1.Finansal Analistlerin Kar Tahminleri 93

3.5.2.Finansal Raporlama Standartları 94

3.5.3.Yönetim 96

3.5.4.Sahiplik Yapısı 98

3.5.5.Zayıf İç Kontrol Yapısı 101

3.5.6.Bağımsız Denetim 103

3.5.7.Şirket Birleşmeleri ve Satın Almaları 104

3.5.8.Rekabet 106

3.5.9.Kısa Vadeli Odaklanma 106

3.5.10.Gerçekçi Olmayan Plan ve Bütçeler 107

3.5.11.Denetimden Sorumlu Komite 107

3.6.KAR YÖNETİMİ TEKNİKLERİ 109

3.6.1.Kurabiye Kavanozu Rezervi Teknikleri 111

3.6.2. Büyük Temizlik Tekniği 112

3.6.3.Gelecek İçin Büyük Bahis Tekniği 113

3.6.4.Yatırım Portföyünü Kabartma Teknikleri 114

3.6.5.Problem Çocuğu Dışarı At Tekniği 115

3.6.6. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini Değiştirme Tekniği 116

3.6.7.Amortisman, İtfa ve Tükenme Payları İle İlgili Teknikler 117

3.6.8.Satma / Daha Sonra Leasingle Geri Alma Teknikleri 118
3.6.9.Faaliyet /Faaliyet Dışı Kar Teknikleri 119
3.6.10.Borcun Vadesinden Önce Ödenmesi Tekniği 120
3.6.11.Türev Ürünlerin Kullanılması Tekniği 120
3.6.12.Gemiyi Batırma Tekniği 121

3.7.KAR YÖNETİMİNİN ÖLÇÜLMESİNDE KULLANILAN MODELLER 122
3.7.1.Kar Yönetiminin Ölçümünde Toplam Tahakkukları Kullanan Modeller 126
3.7.1.1.Healy Modeli (1985) 128
3.7.1.2.DeAngelo (1986) Modeli 130
3.7.1.3.Jones Modeli (1991) 132
3.7.1.4.Modifiye Edilmiş Jones Modeli 134
3.7.1.5.Endüstri Modeli (1991) 135
3.7.2.Kar Yönetiminin Ölçümünde Özel Tahakkukları Kullanan Modeller 136
3.7.3.Kar Yönetimi Ölçümünde Sıklık Dağılımını Yaklaşımı 138

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM 140

BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN İŞLETMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 140

4.1.ARAŞTIRMA HAKKINDA 140
4.1.1.Literatür Taraması ve Hipotez Geliştirme 140
4.1.1.1.Denetim Kalitesi Göstergesi Olarak Denetim Firması Büyüklüğünün Kullandığı Çalışmalar 141
4.1.1.2.Denetim Kalitesi Göstergesi Olarak Denetim Ücretinin Kullanıldığı Çalışmalar 151
4.1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi 153
4.1.3.Veri Seti ve Örneklem 154
4.1.4.Araştırma Yöntemi 155
4.1.5.Araştırma Modeli 155
4.1.6.Değişkenler 155
4.1.6.1.Bağımlı Değişken 155

4.1.6.2. Bağımsız Değişken..... 158
4.1.6.2.1.Denetim Firması Büyüklüğü..... 159
4.1.6.2.2.Denetim Ücreti..... 160
4.1.6.3.Kontrol Değişkenleri..... 160

4.2.AMPİRİK ANALİZ VE BULGULAR..... 162
4.2.1. Tanımlayıcı İstatistikler..... 162
4.2.2. Regresyon Analiz Sonuçları..... 165

SONUÇ..... 169

KAYNAKÇA..... 175

TABLO LİSTESİ

Sayfa No.

Tablo 1: Uygunluk Denetimi Kriterleri 10
Tablo 2: Faaliyet Denetimi Kriterleri 11
Tablo 3: Denetim Süreci 19
Tablo 4: Denetimin Amacına Göre Analitik İnceleme Tekniklerinin Kullanımı 35
Tablo 5: Uluslararası Denetim Standartları 53
Tablo 6: Türkiye Bağımsız Denetim Standartları 62
Tablo 7: Kar Yönetimi: Koşullar ve Güdüleyiciler 82
Tablo 8: Hisse Senedi Geri Alım Yoluyla Kar Yönetimi 122
Tablo 9: Kar Yönetiminin Ölçülmesinde Kullanılan Modeller 124
Tablo 10: Örneklem Kapsamında Kullanılan Firma Yılları 154
Tablo 11: BIG4 Tanımlayıcı İstatistikler 162
Tablo 12: Denetim Ücretine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler 163
Tablo 13: Tanımlayıcı İstatistikler (Karşılaştırmalı) 164
Tablo 14: Regresyon Analizi Sonuçları-I 166
Tablo 15: Regresyon Analizi Sonuçları-II 168

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No.

Şekil 1: Finansal Tablolar Denetimine Genel Bakış 9
Şekil 2: Denetçi Türleri 14

KISALTMALAR

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
AICPA	Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü
ASQC	Amerikan Kalite Kontrol Derneği
BDDK	Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
BDS	Bağımsız Denetim Standartları
BİST	Borsa İstanbul
CEO	*Chief Executive Officer*
FRC	Finansal Raporlama Kurulu
GKGMİ	Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
IAASB	Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu
IASC	*Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi*
IESBA	Uluslararası Muhasebe Meslek Mensupları Etik Standartlar Kurulu
IFAC	Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu
IFRS	Uluslararası Finansal Raporlama Standartları
IIA	Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü
INTOSAI	Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Örgütü
ISAs	Uluslararası Bağımsız Denetim Standartları
ISQC	Uluslararası Kalite Kontrol Standartları
İMKB	İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
İSMMMO	İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası
JIS	Japon Standartlar Enstitüsü
KGK	Kamu Gözetimi Kurumu
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
PCAOB	Halka Açık Şirketler Muhasebe Gözetim Kurulu
SEC	Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler Komisyonu
SGK	Sosyal Güvenlik Kurumu
SMMM	Serbest Muhasebeci Mali Müşavir
SOX	*Sarbanes-Oxley Kanunu*
SPK	Sermaye Piyasası Kurulu
TDS	Türkiye Denetim Standartları
TMUD	Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği
TMUDESK	Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu
TTK	Türk Ticaret Kanunu
YMM	Yeminli Mali Müşavir

GİRİŞ

2001 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde (ABD) yaşanan Enron skandalı muhasebe ve denetim alanında çığır açmıştır. Enron ve daha sonrasında Worldcom, Global Crossing, Tyco, Cerox gibi firmalarda yaşanan skandallara yönelik yapılan incelemelerde söz konusu firmaların finansal raporları ve bunları denetleyen denetim şirketleri ile ilgili önemli bulgular elde edilmiştir. Bu skandalların incelenmesi amacıyla yapılan çalışmalarda firmaların finansal durumlarını daha iyi göstermek adına hata ve hilelere başvurduğu ve Arthur Andersen başta olmak üzere birçok denetim firmasının yapılan bu hata ve hileleri göz ardı ettiğine dair önemli kanıtlara ulaşılmıştır. Bu durum işletme yönetimine, finansal raporlara ve söz konusu firmaların denetimini yapan bağımsız denetim şirketlerine olan güveni oldukça azaltmıştır. Bu nedenle bağımsız denetimin daha kaliteli yapılması amacıyla muhasebe ve denetim sisteminde değişiklik ve düzenlemelere gidilmiştir. Böylece Enron olayına benzer bir skandalın tekrar yaşanmaması adına Sarbane's Oxley Kanunu başta olmak üzere Avrupa Birliği ülkelerinde ve Türkiye'de kamu otoriteleri tarafından yeni düzenlemeler yürürlüğe konulmuştur. Bu yeni düzenlemelerin amacı sermaye piyasalarına karşı oluşan güven kaybını azaltmak ve borsada işlem gören firmaların finansal raporlarının şeffaflık, güvenilirlik gibi sorumlulukları yerine getirmelerini sağlamaktır.

Kar yönetimi; bazı özel kazançlar elde etmek amacıyla finansal raporlama sürecine kasıtlı olarak yapılan bir müdahale olarak tanımlanabilir. Finansal raporlamanın amaçlarından biri yatırımcılara, alacaklılara ve diğer mevcut ve potansiyel yatırımcılara firma hakkında bilgi sağlamaktır. Ancak yöneticilerin firma ve /veya yönetici çıkarlarını korumak amacıyla finansal raporlama sürecinde kar yönetimi uygulamalarına yönelmesi şirket finansal tablolarından yararlanan

yatırımcı, çalışanlar, kredi verenler gibi bilgi kullanıcılarının kararlarında yanılmalarına neden olmaktadır. Bu nedenle finansal tablo kullanıcıları kar yönetiminin etik olmadığını ve mutlaka Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) gibi iyi tanımlanmış muhasebe standartlarına dayanarak engellenmesi gerektiğini düşünmektedirler.

Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerinin (GKGMİ) esnek bir yapıya sahip olması finansal tabloların hazırlanması konusunda firma yöneticilerine kendi yargılarını kullanma olanağı sunmuştur. Böylece yöneticiler finansal raporlama sürecinde kendi yargılarını kullanarak işletme hakkında sahip oldukları bilgileri ilgili taraflara aktararak finansal tabloların etkinliğini artırabilmektedirler. Ancak yöneticiler bu esneklikten yararlanarak kar beklentilerini karşılamak, hisse senedi fiyatlarını artırmak, piyasa düzenleyicilerinin müdahalelerinden kaçınmak, teşvik primlerini ya da firma itibarını artırmak amacıyla kar yönetimi uygulamalarına da yönelebilmektedirler.

Yöneticilerin firmanın finansal performansını olduğundan farklı göstermek amacıyla yönelmiş olduğu kar yönetimi uygulamaları finansal raporların şeffaflık ve güvenilirliğini azaltarak yatırımcıların zarar görmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda yönetici tarafından ileri sürülen bilgilerin doğrulunun tespit edilebilmesi için yapılan denetimlerin kaliteli olması büyük önem taşımaktadır.

Kar yönetimi uygulamaları yöneticilerin kişisel yargılarına bağlı olarak gerçekleştiği için doğrudan tespit edilmesi oldukça zordur. Bu nedenle çoğu araştırmacı (Becker ve diğerleri, 1998; Francis, Maydew ve Sparks, 1999; Affes ve Smii, 2016; kar yönetimini ölçmek için toplam tahakkukları bir gösterge olarak kullanmıştır. Toplam tahakkuklar ise isteğe bağlı olan ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar olmak üzere iki unsurdan oluşmaktadır. İsteğe bağlı tahakkuklar yöneticilerin takdir haklarını kullanmaları sonucu ortaya çıkan tahakkuklardan oluşurken; isteğe bağlı olmayan tahakkuklar ise şirket faaliyetleri ile ilgili tahakkuklardan oluşmaktadır. Bu nedenle konu ile ilgili çalışmalarda genellikle isteğe bağlı tahakkuklar kar yönetimi göstergesi olarak kullanılmıştır.

Bağımsız dış denetim kalitesi, denetim firması tarafından müşteri işletmenin mali tablolarına ait bilgilerin yasal düzenlemelere uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmek ve bu doğrultuda finansal tablo kullanıcılarına makul bir güvence sağlamak açısından son derece önemlidir. Genel olarak bağımsız dış denetimin amacı pay sahiplerinin çıkarlarını finansal tablolarda yapılan hata ve hilelere karşı korumaktır.

Denetim kalitesinin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmasa da DeAngelo (1981) denetim kalitesini; a) Finansal tablolardaki hata ve hileleri tespit etmek ve b) bulunan önemli hata ve hilelerin rapor edilmesinin piyasa tarafından değerlenen olasılığı olarak tanımlamaktadır. Bu tanımdan hareketle denetim kalitesi hem denetçi yetkinliğinin hem de denetçi bağımsızlığının bir işlevi olarak görülür. Denetçinin finansal tablolarda yapılan hata ve hileleri tespit etme olasılığı denetçi yetkinliğinin bir ölçütü iken bunları rapor etme ihtimali ise denetçi bağımsızlık düzeyinin bir ölçüsüdür. Ancak denetim kalitesinin bu iki unsuru doğrudan gözlemlenemediğinden, ilgili çalışmalarda denetim kalitesi genellikle dolaylı olarak ölçülmüştür. Konu ile ilgili literatür incelendiğinde denetim kalitsini ölçmek için birçok gösterge kullanılsa da en yaygın olarak kullanılan denetim kalitesi göstergeleri bu çalışmada olduğu gibi denetim firması büyüklüğü ve denetim ücretidir. DeAngelo (1981) denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğünü kullandığı çalışmasında büyük denetim firmalarının diğerlerine göre daha donanımlı ve daha bağımsız oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ayrıca yapılan çalışmalarda büyük denetim firmalarının itibarlarını korumak ve dava risklerini en aza indirgemek amacıyla daha kaliteli denetimler yapacakları belirtilmektedir. Bu nedenle piyasadaki itibarını kaybetmek istemeyen büyük denetim firmalarının müşteri işletmenin finansal tablolarında yapmış olduğu hata ve hileleri ortaya çıkarma ve bunu rapor etme olasılığının daha yüksek olduğu ileri sürülmektedir. Denetim kalitesinin bir diğer göstergesi olan denetim ücreti denetim firmasının müşteri işletmeye ekonomik olarak daha bağımlı hale gelmesine neden olabilir. Ayrıca denetim firmalarının denetim dışı hizmetlerden kaynaklanan ücretleri denetçilerin bağımsızlığını zedeleyerek denetim kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle denetim ücretleri denetimin bağımsızlığını, tarafsızlığını ve kalitesini koruyacak şekilde belirlenmelidir.

Yukarıdaki teorik tartışmalardan hareketle bu çalışmanın amacı denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amaç doğrultusunda 2009-2015 yıllarını kapsayan ve Borsa İstanbul'a kayıtlı farklı sektörlere ait 1525 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Kullanılan tüm verilerin elde edilmesinde Kamuyu Aydınlatma Platformu'nun resmi web sayfasından (www.kap.gov.tr) yararlanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü ve denetim ücreti kullanılmıştır. Kar yönetimi göstergesi olarak ise literatür ile tutarlı bir biçimde isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır. İsteğe bağlı tahakkukların hesaplanmasında daha sonraki bölümlerde detaylı olarak açıklanmış olan "Modifiye Edilmiş Jones Modeli" kullanılmıştır. Firma büyüklüğü, borçlanma ve karlılık oranları ise literatür ile tutarlı bir şekilde kontrol değişkeni olarak kullanılmıştır (Becker ve diğerleri, 1998; Karacaer ve Özek, 2010, Nawaiseh, 2016). Çalışmada t testi ve çoklu regresyon analizinden yararlanılmıştır. Yapılan ampirik analiz sonucunda kar yönetimi ile denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim firması büyüklüğü arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna karşın kar yönetimi ile denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim ücreti arasında pozitif fakat istatiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde denetim kavramı, denetimin önemi ve denetim teknikleri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir. İkinci bölümde kalite, denetim kalitesi ve denetim standartları kavramları açıklanmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde kar ve kar yönetimi ile ilgili teorik bilgilere verilerek çalışmanın kavramsal çerçevesi oluşturulmuştur. Son bölümde ise konu ile ilgili literatür taraması yapıldıktan sonra çalışmanın yöntemi, kullanılan veriler ve modeller tanıtılmış daha sonra ampirik analiz sonuçları elde edilerek yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM
ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. DENETİMİN GENEL ÇERÇEVESİ

Son yıllarda teknolojik, ekonomik ve sosyal alanda yaşanan değişimler bir yandan ülkeleri diğer yandan işletmeleri etkilemektedir. Yaşanan bu değişimler dolayısıyla işletmelerin daha karmaşık bir hale gelmesi, bilgi sağlayanların taraflı davranması işletmelere olan güveni azaltmakta ve finansal bilgi kullanıcılarının güvenilir bilgiye olan ihtiyacını artırmaktadır. İlgili tarafların ihtiyaç duyduğu bu bilgilerin doğru ve güvenilir olması ise yapılan denetimler ile sağlanabilir (Haftacı, 2014:1). Dolayısıyla işletmenin başarısı denetimin doğru, güvenilir bir şekilde yapılması ile ilişkilidir. Denetimin doğru ve güvenilir bir şekilde yapılması ise denetim faaliyetlerinin Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlklerine (GKGMİ) uygunluk göstermesi ile mümkündür.

Denetim ile ilgili farklı tanımlamalar yapılabilir:

Dar anlamda denetim bir işletmenin ekonomik faaliyetleri sonucu hazırlanmış finansal tablolarının ve muhasebe kayıtlarının incelenmesidir.

Muhasebe denetimi, bir ekonomik birim veya döneme ait bilgilerin önceden belirlenmiş ölçütlere olan uygunluğunu belirlemek ve buna göre bir rapor düzenlemek amacıyla bağımsız bir uzman tarafından kanıt toplama ve değerlendirme sürecidir (Bozkurt, 2012: 23).

Denetim iktisadi faaliyet ve olaylara ilişkin iddiaların önceden saptanmış ölçütlere uygunluk derecesini araştırmak ve sonuçlarını ilgi duyanlara bildirmek için kanıt toplayan ve bu kanıtları değerleyen sistematik bir süreçtir (Kaval, 2008: 3)

Denetim ekonomik olaylar ve eylemler hakkındaki iddialara ilişkin tarafsız olarak kanıt toplanması ve bunların değerlendirilmesi, bu iddialar ile önceden belirlenmiş ölçütler arasındaki uygunluk derecesinin belirlenmesi ve elde edilen sonuçların finansal tablo kullanıcılarına iletilmesini sağlayan sistematik bir süreçtir (Costello,2003).

Yukarıdaki tanımlardan hareketle denetimin özellikleri aşağıdaki başlıklar altında toplanabilir:

Denetim Bir Süreçtir: Denetim belirli evrelerden oluşan dinamik bir faaliyettir. Denetim süreci denetçinin muhasebe bilgi ve belgelerini daha önceden belirlenmiş ölçütlere uygun bir şekilde toplaması bunları değerlendirmesi ve bir rapor düzenlemesi suretiyle finansal bilgi kullanıcılarını bilgilendirmesidir. Denetim plansız ve gelişigüzel bir süreç değildir.

İktisadi Faaliyet ve Olaylara İlişkin İddialar: İşletme tarafından hazırlanan raporlar ve belgeler işletme açısından bir iddia niteliğindedir. İşletmeler kendi menfaatlerini korumak amacıyla gerçek dışı beyanlarda bulunabilmektedir. Bu beyanlar yalnızca denetlenen firmanın finansal tablolarına ilişkin iddialarını değil aynı zamanda muhasebe sistemi ve süreci hakkındaki iddiaları da içerir. Hazırlanan bu raporlar ve beyanlar işletme tarafından menfaat gruplarına sunulmaktadır. Sunulan bu bilgilerin doğruluğu ve güvenilirliği denetim yoluyla belirlenmektedir.

Önceden Saptanmış Ölçütler: Denetçi işletmeler tarafından sunulan finansal tabloları daha önceden belirlenmiş kriterler ile karşılaştırarak finansal tabloların doğruluk ve güvenilirliğine karar verir. Bu kriterler, kanunlar, yönetmelikler, genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri olabilir. Bu kriterler yapılan denetimin türüne göre farklılık gösterebilmektedir. Örneğin bir denetim vergi amaçlı ise önceden belirlenmiş kriter vergi kanunları, muhasebe denetimi ise muhasebe standartlarıdır.

Tarafsızca kanıt toplama ve kanıtları değerlendirme: Kanıtlar, denetçinin karar sürecini etkileyecek denetçi tarafından toplanan bilgileri içerir. Denetim hedeflerine ulaşmak için denetçinin kullandığı her türlü bilgi denetim kanıtı olarak nitelendirilir (Haftacı, 2014:4). Denetçi işletme tarafından sunulan iddiaların doğruluğunu araştırmak için işletme ve işletme ile ilgili kişilerden bağımsız olarak yeterli miktarda ve kalitede kanıt toplar ve bu kanıtları uygun bir biçimde değerlendirir. Kanıt toplama ve değerlendirme süreci tarafsız olarak yerine getirilmelidir.

İlgi duyanlara bildirme: İşletme ile ilgili finansal olaylarla doğrudan veya dolaylı birçok kişinin ilgisi bulunmaktadır (Kaval, 2008:4). Denetçi yapmış olduğu değerlendirmeler sonucunda işletmenin finansal tablolarıyla ilgili ulaştığı bilgileri genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun bir şekilde yazılı bir rapor ile açıklar.

Denetim ileriye dönüktür: Denetim geçmişteki olay ve işlemleri ele alarak bir sonuca ulaşmakta ise de asıl amaç geçmişe ait zararı gidermekten çok gelecekte bu zararların olmaması için tedbirler almaktır (Erdoğan, 2002).

1.2.DENETİM İLKELERİ

Oluşturulacak görüşe temel oluşturacak yeterli, uygun ve kaliteli deliller toplayabilmek amacıyla uygulanan, hem maddi doğruluğu ve gerçekliği araştırmaya yönelik hem de mevzuata uygunluğu araştırmaya yönelik yapılan denetim işlemleriyle ilgili denetim ilkeleri beş adettir (Erdoğan, 2002):

Tamamlık: Bütün işlem ve olayların kayıtlara geçirilmiş olması

Gerçeklik: Kaydedilmiş işlem ve olayların ilgili dönem içinde gerçekleşmiş olması

Doğruluk: Kaydedilen işlemlerin doğru olarak hesaplanmış, değerlendirilmiş ve ölçülmüş olması

Kanunilik: Yasal düzenlemelere uygun olması

Açıklık: Kaydedilen işlemlerin açık bir şekilde tasnif edilmiş ve ait olduğu hesaba dahil edilmiş olmasıdır.

1.3.DENETİM TÜRLERİ

Denetim türleri çeşitli ölçütler altında sınıflandırılabilir. Denetçilerin statülerine ve denetimin amacına göre iki ana başlık altında toplanabilir.

1.3.1.Amaçları Bakımından Denetim Türleri

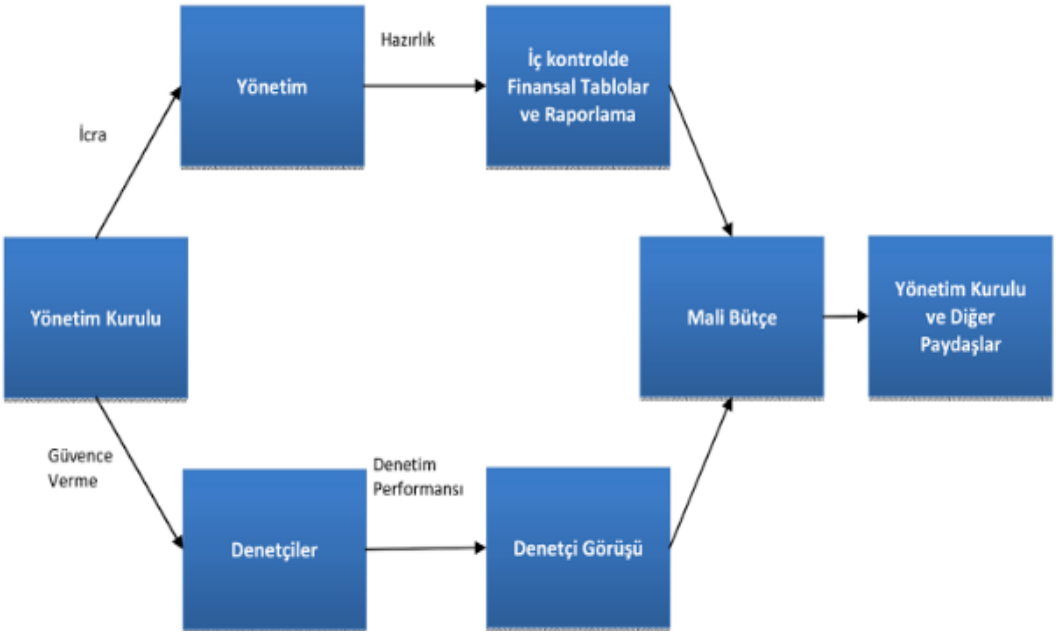
Amaçları bakımından denetim;

- Finansal tablolar denetimi
- Uygunluk denetimi
- Faaliyet denetimi

olmak üzere 3'e ayrılır.

1.3.1.1.Finansal Tablolar Denetimi

Bu denetimin amacı bir işletmenin finansal tablolarına ait bilgilerin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini tespit etmektir. Finansal tablolar denetimi denetlenen işletmenin finansal yapısına ait bilgilerin doğru ve eksiksiz bir şekilde tablolara yansıtılıp yansıtılmadığı hakkında bir görüşe varmak için yapılır. Bu denetimin asıl amacı finansal tabloların güvenilirliğini sağlamak ve mali tablo kullanıcılarına makul bir güvence sağlamaktır. Bu bakımdan bu denetimlerde muhasebe sisteminin nasıl işlediği ve elde edilen verilerin tutarlı olup olmadığı konusunda kanıt toplanması gerekmektedir. Toplanan bu kanıtlar ile finansal tabloların doğru ve güvenilir olup olmadığına yönelik denetim raporları hazırlanmaktadır. Finansal tablolar denetimi bu yönüyle finansal sisteme ve ekonomiye önemli katkıları olan bir konumdadır (Gündoğdu, 2016: 231).

Şekil 1: Finansal Tablolar Denetimine Genel Bakış (Kaynak: Gündoğdu, 2016: 231)

1.3.1.2.Uygunluk denetimi:

İşletme faaliyetlerinin yasalara, kurallara ya da işletme yönetimi tarafından emir, yönetmelik, politikalar gibi geliştirdiği mevzuata uygun olup olmadığının tespiti için yapılan bir denetim türüdür. Bu denetim türünde denetimin konusunu, bir işletmenin içerisindeki kişilerin yapmış olduğu eylemler ve faaliyetler oluşturur (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016:3).

Uygunluk denetimi kullanıldığı alanlar bakımından en geniş fakat özü bakımından en dar kapsamlı olan denetim türüdür. Uygunluk denetiminde bir ölçüt belirlenir ve işlerin bu ölçüte uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediği tespit edilir (Haftacı, 2014: 6). Uygunluk denetimi işletme içi ve işletme dışı kişiler tarafından yapılabilir. Devlet tarafından ya da işletme yönetimi tarafından belirlenen kurallara uygunluğun ölçülmesi genellikle iç denetçiler tarafından yapılmaktadır (Gücenme, 2004: 2). Banka müfettişleri, aracı kurum müfettişleri tarafından yapılan denetimler işletme içi uygunluk denetimine örnek verilebilir. Aynı şekilde vergi idaresi yetkililerince yapılan denetimler ise işletme dışı uygunluk denetimine bir örnektir (Haftacı, 2014: 6).

Tablo 1: Uygunluk Denetimi Kriterleri

Denetimin Hedefi	Uygunluk denetiminin hedefi, iç ve dış düzenleyici otoriteler tarafından belirlenen ölçütlere uygunluğun belirlenmesi ve bunun rapor edilmesidir.
Denetimin Kapsamı	Kurum bünyesinde gerçekleşen tüm faaliyetler, işlemler ve süreçler uygunluk denetiminin kapsamını oluşturur.
Denetimin Kriter ve Ölçütleri	Şirket ana sözleşmesi kapsamında kurumun tabi olduğu tüm kanun, yönetmelik, politika ve prosedürler ölçüt olarak kullanılır.

Kaynak: Aysel Gündoğdu, "Finansal Piyasalar ve Kurumlar" Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016, s.232

1.3.1.3.Faaliyet Denetimi

Faaliyet denetimi işletmelerin ne denli etkin ve verimli çalıştığını tespit etmeye çalışan bir denetim türüdür. Etkinlik ve verimliliğin belirlenmesinde tarafsız olarak kanıt toplanır, değerlendirilir ve sonuçlar üst yönetime iletilir (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 2). Faaliyet denetiminde amaç işletmelerin önceden belirlenmiş amaçlarına ulaşıp ulaşmadığı ve kaynaklarını verimli kullanıp kullanılmadığının belirlenmesidir (Gücenme, 2004: 3). Yapılan denetim sonucunda işletme yönetimine önerilerde bulunulur. Kamu ve özel şirketlerde iç denetçiler tarafından yapılan faaliyet denetimi aynı zamanda bir danışmanlık hizmetidir. Faaliyet denetimi işletmenin muhasebe bölümü dışındaki finans, pazarlama, araştırma geliştirme ve insan kaynakları gibi bölümlerin de işletme politikalarına ne denli uygun davrandığının incelenmesi sürecini de kapsamaktadır (İstanbul Serbest Muhasebeci

Mali Müşavirler Odası, [İSMMO], 2009). Bir başka deyişle faaliyet denetimi sadece parasal düzenlemeleri değil parasal olmayan olayları da ele almaktadır (Cömert ve diğerleri, 2013). Denetçi işletmenin bütün para ve mal akışını veya hizmet satışlarını tek tek veya rastgele inceleyebilir (Güçlü,2013:5).

Tablo 2: Faaliyet Denetimi Kriterleri

Denetimin amacı	Faaliyet denetiminin amacı, şirket faaliyetlerinin etkinlik ve verimliliğinin değerlendirilmesi ve bu değerlendirme neticesinde görüş bildirilmesidir.
Denetimin kapsamı	Şirket bünyesinde gerçekleştirilen tüm faaliyetler, işlemler ve süreçler denetimin kapsamını oluşturmaktadır.
Denetim kriter ve ölçütleri	Performansın değerlendirilmesi amacıyla bütçe ve stratejik hedefler ölçüt olarak kullanılır.

Kaynak: Aysel Gündoğdu, "Finansal Piyasalar ve Kurumlar" Teori ve Türkiye Uygulamasına Güncel Bakış, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016,s.233

1.3.2.Denetçinin Niteliğine Göre Denetim Türleri

Denetçi, denetim faaliyetlerini sürdüren yeterli mesleki bilgi ve deneyime sahip olan, bağımsız davranabilen ve yüksek etik değerler taşıyabilen kişiye denir (Bozkurt,2012: 31). Finansal raporların doğru bir şekilde hazırlanması ve sunulması konusunda görüş bildirebilecek en yetkili kişi bağımsız denetçidir. Denetçi finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlanıp hazırlanmadığını tespit etmeye çalışır. Böylece denetçi denetim yoluyla yönetimin finansal tablolar ile ilgili iddialarına geçerlilik kazandırarak finansal bilgi kullanıcıları açısından bilgilerin güvenilirliğini artırmış olur. (Moradi, Salehi ve Shirdel, 2011).

Denetim faaliyetlerini yerine getiren denetçiler çeşitli unvanlar altında çalışabilirler (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası [İSMMO], 2009). Denetçilerin niteliklerine göre denetim çalışmaları;

- İç denetim
- Kamu denetimi
- Bağımsız denetim

olmak üzere üç gruba ayrılırlar.

1.3.2.1.İç Denetim

İç denetim süreci işletme yönetimine katkı sağlaması bakımından önem taşımaktadır. İşletmelerde faaliyet alanlarının artması ve bağımsız birimlerin çoğalması nedeniyle iç denetim daha da önem kazanmıştır. İşletmelerin iç denetimden istenilen düzeyde faydalanmaları iç denetimin etkinliğine bağlıdır (Memiş, 2008). Sağlıksız bir iç denetim sürecinde denetçiler işletmelere yanlış veya eksik bilgiler sunacak işletme yönetimi de elde ettiği bu bilgiler doğrultusunda kararlar alarak işletmenin verimliliğini olumsuz yönde etkileyecektir. Bu bilgilerden hareketle iç denetimi şu şekilde tanımlayabiliriz:

İç denetim, işletme faaliyetlerini değerlendirerek yönetime bu bilgiler ışığında raporlar ve öneriler sunan, işletme çalışanlarının görevlerini etkin bir şekilde yerine getirmelerini sağlamak amacıyla işletme içerisinde oluşturulan bağımsız bir birimdir (Haftacı,2014:9).

Böylece iç denetim biriminin çalışmaları ve sunacakları raporların denetim kurulu ve tepe yönetimi için önemli bir veri kaynağı olduğu kabul edilmektedir (Demirbaş,2005).

İç denetim işletmenin amaçlarına ulaşmasına engel olan olumsuzlukların önlenmesine ve işletmelerin kurumsallaşmalarına önemli katkılarda bulunmaktadır (Hatunoğlu, Koca ve Kıllı, 2012). İç denetimden beklenen geriden gelip bir şeyler olduktan sonra tespitte bulunulması değil öngörüleri ile risklerin yanı sıra fırsatları da ortaya koymasıdır. İç denetim bir işletmenin risk yönetimi, kontrol ve kurumsallıkla

ilgili süreçlerinin etkinliğini değerlendirerek işletmenin amaçlarına ulaşmasını sağlar. Başka bir deyişle iç denetim işletmelere kontrol, risk yönetimi ve kurumsallaşma konularında danışmanlık görevi görmektedir. Dolayısıyla ihtiyaca göre iç denetim faaliyet veya uygunluk denetimi niteliği kazanabilir (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 5).

1.3.2.2.Kamu Denetimi

Kurumsal düzenin sağlanması ve hakların korunması amacıyla kamu kuruluşlarının kendi elemanlarına yaptırmış olduğu denetim türüdür (Karanfiloğlu, 1999). Kamu denetimi, özel sektör ve kamu denetimi olmak üzere iki biçimde yapılabilir. Kamuya yönelik denetimi gerçekleştiren kurumlar şunlardır (Gücenme, 2004: 3):

- Devlet denetleme kurulu
- Sayıştay
- Maliye bakanlığı
- SGK teftiş kurulu
- Halka açık kamu şirketleri için Sermaye Piyasası Kurulu

Özel sektöre yönelik denetimler ise;

- Vergi denetimleri
- Diğer denetimler (halka açık şirketler için SPK, bankalar için BDDK)

olarak açıklanabilir

Kamu denetimi yapılırken oluşturulmuş olan yasa, politika ve kurallara uygun denetim faaliyetinde bulunulur (Bozkurt, 2012: 33). Kamu denetiminde genellikle faaliyet ve uygunluk denetimi yapılır. Kamu denetiminde tarafsız ve objektif davranılmakla birlikte kamu yararı ön planda tutularak denetim faaliyeti gerçekleştirilir (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası [İSMMO], 2009).

1.3.2.3.Bağımsız Denetim

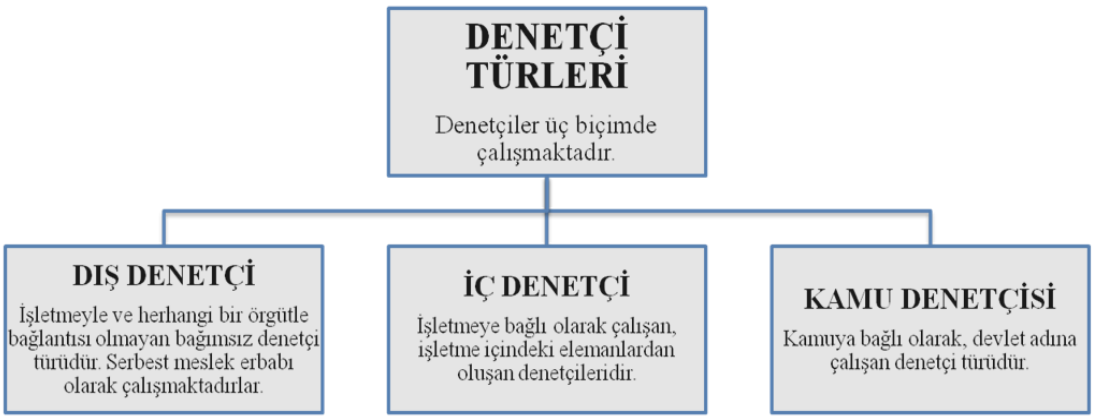
Bağımsız denetim, işletme ile bir bağı olmayan işletme dışından kişilerce yapılan denetim türüdür. Yapılan denetim işleminin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olması gerekmektedir. Bağımsız denetimde genellikle işletmelerin finansal tablolarının denetimi yapılmaktadır. Denetim işlemi sonunda tespit edilen sonuçlar bir rapor ile işletme yönetimine sunulur. Bağımsız denetimde amaç, işletmenin finansal tablolarında yer alan bilgilerin doğru, eksiksiz ve güvenilir olup olmadığının tespit edilmesidir. Bağımsız denetim, mali denetimden farklı olarak, kaynakların nasıl kullanıldığını inceleyen bir denetim türüdür (Akpınar, 2006: 40). Bağımsız denetimin sağlamış olduğu faydalar şu şekilde sıralanabilir:

- Finansal tablolar ile ilgili olumlu veya olumsuz bir görüş sağlar
- Hata ve hileleri ortaya çıkarır
- İşletme yönetimine bilgi akışı sağlayarak önerilerde bulunur.

1.4. DENETÇİ KAVRAMI

Denetçi; denetim faaliyetlerini meslek edinmiş, mesleki bilgi ve deneyime sahip çalışmalarında tarafsız davranabilen yüksek ahlaki değerler taşıyan kişidir (Güçlü, 2013: 8). Denetçiler yaptıkları denetimin çalışmalarının içeriğine göre;

- Bağımsız denetçiler
- İç denetçiler
- Kamu denetçileri olma üzere üç gruba ayrılmaktadır.

Şekil 2: Denetçi Türleri

1.4.1.Bağımsız Denetçiler

Bağımsız denetçiler Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) tarafından yetkilendirilmiş, kurumun yayınlamış olduğu denetim standartları çerçevesinde çalışmalarına yön veren, denetim sözleşmesi uyarınca denetimini gerçekleştirdiği şirket ile hiçbir ilişkisi olmayan ve denetim sonucunu bir rapor ile ilgili kurullara sunmakla sorumlu olan kişidir (Bulca ve Yeşil, 2014). Bağımsız denetçi, 01.06.1989 tarihli ve 3568 sayılı Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik Kanununa göre ruhsat almış yeminli mali müşavir veya serbest muhasebeci mali müşavir unvanına sahip olan ve KGK ve Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu'nca (TMUDESK) yetkilendirilen kişiler olabilir.

Bağımsız denetçiler şirket genel kurulunca seçilir. Denetçinin her faaliyet dönemi ve görevini yerine getireceği her dönem sona ermeden seçilmesi gerekmektedir. Şirket faaliyet döneminin dördüncü ayına kadar bir denetçi seçilmemişse Türk Ticaret Kanunu'nun (TTK) 399'uncu maddesinin altıncı fıkrasına göre yönetim kurulunun, her yönetim kurulu üyesinin veya pay sahibinin isteği üzerine şirket merkezinin bulunduğu yerdeki asliye ticaret mahkemesi tarafından atanır. Denetçi seçimi tamamlandıktan sonra şirket genel kurulu denetçiyi ticaret siciline tescil ettirir ve Türkiye Ticaret Sicili Gazetesi ile kendi şirketlerinin internet sitesinde ilan eder (Erişim Tarihi: 12 Kasım 2017, https://www.dunya.com/kose-yazisi/yeni-turk-ticaret-kanunu039na-gorquotdenetim-ve-denetcilerquot/11436).

Bağımsız denetçiler işletme yönetimi ve işletme ilgilileri arasında aktif rol oynadığından toplumda oldukça önemli bir yere sahiptirler. Bu nedenle bağımsız denetçinin en önemli görevi denetime tabi olan işletmenin finansal tablolarında hata ve hile olup olmadığı konusunda makul bir güvence sağlamaktır (Kömür, 2015: 18). Denetçi bu sorumluluğunu yerine getirirken hem mesleki etik kurallarına hem de denetim standartlarına uygun bir şekilde davranmak durumundadır. Bunun yanında denetçinin görevini yerine getirirken tarafsız ve bağımsız davranması denetim olgusunun en önemli unsurlarından biridir. Türk Ticaret Kanunu'nda (TTK) bağımsız denetçinin tarafsızlık ve bağımsızlığını ortadan kaldıran durumlar açıklanmıştır (Sağmanlı ve Cömert, 2010). Aşağıdaki durumlardan birinin varlığında, SMMM, YMM, bağımsız denetleme kuruluşu ve bunun ortaklarından biri veya bu

kişilerin mesleği birlikte icra ettikleri kişiler ilgili şirkette denetçi olarak görev yapamaz. Bu sayılan kişilerden biri [6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. (2011)]:

- Denetlenecek şirkette pay sahibi ise,
- Denetimi yapılacak olan şirketin yöneticisi veya çalışanıysa veya denetçi olarak atanmasından önceki 3 yıl içinde bu sıfatı taşımışsa,
- Denetlenecek şirket ile bağlantısı bulunan bir tüzel kişinin, bir şirketin veya bir ticari işletmenin kanuni temsilcisi veya temsilcisi, yönetim kurulu üyesi veya sahibiyse ya da bunlarda % 20'den fazla paya sahipse,
- Denetlenecek şirket ile bir bağı bulunan veya böyle bir şirkette %20'den fazla paya sahip bir işletmede çalışıyorsa veya denetçisi olacağı şirkette %20'den fazla paya sahip bir gerçek kişinin yanında herhangi bir şekilde hizmet ediyorsa,
- Denetlenecek şirketin defterlerinin tutulmasında veya finansal tablolarının düzenlenmesinde denetleme dışında katkıda bulunmuşsa,
- Denetlenecek şirketin defterlerinin tutulmasında veya finansal tablolarının çıkarılmasında denetleme dışında faaliyette veya katkıda bulunduğu için (e) bendine göre denetçi olamayacak gerçek veya tüzel kişinin veya onun ortaklarından birinin kanuni temsilcisi, temsilcisi, çalışanı, ortağı veya sahibi bizzat kendisi ise,
- Son beş yıl içerisinde denetçiliğe ilişkin mesleki faaliyetinden elde etmiş olduğu gelirinin tamamının yüzde otuzundan fazlasını şirkete veya ona yüzde yirmiden fazla pay ile iştirak etmiş bulunan şirketlere verilen denetleme ve danışmanlık faaliyetinden elde etmişse ve bunu cari yılda da elde etmesi bekleniyorsa, denetçi olamaz.

1.4.2. İç Denetçiler

İç denetçiler işletmede çalışan, işletme yönetimine denetim hizmeti sunan kişilerdir. İç denetçiler yaptıkları denetim hizmeti ile ilgili olarak işletme tepe yönetimine kendi tavsiyelerini de içeren raporlar sunarlar (Haftacı, 2014: 15). Bu bağlamda iç denetçilerin yerine getirdiği başlıca görevler aşağıda sıralanmıştır (Bozkurt, 2012: 33):

- İşletme varlıklarının hata ve yolsuzluklara karşı yeterince korunup korunmadığını araştırmak
- Muhasebe bilgilerinin güvenilir olup olmadığını incelemek
- İşlemlerin işletme yönetimi tarafından belirlenen politika ve prosedürlere uygun bir şekilde gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğini araştırmak
- İşletme faaliyetlerinin etkin olup olmadığı konusunda görüş bildirmek
- Tepe yönetimi tarafından istenilen özel araştırmaları yapmak
- Uygunluk ve faaliyet denetimlerini gerçekleştirmek

İç denetçiler bağımsız dış denetçilerden farklı olarak değerlendirme ve önerileri aracılığıyla iç kontrol sisteminin etkinlik ve verimliliğinin sağlanmasında önemli rol oynamaktadırlar. İç denetçiler iç kontrol sisteminin tasarım ve işleyişinin değerlendirilmesinde önemli olan konulara yoğunlaşarak iç kontrol sisteminin düzenli çalışması hakkında bilgiler sağlarlar. İç kontrol sisteminin güçlü ve zayıf yönlerini belirleyerek bu konularda işletme yönetimine tavsiyelerde bulunurlar (Akyel, 2010). Ayrıca güvence verme ve danışmanlık fonksiyonları ile ön plana çıkan iç denetçiler, işletme faaliyetlerine değer katarak amaç ve hedeflere ulaşılması konusunda üst yönetime yardımcı olmaktadır. (Kamu İç Denetim Genel Tebliği ,2013).

1.4.3. Kamu Denetçileri

Kamu denetçileri kamu kurumlarına bağlı olarak çalışan ve kamu adına denetim yapan kişilerdir. Kamu denetçileri işletmelerin kayıt altına aldıkları işlemlerini, vergi beyannamelerini ve işletme faaliyetlerini yasa ve yönetmeliklere uygun olarak gerçekleştirip gerçekleştirmediğini test etmek amacıyla denetim yaparlar. Türkiye'de kamu denetçileri (Haftacı, 2014: 16) ;

- Kamu kuruluşlarının faaliyetlerini denetlemek
- Özel kuruluşların faaliyetlerini denetlemek

olmak üzere iki ayrı görevi yerine getirirler.

Kamu denetçileri kendi kurumlarında denetim yapmaları durumunda iç denetim; özel sektör kuruluşlarında denetim yapmaları durumunda kamu denetimi

görevini yerine getirirler (Bozkurt, 2012: 34). Sayıştay, Maliye Bakanlığı ve diğer Bakanlık müfettişleri kamu kuruluşlarındaki işlemleri denetlemektedir. Özel işletmeleri denetlemeye yetkili kamu denetçileri ise (Haftacı, 2014: 16):

- Maliye Bakanlığı hesap uzmanları
- Maliye Bakanlığı müfettişleri
- Maliye Bakanlığı Gelirler Kontrolörleri
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı müfettişleri
- Sosyal Güvenlik Kurumu müfettişleri

olarak sayılabilir.

1.5.DENETİM SÜRECİ

Denetim süreci birbirini zincirleme izleyen aşamalardan oluşan bir süreçtir. Denetim süreci müşterinin kabulü ile başlar denetimin planlanması ve denetimin yürütülmesi ile devam edip denetim raporunun hazırlanması ile bu süreç son bulur. Denetim süreci aşağıdaki gibi şematize edilmeye çalışılmıştır:

Tablo 3: Denetim Süreci

MÜŞTERİ SEÇİMİ VE İŞLERİN KABUL EDİLMESİ
Müşterinin denetim talebinde bulunması Müşteri hakkında bilgi toplama Önceki denetçi ile görüşme Müşterinin kabul edilmesi Denetim sözleşmesinin düzenlenmesi
DENETİMİN PLANLANMASI
Müşteri işletmenin incelenmesi Analitik incelemeler Önemlilik düzeyi ve denetim riskinin ön belirlenmesi Denetim programının yapılması
DENETİMİN YÜRÜTÜLMESİ
İç kontrol sisteminin değerlenmesi Maddi doğruluk prosedürlerinin yapılması
DENETİM RAPORUNUN HAZIRLANMASI
Kanıtların değerlenmesi Denetim görüşünün oluşturulması Denetim raporunun yazımı ve müşteriye teslimi

Kaynak: Münevver Yılancı, Birol Yıldız ve Murat Kiracı "Muhasebe Denetimi", İkinci Baskı, Detay Yayıncılık, Ankara,2016,s.72

1.5.1.Müşteri Seçimi ve İşlerin Kabul Edilmesi

Denetim süreci müşteri tarafından gelen bir talep ile başlar. Denetçi denetim işine başlamadan önce müşteri firma hakkında gerekli bilgileri toplar ve bu bilgiler ışığında müşteri firmanın teklifini kabul edip etmeyeceğine karar verir. Denetim firması açısından yeni bir müşteri ile çalışma kararı mevcut müşteri ile çalışmadan daha güçtür. Çünkü denetim firması mevcut müşteri firma ve çevresi hakkında daha fazla bilgiye sahiptir. Yeni bir müşteri firma ile çalışmaya karar veren denetim firması müşteri firma hakkında daha sağlıklı bilgi alabilmek için önceki denetim firması ile de görüşür. Önceki denetçi ile görüşülmesinden işletmenin eski denetçi ile çalışmaya devam etmemesinin nedenleri, işletmenin muhasebe sistemi ile ilgili tespit edilen eksiklikler ve yanlışlıklar ve denetimi sürdürürken karşılaşmış olduğu durumlar hakkında bilgi alınmalıdır (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 73). Denetim firmasının teklifi kabul etmeden önce yapması gereken birtakım araştırmalar da şöyle sıralanabilir (Kaval, 2008: 66);

- Önceki denetim raporunda ne tür görüş bildirildiği
- Denetlenecek işletme için gerekli iş yükünün ne olabileceği, kendi kapasitelerinin bu işi tamamlayabilecek düzeyde olması
- Müşteri işletmenin iç kontrol sistemi ve muhasebe yapısının durumunun ne olduğu konularında araştırma yapılır.

Denetçi yapmış olduğu bu araştırmalar sonucunda müşterinin teklifini kabul etmeye karar vermesi ile bu karar müşteri işletmeye bildirilir ve karşılıklı bir sözleşme imzalanır.

1.5.2.Denetimin Planlanması

Genel kabul görmüş denetim standartlarına göre denetimin iyi bir şekilde planlanması gerekir (Gücenme, 2004: 62). İşin kabul edilmesi aşamasında elde edilen bilgileri de ele alarak denetçinin bir denetim planı oluşturması gerekir. Bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak ve planlama sürecinin etkinliğini artırmak için sorumlu ortak baş denetçi ve bağımsız denetim ekibinin diğer önemli üyeleri de planlamaya dâhil edilir (Sermaye Piyasası Kurulu [SPK], 2009). Planlanan denetim faaliyetlerinin ayrıntılı ve yazılı olarak programlanması gerekir (Gücenme, 2004:

62). Bağımsız denetçinin, bağımsız denetim riskini makul bir düzeye indirebilmek için denetime yönelik bir plan geliştirmesi gerekir. Böylece denetçi işletmenin finansal tablolarında meydana gelen hata ve hileleri daha iyi tahmin edebilir. Denetçinin bu aşamada işletmenin iç kontrol sistemi ve finansal tablolarına ilişkin elde ettiği bilgiler yapacağı denetim planında hangi denetim alanlarına hangi personelin ne kadar süre ile ne zaman tahsis edileceğine, hangi denetim tekniklerinin uygulanacağına temel oluşturur (Kaval, 2008: 67).

1.5.3.Denetimin Yürütülmesi

Denetimin planlanmasından sonra denetimin yürütülmesi aşaması söz konusudur. Denetimin yürütülmesi denetimin yapıldığı, denetim kanıtlarının toplandığı aşamadır. (Haftacı, 2014: 53).Denetimin yürütülmesi de iki şekilde gerçekleştirilmektedir. Bunlar; kontrol testleri ve maddi doğruluk prosedürledir (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 95). Denetimin yürütülmesi aşamasında ilk olarak işletmenin iç kontrol sistemi incelenir. İç kontrol sisteminin etkin çalışıp çalışmadığı, hata, hile ve düzensizliklerin belirlenmesi, hata ve hile söz konusu ise bunların önlenmesine yönelik tedbirler alınması sağlanır (Kaval, 2008: 68).

Maddi doğrulama testleri yılsonunda yapılır. Denetçi maddi doğrulama testleri yaparken işletmenin hesap kalanlarını daha ayrıntılı olarak inceler. Denetçi tarafından toplanan kanıtlar doğrultusunda işletmenin finansal tablolarına yansıtmış olduğu bilgilerin doğruluğu konusunda bir sonuca ulaşılır (Güredin, 2010).

1.5.4.Denetim Raporunun Hazırlanması

Denetçi tüm bu aşamalardan sonra işletmenin finansal bilgilerinin doğru ve güvenilir olup olmadığı konusunda bir sonuca varıp bu konu hakkında rapor düzenlemelidir. İşletmenin finansal bilgilerinin doğru ve güvenilir olması durumunda denetçi olumlu denetim raporu hazırlayarak bunu işletmenin yetkili kurullarına yazılı bir şekilde sunar. Bu aşamada aynı zamanda işletmenin yönetim kurulundan finansal bilgilerin doğruluğu konusunda bir teyit mektubu alınır. Bu mektupta yönetim kurulu finansal tabloların doğru bir şekilde hazırlandığını, bilançoya geçmeyen hiçbir unsurun olmadığını, herhangi bir yanlış beyan olması durumunda sorumluluğun kendine ait olduğunu teyit eder (Kaval, 2008: 69).

1.6.DENETİMİN ÖNEMİ VE YARARLARI

Son yıllarda ekonomik faaliyetlerin artması sonucu yapılan işlemlerin niteliklerinin karmaşıklaşması ve finansal tablo kullanıcıları ile işletme yönetimi arasında yaşanan çatışmaların artması sunulan finansal bilgilerin kasıtlı veya kasıtlı olmadan hata ve hileleri içerme olasılığını artırmaktadır (Özyürek, 2012). Ancak karar alıcıların amacına uygun ve doğru karar verebilmeleri için işletme tarafından açıklanan bilgilerin doğru ve güvenilir olması gerekmektedir. Açıklanan bu bilgilerin güvenilirliği ise yapılan bağımsız dış denetimler ile sağlanabilir. Dolayısıyla bağımsız denetimin önemini artıran en önemli unsur güvenilir bilgiye duyulan ihtiyaçtır. Bağımsız denetimin önemini artıran bir diğer önemli unsur ise, işletme yönetimine finansal tablolar ile ilgili tahmin, analiz, denetim ve rapor hazırlama gibi konular üzerinde geleceğe ait kararların saptanmasında yol gösterici olmasıdır Bağımsız denetimin hem denetlenen firmaya hem de kamuya ve devlete yararları söz konusudur. (Çelen, 2001):

- İşletme yönetimine finansal tablolar ile ilgili olarak tahmin ve analiz yapılması ve geleceğe dair sağlıklı kararlar alınmasında yardımcı olur.
- İç kontrol sisteminin etkinliğini sağlar.
- İşletme yönetimi ve çalışanlarının hile yapma eğilimlerinin azalmasına yardımcı olur.
- Finansal tabloların gerçeği yansıtıp yansıtmadığını gösterir.
- İşletme yönetimine doğru bilgi akışı sağlar.
- Denetim sonucu hazırlanan raporlar işletme yönetimine işletmenin olumlu ve olumsuz yönleri hakkında tarafsız ve nesnel bilgiler sağlar.
- Devlet tarafından yapılabilecek bir vergi denetimi riskini azaltır.
- Bağımsız denetimden geçmiş finansal tablolar kredi verecek olan kurumlara kredi ile ilgili kararlarında yardımcı olur.
- Bir işyerinin satılması veya bir iş yeri ile birleştirilmesi durumunda alıcı ve satıcı taraflara güvenilir bilgiler sağlar.
- İlgili taraflara denetlenen işletmenin karlılığı, faaliyetlerinin verimliliği ve finansal durumu hakkında güvenilir bilgiler sağlar.

- Denetlenmiş finansal tablolara dayanarak hazırlanmış vergi beyannamelerine ve mali raporlara olan güvenin artmasını sağlar.
- Finansal tabloların bağımsız denetçiler tarafından denetlenmesi resmi kurumlar tarafından yapılacak denetimin kapsamını daraltarak ayrıntılı denetimler yapılmasını gerektirmez.

1.7.DENETİM KANITLARI VE TEKNİKLERİ

Denetim kanıtı, denetçinin denetim görüşünün dayandırıldığı sonuçlara ulaşmasında kullandığı ve finansal tabloların temelini oluşturan muhasebe kayıtlarındaki bilgiler ile diğer bilgileri içerir. Çalışma alanı standartlarının üçüncüsü denetçinin görüşüne bir temel oluşturmak amacıyla yeterli ve uygun sayıda kanıt elde etmesi gerektiğini belirtmektedir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 136). Denetim kanıtları denetim sırasında uygulanan denetim prosedürlerinden elde edilen kanıtları içerdiği gibi daha önceden yapılan denetimler ve denetim firmasının müşteri kabul etmesine ilişkin kalite kontrol prosedürleri gibi diğer kaynaklardan elde edilen denetim kanıtlarını da içerebilir (Bağımsız Denetim Kanıtları (BDS500) Hakkında Tebliğ, 2013). Çalışma alanı standartları doğrultusunda denetlenen işletmenin finansal tablolarını genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri ve mevzuata uygun olarak hazırlayıp hazırlamadığını tespit edebilmek için denetçinin yeterli sayıda ve kalitede kanıt toplaması gerekmektedir (Türker ve diğerleri, 2003). Ancak bunun düzeyi denetçinin yargısına bırakılmaktadır. Denetçi de toplayacağı kanıtların miktar ve güvenilirliğine aşağıdaki etkenleri dikkate alarak karar vermektedir (Bozkurt, 2012: 54).

1.7.1.Denetim Kanıtlarının Sayısını Etkileyen Unsurlar

Denetçiler toplayacakları kanıtların sayısını belirlemek amacıyla bazı unsurlara dikkat etmek durumundadırlar. Bu unsurlar (Şirin, 2012);

- Önemlilik
- Risk
- Nitelik
- Maliyet
- Ana kütlenin büyüklüğü ve özelliği olarak sıralanabilir.

1.7.1.1.Önemlilik

Önemlilik kavramı, finansal tablolarla ilgili bilgilerin eksik veya yanlış açıklanması dolayısıyla karar alıcıların kararlarını etkileme düzeyidir. Denetçi önemlilik unsurunu hem finansal tabloların geneli hem de her bir hesap kalemi açısından dikkate alır (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 142). Finansal tablolarda yer alan önemli bir hesap hakkında, önemli olmayan bir hesaba göre daha fazla kanıt toplamak gerekmektedir. Örneğin, kasa hesabı gelecek aylara ait gider hesabından daha önemlidir. Bu nedenle kasa hesabı için toplanacak kanıt sayısı diğer hesaba göre daha fazla olacaktır (Bozkurt, 2012: 55).

1.7.1.2.Nitelik

Denetçinin denetim çalışmaları esnasında elde ettiği kanıtların özellikleri ile kanıt sayısı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Kanıtların türleri ve elde edildiği kaynaklar onların güvenilirliğini etkileyen unsurlardır. Dolayısıyla toplanan denetim kanıtlarının güvenilirliği arttıkça sayısı azaltmaktadır.

1.7.1.3.Risk

Kanıtın sayısını etkileyen unsurlardan biri de denetlenecek kalemin risk seviyesidir. İşletmenin finansal tablolarında meydana gelebilecek hata ve hile olasılığı arttıkça denetçinin karşılaşacağı risk seviyesi de artacaktır. Bunun yanında denetlenen işletmenin yapısı, ilgili mevzuatlar, iç kontrol yapısının etkinliği ve denetlenen kalemin niteliği denetim riski seviyesini etkilemektedir (Yılmaz, 2015: 73). Örneğin, incelenmeye konu olan kalemin risk seviyesi arttıkça toplanacak kanıt sayısı da artmaktadır (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 143).

1.7.1.4.Maliyet

Denetçi yapacağı denetimde maliyet ve zaman düzeyine dikkat ederek çalışmalıdır. Denetçi uygun bir süre içerisinde uygun maliyetli yeterli denetim kanıtı toplamalıdır. Ancak zorunlu olan bir kanıtın maliyetli olması onun toplanmaması gerektiği anlamına gelmez. Yani bir kanıtın elde edilmesi denetçinin görüş bildirmesi açısından zorunlu ise maliyetine bakılmaksızın mutlaka elde edilmesi gerekir. Ancak bir kanıtın elde edilmesi zorunlu iken çok fazla maliyetli olması nedeniyle

toplanması zorlaşmışsa bu durumda denetçi raporunda ya şartlı görüş bildirmeli ya da görüş bildirmekten kaçınmalıdır (Güredin, 2010: 111).

1.7.1.5.Ana Kütlenin Büyüklüğü ve Özelliği

Ana kütle denetçinin inceleyeceği işletmeye ait iddiaların tümüdür. Denetçi ana kütleden örnekleme yöntemi aracılığıyla seçilen kalemlerden denetim kanıtları elde etmektedir. Ana kütleyi oluşturan kalemler ile toplanacak kanıt sayısı arasında doğru bir orantı vardır. Dolayısıyla ana kütlede yer alan kalem sayısı arttıkça denetçi tarafından toplanacak olan kanıt sayısı da artmaktadır (Bozkurt, 2012: 56).

1.7.2.Denetim Kanıtlarının Güvenilirliğini Etkileyen Unsurlar

Denetçinin toplayacağı kanıtların yeterli sayıda olmasının yanı sıra yeterli güvenilirlikte de olması gerekmektedir. Denetçi tarafından toplanan kanıtların güvenilirliği büyük ölçüde iç kontrol sisteminin etkinliğine bağlıdır (Güçlü, 2013: 85). Toplanacak kanıtların güvenilirliğini etkileyen unsurlar aşağıdaki gibidir (Türker ve diğerleri, 2003).

- Kanıtın ilgililiği
- Kanıtın kaynağı
- Kanıtın zamanlılığı
- Kanıtın nesnelliği

1.7.2.1.Kanıtın İlgililiği

Toplanan kanıtların denetim amacı ile doğrudan ilgili olması gerekmektedir. Denetçi tarafından elde edilen kanıtlar incelenen denetim kalemi hakkında bir görüşe varmayı sağlamalı, konuyla ilgili olmalıdır. Toplanan kanıtın konuyla ilgililik düzeyi arttıkça güvenilirliği de artmaktadır (Bozkurt, 2012: 57).

1.7.2.2.Kanıtın Kaynağı

Genel olarak kanıtın elde edildiği yer ve biçim kanıtın güvenilirliğini etkiler. Kanıtın elde edildiği kaynak üzerinde işletmenin etkisi azaldıkça kanıtın güvenilirliği artar. Bu nedenle denetçi kanıt toplayacağı zaman mümkün olduğunca dolaylı yoldan kanıt toplamamalı daha çok kendisi tarafından ulaşılabilecek kanıtlar ile işlemleri

gerçekleştirmelidir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 145). Bu bağlamda kanıtın kaynağı konusunda şu değerlendirmeler yapılabilir (Haftacı, 2014: 104):

- İşletme dışından sağlanan kaynaklar işletme içinden elde edilen kaynaklara göre daha güvenilirdir.
- Etkin bir iç kontrol sistemine sahip işletmelerden elde edilen kanıtlar daha güvenilirdir.
- Denetçi tarafından doğrudan elde edilen kanıtlar dolaylı yollardan elde edilen kanıtlara göre daha güvenilirdir.
- Konusunda uzman olan kişiler tarafından sağlanan kanıtlar daha güvenilirdir.

1.7.2.3.Kanıtın Zamanlılığı

Zamanlılık; denetim kanıtının denetim faaliyetinin yapıldığı dönem ile uyumlu olmasıdır. Dönem sonunda elde edilen kanıtlar dönem içinde elde edilen kanıtlara göre daha güvenilirdir. Bu nedenle özellikle dönen varlıklar, kısa vadeli yabancı kaynaklar, gelir ve gider hesaplarının denetimi dönem sonunda yapılmalıdır (Güredin, 2010: 113).

1.7.2.4.Kanıtın Nesnelliği

Kanıtta nesnellik, denetlenen kalem ile ilgili kanıtların farklı denetçilerin görüşünü aynı yönde etkilemesidir. Objektif kanıtlar sübjektif kanıtlara göre daha güvenilirdir. Denetçi tarafından sağlanan denetim kanıtları işletme içinden sağlanan kanıtlara göre daha nesneldir. Yazılı ve belgeye dayalı olan kanıtlar daha nesneldir. Ayrıca farklı kaynaklardan elde edilen kanıtların birbiriyle tutarlı olması kanıtların güvenilir olduğunu göstermektedir (Yılmaz, 2015: 67). Bunun yanında farklı denetçilerin farklı sonuçlara ulaşmasını sağlayan kanıtlar ise öznel kanıtlar olarak tanımlanmaktadır (Haftacı, 2014: 105).

1.7.3.Denetim Kanıtı Türleri

Denetim kanıtları nitelikleri bakımından "gerçek muhasebe verilerinden oluşan denetim kanıtları" ve "destekleyici bilgilerden oluşan denetim kanıtları" olarak ikiye ayrılmaktadır (Kepekçi, 2004: 85).

Gerçek muhasebe verilerinden elde edilen kanıtlar işletmenin finansal durumunu açıklayan muhasebe verilerinden oluşan kanıtlardır. Gerçek muhasebe verileri işletmenin finansal tablolarına temel oluşturduğu ve denetçi açısından her zaman hazır olduğu için denetimi zorunludur. Gerçek muhasebe verilerinden elde edilen kanıtlara (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 139);

- Yevmiye defteri
- Büyük defter
- Yardımcı defter
- Çekler
- Elektronik fon transferi kayıtları
- Çalışma kağıtları
- Maliyet dağıtım hesaplamaları örnek olarak verilebilir.

Muhasebe verilerinden elde edilen kanıtlar işletme içi kaynaklardan elde edildiği için doğru ve güvenilir olmayabilir. Bu nedenle muhasebe verilerinden elde edilen kanıtlar görüş bildirmek için tek başına yeterli olmayabilir. Bu durumda denetçi görüş bildirmek için destekleyici denetim kanıtlarından faydalanabilir (Yılmaz, 2015: 24). Destekleyici kanıt türleri aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir (Gücenme, 2004: 65):

- Fiziksel kanıtlar
- Doğrulamalar
- Belgelenmiş kanıtlar
- Yazılı kanıtlar
- Sözlü kanıtlar
- Matematiksel kanıtlar
- Analitik kanıtlar

Fiziksel Kanıtlar: Fiziksel kanıtlar işletme aktifinde fiziki olarak bulunan maddi dönen ve duran varlıkların incelenmesi suretiyle elde edilen kanıtlardır. Fiziki kanıtlar doğrudan elde edilmesi nedeniyle güvenilirlikleri yüksek olan kanıtlardır.

Denetçi fiziki kanıtlar ile fiziki varlığın işletmede gerçekte olup olmadığı, miktarı ve niteliği konusunda görüş sahibi olmaktadır (Bozkurt, 2012: 59).

Doğrulamalar: Denetçinin işletme ile ilgili herhangi bir konu hakkında üçüncü kişilere sorarak kanıt toplaması işlemidir. Doğrulama yoluyla elde edilen kanıtlar işletme dışından kaynaklardan sağlandığı için güvenilirliği yüksek olan kanıtlar olarak kabul edilmektedir (Haftacı, 2014: 106). Doğrulama çoğunlukla yazılı olarak yapılan bir kanıt toplama türüdür. Doğrulama işlemi genellikle işletmelerin hesap bakiyelerinin doğruluğunun araştırılmasında kullanılır. Özellikle alacak hesaplarının denetiminde kullanılan bir kanıt türüdür (Gürbüz, 1995: 97).

Belgelenmiş Kanıtlar: Belgelenmiş kanıtlar denetlenen işletmeden elde edilen fişler, faturalar, dekontlar gibi işletmenin muhasebe bilgi sisteminden elde edilen kanıtlardır. Belgelerden elde edilen kanıtlar denetim sürecinde önemli bir yere sahip olduğu için bunların güvenilir olup olmadığına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu nedenle belgenmiş kanıtların güvenilirliğini değerlendirirken bu belgelerin gerçeği yansıtıp yansıtmadığı mutlaka gözden geçirilmelidir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 141). Belgelenmiş kanıtlar işletme içinden ve işletme dışından sağlanan kanıtlar olarak ikiye ayrılmaktadır. İşletme dışından sağlanan kanıtlar işletme dışında düzenlenerek işletmeye gelen belgelerdir. Satıcı faturaları, sigorta poliçeleri, müşteri sipariş formları işletme dışı kanıtlara örnek gösterilebilir. İşletme içi kanıtlar ise işletme tarafından hazırlanan belgelerdir (Bozkurt, 2012: 61). Her belge aynı güvenilirlik düzeyine sahip olmayabilir. İşletme içinden elde edilen belgeler dış belgelere kıyasla daha az güvenilir olan belgelerdir (Haftacı, 2014: 107).

Yazılı kanıtlar: Yazılı kanıtlar bilgi sahibi sorumlu bir kişinin belirli bir olay, işlem veya hesap hakkında imzalı olarak denetçiye verdiği yazılı ifadedir (Kütük, 2008: 98). Yazılı kanıtlar kurum içi yazışmalar ile diğer kurumlara yazılan yazılara alınan teyitli yanıtlar ve daha öncesine ait yazılı bildirimlerdir (Güçlü, 2013: 86).

Sözlü Kanıtlar: Sözlü kanıtlar denetçinin kanıt toplamak amacıyla işletme personeli ile yapmış olduğu yüz yüze görüşme sonrası elde etmiş olduğu kanıtlardır (Kardeş, 1996: 85). Sözlü kanıtlar güvenilirlik derecesi düşük olan kanıtlar

olduğundan bu kanıtların tutanaklara geçmesi ve ilgili kişiye imzalatılması gerekir (Güçlü, 2013: 83).

Matematiksek Kanıtlar: Matematiksel kanıtlar denetçinin denetlenen işletmenin belge ve kayıtları üzerinde yapılan çeşitli matematiksel hesaplamaları yeniden hesaplaması yoluyla elde edilen kanıtlardır. Bu kanıtlar yapılmış olan hesaplamaların doğruluğunu test etmek amacıyla kullanılır. (Haftacı, 2014: 108).

Analitik Kanıtlar: Çeşitli analitik inceleme prosedürlerinin uygulanması suretiyle denetçinin denetlenen işletmenin finansal tablolarında yer alan bilgileri geçmiş yıl verileri veya sektördeki benzer işletmeler ile karşılaştırması sonucunda elde ettiği kanıtlardır (Selimoğlu ve Uzay, 2014:142). Analitik kanıtlar; dikey yüzdeler, eğilim yüzdeleri ve ussallık testleri ile elde edilen kanıtlarından oluşmaktadır. Analitik kanıtların toplanmasındaki amaç denetçinin beklentileri ile işletmenin iddialarını karşılaştırarak kanıt toplamaktır (Bozkurt, 2012: 63).

1.8.DENETİM TEKNİKLERİ

Denetçinin görüşüne esas olan sonuçlara ulaşabilmek ve yeterli denetim kanıtı toplayabilmek için kullandığı araç ve yöntemlere denetim teknikleri denir (Yavaşoğlu, 2001: 90). Gerçek muhasebe verilerinden oluşan kanıtları ve destekleyici kanıtları elde etmek için kullanılan denetim teknikleri aşağıda sıralanmış ve açıklanmıştır (Gücenme, 2004: 65):

- Fiziki inceleme
- Gözlem
- Belgelerin incelenmesi
- Teyit (Doğrulama)
- Soruşturma
- Yeniden hesaplama
- Yeniden uygulama
- Analitik inceleme.

1.8.1.Fiziki İnceleme

Fiziksel olarak işletme aktifinde yer alan maddi dönen ve duran varlıkların incelenmesi sonucu elde edilen kayıt ve belgeler fiziki kanıtları oluşturur (Yılancı ve diğerleri, 2016: 100). Fiziki inceleme tekniğinde amaç işletme tarafından var olduğu iddia edilen varlıkların gerçekte olup olmadığını fiziki inceleme yoluyla araştırmaktır. Bunun yanında fiziki varlığı tespit edilen unsurların mülkiyetinin denetlenen işletmede olup olmadığı da bu teknik yoluyla araştırılabilir. Örneğin, kasa, alacak senetleri, stoklar, tahviller, demirbaşlar gibi aktif kıymetlerin sayımı bu teknik ile gerçekleştirilir. Bu teknik denetçiye doğrudan kanıt sağladığı için güvenilir bir denetim tekniği olarak görülmektedir (Türker ve diğerleri, 2003).

Fiziki inceleme tekniğinin uygulama aşamaları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Bozkurt, 2012: 65):

- Fiziki olarak incelenecek varlık teşhis edilir.
- Fiziki varlığın miktarını tespit etmek amacıyla sayım yapılır. Elde edilen sonuçlar kayıtlar ile karşılaştırılır. Varlıklar sayımının zaman alıcı ve masraflı olduğu durumlarda örnekleme çalışmaları yapılabilir.
- Denetlenen varlığın kalitesine bakılır. Burada amaç denetlenen varlığın değerinin belirtildiği nitelikte olup olmadığının tespit edilmesidir. Bu aşamada gerekli hallerde bilirkişi ve uzmanların yardım alınmalıdır.
- İncelenen varlığın saflığına yani sahte olup olmadığına bakılır. Bu durum genellikle kasa denetimlerinde ve kuyumcu denetimlerinde önem kazanmaktadır. Örneğin, kasadaki para sayılırken sahte olup olmadığına dikkat edilmelidir.

1.8.2.Gözlem

Gözlem, denetçinin faaliyetlerin tamamlanması sırasında hazır bulunması ve faaliyetlerin belirlenen usül ve esaslara göre yapılıp yapılmadığına tanıklık etmesidir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 150). Gözlem tekniğinde denetçi işlemlerin gerçekleştirilmesine bizzat katılmaz, gözlemci konumundadır. Bu nedenle gözlem tekniği fiziki inceleme tekniğine göre farklılık gösterir.

Denetçi gözlem tekniği sayesinde iç kontrol sisteminin etkin çalışıp çalışmadığını, işlemlerin belirlenen politika ve prosedürlere uygun yapılıp yapılmadığı konularında kanıtlar elde edebilir. Gözlem tekniği ile bilgiler bizzat denetçi tarafından elde edildiği için güvenilirliği yüksek olan kanıtlardır ((Bozkurt, 2012: 71).

1.8.3.Belgelerin incelenmesi

Muhasebede yapılmış olan bir kaydın doğru olup olmadığını araştırmak için işleme konu olan belgelerin incelenmesi tekniğidir. Belgelerin incelenmesinde belgenin görünümü, aritmetik doğruluklar, ardışık sıra numarası ve yetkili kişinin parafının bulunup bulunmadığı gibi konular araştırılır (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 146).

Belgelerin incelenmesi tekniğinde izlenilecek süreç aşağıdaki gibidir (Bozkurt, 2012 70):

- Bir belgenin sahte olup olmadığını anlamak amacıyla ilgili belge şeklen ve genel olarak incelenir. Bir belgeden şüphelenmeye neden olan hususlar şu şekilde sıralanabilir:
  - Belgede olması gereken şekli şartların olmaması
  - Belgenin olması gerekenden fazla tutar içermesi
  - Belgeyi düzenleyen işletmenin künyesi ile yaptığı işin tutarsız olması
  - Belgenin işletmenin büyüklüğü ile tutarlı olmayan bir tutar içermesi
  - Genellikle aynı türden ve aynı işletmeye ait belgelerle karşılaşılması.
- Söz konusu belgelerin denetlenen işletmeye ait olup olmadığı araştırılır.
- Söz konusu belgelerin işletmenin amaç ve faaliyetleri ile uyumlu olup olmadığı incelenir.
- Belgede işletmenin iç kontrol prosedürlerine uygun olarak gerekli onayların ve düzenlemelerin olup olmadığına bakılır.
- Söz konusu belgelerin içeriklerine göre doğru hesaplara kaydedilip kaydedilmediği araştırılır.

1.8.4.Teyit (Doğrulama)

Denetçinin belirlediği çerçevede, denetçinin yazılı talebi ile işletme dışından bir kaynaktan bilgi istenmesi ve bu bilginin doğrudan denetçiye iletilmesi işlemidir. Denetlenen işletmenin alacakları, borçları, banka hesapları gibi varlıkların denetiminde doğrulama tekniğinden yararlanılır (Türedi, 2007: 170). Denetçinin doğrulama tekniğini kullanmasının en önemli nedeni büyük işlemler ile ilgili üçüncü kişilerden bilgi sağlanabileceği konusunda bir beklentiye sahip olmasıdır (Louwers ve diğerleri, 2005: 82). Doğrulama tekniğinde işletme ile ilgili bilgiler direkt olarak bağımsız kaynaklardan denetçiye ulaştığından elde edilen bu kanıtlar güvenilir olarak kabul edilmektedir. Doğrulama tekniğinde denetçi, işletme yönetimi ve bilgi alınacak işletme dışı kaynaklar olmak üzere üç farklı grup bulunmaktadır (Bozkurt, 2012: 66). Doğrulama tekniğinin işleyiş süreci aşağıdaki gibi gerçekleşmektedir (Gürbüz, 1995: 104):

- Denetçi almak istediği bilgileri içeren teyit mektuplarını denetlenen işletme adına düzenler,
- Bu mektuplar işletme yönetiminden sorumlu olan kişiler tarafından imzalanır,
- Denetçi bu mektupları kendisi üçüncü kişilere postalar,
- Bilgi sağlamak amacıyla başvurulan kişi istenilen bilgileri araştırır ve bununla ilgili cevapları denetçiye postalar,
- Denetçi gelen bilgileri işletmenin kayıtları ile karşılaştırır. Fark varsa bunlar tespit edilir.

İlgili kaynaktan bilgi isteme biçimine göre doğrulama tekniği üç farklı şekilde uygulanmaktadır:

1.8.4.1.Olumlu Doğrulama

Olumlu doğrulama, işletme kayıtlarındaki bilgilerin doğru olup olmadığının üçüncü kişilere sorulmasıdır. Bu süreçte üçüncü kişilerden istenilen bilgiye karşılık doğru veya yanlış olsun bir cevap vermesi beklenir (Bozkurt, 2012: 66).

1.8.4.2.Olumsuz Doğrulama

Üçüncü kişilerden sadece sorulan bilgilerin yanlış olması durumunda bir cevap vermesi beklenir. İstenilen bilgiler doğru ise yanıt istenmez. Dolayısıyla istenilen bilgi karşılığında cevap gelmediği durumda bilginin doğru olduğu kabul edilir.

1.8.4.3.Boş Bakiyeli Doğrulama

Doğrulama mektubunda doğruluğu istenen bilgi hakkında herhangi bir bilgi verilmez. Üçüncü kişilerin kayıtlarında olan bilgiyi aktarmaları istenir (Gürbüz, 1995: 104).

1.8.5.Soruşturma

Soruşturma; finansal veya finansal olmayan konularda denetçinin işletme içinden veya dışından olan kişilerden yazılı veya sözlü olarak bilgi istemesidir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 151). Bu kanıt toplama tekniğinde denetçiler üçüncü kişiler ile yüz yüze görüşerek kanıt toplar. Denetçi daha güvenilir olması adına elde ettiği bilgilerin yazılı hale getirilmesini isteyebilir. Aksi halde denetçinin sözlü olarak elde ettiği bilgiler daha sonra tartışmalı bir hale gelebilir ve denetçi zor durumda kalabilir (Yılancı ve diğerleri, 2016: 104).

Soruşturma tekniği denetçiye daha önceden bilgi sahibi olmadığı denetim kanıtları hakkında bilgi sağlayabilir. Ancak soruşturma tekniği ile elde edilen kanıtlar tek başına yeterli olmadığı için diğer kanıtlar ile desteklenmelidir.

Soruşturma tekniği dikkatli kullanıldığında faydalı neticeler veren bir kanıt toplama tekniğidir. Ancak denetçi tarafında sorulacak olan soruların içeriği ve kimlere sorulacağı konusunda oldukça titiz davranılması gerekmektedir. Aksi halde denetçinin işletmedeki saygınlığı zarar görebilir (Bozkurt, 2012: 72).

1.8.6.Yeniden Hesaplama

Yeniden hesaplama, muhasebe sisteminde yapılmış olan hesaplamaların denetçi tarafından yeniden hesaplanarak kontrol edilmesi işlemidir Muhasebe bilgi sisteminde çok sayıda bilgi hesaplama yoluyla elde edilmektedir. Bu hesaplamalarda

yapılmış olan hata veya hileler kayıtlara ve finansal tablolara yansımaktadır (Toroslu, 2007). Ancak yapılan tüm hesaplamalar zaman ve maliyet kriterleri de düşünülerek denetçi tarafından tekrar yapılamayacağından örnekleme yoluyla seçilen hesaplamalar tekrar yapılacaktır. Özellikle kredi ve mevduat faiz reeskontları, amortismanlar ve karşılıklar örnekleme yoluyla yeniden hesaplanmaktadır (Kaval, 2008:151).

Yeniden hesaplama tekniği ile ilgili bir diğer önemli nokta bilgi işlem sistemlerinde yapılmış olan hesaplama hatalarıdır. Bilgi işlem sisteminde yapılan bir hata sistematik etkisi nedeniyle çok daha büyük hatalara yol açacağından daha dikkatli incelenmesi gerekmektedir (Yılancı ve diğerleri, 2016: 103).

1.8.7.Yeniden Uygulama

Yeniden uygulama, aslen işletmenin iç kontrolünün bir parçası olarak uygulanan prosedür ve kontrollerin denetçi tarafından bağımsız olarak yerine getirilmesidir (Bağımsız Denetim Kanıtları (BDS 500) Hakkında Tebliğ, 2013). Örneğin işletmede belirli bir miktarın üzerinde satın alma söz konusu olduğu zaman bir üst makamdan onay alınması bu süreçte gereğinden fazla alım yapılması riskine karşı oluşturulan bir kontrol faaliyetidir. Denetçinin böyle bir durumda işletmede var olduğu iddia edilen bu kontrol faaliyetinin bizzat kendisi tarafından uygulanıp uygulanmadığını test etmesi yeniden uygulama tekniğine bir örnektir (Yılancı ve diğerleri, 2016: 103).

1.8.8.Analitik İnceleme

Analitik inceleme, işletmeye ait finansal veya finansal olmayan veriler arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığının incelenmesi yoluyla finansal bilgilerin değerlendirilmesidir (Analitik Prosedürler (BDS 520) Hakkında Tebliğ, 2014). Bu denetim tekniğinin amacı, denetim görüşü için kanıt toplamak, veriler arasında anlamlı ilişkiler olduğunu doğrulamak ve bu veriler arasında anormal olan sapmaları ortaya çıkarmaktır. Analitik inceleme tekniklerinin denetçi tarafından kullanılmasının üç önemli sebebi bulunmaktadır (Sipahi, 2001: 143):

- Örnek büyüklüğünü belirlemek

- Ana kütleyi tanımlamak
- Diğer maddi testlerin oluşmasına yardımcı olmak

Analitik inceleme tekniklerinin kullanılması yoluyla işletmenin sektördeki durumunu, geçmiş yıl verilerine göre cari yıldaki durumunu ortaya koymak mümkün olmaktadır. Denetçi bu tekniği kullanarak ilişkili hesaplar arasında karşılaştırmalar yaparak hesap kalanlarının uygun olup olmadığına yönelik kanıtlar toplar. İlgili hesaplar arasındaki uyum hesaplarda mekanik bir hatanın olmadığına dair bir delil niteliği taşımaktadır. Örneğin; satışlar, üretim maliyetleri ve diğer gider kalemlerinde bir artış olmuşsa genel yönetim giderleri de o oranlarda artar (Kaval, 2008: 160).

Analitik inceleme tekniklerine denetim sürecinin çeşitli aşamalarında başvurulabilmektedir. Denetim planlaması aşamasında mı, denetimin yürütülmesi aşamasında mı yoksa denetim raporunun tamamlanmasından önce mi başvurulacağı denetçinin amacına bağlıdır (Güredin, 2008: 187). Analitik inceleme tekniklerinin denetim amacına göre kullanılması tablo 4'te gösterilmiştir

Tablo 4: Denetimin Amacına Göre Analitik İnceleme Tekniklerinin Kullanımı

Denetim Amacı	Planlama	Test	Tamamlanma
Müşteri işletmeyi veya işletmenin içinde bulunduğu sektörü anlamak	X		
İşletmenin sürekliliğini değerlendirmek	X		X
Mümkün olabilecek hataları ortaya çıkarmak	X	X	X
Yapılacak detaylı test sayısını artırmak	X	X	

Kaynak: Meltem Karaatlı, Serpil Senal ve M.Sami Öztürk "Denetim Planlaması Aşamasında Analitik İnceleme Tekniği Olarak Yapay Sinir Ağları Kullanımı: Bir Firma Uygulaması" Ege Akademik Bakış, 2014.

Analitik inceleme tekniklerinin kullanımında önemli olan amaca en uygun olan tekniğin seçilmesidir. Denetçinin amacı doğrultusunda başvurabileceği beş analitik inceleme tekniği bulunmaktadır. Bunlar (Türker ve diğerleri, 2003):

- İşletme verileri ile sektör verilerinin kıyaslanması
- İşletme verileri ile önceki yıllara ait benzer verilerin kıyaslanması
- İşletme verileri ile işletme tarafından belirlenmiş beklenen sonuçların kıyaslanması
- İşletme verileri ile denetçi tarafından belirlenen beklenen sonuçların kıyaslanması
- İşletme verileri ile finansal veriler tarafından ortaya konan beklenen sonuçların kıyaslanması.

Denetim sürecinde kullanılan analitik inceleme teknikleri şu şekilde sıralanabilir (Çözeli, 2008):

- Trend analizi
- Karşılaştırmalı tablolar analizi
- Dikey analiz
- Oran analizi
- Ussallık testleri.

Denetçi bu teknikleri denetimin herhangi bir safhasında veya tüm safhalarında kullanabilir.

Analitik inceleme teknikleri diğer kanıt toplama tekniklerine göre zaman ve maliyet açısından daha tasarrufludur. Bu durum bu tekniğin diğer tekniklere göre daha fazla tercih edilmesine neden olmaktadır (Yılmaz, 2015: 59).

İKİNCİ BÖLÜM
KALİTE VE BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

2.1.KALİTE KAVRAMI

Günlük yaşamımızda sıkça kullandığımız kalite kavramı üzerinde bir anlam birliğinin olduğunu söylemek oldukça güçtür. Teknolojik gelişmeler, küreselleşme, artan rekabet koşulları, toplumsal değer yargılarının farklılığı ve tüketicinin talep etmiş olduğu ürün için sahip olduğu satın alma gücü gibi nedenler kalite kavramının farklı şekillerde tanımlanmasına yol açmıştır (Yatkın, 2014: 1).

Kalite genellikle ürün ve hizmetleri tanımlamak amacıyla kullanılmasıyla birlikte insanlar açısından farklı anlamlar taşımaktadır. İnsanlar kaliteyi üretim-pazarlama zincirindeki bireysel rollerine dayanan farklı kriterlerle ilişkili olarak algıladığı için kalite karmaşık bir kavram olarak görülebilmektedir. (Evans ve Lindsay, 2008: 12). Kalite kavramına getirilen çeşitli yaklaşımların anlaşılması, kalite konusunun örgütte yerine getirdiği işlevin değerlendirilmesi açısından önemlidir (Ersoy ve Ersoy, 2011:9).

Kalite kavramına farklı anlamlar yüklense de müşteri veya üretici tarafından bazı tamamlayıcı unsurlarla tanımlandığında daha açık bir anlam kazanmaktadır. Buna göre kaliteyi aşağıdaki faktörlerin bir fonksiyonu olarak ifade etmek mümkün olacaktır (Halis, 2013: 21) :

- Piyasa koşulları
- Finansal unsurlar
- Yönetim tarzı

- İnsan unsuru
- Motivasyon
- Materyal
- Makine ve mekanizasyon
- Modern bilgi entegrasyonu
- Üretim tarzı

Kalite ile ilgili şu tanımlara yer verilebilir:

Amerikan Kalite Kontrol Derneği (ASQC) tarafından yapılan kalite tanımına göre, bir mal ya da hizmetin belirli bir gereksinimi karşılayabilme yeteneklerini ortaya koyan karakteristiklerin tümü, kalitedir (Aydoğan, 2006:4).

Japon Standartlar Enstitüsü (JIS) kaliteyi ürün veya hizmeti ekonomik bir yoldan üreten ve tüketici isteklerine cevap veren bir üretim sistemi olarak tanımlamaktadır (Küçük, 2013: 26).

Ishikawa'ya göre kalite müşteri ile başlar ve dolayısıyla müşterinin ihtiyaçlarını anlamak, ürünü buna göre geliştirmek ve müşterinin ürün ile ilgili şikayetlerini daima dikkate almaktır (Evans ve Lindsay, 2008).

Juran'a göre kalite, amaca ve kullanıma uygunluktur (Durukan ve Kapucugil İkiz, 2007).

Crosby kalite kavramını; bir ürünün ihtiyaçları tam olarak karşılaması olarak tanımlamaktadır.

Taguchi kaliteyi; ürünün müşteriye gönderildikten sonra toplumda meydana getirdiği kayıpla değerlendirmiştir. Bu kayıp azaldıkça ürünün kalitesi artış göstermektedir (Hamzaçebi ve Kutay, 2001).

Shewhart tarafından yapılan kalite tanımına göre kalite; alıcının ödemeyi kabul edebileceği bir fiyatla kullanımı memnunluk duygusu yaratan bir ürünün tasarlanması, üretilmesi ve bunun için müşteri istek ve beklentilerinin ölçülebilir duruma getirilmesidir (Halis, 2013, 20).

Feingenbaum felsefesi şu üç aşamada kaliteyi özetlemiştir (Evans ve Lindsay, 2008: 14):

Kalite liderliği: Hatalara tepki göstermekten ziyade sağlam bir planlamaya ihtiyaç vardır. Yönetim sürekli odaklanmayı sürdürmeli ve kalite çabalarına öncülük etmelidir.

Modern kalite teknolojisi: Geleneksel kalite departmanı kalite sorunlarının %80-%90'nını çözemez. Bu görev, ileride müşteri memnuniyetini sağlamak amacıyla sürekli yeni teknikleri değerlendiren ve uygulayan mühendislerin ve üretim bölümü çalışanlarının yanı sıra ofis personelinin entegrasyonunu gerektirir.

Örgütsel bağlılık: Çalışanların motivasyonu ve sürekli eğitimi kaliteyi etkilemektedir. Bunun için para ve diğer örgütsel araçlar firma faaliyetlerinin tümüne dahil edilmesinin sağlanması gerekir.

Garvin ise kaliteyi 8 boyutta incelemiştir. Bunlar; performans, özellikler, güvenilirlik, uygunluk, dayanıklılık, kullanılabilirlik, estetik ve algılanan kalitedir (Garvin, 1984).

2.2. BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİ VE ÖNEMİ

Bağımsız denetimin sosyo-ekonomik öneminden dolayı denetim uygulamalarının belirli bir kalitede olması gerekmektedir. Bu da yapılan denetim sonucunda ortaya çıkan denetim görüşlerinin güvenilir ve doğru olmasıyla ilişkilidir (Oktay, 2013). Denetimin kaliteli olması güvenilir mali raporlar oluşturmak için gereklidir. Özellikle bağımsız dış denetimler finansal raporların kalitesini artırma konusunda önemli bir rol oynamaktadır.

Firma sahipleri ve yöneticiler arasındaki olası çıkar çatışmalarının bir sonucu olarak ortaya çıkabilecek vekalet maliyetlerini azaltmak için muhasebe bilgilerini doğrulamak amacıyla da dış denetim hizmeti talep edilmektedir. (Gore, Pope ve Singh, 2001). Bu durumda denetim hizmeti çıkar grupları, işletme ve ortaklar ile yöneticiler arasındaki asimetrik bilginin azaltılmasında önemli bir rol oynamaktadır (Acar, Senal ve Usul, 2011).

Denetçiler tarafından sunulan denetim hizmetlerinin kalitesi farklılık gösterebilmektedir. Eğer denetçi bağımsız değilse ya da bağımsız bir denetçi denetim standartlarına uygun olarak yeterli kanıt toplayamamışsa hatalı bir denetim raporu yayınlar bu da denetim başarısızlığına neden olur. Aksine iyi bir denetim; denetçinin denetim standartlarına uyduğu ve müşteri firmanın finansal tablolarına ilişkin doğru görüşü uygun bir denetim riski seviyesinde verdiği denetimdir. Standartlara uygun denetim hizmeti sunmayan denetçiler itibar kaybına uğrar. Bu da müşteri kaybına ve gelecekteki denetim ücretlerinin düşmesine neden olabileceği için denetçiler sunmuş oldukları denetim kalitesi ile ilgili kötü tanıtımlardan kaçınmak isterler (Bauwhede ve Willekens, 2004). Bağımsız denetimin kaliteli olması genel kabul görmüş denetim standartlarına ve bunlara ilişkin açıklamalara, kalite kontrol standartlarına, mesleki ahlâk kurallarına ve yasalara uyulmasına bağlıdır. (Altıntaş, 2007: 80).

Denetimde kalitenin sağlanması, denetim sonuçlarının güvenilirliğini artırdığı gibi; parlamentonun ve denetlenen kurum ve kuruluşların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla üretilen denetim görüş, tavsiye ve iyileştirme önerilerinin daha da ciddiye alınmasını sağlar (Gören ve diğerleri, 2003).

Kaliteli bir denetimin sağladığı faydaları aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

- İşletmelerin finansal tablolarının güvenirliliğini arttırmakta
- Ortakların hakları işletme yönetimine karşı korunmakta,
- İşletme yönetimine sunulan tarafsız ve doğru bilgiler, karar alıcıların daha sağlıklı ve doğru karar alabilmelerini sağlamakta
- Sermaye piyasasında hisse senedi satın alan tasarruf sahiplerinin doğru karar almalarına yardımcı olmakta
- Denetimden geçmiş muhasebe verileri ve finansal tablolar ile devlet daha doğru ve isabetli ekonomik, sosyal ve mali politikalar izleyebilmekte,
- Güven arayan yabancı sermayenin yatırım yapma eğilimini de arttırmaktadır.(Toroslu, aktaran Bekçi ve Gör: 168).
- Bağımsız denetim firmasının güvenilirliği ve bununla birlikte gelen itibar korunur Böylece denetim firmasına başarısızlık sebebiyle dava açılma riski azaltılmış olur.

- Meslek kuruluşları ve diğer otoriteler tarafından denetim firmalarının herhangi bir yaptırıma tabi olma ihtimalini azaltır. (Oktay, 2013).

Denetim kalitesi karmaşık bir kavram olduğundan basit bir tanıma indirgemek mümkün değildir. Düşük kaliteli denetimlerden yüksek kaliteli denetimlere kadar birtakım sürecin denetim kalitesi göstergesi olduğu ve bu da kalitenin birçok farklı unsurdan etkilendiği göstermektedir.

Denetim kalitesi ile ilgili resmi belgeler yayınlayan ilk kuruluş olan Finansal Raporlama Kurulu'nun (FRC) 2008 yılında hazırlamış olduğu denetim kalitesi çerçevesi kapsamında beş denetim kalitesi göstergesi bulunmaktadır. Bunlar; (1) denetim firması içindeki kültür, (2) denetim ortaklarının ve personelinin becerileri ve kişisel nitelikleri, (3) denetim süreci etkinliği, (4) denetim raporlarının güvenilirliği ve faydası, (5) denetçilerin kontrolü dışında denetim kalitesini etkileyen faktörler olarak ayrılmaktadır.

Bağımsız dış denetim kalitesi kavramı ile ilgili olarak gerek yasal düzenlemelerde gerekse denetim standartlarında belirgin bir tanımlama yapılmamıştır (Yaşar, 2011: 11).

Denetim kalitesinin evrensel olarak kabul edilmiş bir tanımı olmasa da DeAngelo (1981) tarafından yapılmış olan tanım işe yarar bir başlangıç noktası olacaktır. DeAngelo (1981), denetim kalitesini denetçi (a) müşteri firmanın muhasebe sisteminde yapmış olduğu ihlalin keşfedilmesi ve (b)bu yapılan ihlalin raporda belirtilmesinin piyasa tarafından değerlenen olasılığı olarak tanımlamıştır. DeAngelo'ya göre denetçinin yanlış beyanları rapor etme olasılığı denetçinin bağımsızlığı ile ilgilidir. Bu nedenle DeAngelo'nun tanımına göre denetim kalitesi, denetçi bağımsızlığı ve denetçinin yanlış bildirilen muhasebe kayıtlarını tespit edebilme yeteneğinin artan bir fonksiyonudur (Dang, 2004).

Palmrose (1988) denetim kalitesini finansal tablolarda önemli bir eksik veya yanlış ifade içermediğine dair güvence düzeyi açısından tanımlamaktadır. Daha yüksek güvence düzeyi daha kaliteli denetim hizmeti sağlar. Bu tanımın en önemli

noktası daha kaliteli denetimlerde denetim başarısızlıklarına (eksiklik ya da yanlış bilgi içeren mali beyanlar) daha az rastlanılmasıdır.

Becker ve diğerleri (1998) denetim kalitesini; bağımsız denetçinin finansal tablolardaki hataları fark etmesi ve bu durumu denetim raporlarında belirtmesi olarak tanımlamıştır. Yüksek kaliteli bağımsız denetimde denetçi şüpheli muhasebe uygulamalarını kabul etme konusunda isteksizdir ve bu nedenle tespit etmiş olduğu hata ve usulsüzlükleri rapor etmeleri daha olasıdır.

Titman ve Trueman (1986) denetim kalitesini, denetimden sonra yatırımcılara sağlanan bilgilerin doğruluk ve güvenirliliği olarak tanımlamıştır.

Fransic (2011) denetim kalitesinin müşteri firmanın genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olarak finansal tablolarını hazırladığına ilişkin denetim raporunun çıkarılmasıyla elde edileceğini belirtmektedir

Knechel ve diğerleri (2013) denetim kalitesini beş özellik kullanarak tanımlaya çalışmıştır. Bunlar; teşvik, belirsizlik, benzersizlik, süreç ve mesleki yargı olarak belirtilmiştir. Knechel ve diğerlerine göre teşvik şu anlama gelmektedir; denetim ekonomik açıdan risklere karşı motive edilmiş bir mekanizmadır. Belirsizlik; denetim sonuçlarının ve denetim raporlarının belirsiz olduğu ve direkt olarak gözlenemediği; benzersizlik müşteri firmanın, denetim takımının ve denetim sözleşmesinin birbirinden farklı olduğu; süreç denetimin sistematik bir faaliyet olduğu; mesleki yargı ise denetimin mesleki bilgi ve becerilerin uygun kullanımına bağlı olduğu anlamına gelmektedir.

Tüm bu tanımlardan hareketle denetim kalitesi; denetim firması tarafından bir işletmenin finansal tablolarına ait bilgilerin genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine ve yasal düzenlemelere uygun olarak düzenlenip düzenlenmediğini tespit etmek, finansal tablo kullanıcılarına makul bir güvence sağlamak ve bu doğrultuda doğru ve eksiksiz bir denetim raporunun hazırlanması olarak ifade edilebilir.

2.3.BAĞIMSIZ DIŞ DENETİMDE KALİTE ÖLÇÜTLERİ

2.3.1.Genel Kabul Görmüş Denetim Standartları

Genel kabul görmüş denetim standartları ilk kez 1947 yılında Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA) tarafından geliştirilmiş olup zamanla birçok ülkede yayılmış ve benimsenmiştir.

Genel kabul görmüş denetim standartları denetçilere ayrıntılı olarak yol gösteren ve onlara denetim yaparken nelere dikkat etmeleri gerektiği, hangi denetim yöntemlerine başvurmaları gerektiği konularında ayrıntılı bilgiler veren bir denetim kılavuzu niteliğinde standartlar değildir (Gücenme, 2004: 32). Genel kabul görmüş denetim standartları genel nitelikte olup denetçilere genel anlamda bilgiler vermektedir. Denetim ile ilgili bir sorun ortaya çıktığında, denetçilerin nasıl davranacağı ve bu sorunu nasıl çözeceklerine yönelik açıklayıcı alt ilkeler yayınlanmaktadır. Bu tür alt ilkelere denetim standartları hakkındaki tebliğler (SAS-Statement on Standards) adı verilmektedir (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 22)

Genel kabul görmüş denetim standartları denetim işlevi yerine getirilirken tüm denetçilerin uyması gereken asgari standartlardır. Bundan sonrası her denetçinin kendisine bırakılmıştır (Bozkurt, 2012: 35).

Bir denetim çalışmasının kabul edilebilirliği bu standartlara uygunluk derecesi ile ölçülür. Eğer denetim çalışmasının nitelikleri bu standartlarda öngörülenlere uymuyorsa, yapılan denetimin yeterli ve güvenilir olmadığı kabul edilir. Ancak standartlara uygun bir şekilde denetim yapılmışsa bu denetimin güvenilir olduğu kanısına varılır (Oktay, 2013).

Genel kabul görmüş denetim standartları 10 standarttan oluşup şu 3 ana gruptan oluşmaktadır:

- Genel Standartlar
- Çalışma Alanı Standartları
- Raporlama Standartları

2.3.1.1.Genel Standartlar

Genel Standartlar, denetçinin ne gibi özellikleri taşıması gerektiği ile ilgili standartlardır. Denetçinin sahip olduğu mesleki yeterlilik, bağımsız davranabilme kabiliyeti gibi özellikler denetimin kalitesini belirleyen ölçütler olacaktır. Genel Standartlar

- Mesleki eğitim ve yeterlilik
- Bağımsızlık
- Mesleki dikkat ve özen olarak sıralanabilir.

2.3.1.1.1.Mesleki Eğitim ve Yeterlilik

Mesleki eğitim ve yeterlilik standardına göre bir kimse yeterli bilgi ve tecrübeye sahip değilse denetim standartlarının gereksinimlerini karşılayamaz. Denetçinin muhasebe ve denetim başta olmak üzere diğer alanlarda da yeterli mesleki bilgiye sahip olması gerekmektedir. Yeterli mesleki bilgi ve tecrübe sayesinde bağımsız karar verme yeteneği kazanan denetçiler, işletmenin finansal tablolarını denetleyerek denetim raporları hazırlar. Başarılı olmak isteyen denetçilerin sürekli kendini yenilemesi, uzmanlık alanında meydana gelen değişimlerin farkında olması gerekir. Denetçilerin yetkili organlar tarafından geliştirilen denetim prosedürlerini ve muhasebe ilkeleri üzerine geliştirilen yeni beyanları uygulaması gerekir (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 1972).

Denetçilerin bu yeterliliğe ulaşabilmesi için belli bir süre deneyimli bir denetçinin yanında görev alması mesleki tecrübe kazanmaları bakımından önem taşımaktadır (Güçlü, 2013: 14). Mesleki yeterlilik iki aşamada ele alınabilir (Gücenme, 2014: 33).

- Mesleki yeterliliği kazanma
- Mesleki yeterliliği koruma

Mesleki yeterliliğin kazanılması, denetçinin genel bir eğitim gördükten sonra belli bir süre iş deneyimini gerektirmektedir.

Mesleki yeterliliğin korunması ise, muhasebecilik ve denetim konularında gelişmeleri sürekli takip etmeyi gerektirmektedir.

2.3.1.1.2.Bağımsızlık

Bu standart, denetçinin denetim yaparken işletme yönetiminden ve diğer çıkar gruplarından bağımsız olarak hareket etmesi gerektiğini belirten bir standarttır. Bağımsızlık denetim faaliyetlerinin dürüst ve tarafsız olarak yürütülmesini sağlayan anlayış ve davranışlar bütünü olarak algılanmalıdır (İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası [İSMMO], 2009).

İşletmeler finansal bilgi kullanıcılarına bilgi vermek amacıyla düzenledikleri finansal tablolarının güvenilirliğini doğrulatmak amacıyla denetçiye ihtiyaç duyarlar (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 14). Denetçinin finansal tablolar üzerine yapmış olduğu denetim güvenilirliği denetçinin bağımsızlığına bağlıdır. İşletme yönetimi tarafından finansal bilgi kullanıcılarını yanıltmak amacıyla yapılan hileler denetçi tarafından bağımsız bir şekilde belirlenip rapor edilmelidir. Denetçinin denetlemiş olduğu firma ile almış olduğu ücret dışında herhangi bir mali ilişkisi bulunmamalıdır (Gücenme, 2014: 34).

Bağımsızlığı sağlamak ve sürdürebilmek için birtakım kurallar söz konusudur. Bu kurallar şu şekilde özetlenebilir (Bozkurt, 2012: 38):

- Denetçinin müşteri firmanın ortağı olması bağımsızlığı olumsuz etkilemektedir.
- Denetçi ile denetlenen firmanın yönetimi arasında herhangi bir akrabalık bağının olması bağımsızlığı bozmaktadır.
- Denetçi ile denetlenen firma arasındaki iş ilişkisi bağımsızlığı etkilemektedir.
- Denetçinin denetlediği firmaya denetim hizmeti dışında muhasebe alanında da hizmet vermesi bağımsızlığa zarar vermektedir.

2.3.1.1.3.Mesleki Dikkat ve Özen

Bu standart denetimi planlamak ve gerçekleştirebilmek için denetçinin mesleki özen ve titizliğe sahip olmasını gerektirir (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 1972). Mesleki dikkat ve özen denetçiye denetim çalışmalarında denetim standartlarına uyması konusunda sorumluluk yüklemektedir. Denetçi finansal tablolar üzerine görüş bildirmek amacıyla yeterli ve uygun nitelikte denetim kanıtı toplayarak denetim riskini en az seviyeye indirmeye çalışır. Kanıt toplamak amacıyla çok fazla bilgi, belge ve dokümanla ilgilenmek durumunda kalan denetçinin yanlış ve hatasız bir raporlama yapabilmesi için azami dikkat ve özen göstermesi gerekmektedir. Mesleki dikkat ve özen, denetçinin denetim işini almasından denetimi planlamasına, kanıtları toplamasına ve denetim raporunu hazırlanmasına kadar olan tüm süreçlerde denetim standartlarına uygun davranmasıdır (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 26).

2.3.1.2.Çalışma Alanı Standartları

Çalışma alanı standartları denetçiye denetim boyunca yapması gereken faaliyetler konusunda yol gösteren standartlardır. Çalışma alanı standartları da üç başlık altında toplanabilir:

- Planlama ve gözetim
- İç kontrol yapısının incelenmesi
- Yeterli kanıt toplanması

2.3.1.2.1.Planlama ve Gözetim

Denetçi denetime başlamadan önce yapacağı faaliyeti planlamalıdır. Planlama ve gözetim faaliyeti, denetçiye genel kabul görmüş denetim standartlarına uygun bir biçimde planlama ve gözetim yapması için yol gösterir (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 2006). Denetçi denetime başlamadan denetimin ne zaman, nasıl ve kim tarafından yapılacağı konusunda kapsamlı bir planlama yapmalıdır.(Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 27). Planlamanın kapsamı, zamanlaması denetçinin işletme ve çevresini tanımasına ve işletmenin yapısı ve büyüklüğüne göre değişiklik gösterir. Denetime başlamadan önce denetlenecek

işletme ve çevresi hakkında bilgi edinmek planlamanın temel bir parçasıdır. Planlama denetimin ayrı bir unsuru değildir aksine denetim sözleşmesiyle başlayıp kanıtların toplanması ve denetim tekniklerinin geliştirilmesiyle devam eden bir süreçtir. Planlama denetçinin görevini hem daha hızlı hem de başarılı bir şekilde sonuçlandırmasında yardımcı olur (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 15). Planlama ve gözetim denetim süresince devam eder.

Denetim faaliyeti baş denetçi ve yardımcı denetçiler olacak şekilde bir ekip tarafından gerçekleştirilir. Denetçi denetim hedeflerine başarılı bir şekilde ulaşabilmek için yardımcı denetçileri gözetlemek durumundadır. Yardımcıların izlenmesi, onlara mesleki bilgi kazandırmak, iş başında öğrenmelerini sağlamak denetim kalitesinin artırılması açısından önem arz etmektedir. Yardımcı denetçiler sorumlulukları ve denetim sürecinin amacı konusunda bilgilendirilmelidir Denetçinin yardımcılarına öngörülen işleri verip daha sonra bu işlerin nasıl yapıldığına dair yol gösterip destek vermemesi bu standardın özüne aykırıdır (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 27).

2.3.1.2.2.İç Kontrol Yapısının İncelenmesi

Denetçi çalışmalarının niteliğini, kapsamını ve zamanlamasını ayarlamak için işletmenin iç kontrol yapısını incelemelidir (Bozkurt, 2012: 40). İç kontrol, finansal tabloların güvenilirliğini, amaçlara ulaşabilmek için makul güvence sağlanmasını, faaliyetlerin etkinlik ve verimliliğinin sağlanmasını, yasa ve kurallara uygun davranılmasını sağlayan bir süreçtir. İç kontrol yapısı işletmelerin yapı ve büyüklüğüne göre değişmektedir. Örneğin, küçük işletmeler finansal raporlama sürecinde ayrıntılı yazılı politikalara ya da açıklayıcı bir muhasebe bilgi sistemine sahip olmayabilirler.

Bir işletmenin iç kontrol yapısına sahip olması finansal tabloların doğruluk ve güvenilirliğini artırır. (Yılancı; Yıldız ve Kiracı, 2016: 28). İç kontrol sisteminin etkin olması bilgilerin güvenilirliğini artıracak ve denetimin kapsamını etkileyecektir. Etkin bir iç kontrol sisteminde finansal tabloların hatalı olma riski azalacağı için denetim daha dar kapsamda gerçekleşecektir (İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası, 2009). Zayıf ve iyi çalışmayan iç kontrole

sahip işletmelerde işlemlerin güvenilirliği azalacağından denetim riski artacaktır. Denetçi bu riski azaltmak adına denetimin kapsamını genişletip daha fazla sayıda kanıt toplamaya çalışacak, daha fazla yardımcı denetçiden faydalanmak durumunda kalacaktır. Bu da denetim maliyetlerinin artmasına neden olacaktır (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 28). Bu nedenle denetim planlaması yapmadan önce mutlaka denetlenecek işletmenin iç kontrol yapısını araştırmak gerekmektedir.

2.3.1.2.3.Yeterli Kanıt Toplanması

Bu standarda göre, denetçinin incelediği finansal tablolar hakkında görüş elde edebilmek için denetim tekniklerini kullanarak yeterli ve güvenilir kanıt elde etmesi gerekmektedir. Denetim kanıtı, denetim sürecinde düzenlenen denetim prosedürlerinden, daha önceki denetim faaliyetlerinden ve işletme kalite kontrol uygulamalarından elde edilen kanıtları içerebilir. Denetçi denetim sürecini oluştururken ve risk değerlemesi yaparken yeterli ve güvenilir kanıt elde edip etmediğini dikkate almalıdır. Denetçi finansal tablolarda yer alan bilgilerin doğruluğunu araştırmalı yeterli ve güvenilir kanıtları toplamalı ve buna göre bir görüş sunmalıdır. Denetim kanıtının güvenilirliği açısından aşağıdaki genellemeler yapılabilir (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 2006):

- İşletme dışı bağımsız kaynaklardan elde edilen bilgiler daha güvenilirdir.
- İç kontrolün etkin olduğu işletmelerde elde edilen denetim kanıtları daha güvenilirdir.
- Denetçi tarafından doğrudan elde edilen kanıtlar dolaylı olarak elde edilen kanıtlara göre daha güvenilirdir.
- Denetim kanıtı belgeler formda (kağıt, elektronik ve diğer formlar) olduğunda daha güvenilirdir.
- Orijinal belgeler tarafından sağlanan denetim kanıtı fotokopi ve benzeri kopyalama cihazları tarafından sağlanan kanıtlara göre daha güvenilirdir

Bir denetim faaliyetinde ne kadar kanıt toplanacağı denetçinin inisiyatifine bırakılmıştır. Önemli olan denetçinin görüşüne destek sağlayacak yeterli nitelik ve nicelikte olmasıdır (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 28).

Denetçi elde edilen denetim kanıtı maliyeti ile elde edilen bilgilerin faydası arasındaki ilişkiyi dikkate alabilir. Ancak denetim değerleme yapmak için alternatif olmadığı için denetim sürecinde kanıt toplama ihmal edilecek bir konu değildir.

2.3.1.3.Raporlama Standartları

Raporlama standartları denetim faaliyeti sonucunda ortaya çıkacak olan denetim raporunun özelliklerini, nasıl hazırlanması gerektiğini ve hazırlarken nelere dikkat edilmesi gerektiği hususunda bilgi veren standartlardır. Bu standartlar da aşağıdaki gibi sıralanabilir (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 16):

- Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerine uygunluk standardı
- Tutarlılık standardı
- Yeterli açıklama standardı
- Görüş bildirme standardı

2.3.1.3.1.Genel Kabul Görmüş Muhasebe ilkelerine Uygunluk Standardı

Bu standarda göre denetçi denetim raporunu hazırlarken finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olup olmadığını belirtmelidir. Denetçi işletmenin finansal işlemlerini genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun bir şekilde finansal tablolarına yansıtıp yansıtmadığını inceler ve bu inceleme sonucunda bunu denetim raporunda açıklar (Selimoğlu ve Uzay, 2014: 16). Eğer denetçi tarafından genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine aykırı bir durum tespit edilirse bunun ne olduğunu ve olası etkilerini de raporunda belirtmelidir (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 29). Finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinden tam açıklama kavramına uygun olmaması halinde bu durum gerekçeleriyle birlikte denetim raporunda açıkça belirtilmelidir (Gücenme, 2004: 54).

Bu standardın uygulanmasında denetçi işletmenin tabii olduğu muhasebe hesap planının uygulanıp uygulanmadığını belirtmelidir (Güçlü, 2013: 19). Denetçi işletmede hangi uygulama söz konusu ise buna göre denetim işlevini yerine getirip rapor tutmalıdır.

2.3.1.3.2.Tutarlılık

Bu standarda göre, denetçinin önceki döneme ilişkin muhasebe ilkelerinin cari dönemde de uygulanıp uygulanmadığını belirtmesi gerekmektedir. Tutarlılık standardının amacı dönemler arasında değişiklik olup olmadığını belirleyerek finansal tabloları karşılaştırmak ve buna uygun olarak denetçi tarafından uygun bir denetim raporunun hazırlanmasını sağlamaktır İşletme muhasebe ilkelerinde değişiklikler yapılmışsa, bu değişiklikler ve bunların parasal etkileri finansal tabloların dipnotlarında belirtilmesi gerekir. Finansal tabloların yıllar arasında karşılaştırılmasını etkileyen diğer faktörlerin de açıklanması gerekebilir ancak bağımsız denetim raporunda bu konu üzerine genellikle bir değerlendirme söz konusu olmamaktadır (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 1972).

2.3.1.3.3.Yeterli Açıklama Standardı

Yeterli açıklama standardına göre denetçi, işletme tarafından finansal tablolar düzenlenirken yeterli ve güvenilir bilgi sağlayacak şekilde hareket etmemişse bu durumu raporunda belirtmelidir (American Institute of Certified Public Accountants [AICPA], 1980).

Yeterli açıklama kavramı; finansal tabloların bu tablolardan yararlanacak olan kişi ve kuruluşların doğru karar vermelerine yardımcı olacak şekilde açık ve anlaşılır olmasını ifade eder. İşletmelerin finansal tablolarını düzenlerken gerekli konularda muhasebe ilkelerine uygun bir biçimde yeterli açıklamalarda bulunması gerekir. Finansal bilgi kullanıcıları tarafından kullanılan her türlü bilginin finansal tablolarda ve dipnotlarda belirtilmesi gerekir. İşletme tarafından bu bilgiler tam olarak açıklanmamış ise denetçi bunu raporunda belirtmelidir. Şayet işletme tarafından açıklanan bilgiler yeterli bulunduysa denetçinin bunu raporunda ayrıca belirtmesine gerek yoktur. Bu standardın amacı finansal bilgi kullanıcılarının tam ve eksiksiz bilgilendirilmesidir (Gücenme, 2014: 57).

2.3.1.3.4.Görüş Bildirme Standardı

Denetçinin ya finansal tabloların bütünü ile ilgili bir görüş belirteceğini ya da bu konuda bir görüş belirtemeyeceğini denetim raporunda ifade etmesi gerekir.

Denetçi kapsamlı bir görüş bildiremiyorsa bunun gerekçelerini denetim raporunda belirtmelidir. Finansal tablolar ile ilişkili olarak denetçinin adının geçmesi durumunda denetçi yapmış olduğu denetimin özelliğini ve sorumluluk derecesini denetim raporunda açıkça belirtmelidir.

Görüş bildirme standardının amacı, denetçinin finansal tablolarla birlikte adının geçtiği durumlarda sorumluluk derecesinin yanlış yorumlanmasını önlemektir.

Raporlama standardına göre denetçi raporunda dört tür görüş bildirebilir. Bunlar; olumlu görüş, olumsuz görüş, şartlı görüş ve görüş bildirmekten kaçınma.

Olumlu görüş: Mali durumun ve gerçekleşen faaliyet sonuçlarının gerçeği yansıttığı anlamındadır.

Olumsuz görüş: Olumlu görüşün aksine finansal tablolarda yer alan bilgilerin ve gerçekleşen faaliyetlerin sonuçlarının gerçeği yansıtmağı anlamındadır. Olumsuz görüşe yol açan gerçeği yansıtmayan durumların nedenleri raporda belirtilmelidir (Gücenme, 2014: 58).

Şartlı görüş: Finansal tablolarda bazı aykırılıkların bulunması fakat bu aykırılıkların bir bütün olarak finansal tabloların güvenilirliğini bozmayacak nitelikte olması durumunda şartlı görüş raporu düzenlenir (Yılancı, Yıldız ve Kiracı, 2016: 31). Bu aykırılıkların neler olduğu raporda açıklayıcı bir şekilde belirtilmelidir.

Görüş bildirmekten kaçınma: Denetçinin finansal tablolara ilişkin bilgileri elde edememesi, görüş bildirmek için gerekli ve yeterli kanıt toplayamaması durumunda denetçi olumlu veya olumsuz görüş bildirmekten kaçınır.

2.3.2.Uluslararası Denetim Standartları

Uluslararası denetim standartları Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants- IFAC) bünyesinde kurulan Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB) tarafından yayınlanmaktadır. 1977 yılında kurulan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (International Federation of Accountants-IFAC) Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu'nun (International

Auditing and Assurance Standards Board – IAASB) desteği ile yüksek kalitede uluslararası denetim ve güvence standartlarının geliştirilmesi, benimsenmesi ve uygulanmasına katkıda bulunmaktadır. Uluslararası denetim ve güvence standartları kurulu dünya çapında genel kabul görmüş standartları geliştirme amacı ile hizmet etmektedir. Uluslararası denetim standartları (ISAs) tarihi finansal bilgilerin denetiminde uygulanır. Birçok ülkede denetim için belirli standartlar oluşturulmuş olsa da denetim süreci ve denetim süreci sonrası hazırlanacak olan raporlarda uluslararası denetim standartlarına uygun bir şekilde hareket edilmelidir. Ancak bir ülkenin denetim standartları ile uluslararası denetim standartlarının uyuşmaması durumunda ülke uluslararası denetim standartlarını dikkate almalıdır (İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası, 2009). Türkiye'de de bağımsız denetim standartları oluşturulurken uluslararası denetim standartları örnek alınmıştır. Uluslararası denetim standartları kendi içinde genel ilkeler ve sorumluluklar, risk değerlemesi, denetim kanıtı, diğer çalışmalardan yararlanma, denetim sonuçları ve raporlama, uzmanlık gerektiren alanlara ilişkin standartlardan oluşmaktadır (Haftacı, 2014: 36). Standartların tam ve doğru bir şekilde anlaşılabilmesi için standartlar açıklamaları ile birlikte ele alınmalıdır. Uluslararası denetim standartlarına ilişkin tablo aşağıda sunulmuştur:

Tablo 5: Uluslararası Denetim Standartları

TARİHİ FİNANSAL BİLGİLERİN DENETİMİ ***AUDITS OF HISTORICAL FINANCIAL INFORMATION***	
200-299 Genel İlkeler ve Sorumluluklar ***General Principles and Responsibilities***	
UDS 200 (ISA 200)	Bağımsız denetçinin genel amaçları ve denetimin uluslararası denetim standartlarına uygun olarak yürütülmesi *Overall objectives of independent auditor and conduct of Audit in accordance with international standards on auditing*
UDS 210 (ISA 210)	Denetim sözleşmesi şartlarının kabul edilmesi *Agreeing the terms Audit engagements*
UDS 220 (ISA 220)	Finansal tablo denetiminde kalite kontrol *Quality control for an Audit of financial statements*
UDS 230 (ISA 230)	Denetimin belgelendirilmesi *Audit documentation*
UDS 240 (ISA 240)	Finansal tabloların denetiminde denetçinin hileye ilişkin sorumluluğu *The auditor's responsibilities relating to fraud in an Audit of financial statements*
UDS 250 (ISA 250)	Finansal tabloların denetiminde kanun ve düzenlemelerin göz önünde tutulması *Consideration of laws and regulations in an Audit of financial statement*
UDS 260 (ISA 260)	Yönetimden sorumlu kişilerle iletişim *Communication with those charged with governance*

UDS 265 (ISA 265)	İç kontrol yapısındaki eksikliklerin yönetime ve yönetimden sorumlu kişilere bildirilmesi *Communicating deficiencies in internal control to those charged with Governance and management*
300-499 Risk değerlemesi ve belirlenen risklere karşı alınan önlemler Risk assessment and response to asssessed risks	
UDS 300 (ISA 300)	Finansal tablo denetiminin planlanması *Plannig an Audit of financial statements*
UDS 315 (ISA 315)	İşletme ve işletme çevresinin anlaşılması yoluyla yanlış beyan riskinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi *Identifying and assessing the risk of material misstatement through understanding the entity ıts environment*
UDS 320 (ISA 320)	Denetimin planlanmasında uygulanmasında önemlilik *Materiality in planning and performing an audit*
UDS 330 (ISA 330)	Belirlenen risklere karşı denetçinin kullanacağı prosedürler *The auditor's responses to assessed risks*
UDS 402 (ISA 402)	Dışarıdan hizmet alan işletmelere ilişkin denetim yaklaşımı *Audit considerations relating to an entity using a service organization*
UDS 450 (ISA 450)	Denetim süresince belirlenen yanlış beyanların değerlendirilmesi *Evaluation of Misstatements Identified during the Audit*
500-599 Denetim kanıtı Audit Evidence	
UDS 500 (ISA 500)	Denetim kanıtı *Audit Evidence*

UDS 501 (ISA 501)	Denetim kanıtı- belirli konulara ilişkin önemli hususlar *Audit Evidence- specific considerations for slected items*
UDS 505 (ISA 505)	Dış onaylamalar *External confirmations*
UDS 510 (ISA 510)	İlk denetim sözleşmeleri- açılış bakiyeleri *İnitial Audit angagement- opening balances*
UDS 520 (ISA 520)	Analitik inceleme prosedürleri *Analytical procedures*
UDS 530 (ISA 530)	Denetim örneklemesi / *Audit sampling*
UDS 540 (ISA 540)	Gerçeğe uygun değer muhasebe tahminleri ve ilişkili dipnotları içeren muhasebe tahminlerinin denetimi *Audit accounting estimates, including fair value accounting estimates, and related disclosures*
UDS 550 (ISA 550)	İlişkili taraflar / *Related parties*
UDS 560 (ISA 560)	Bilanço tarihinden sonraki olaylar *Subsequent events*
UDS 570 (ISA 570)	İşletmenin sürekliliği / *Going concern*
UDS 580 (ISA 580)	Yazılı beyanlar / *Written representations*
600-699 Diğer çalışmaları kullanma **Using the work of others**	
UDS 600 (ISA 600)	Özel hususlar- grup finansal tabloların denetimi *Special considerations- audits of group finacial statements (including the work of component auditors)*

UDS 610 (ISA 610)	İç denetçilerin çalışmalarını kullanma *Using the work of internal auditors*
UDS 620 (ISA 620)	Denetçinin uzman çalışmasından yararlanması *Using the work of an auditor's expert*
700-799 Denetim sonuçları ve raporlama **Audit conclusıons and reportıng**	
UDS 700 (ISA 700)	Finansal tablolar üzerine görüş oluşturma ve raporlama *Forming an opinion and reporting on financial statements*
UDS 705 (ISA 705)	Bağımsız denetçi raporunda denetçi görüşünün değişikliğe uğraması *Modifications to the opinion in the independent auditor's report*
UDS 706 (ISA 706)	Bağımsız denetçi raporunda üzerinde durulması gereken hususlar ve diğer konular *Emphasis of matter paragraphs and other matter paragraphs in the independent auditor's report*
UDS 710 (ISA 710)	Karşılaştırmalı bilgiler- tutarlar ve karşılaştırmalı finansal tablolar *Comporative informations-corresponding figures and comporative financial statements*
UDS 720 (ISA 720)	Denetlenmiş finansal tabloları içeren dokümanlardaki diğer bilgilere ilişkin denetçinin sorumluluğu *The Auditor's responsibilities relating to other ınformation in documents containing audited financial statemensts*

800-899 Uzmanlık gerektiren alanlar **Specialized areas**	
UDS 800 (ISA 800)	Özel durumlar- özel amaçlı çerçeveler uyarınca hazırlanan finansal tabloların denetimi *Special considerations- Audit of financial statements prepared in accordance with special purpose frameworks*
UDS 805 (ISA 805)	Özel durumlar- tek bir finansal tablonun ve finansal tabloda yer alan tek bir unsurun, kalemin ya da hesabın icelenmesi *Special considerations-audits of single financial statements and specific elements, accounts or ıtems of a financial statement*
UDS 810 (ISA 810)	Özet finansal tablolar üzerine raporlama işleri *Engagements to report on summary financial statements*

Kaynak: Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulu (International Auditing and Assurance Standards Board – IAASB) , 2012, Erişim Tarihi: 02 Kasım 2016, https://www.iaasb.org/clarity-center/clarified-standards.

2.3.3.Uluslararası Kalite Kontrol Standartları

Uluslararası kalite kontrol standartlarında "denetim" kelimesi; finansal tabloların bağımsız denetimleri, incelemeleri ile diğer güvence denetimleri ve ilgili hizmetlere ilişkin olarak denetim şirketi tarafından verilen her bir hizmeti ifade eder. Uluslararası Kalite Kontrol Standartları (International Standards on Quality Control – ISQC) firmaların; finansal tabloların denetimi, diğer güvence denetimleri ve ilgili hizmet sözleşmelerine yönelik kalite kontrol sistemlerine ilişkin sorumluluklarını düzenler. Uluslararası Kalite Kontrol Standartları (International Standards on Quality Control-ISQC) ilgili etik hükümler ile birlikte değerlendirilir. Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları Kurulunun (International Auditing and Assurance Standards Board-IAASB) ilgili diğer beyanlarında kalite kontrol prosedürleri ile ilgili olarak firma personelinin sorumlulukları üzerine ilave bilgiler ve standartlar düzenlenmiştir. Örneğin; UDS 220 finansal tabloların denetimi için kalite kontrol prosedürleri düzenlemiştir. Uluslararası kalite kontrol standartlarına uyum sağlamak bir firma

tarafından geliştirilen prosedür ve politikaların nitelik ve kapsamı, denetim firması büyüklüğü ve özellikleri gibi çeşitli faktörlere bağlıdır. Denetim firmasının amacı makul güvence sağlayan bir kalite kontrol sistemi kurmak ve bunun devamlılığını sağlamaktır (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015).

2.3.3.1.Kalite Kontrol Sisteminin Unsurları

Denetim firması aşağıdaki unsurların her birini ele alan politika ve prosedürleri içeren kalite kontrol sistemi kurmalı ve bunun devamlılığını sağlamalıdır (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015):

- Firma içinde kaliteye ilişkin liderlik sorumlulukları
- İlgili etik gereklilikler
- Müşteri ilişkisi ve sözleşmenin kabulü ve devam ettirilmesi
- İnsan kaynakları
- Denetim sözleşmesinin yerine getirilmesi
- İzleme

2.3.3.1.1.Firma İçinde Kaliteye İlişkin Liderlik Sorumlulukları

Denetim firması kalitenin denetim sözleşmelerinin yerine getirilmesinde vazgeçilmez bir unsur olduğunu kabul eden bir iç kültürü teşvik etmek için politika ve prosedürler belirlemelidir. Bu politika ve prosedürler firma genel müdürünün (ya da eşdeğerinin) veya uygun olması durumunda firma yönetim kurulunun (ya da eşdeğerinin) firma kalite kontrol sistemi için nihai sorumluluğu üstlenmesi gerekmektedir. Denetim firması, genel müdür ve yönetim kurulu tarafından kalite kontrol sisteminden sorumlu olarak görevlendirdiği kişi veya kişilerin bu sorumluluğu üstlenecek yeterli deneyim, beceri ve yetkiye sahip olmalarını sağlayacak politika ve prosedürler belirlemelidir (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015).

2.3.3.1.2.İlgili Etik Gereklilikler

Denetim firması, firma ve personelinin ilgili etik kurallara uyumunu sağlamak için makul güvence sağlayan politika ve prosedürler geliştirir (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015).

2.3.3.1.3.Müşteri İlişkisi ve Sözleşmenin Kabulü ve Devam Ettirilmesi

Denetim firması müşteri ilişkisi ve sözleşmenin kabulü ve devam ettirilmesi için ancak aşağıda belirtilen hususların gerçekleşmesi durumunda denetimi üstleneceğine ve ilişkilerin devam ettirileceğine dair makul güvence sağlayan politika ve prosedürler belirleyecektir (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015):

- Denetim sözleşmesini gerçekleştirebilmek için zaman ve kaynaklar dahil olmak üzere gerekli kapasite ve yetkiye sahip olmak
- İlgili etik ilkelere uygunluğu sağlayabilmek
- Müşteri dürüstlüğünü dikkate almış olmak ve müşteri dürüstlüğünün yoksun olduğu sonucuna yol açacak bir bilgiye sahip olmamak.

2.3.3.1.4.İnsan Kaynakları

Denetim firması etik ilkelere bağlı ve aşağıdaki hususlar konusunda gerekli kapasite ve yetkinliğe sahip yeterli personel olduğuna dair makul güvence sağlayacak politika ve prosedürler belirler (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015):

- Denetimlerin mesleki standartlara ve yürürlükteki yasa ve düzenleyici şartlara uygun olarak yapılması ve
- Denetim firmasının veya denetimden sorumlu olanların duruma uygun bir şekilde rapor düzenlemesini sağlamak

2.3.3.1.5.Denetim Sözleşmesinin Yerine Getirilmesi

Denetim firması, denetimin mesleki standartlara ve yürürlükteki yasal düzenlemelere uygun olarak yerine getirildiği ve denetim firması ve sorumlu denetçinin şartlara uygun rapor hazırladığı konusunda makul güvence sağlamak

amacıyla politika ve prosedürler belirler. Bu politika ve prosedürler şunlardır (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015):

- Denetim sözleşmesi kalitesinin devamlılığını sağlamaya yönelik hususlar
- Denetleme sorumlulukları
- Gözden geçirme sorumlulukları

2.3.3.1.6.İzleme

Denetim firması kalite kontrol sistemine ilişkin politika ve prosedürlerin etkili, yeterli ve uygun olduğuna dair makul güvence sağlamak amacıyla izleme süreci oluşturur. Bu süreç (International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB], 2015):

- Her bir sorumlu denetçi tarafından tamamlanmış en az bir denetimin kontrolü de dahil firmanın kalite kontrol sisteminin sürekli olarak gözden geçirilmesini ve değerlendirilmesini içerir.
- İzleme süreci için gerekli sorumluluğun firma içinde bu sorumluluğu üstlenebilecek yeterli ve uygun deneyime ve yetkiye sahip sorumlulara veya diğer kişilere verilmesini gerektirir.
- Denetim veya denetim kalitesini gözden geçiren kişilerin bu denetimin teftişine dahil olmamaları gerekir.

2.3.4.Mesleki Etik Standartlar

Muhasebe mesleğindeki etik kurallar, denetim standartlarının uygulanmasında ve denetim dışı diğer hizmetlerin yerine getirilmesinde uyulması gereken ve mesleğin itibarını yükselten mesleki kurallardır (Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği [TMUD], 2013). Meslek mensuplarının uymaları gereken mesleki etik standartlar uluslararası kurumların ve uluslararası meslek örgütlerinin belirlediği ilkeler çerçevesinde şekillenmektedir. Meslek etiği ile ilgili olarak Uluslararası Yüksek Denetim Kurumları Örgütü INTOSAI) etik kuralları, bağımsız denetçi ve denetim kurumları ile muhasebecilerin uluslararası örgütü olan Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu'nun belirlediği (IFAC) etik kuralları,

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsünün (IIA) etik kuralları ve Amerikan Yeminli Serbest Muhasebeciler Enstitüsü (AICPA) etik kuralları geliştirilmiştir (Koçberber, 2008).

Muhasebe Meslek Mensupları için etik kurallar, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) bünyesindeki Uluslararası Muhasebe Meslek Mensupları Etik Standartlar Kurulu (IESBA) tarafından yayınlanmaktadır.

Uluslararası Muhasebe Meslek Mensupları Etik Standartlar Kurulu (IESBA) tarafından yayınlanan söz konusu standartlar objektiflik, ahlak ve mesleki yeterlik kavramları ile desteklenmekte ve tüm meslek mensuplarına uygulanmaktadır (Koçberber, 2008).

2.3.5.Türkiye Bağımsız Denetim Standartları

Kamu Gözetimi, Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu, 660 sayılı Kanun Hükmünde Kararnameyle (KHK) kendisine verilen Türkiye Denetim Standartlarını (TDS) yayımlama yetkisi çerçevesinde, Uluslararası Muhasebeciler Federasyonu (IFAC) tarafından yayımlanan uluslararası standartları referans alma stratejisini benimsemiştir. Bu tercih esasen ülkemizin Avrupa Birliği adaylık sürecinin de bir gereği olup, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununda da aynen kabul görmüştür. Bununla birlikte, 26/12/2012 tarihli Bağımsız Denetim Yönetmeliğinde Türkiye Denetim Standartları, 660 sayılı KHK uyarınca yürürlüğe konan, bilgi sistemleri denetimi dâhil olmak üzere, bağımsız denetim alanında uluslararası standartlarla uyumlu eğitim, etik, kalite kontrol ve denetim standartları ile bu alana ilişkin diğer düzenlemeler olarak tanımlanmıştır (Kamu Gözetimi Kurumu, [KGK], 2017).

Tarihi finansal bilgilerin denetiminde kullanılacak olan ve KGK tarafından yayınlanan Türkiye bağımsız denetim standartları aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

Tablo 6: Türkiye Bağımsız Denetim Standartları

GENEL İLKE VE SORUMLULUKLAR	
BDS 200	Bağımsız Denetçinin Genel Amaçları ve Bağımsız Denetimin Bağımsız Denetim Standartlarına Uygun Olarak Yürütülmesi
BDS 210	Bağımsız Denetim Sözleşmesinin Şartları Üzerinde Anlaşmaya Varılması
BDS 220	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Kalite Kontrol
BDS 230	Bağımsız Denetimin Belgelendirilmesi
BDS 240	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde Bağımsız Denetçinin Hileye İlişkin Sorumlulukları
BDS 250	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminde İlgili Mevzuatın Dikkate Alınması
BDS 260	Üst Yönetimden Sorumlu Olanlarla Kurulacak İletişim
BDS 265	İç Kontrol Eksikliklerinin Üst Yönetimden Sorumlu Olanlara ve Yönetime Bildirilmesi
RİSK DEĞERLENDİRMESİ VE DEĞERLENDİRİLMİŞ RİSKLERE VERİLECEK KARŞILIKLAR	
BDS 300	Finansal Tabloların Bağımsız Denetiminin Planlanması
BDS 315	İşletme ve Çevresini Tanıyarak Önemli Yanlışlık Risklerinin Belirlenmesi
BDS 320	Bağımsız Denetimin Planlanmasında ve Yürütülmesinde Önemlilik
BDS 330	Bağımsız Denetçinin Değerlendirilmiş Risklere Karşı Yapacağı İşler
BDS 402	Hizmet Kuruluşu Kullanan Bir İşletmenin Bağımsız Denetiminde Dikkate Alınacak Hususlar

BDS 450	Bağımsız Denetimin Yürütülmesi Sırasında Belirlenen Yanlışlıkların Değerlendirilmesi
BAĞIMSIZ DENETİM KANITLARI	
BDS 500	Bağımsız Denetim Kanıtları
BDS 501	Bağımsız Denetimi Kanıtları Belirli Kalemler İçin Dikkate Alınması Gereken Özel Hususlar
BDS 505	Dış Teyitler
BDS 510	İlk Bağımsız Denetimler- Açılış Bakiyeleri
BDS 520	Analitik Prosedürler
BDS 530	Bağımsız Denetimde Örnekleme
BDS 540	Gerçeğe Uygun Değere İlişkin Olanlar Dâhil Muhasebe Tahminlerinin ve İlgili Açıklamaların Bağımsız Denetimi
BDS 550	İlişkili Taraflar
BDS 560	Bilanço Tarihinden Sonraki Olaylar
BDS 570	İşletmenin Sürekliliği
BDS 580	Yazılı Açıklamalar
BAŞKALARININ ÇALIŞMALARININ KULLANILMASI	
BDS 600	Özel Hususlar-Topluluk Finansal Tablolarının Bağımsız Denetimi (Topluluğa Bağlı Birim Denetçilerinin Çalışmaları Dâhil)
BDS 610	İç Denetçi Çalışmalarının Kullanılması
BDS 620	Uzman Çalışmalarının Kullanılması

BAĞIMSIZ DENETİMİN SONUÇLARI VE RAPORLAMA	
BDS 700	Finansal Tablolara İlişkin Görüş Oluşturma ve Raporlama
BDS 705	Bağımsız Denetçi Raporunda Olumlu Görüş Dışında Bir Görüş Verilmesi
BDS 706	Bağımsız Denetçi Raporunda Yer Alan Dikkat Çekilen Hususlar ve Diğer Hususlar Paragrafları
BDS 710	Önceki Dönemlere Ait Karşılık Gelen Bilgiler ve Karşılaştırmalı Finansal Tablolar
BDS 720	Bağımsız Denetçinin Denetlenmiş Finansal Tabloları İçeren Dokümanlardaki Diğer Bilgilere İlişkin Sorumlulukları
ÖZEL ALANLAR	
BDS 800	Özel Hususlar – Özel Amaçlı Çerçevelere Göre Hazırlanan Finansal Tabloların Bağımsız Denetimi
BDS 805	Özel Hususlar – Tek Bir Finansal Tablonun Bağımsız Denetimi İle Finansal Tablolardaki Belirli Unsurların, Hesapların veya Kalemlerin Bağımsız Denetimi
BDS 810	Özet Finansal Tablolara İlişkin Rapor Vermek Üzere Yapılan Denetimler

Kaynak: Kamu Gözetimi Kurumu [KGK], 2017, Erişim Tarihi: 13 Ocak 2017, http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5167/Bag%CC%86%C4%B1ms%C4%B1z-Denetim-Standartlar%C4%B1.

2.4.BAĞIMSIZ DENETİM KALİTESİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Bağımsız denetim kalitesini etkileyen birçok faktör bulunmaktadır. Literatürde denetim kalitesini ölçmeye yönelik kesin ölçütler bulunmamakla birlikte

bu çalışmada denetim firmaları, denetçiler ve denetim hizmeti sonuçlarından yararlanan taraflar açısından bağımsız denetimin kalitesini etkileyen faktörler açıklanmıştır.

2.4.1.Bağımsız Denetim Firmasının Büyüklüğü

Yapılan çalışmalarda denetim kalitesine etkisi ele alınan ve dört büyük denetim firması olarak kabul edilen Pricewaterhousecoopers, Ernst and Young, Deloitte Touche Tohmatsu ve KPMG firmalarının bağımsızlığı ile diğer denetçi firmaların karşılaştırılması dikkat çekmektedir (Balsarı ve Varan, 2014).

Büyük denetim firmalarının geniş bir müşteri potansiyeline sahip olmaları, dava açılma risklerinin daha az olması, denetim ücretlerinin daha iyi olması ve itibarlarını daha fazla artırmak istemeleri denetim kalitesini olumlu olarak etkilemektedir.

Denetim firması ne kadar büyük olursa itibarını kaybetmesi durumunda o kadar çok tehlikede olur. Dolayısıyla büyük denetim firmalarının daha küçük denetim firmaları ile karşılaştırıldığında denetim kalitesini belirli bir seviyede sürdürmek için daha fazla özen gösterdiği tespit edilmiştir (Bauwhede ve Willekens, 2004). Ayrıca büyük denetim firmalarının daha şöhretli olmaları dolayısıyla denetim raporlarını daha doğru ve eksiksiz olarak hazırlama eğiliminde oldukları görülmektedir. Çünkü böyle bir denetim firmasının doğru olmayan bir denetim raporunu hazırladığının duyulması denetim firmasının müşteri kaybına ve almış olduğu ücretin azalmasına neden olacaktır (Karacaer ve Özek, 2010).

Bunların yanı sıra büyük denetim firmalarının daha kaliteli denetimler yapabilmelerinin bir diğer nedeni ise hem denetçilerin eğitilmesi hem de denetim hizmetinin sağlanması bakımından küçük firmalara göre daha fazla kaynağa sahip olmalarıdır (Kavut, 2002).

Küçük denetim firmalarının kalitesindeki düşüşün nedeni büyük denetim firmaları ile çalışamayan daha riskli küçük müşteri firmaların küçük denetim firmalarını tercih etmesidir. Ayrıca küçük müşteri firmalar ücret bakımından da küçük denetim firmalarını tercih edebilmektedir (Bedard ve diğerleri, 2008).

DeAngelo (1981) yapmış olduğu çalışmada denetleyici kuruluşların çalışma güdülerini yalnızca büyüklüğün etkilediğini bu nedenle diğer faktörler sabit olmak şartıyla büyük denetim firmalarının daha yüksek bir denetim kalitesi sağladığını belirtmiştir. Müşteri sayısı fazla olan denetim firmalarının fırsatçı davranışlarının azalması algılanan denetim kalitesinin yüksek olduğunun göstergesi olarak kabul edilmektedir.

Ancak denetim kalitesinin ölçülmesi belirli bir maliyet gerektirmektedir. Bunun ilk nedeni; belirli bir denetim sözleşmesinde kullanılan prosedürler finansal bilgi kullanıcıları tarafından doğrudan gözlemlenemez. İkinci nedeni ise finansal bilgi kullanıcılarının tespit edilen bir hata/hilenin açıklanma olasılığını etkileyen denetçi-müşteri arasındaki sözleşmenin içeriği hakkında çok az bilgiye sahip olmasıdır (DeAngelo, 1981). Denetim kalitesini ölçmenin maliyetli olması durumunda alternatif kalite ölçütlerinin geliştirilmesi kaçınılmaz olacaktır. De Angelo'ya göre bu ölçüt "denetim firması büyüklüğü "dür DeAngelo'nun yapmış olduğu çalışmanın ardından yapılan araştırmalarda denetim kalitesi göstergesi olarak yaygın bir şekilde kullanılan 4 büyük denetim firmasının diğer küçük denetim firmalarına kıyasla daha yüksek kalitede bir denetim sağladıkları görülmüştür (Yaşar, 2011: 59).

2.4.2.Denetim Süreci

Bağımsız denetim çalışması denetim standartları temel alınarak gerçekleştirilen ve birbirini izleyen aşamalardan oluşan bir süreçtir

Denetim süreci müşteri işletmeden gelen talep doğrultusunda başlayıp denetim planının yapılıp uygulanması ve nihayetinde denetim raporunun hazırlanmasıyla son bulur. Denetim sürecinde denetim faaliyetlerinin standartlara ve etik ilkelere uygun olarak yürütülmesi denetim kalitesini etkilemektedir. Denetim faaliyetlerinin denetim sürecinde kaliteli bir şekilde yerine getirilebilmesi için BDS220 nolu standartta uyulması gereken kurallar belirtilmiştir. Örneğin bu standarda göre; denetimin yürütülmesi sürecinde denetim ekibi üyeleri arasında anlaşmanın sağlanıp daha az tecrübeli üyelerin çeşitli konularda daha tecrübeli üyelerle birlikte çalışması denetim kalitesinin sağlanması açısından önemlidir.

Ayrıca BDS220 nolu standarda göre denetim süreci sonucunda elde edilen bilgiler denetçilerin risk değerlemesi yapmalarında ve raporlama sorumluluklarını yerine getirmelerinde faydalı olabilir.

2.4.3.Şeffaflık ve Denetim Raporu

Denetim kalitesini etkileyen önemli faktörlerden biri de denetim firmaları tarafından hazırlanan şeffaflık raporlarıdır.

Özellikle 21.yy başlarında yaşanan firma skandalları sonrası denetim kalitesi standart oluşturan kurumlar, düzenleyiciler ve uygulayıcılar açısından önemli bir unsur haline gelmiştir. Denetim kalitesini ölçmede kullanılan birçok farklı gösterge olsa da şeffaflık raporlarının denetim firmalarının mesleki uygulamalarını kamuya açıklayan bir özelliğe sahip olması dolayısıyla denetim kalitesinde önemli bir unsur olacağı düşünülmektedir (Erdoğan ve Solak, 2016).

Denetim firmalarının denetim kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu düşünülürse şeffaflık raporları, finansal bilgi kullanıcılarının denetim kalitesini artırmaya yönelik teşvikler sağlayan denetim firmaları arasındaki farkı görmelerini sağlamaktadır (Deumes ve diğerleri, 2012).

Avrupa birliği tarafından hazırlanan 8 no'lu direktife göre; bağımsız denetim yapmaya yetkili firmalara her yıl hazırladıkları şeffaflık raporlarını web sitelerinde yayınlama zorunluluğu getirilmiştir. Bu düzenlemeler ile finansal tabloların güvenilirliğinin artırılması amaçlanmıştır. Yasal ve düzenleyici gerekliliklerin bir sonucu olarak bazı ülkelerdeki denetim firmaları kısa süre önce denetim firması hakkında bilgi içeren şeffaflık raporları yayınlamaya başlamıştır (Deumes ve diğerleri, 2012).

Bir şeffaflık raporunun içermesi gereken bilgiler ilgili ülke mevzuatlarında belirlenmektedir. Fakat şeffaflık raporlarının içermesi gereken bilgiler birçok ülke mevzuatında benzerlik göstermektedir. Genel olarak bir şeffaflık raporunun içermesi gereken bilgiler şu şekilde sıralanabilir (Demirkan, 2016):

Denetim firmasının;

- Hukuksal yapısı ve firma ortakları hakkında açıklama
- Yöneticiler ve sorumlu denetçiler hakkında açıklama
- İçinde bulunduğu denetim ağının hukuki ve yapısal özelliklerine ilişkin açıklama
- İlişkili denetim kuruluşları ve diğer işletmelere ve bu ilişkilerin önemine ilişkin açıklama
- Organizasyon yapısı hakkında açıklama
- Kalite güvence sistemleri hakkında açıklama
- Bağımsızlığa ilişkin açıklamalar gibi bilgileridir.

Bağımsız dış denetçi tarafından hazırlanan denetim raporlarının etik hükümlere uygunluk sağlaması ve finansal tabloların önemli yanlışlıklar içerip içermediğine dair makul güvence sağlayan denetim standartlarına uygun olarak hazırlanması gerekmektedir. Bu doğrultuda hazırlanan denetim raporları denetim kalitesini artırmaktadır.

2.4.4.Denetim Ücreti

Bağımsız denetim ücreti müşteri işletmenin denetimi için gerekli olan süre ile saat başına belirlenmiş ücret tutarının çarpılması sonucu ortaya çıkan tutardır (Yahyaoğlu, 1991).

Denetim ücreti, denetimin bağımsızlığını, tarafsızlığını ve kalitesini sağlayacak şekilde belirlenmelidir. Bağımsız dış denetim firmasının yapacağı denetim sonucunda müşteri firmadan bir ücret elde edecek olması müşteri firma ile denetim firması arasındaki ilişkilerin ekonomik çıkarlar doğrultusunda belirlenmesine neden olabilmektedir (Yaşar, 2011: 70).

Denetim ücreti ile ilgili yapılan çalışmalar denetim ücretlerinin belirlenmesini etkileyen farklı unsurların bulunduğunu ortaya koymuştur. Yapılan çalışmalarda denetim ücretinin en önemli belirleyicisi müşteri firmanın büyüklüğüdür. Genellikle müşteri firma ne kadar büyük olursa denetim firmasının daha fazla denetim faaliyetinde bulunması beklenir. Denetim çabalarındaki bu artış doğal olarak denetim ücretlerinin de artmasına neden olacaktır. Ayrıca müşteri firma yapısının karmaşık

olması denetim faaliyetlerini zorlaştıracağından bu firmayı denetlemek için daha fazla zaman ve emek harcanması söz konusu olabilecektir. (Pop ve Iosivan, 2008)

Denetim ücretini belirleyen bir diğer unsur risktir. Denetleme riski denetlenen finansal tablolarda yapılan yanlış beyanlara bağlı olarak denetim firmasının finansal bilgi kullanıcılarına karşı sorumlu tutulma riskidir. Bu nedenle denetim firmasının denetim riski arttıkça daha yüksek denetim ücretleri talep etmesi beklenmektedir. Özellikle denetim firmalarının denetim sözleşmelerindeki risk arttıkça daha yüksek denetim ücretleri talep ettikleri tespit edilmiştir (Palmrose, 1986).

Müşteri firma karlılığı diğer bir risk ölçütü olarak düşünülmektedir. Çünkü müşteri firmanın mali yapısının kötü olması durumunda denetçi de birtakım kayıplara maruz kalabilir (Simunic, 1980).Genel olarak organizasyonun performansı ne kadar kötü ise denetçi açısından daha fazla risk söz konusu olacağından denetim ücreti o kadar yüksek olacaktır.

Denetim firması büyüklüğü de denetim ücretlerinin belirlenmesinde önemli bir etkendir. Denetim kalitesi üzerine yapılan çalışmalarda denetim kalitesini ölçmek için birçok gösterge kullanılsa da en yaygın olarak kullanılan denetim kalitesi göstergesi Big 8/6/5/4 olmuştur. Yapılan çalışmalarda büyük denetim firmalarının küçük denetim firmalarına kıyasla daha kaliteli denetim hizmeti sundukları belirlenmiştir. Dolayısıyla denetim kalitesi arttıkça talep edilen denetim ücreti de artmaktadır. Denetim firmalarının özellikle denetim dışındaki hizmetlerinden kaynaklanan ücretler de denetim kalitesini etkileyen önemli unsurlardan biridir. Denetim dışı hizmetler daha yüksek denetim ücretleri ile ilişkilendirilebilir çünkü bu hizmetler daha fazla denetim çalışmaları gerektirebilir (Hay, Knechel ve Wong, 2006).

Bağımsız denetim firmalarının müşterilerine denetim hizmeti dışında danışmanlık vb. hizmetleri vermeleri denetim firması ile müşteri işletme arasındaki ekonomik bağı güçlendirmektedir. Bu da denetim firmasının bağımsızlığını zedelemektedir (Yaşar, 2011: 71). Sarbanes-Oxley kanunu ile Amerika'da denetim kalitesinin artırılması amacıyla denetçi firmaların defter tutma, finansal tablolar ile ilgili hizmetler, finansal bilgi sistemleri tasarımları, iç denetim hizmetleri, , hukuki

hizmetler ve denetimle ilgili olmayan hizmetler, yatırım danışmanlığı gibi hizmetler sunmaları yasaklanmıştır (Uzay, 2004). Çünkü denetim dışı hizmetler bağımsızlığı olumsuz yönde etkileyerek denetim kalitesinin düşmesine yol açabilmektedir.

2.4.5.Denetçinin Mesleki Yeterliliği ve Tecrübesi

Mesleki eğitim ve yeterlilik standardı, bağımsız denetçinin denetim alanında gerekli eğitim ve tecrübeye sahip olmadan denetim standartlarının gereklerini yerine getiremediğini kabul eder. Bağımsız dış denetçiler sahip oldukları eğitim ve tecrübe sayesinde toplamış oldukları kanıtlar ile daha doğru bilgilere ulaşabilirler. Yeterli mesleki bilgi ve tecrübe sayesinde bağımsız karar verme yeteneği kazanan denetçiler, işletmenin finansal tablolarını denetleyerek denetim raporları hazırlar.

Finansal tablolarda kasıtlı veya kasıtlı olmayarak yapılan hata ve düzensizliklerin ortaya çıkarılma olasılığı denetçinin mesleki yeteneği ve tecrübesine bağlıdır. Denetçinin karmaşık muhasebe uygulamalarını anlayabilme yeteneği kaliteli denetimin sağlanması bakımından önem arz etmektedir (Kavut, 2002).

Ayrıca bağımsız dış denetçi kaliteli bir denetim hizmeti sağlayabilmek için muhasebe ilkeleri ve denetim prosedürleri hakkındaki gelişmeleri takip etmeli, incelemeli ve bunları uygulayabilmelidir.

2.4.6.Denetim Süresi ve Denetçi Rotasyonu

Denetim süresinin uzunluğu işletmenin hesap döneminin bitişi ile denetim raporunun yayınlanma tarihi arasındaki süre olarak ifade edilebilir (Ertan, Yücel ve Saraç, 2013).

Denetim süresi genellikle denetçi bağımsızlığı ile ilişkilidir. Bağımsız denetçinin müşteri işletme ile çalışma süresinin uzaması durumunda denetim kalitesi düzeyi düşebilir. Ayrıca denetim süresinin uzun olması durumunda denetçi önyargılı olur ve bağımsızlığı zedelenir (Rahmina ve Agoes, 2014).

Denetim süresinin uzamasıyla denetçi ve müşteri arasındaki yakınlık denetçinin hataları tespit etme ve bunu rapor etme yeteneğini olumsuz etkileyebilir. Bu durum denetim prosedürlerinin yetersiz kalmasına, aynı denetim programlarına

ve önceki yıl sonuçlarına aşırı bağlı kalınmasına neden olabilir (Ewelt-Knauer, Gold ve Pott, 2012). Dahası denetim sözleşmesi zamanla rutin hale gelebilir bu da denetçinin risk kaynaklarını ve iç kontrol yapısının zayıf yönlerini tespit etmek için daha az çaba göstermesine neden olabilir.(Sever Malıš ve Brozovıć, 2016). Denetim sürecinde yaşanan tüm bu olumsuzluklar da denetim kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir.

Ayrıca denetim süresinin uzun olması durumunda denetçiler mesleki standartlara uygun davranmak yerine müşteri memnuniyetini sağlama eğiliminde olabilirler. Böylece denetçiler tarafsızlıklarını kaybederek denetim sözleşmesini devam ettirebilmek adına finansal tablolarda yapılan hataları yumuşatmaya veya görmezden gelmeye yönelebilirler (Erdoğan, 2016). Bu nedenle denetimde kalitesinin sağlanması adına maksimum denetim süresi en aza indirgenerek denetçilerin ayrıntılara daha fazla dikkat etmeleri ve denetim yaklaşımlarında daha şüpheci olmaları sağlanmalıdır (Ewelt-Knauer, Gold ve Pott, 2012).

Bağımsızlık için bir tehdit niteliğinde olan müşteri ve denetçi yakınlığına karşı denetçinin bağımsızlığını korumak için alınacak önlemlerden birisi denetçi rotasyonudur (Doğan, 2016). Bu nedenle zorunlu denetçi rotasyonu kuralları ulusal ve uluslararası düzenlemelere dahil edilmiştir (Şenyiğit ve Zeytinoğlu, 2014). Özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde 2000'li yılların başında Enron ve Worldcom gibi büyük işletmelerde yaşanan muhasebe skandalları sonrasında çıkarılan Sarbanes-Oxley Kanunu'nda denetçi bağımsızlığı ve denetim kalitesini artırabilmek adına denetim süresinin sorumlu denetim ortağı bazında en fazla 5 yıl olabileceğine karar verilmiştir (Balsarı ve Varan, 2014).

Denetçi rotasyonu ile amaçlanan rotasyon ile göreve başlayan denetçinin müşteri riski ve sözleşme konularında yeni bir bakış açısıyla denetimi gerçekleştirmesi ve bağımsızlığını artırmasıdır (Daugherty ve diğerleri, 2012). Bunun yanında denetçi rotasyonunu savunanlara göre zorunlu denetçi rotasyonu denetim başlangıç maliyetlerini ve denetim başarısızlığı riskini artırmaktadır.

2.4.7.Denetçinin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Dürüstlüğü

Denetçinin bağımsızlığı, tarafsızlığı ve dürüstlüğü denetim kalitesi açısından oldukça önemli bir unsurdur. Son yıllarda yaşanan denetim skandalları dikkate alındığında bu konunun artan önemi ortaya çıkmaktadır.

Denetçiler finansal tabloların doğruluk ve güvenilirliğinin sağlanması açısından denetim sürecinde önemli bir rol oynamaktadırlar (Özyurt, 2010: 11). Finansal tabloların genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygunluğu denetçinin bağımsız ve tarafsız bir değerlendirme yapmasıyla mümkündür. Müşteri işletmenin yapmış olduğu hata ve hilelerin tespit edilme olasılığı denetçinin bağımsızlığı ve dürüstlüğü ile doğru orantılıdır. Denetçinin bağımsız ve tarafsız bir şekilde yaptığı denetim sonunda sunacağı görüşler incelenen mali tabloların güvenilirliğini artırmakta ve müşteri işletmeye güvenilir kurum imajı yaratmaktadır (Uzay, 2004).

Denetçi bağımsızlığının bozulması denetim sürecinin tümüne etki etmesi bakımından ölçülmeye ihtiyaç duyar. Bağımsızlığın ölçülmesi şu faydaları sağlar (Karavardar, 2015):

- Finansal tablo kullanıcılarına, denetim faaliyetlerinin tümüne yönelik objektif bir bakış açısı sağlayarak denetimin temelini oluşturan güven unsurunu oluşturur.
- Denetim faaliyetlerinin gerçekleştirilmesinde denetim firmasının fayda maliyet analizi yapmasını mümkün kılarak denetimin etkinlik ve verimliliğinin artmasını sağlar.
- Denetçilerin bağımsız olması sermaye piyasalarında şeffaflığı artırır

Sonuç olarak denetçiler ekonomik düzen içinde üstlenmiş oldukları sorumluluk gereği kaliteli bir denetim hizmeti sunabilmek için bağımsızlık ve tarafsızlıktan ödün vermemelidirler (Kavut, 2002).

2.4.8.Denetçinin Sektörel Uzmanlığı

Bağımsız denetçinin sektörel bilgi ve uzmanlığı denetim kalitesini etkileyen mesleki denetim standartları kapsamında giderek önem kazanmaktadır. Örneğin AICPA kalite kontrol standartlarında endüstride uzman olan denetçinin

belirlenmesinin ve tecrübesinin geliştirilmesinin önemi vurgulanmıştır (Gramling ve Stone, 2001).

Denetim standartlarına uyum sağlama konusunda daha yetenekli olan denetçinin sektörel uzmanlığı denetim firmalarının verimliliğinin ve denetim kalitesinin artırmasına olanak sağlamaktadır. (Solomon, Shields ve Whittinghon, 1999). Denetim firmaları daha etkin denetim hizmeti sunabilmek ve denetim kalitesini artırabilmek adına denetçilerin performansına olan güveni artırmak için sektörel uzmanlığa daha fazla önem vermeye başlamıştır (Hegazy, Sabagh ve Hamdy, 2015). Sektör tecrübesi olan denetçiler finansal tablolar ile ilgili yapılan yanlış beyanları tespit etme ve yönetimin isteğe bağlı davranışlarını kısıtlama becerisi sayesinde asimetrik bilgiyi azaltarak müşterilere daha kaliteli denetim hizmeti sunabilmektedirler (DeBoskey ve Jiang, 2011).

Sektörel uzmanlığı olan denetçi müşteri işletmenin iş ortamı, muhasebe uygulamaları ve finansal tabloları ile ilgili daha fazla bilgi sahibidir (Fernando, Abdel-Meguid ve Elder, 2010). Bu denetçilerin yönetim tarafından yapılan şüpheli muhasebe uygulamaları, sektör ile ilgili hataları, usulsüzlükleri ve yanlış beyanları tecrübesi olmayan denetçilere göre tespit etme olasılıkları daha yüksektir (Gul, Fung ve Jaggi, 2009).

Bir sektörün özelliğini daha iyi anlayan denetçiler bu tür sektör bilgisi olmayan denetçilere göre müşteri memnuniyetine daha fazla önem vermektedirler (Yuan, Cheng ve Ye, 2016). Ayrıca sektörel uzmanlığı olan bağımsız denetçilerin sektöre özgü en iyi uygulamalar, sektöre özgü riskler ve olağandışı işlemler için veri tabanları oluşturması durumunda denetim etkinliğini artırması daha muhtemeldir (Yaşar, 2011: 65).

Sonuç olarak günümüzde denetçinin sadece çok iyi bir muhasebe ve denetim bilgisine sahip olması yeterli değildir. Denetçi belirli sektörlerde uzmanlık kazanmış, bu sektörlerdeki gelişmeleri, yenilikleri, riskleri çok iyi bilen bir kişi olmalıdır (Oktay, 2013).

2.4.9.Kurumsal Yönetim Yapısı

Şirket yönetiminin yapabileceği hataları, hileleri ve yolsuzlukları önlemek, denetçilerin bağımsızlığını güçlendirmek ve finansal raporlama kalitesini artırmak amacıyla denetim kalitesi gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır (Cengiz, Gör ve Terzi, 2016). Etkin bir kurumsal yönetim mekanizması iç kontrol yapısının ve finansal raporlama sisteminin izlenmesini sağlamak için önemli unsurlardır (Abdullah, Ismail ve Jamaluddin, 2008). Kurumsal yönetim, iç kontrol yapısının yeterlilik ve etkinliğini sağlamak, bağımsız denetim fonksiyonlarının etkinliğini ve güvenilirliğini sağlamak, finansal raporların kalitesi, güvenilirliği ve şeffaflığını artırmak gibi işlevleri yerine getirerek finansal raporlamanın güvenilirliğini artırmaktadır (Arı, 2008). Sağlam bir kurumsal yapının olması finansal raporlamanın kalitesini ve yatırımcı güvenini önemli ölçüde etkilemektedir. Konu ile ilgili daha önce yapılan çalışmalarda (O'Sullivan, 2000; Goodwin ve Seow, 2002; Abdullah ve diğerleri, 2008; Beisland, Mersland ve Strøm, 2015; Husnin, Nawawi ve Salin, 2016; Aygün ve Sayın, 2016) kurumsal yönetim göstergesi olarak yönetim kurulu, denetim komitesi ve sermaye yapısı gibi değişkenler kullanılmıştır.

Yönetim kurulu denetimde hata ve hileleri önlemeye yönelik tedbirleri almaktan ve hata ve hileleri ortaya çıkarmaktan sorumludur. Bunun için de yönetim kurulunun iyi bir iç kontrol mekanizmasını tesis etmesi gerekmektedir (Erol, 2008). Yönetim kurulunun yapısı ile denetim kalitesi arasındaki ilişki yönetim kurulundaki bağımsız üyeler ile ilgilidir. Hissedar temsilcisi olan bağımsız kurul üyeleri yöneticiler tarafından kendi çıkarlarını korumak amacıyla finansal tablolarda yapılan birtakım hata ve hileleri tespit edip önlemek için güçlü bir teşvik edici unsur olacaktır (Abdullah ve diğerleri, 2008). Yönetim kurulunun etkin bir izleme ve gözetim mekanizması olması sayesinde denetçi müşteri firma memnuniyetini sağlayabilmek adına daha kaliteli bir denetim hizmeti sunacaktır. (Soliman ve Elselam, 2012).

Denetim komitesinin birincil görevi finansal tabloların bütünlüğü, iç kontrollerin etkinliği, iç ve dış denetçilerin izlenmesi de dahil olmak üzere firmanın finansal raporlama sürecini denetlemektir (Kusnadi ve diğerleri, 2015). Denetim komitesi aynı zamanda muhasebe standartlarının nasıl uygulanacağı konusunda farklı

görüşlere sahip olan firma yönetimi ve dış denetçiler arasında bir köprü vazifesi görmektedir (Klein, 2002). Böylece denetim komitesi daha kaliteli bir denetim yapılabilmesi için yönetim ve bağımsız dış denetçi görüşlerinin birbiriyle uyumlu hale gelmesini sağlamaktadır.

Denetim komitesinin etkin olabilmesi için üyelerin çoğunluğu bağımsız olmalı, muhasebe, denetim ve kontrol uygulamaları konularında bir bilgi sahibi olması gerekmektedir. Denetim komitesi ve bağımsız denetim arasındaki etkileşim işletme dışında bulunan hissedarlara sunulan bilgilerin de kalitesini arttıracaktır. Denetim komitesinin aktif ve bağımsız olduğu durumlarda şirketlerde yapılan hata ve hileleri önleme olasılığı daha yüksektir (Goodwin ve Seow, 2002). Ayrıca güçlü bir denetim komitesi hata ve hilelerden kaynaklanan yanlış beyan sunma olasılığını azaltmanın yanında kar yönetiminin olumsuz etkilerini de azaltmaktadır (Beasley, 1996).

Sahiplik yapısı denetim kalitesini etkilemesi bakımından bir diğer önemli unsurdur. Sermaye yapısı incelendiğinde üç tür yatırımcı ortaya çıkmaktadır. Bunlar; yönetici sahipliği, bireysel yatırımcı ve kurumsal yatırımcıdır (Terzi, Kıymetli Şen ve Solak, 2014). Yöneticilerin sermayede belli bir paya sahip olması yönetici ve hissedarlar arasındaki vekalet çatışmalarını azaltmaktadır (Jensen ve Meckling, 1976). Yöneticilerin sermayenin önemli bir kısmına sahip olması hissedarlara verilen bilgilerin hatalı olmasına neden olabilir ve bu da denetçilerin ilave denetim testlerini uygulamalarını gerektirebilir (Abdullah ve diğerleri, 2008). Bankalar, sigorta şirketleri, fon şirketleri ve diğer yatırım şirketleri gibi kurumlar kurumsal yatırımcı olarak kabul edilmektedir ve bunlar yatırımcıların yönetsel kararlarını doğrudan etkilemektedir. Kurumsal yatırımcılar sermaye paylarının daha yüksek olması nedeniyle bireysel yatırımcılara göre daha fazla etkiye sahiptirler. Sahiplik oranı fazla olan kurumsal yatırımcı denetim sürecinin izlenmesinde önemli bir role sahiptir (Soliman ve Elselam, 2012).

Kurumsal yatırımcılar finansal tablolarda yapılabilecek hata ve hilelere karşı yüksek kalitede denetim hizmeti talep etmektedirler. (Mitra, Hossain ve Deis, 2007). Bu nedenle daha iyi bir denetim kalitesi sağlayabilmek için büyük denetim firmaları ile çalışmayı tercih etmektedirler (Kane ve Velury, 2002).

Sonuç olarak bir firmanın kurumsal yönetim yapısı finansal raporlama ve denetim kalitesi üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

2.4.10.Etik Standartlar

Muhasebe mesleğinde etik kurallar, denetim standartlarının uygulanmasında ve denetim dışı hizmetlerin yerine getirilmesinde muhasebe meslek mensuplarının uyması gereken mesleki kurallardır [Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği (TMUD), 2013].

Denetim mesleğinin ayırt edici özelliği objektif olması dolayısıyla kamuoyuna sağladığı güven ve bu güvenin mesleğe kazandırdığı itibardır. Bu güven ve itibar ancak denetimde mesleki etik kurallara sıkı sıkıya bağlı kalmakla edinilip sürdürülebilir (Arslan, 2010).

Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri:X 22 numaralı Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Tebliğ'inin "Bağımsız Denetim Kuruluşları ve Bağımsız Denetçilerin Uyacakları Etik İlkeler" başlığında denetçilerin uyacakları etik ilkeler belirtilmiştir. Bu ilkeler şunlardır:

- Mesleki şüphecilik
- Bağımsızlık
- Mesleki özen ve titizlik
- Ticaret ve mesleğe aykırı faaliyet yasağı
- Reklam yasağı
- Sır saklama yükümlülüğü
- Karşılıklı ilişkiler ve haksız rekabet

Denetçinin bağımsız ve tarafsız bir denetim yapabilmesi için etik ilkelere bağlı kalması oldukça önemlidir. Denetçinin etik kurallardan uzaklaşması denetimde kalitenin de düşmesine neden olabilecektir (Ergün ve Gül, 2005).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
KAR YÖNETİMİ

3.1.KAR KAVRAMI

Finansal raporlamanın amaçlarından biri firmanın mali performansı ile ilgili bilgileri periyodik olarak özetlemektir. Kar da işletme performansını ortaya koyan önemli göstergelerden biri olduğu için oldukça önemli bir kavramdır (Xu, Taylor ve Dugan, 2007).

Kar belli bir dönemde elde edilen satış hâsılatı ile bu hâsılata ilişkin maliyet ve giderler arasındaki olumlu fark olabileceği gibi işletmenin ilgili hesap dönemi sonundaki öz sermayesi ile aynı dönem başındaki özsermaye arasındaki olumlu fark olarak da tanımlanabilir (Bülbül, 2003).Bu noktada iki farklı kar kavramı ortaya çıkmaktadır. Bunlar ticari kar ve mali kar kavramlarıdır. Dönem içinde ve dönem sonunda muhasebe hesaplarına yapılan kayıtlar ticari karın tespit edilmesine yöneliktir. Ticari karın tekdüzen muhasebe sistemine göre tespit edilmesinin anlamı muhasebe ile ilgili bütün işlemlerin bu işlemlerin vergi yasaları karşısındaki durumuna bakmaksızın hesaplara kaydedilmesidir. Mali kar ise, muhasebe kayıtlarında belirlenemeyen ticari kara gerekli eklemeler ve çıkarmalar yapılarak tespit edilen bir kardır (Güçlü, 2009).

Kar işletmelerin başarısının ölçülmesinde kullanılan bir gösterge olması nedeniyle büyük veya küçük tüm işletmeler açısından önem taşımaktadır (Önder, 2012: 10). İşletmeler kendisine yatırım yapan sermayedar veya pay sahibinin kazancını en üst seviyeye çıkarmayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmada en önemli unsur ise kar elde etmek, karı sürdürebilmek ve karlılığa ulaşmak için katlanılacak

riski iyi bir şekilde yönetebilmektir (Karadeniz ve İskenderoğlu, 2011). Bir firmanın karının artışı söz konusu firmanın değerinde bir yükselişin göstergesi iken, karda meydana gelen azalma ise firma değerinde meydana gelen azalmaya işaret etmektedir.

İşletmeler elde ettikleri karı dağıtabilir veya oto finansman yoluyla işletmede bırakarak yatırımları bu vasıtayla yapabilirler. Karlılık oto finansmanı doğrudan etkilemesi dolayısıyla hissedarlar ve yatırımcılar için büyük önem taşımaktadır (Korkmaz ve Karaca, 2014).

3.2.KAR YÖNETİMİ

Finansal tablo bilgilerini kullanarak ekonomik kararlar alan tüm paydaşlar için finansal tablolardaki bilgilerin güvenilirliği çok önemlidir. Fakat yöneticiler kendi çıkarları doğrultusunda muhasebe ilkelerindeki esnekliklerden faydalanarak finansal bilgileri manipüle edebilmekte ve finansal bilgi kullanıcılarını yanıltabilmektedirler. Muhasebe literatüründe finansal bilgilerin manipüle edilmesi olarak ifade edilen bu olgu kar yönetimi olarak adlandırılmaktadır (Yavuzaslan ve Kalmış, 2016).

Kar yönetimi faaliyetlerini tanımlamak için birçok ifade kullanılmıştır:

- Gelir düzleştirme
- Muhasebe hokus pokusu
- Finansal tablo yönetimi
- Rakamlar oyunu
- Agresif muhasebe
- Gelir tablosunu yeniden yapılandırma
- Kayıtlarla oynama
- Yaratıcı muhasebe
- Finansal tablo manipülasyonu
- Muhasebe sihirbazlığı
- Gelecekten borçlanma geliri
- Gelecek için bankacılık gelirleri

- Finansal uyanıklık
- Bilanço süsleme
- Muhasebe sihiri

Ancak bu terimlerin hiçbirinde evrensel olarak kabul edilen standart bir tanım yoktur.

Kar yönetimine literatürde genel olarak iki farklı açıdan bakılmaktadır. İlk bakış açısına göre kar yönetimi, ortakların servetlerini maksimize etmek amacıyla yöneticilerin sorumluluklarını yerine getirme konusunda kullandıkları bir yönetim aracıdır. İkinci bakış açısında ise finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla finansal bilgilerin çarpıtılması şeklinde ele alınmaktadır (Ayarlıoğlu, 2007: 43). Kar yönetimi kavramı farklı yaklaşımlarla tanımlandığı için literatürde kar yönetimi ile ilgili standart bir tanım bulunmamaktadır. Aşağıda bu tanımlamalardan bazılarına yer verilmiştir.

Kar yönetimi ile ilgili ilk tanımlamalardan biri Schipper (1989) tarafından yapılmıştır. Schipper (1989) kar yönetimini bazı özel kazançlar elde etmek amacıyla dışsal finansal raporlama sürecine kasıtlı bir müdahale olarak tanımlamıştır. Ayrıca Schipper (1989) kamuya açıklanan karı veya karın alt bölümlerini değiştirmek amacıyla yatırımların ya da finans kararlarının zamanlamasını ayarlayarak gerçekleştirilen gerçek kar yönetimini de kapsayan bir tanımlama yapmıştır.

Healy ve Wahlen (1999)'a göre kar yönetimi, yöneticilerin hem şirketin ekonomik performansı hakkında bazı paydaşları yanıltmak hem de kamuya açıklanan kar rakamına bağlı bazı sözleşmelerden doğan sonuçları etkilemek amacıyla finansal raporlama sürecinde ve işlemlerin oluşturulması sırasında sahip oldukları yetkiyi kullandıkları zaman ortaya çıkar.

Mulford ve Comiskey (2002) kar yönetimini, analistler tarafından yapılan bir öngörü doğrultusunda finansal durumun iyi olmadığı yıllarda karın kullanılması amacıyla finansal durumun iyi olduğu yıllardaki karın saklanması amacıyla yapılan bir manipülasyon olarak tanımlamışlardır.

McKee (2005) ise kar yönetimini; "önceden tahmin edilebilir ve istikrarlı finansal tablolara ulaşabilmek için makul ve yasal yönetim kararları almaktır" şeklinde tanımlamaktadır.

Dechow ve Skinner (2000) göre kar yönetimi finansal tablo kullanıcılarını yanıltmak amacıyla finansal tablolarda verilerin kasıtlı olarak yanlış açıklanması, eksik açıklanması veya hiç açıklanmamasıdır.

Küçüksözen (2004: 66) kar yönetimini bir şirketin ekonomik performansı hakkında finansal bilgi kullanıcılarının yanıltılması ya da açıklanması gereken kar rakamına dayalı sözleşme sonuçlarının etkilenmesi amacıyla, yöneticilerin finansal raporlama sürecinde (muhasebe standartları kapsamında veya bunların dışında) aldıkları kararlarla veya yapmış oldukları işlemlerle finansal sonuçları değiştirmeleri, başka bir deyişle yatırımcıların veya finansal tablo kullanıcılarının karar ve düşüncelerini etkileyecek ya da değiştirecek nitelikte, finansal verilerinin ya da önemli hususların kasıtlı olarak yanlış ya da eksik açıklanması ya da bunların hiç açıklanmaması olarak tanımlamıştır.

SEC 1999 yılında yayınladığı yıllık raporunda kar yönetimini şu şekilde tanımlamıştır: istenilen bir sonuca ulaşmak için gerçek finansal performansının farklı gösterilmesi için her türlü yöntemin kullanılmasıdır (ABD Menkul Kıymetler Komisyonu [SEC], 1999).

Yukarıda belirtilen kar yönetimi tanımlarındaki farklılıkların nedenlerinden biri kar yönetiminin yalnızca finansal raporlama süreci ile ilgili mi yoksa finansman kararları gibi gerçekleşen birtakım faaliyetlerle mi ilgili olduğudur (Altuk Özden ve Ataman, 2014). Bir diğer nedeni ise kar yönetimi konusunda iki farklı bakış açısının oluşmasıdır. Bunlar fırsatçı ve faydacı bakış açıları olarak iki grupta toplanabilir. Fırsatçı bakış açısına göre yöneticiler yatırımcıları yanıltmak amacıyla kar yönetimine başvururlar. Holthausen and Leftwich (1983) tarafından açıklanan faydacı bakış açısına göre ise; kar yönetimi yöneticilerin firmanın gelecekteki nakit akışları ile ilgili özel beklentilerini yatırımcılara açıklaması ve aktarmasıdır.

İşletmelerin başarısının ölçülmesinde kullanılan kar sermaye piyasalarında bulunan işletmeler bakımından son derece önemlidir. Yöneticiler bazen bu karı şirketle ilgili bazı tarafları şirketin ekonomik performansı hakkında yanıltmak amacıyla kullanabilmektedir. Bu işletmelerde karın en üst seviyeye çıkarılması hisse başına düşen karın da artırılmasını sağlar. Böylece yönetici tarafından yapılan kar yönetimi işletmenin piyasa değerini artırır bu da işletme sahip ve ortaklarının refah düzeylerinin yükselmesini sağlar (Önder ve Ağca, 2013).

Kar yönetimi ile ilgili bir diğer önemli nokta ise yöneticilerin finansal raporlamada kendi inisiyatiflerini kullanmalarının doğurmuş olduğu yarar ve zararlardır. En önemli zarar bu inisiyatifi kullanmanın kar yönetimi ile sonuçlanması durumunda kaynakların yanlış ayrılmasına sebep olmasından dolayı ortaya çıkan potansiyel maliyettir. Faydası ise; yöneticinin şirkete özgü bazı bilgileri şirket dışındakilerle paylaşması sonucunda dışarıdakilerin daha sağlıklı karar vermelerini sağlayarak kaynak dağıtımı konusunda kararlarındaki iyileşmedir (Küçüksözen, 2004: 60).

Yapılan tanımlardan hareketle kar yönetimi, "yöneticilerin gerek kendileri gerek firmaları için bazı özel yararlar elde edebilmek adına kasıtlı bir şekilde finansal raporlama sürecini manipüle ederek finansal tablo kullanıcılarını yanlış yönlendirmeleridir" şekilde ifade edebiliriz.

3.3. KAR YÖNETİMİ GÜDÜLEYİCİLERİ

Yöneticiler finansal raporlama sürecinde kendi yargılarını kullanarak işletme hakkında sahip oldukları bilgileri potansiyel yatırımcılara ve kredi verenlere ileterek finansal tabloların etkinliğini artırma amacında olabilirler. (Memiş ve Çetenak, 2012). Ancak hedeflenen kara ulaşabilmek için finansal analistlerin baskısına maruz kalan birçok yönetici kar yönetimi uygulamalarına yönelebilmektedir. Karı artırmanın yanında kar yönetimi, hisse senedi piyasasını etkileme, yönetici ücret ve primlerini artırma, borçlanma maliyetlerini azaltma ve piyasa düzenleyicilerinin müdahalelerinden kaçınma, yatırımcıların şirketle ilgili olarak algıladıkları riski azaltmak, şirketin gelecekteki performansı hakkında piyasaya olumlu sinyal göndermek, vergi avantajı sağlamak gibi amaçları da içerebilir (Demir ve Bahadır,

2007). Ayrıca yöneticiler işlerini kaybetmeme ve ün kazanma gibi sebeplerle de kar yönetimi uygulamalarına başvurabilir (Kurşunel, Büyükşalvarcı ve Alkan, 2005).

Kar yönetimin yapılmasına neden olan koşullar ile kar yönetimi yapılmasını sağlayan güdüleyicilerin birbirinden ayırt edilmesi gerekmektedir. Aşağıda kar yönetimi uygulamalarına neden olan koşullar ile kar yönetimi uygulanmasına yönelten güdüleyiciler tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 7: Kar Yönetimi: Koşullar ve Güdüleyiciler

Kar yönetiminin koşulları	**Kar yönetimi güdüleyicileri**
Firmanın elde edeceği kar belirlenen kar tahminlerinden daha düşüktür	Firmanın hisse senedi fiyatlarındaki düşüşten kaçınmak
Hisse senetlerinin halka ilk kez arz edilmesi	Halka ilk kez arz edilen hisse senedi fiyatlarını maksimize edip en iyi kar görüntüsü vermek
Firmanın elde edeceği kar yöneticilerin alacağı prim sınırlarında değildir	Yöneticiler kar yönetimine başvurarak karın prim alabilecekleri seviyede olmasını sağlarlar
Firmanın kredi sözleşmelerindeki şartlara uymayacak düzeyde kar elde etme ihtimali söz konusudur	Firma kar yönetimi uygulayarak kredi sözleşmelerinde bulunan şartlara uygun kar sağlar
Firmanın elde edeceği kar yıllardır süregelen kar istikrarını bozacak niteliktedir	Kar yönetimi ile istikrarsız kar görüntüsü ortadan kaldırılır
Firmanın üst yönetim kadrosunda değişlik yaşanmıştır	Yeni yönetim kar yönetimi ile olumsuz sonuçları eski yönetime yansıtarak kendilerini garanti altına alır

Geçmişte tahakkuk ettirilmiş yüksek tutarlarda karşılıkların bulunması	Kar yönetimi ile sonraki dönemlerde tahakkukların abartılmış kısımları tersine çevrilerek arzu edilen kar hedefine ulaşma sağlanır

Kaynak: C.W. Mulfort ve E.E. Comiskey "The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practices" 2002, s:61.

Kar yönetiminin tablo 7'de belirtilen amaçları gerçekleştirip gerçekleştirmemesi ilişkili olduğu durumlar ve güdüleyiciler kadar kullanılan kar yönetimi tekniklerinin uyumuna da bağlıdır (Ayarlıoğlu, 2007: 50).

Kar yönetimi güdüleyicileri ile ilgili yapılan çalışmalardan hareketle kar yönetimi güdüleyicileri üç başlık altında toplanabilir: (Healy ve Wahlen, 1998).

- Sermaye piyasası güdüleyicileri
- Sözleşmelere dayalı güdüleyiciler
- Kural koyuculara dayalı güdüleyiciler

3.3.1.Sermaye Piyasası Güdüleyicileri

Yatırımcıların ve finansal analistlerin hisse senetleri ile ilgili bilgilerinin yaygınlaşması durumunda yöneticiler kısa vadeli hisse senedi fiyatlarını etkilemek amacıyla kar yönetimini bir teşvik unsuru olarak görebilirler (Healy ve Wahlen, 1999). Genel olarak sermaye piyasaları güdüleyicileri, hisse senedi fiyatlarını etkilemek ve bundan kazanç sağlamak amacıyla ortaya çıkmaktadır. Özellikle firma performansı ile analist ve yatırımcı beklentileri arasında bir fark olduğu zaman hisse senetlerindeki büyük dalgalanmaları önlemek adına firma yönetimi kar yönetimi uygulamalarına yönelmektedir (Salah, 2010).

Kar yönetiminin sermaye piyasası ile ilgili farklı güdüleyicileri bulunmaktadır. Bunlar; şirket ele geçirmelerinde ele geçirme maliyetlerini düşürmek, ilk halka arz veya sermaye artırımı dolayısıyla sağlanacak fon tutarını artırmak, yönetimin veya analistlerin kar beklentilerini karşılamak ve istikrarlı firma değeri sağlayarak hissedarları korumak olarak sıralanabilir (Yaşar, 2011: 39).

Şirket yöneticilerinin kar yönetimi uygulamak amacıyla şirket ele geçirme konusu ile ilgili ilk çalışma DeAngelo (1986) tarafından yapılmıştır. DeAngelo (1986) yapmış olduğu çalışmada kazanç bilgilerinin şirket ele geçirme uygulamalarında önem taşıdığını ve yöneticileri karlarını olduğundan daha az göstermeye teşvik ettiğini ileri sürmüştür. Yapılan çalışmada şirket ele geçirme uygulamalarında hisse senetlerinin değerini olduğundan daha az göstermeye çalışan yöneticilerin kar yönetimi uygulayıp uygulamadıkları incelenmeye çalışılmıştır. Ancak çalışmada şirket ele geçirme uygulamaları için yöneticiler tarafından yapılan kar yönetimine ilişkin çok az kanıt bulunmuştur. Yeterli kanıt bulunmamasının nedeni ise bu firmalar üzerinde yetkili kurumlar tarafından yapılan etkin denetimlere bağlanmıştır. Bununla birlikte Perry ve Wiliams (1994) tarafından yapılan çalışmada yöneticilerin şirket ele geçirme uygulamaları öncesinde kar yönetimi uygulamalarının negatif (gelir azaltıcı) yönde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Sermaye piyasası güdüleyicilerinden bir diğeri ise ilk halka arz veya sermaye artırımı yoluyla sağlanacak fon tutarını artırmaktır. Bu konuyla ilgili yapılan çalışmalarda yöneticilerin sermaye teklifleri döneminde karlarını olduğundan daha fazla gösterip göstermedikleri incelenmiştir. Hisse senetlerinin halka ilk kez arz edilmesi durumunda yöneticiler firmanın gelecekteki performansını daha iyi gösterebilmek adına kar yönetimi uygulamalarına yönelik güçlü teşviklere sahiptirler (Dechow ve Skinner, 2000). Bu teşvikler sayesinde yöneticiler yatırımcılar ile aralarında olan bilgi eksikliğinden yararlanacaklardır. Hisse senetleri için piyasa başlangıç fiyatı bulunmadığından yönetim hisse senedi fiyatlarını artırmak adına kar yönetimine başvuracaktır ve böylece finansman maliyetlerini azaltabilecektir Firmanın piyasadaki hisse senetlerini geri satın alması durumunda (management buyouts) ise karı azaltıcı yönde bir kar yönetimi söz konusu olacaktır.

Yöneticiler hisse senetleri için yüksek bir fiyat ödemek istemedikleri için en iyi fiyat elde etme konusunda hissedarlarla bir anlaşmazlık durumunda kalabilirler. Böyle bir durumda yöneticiler hisse senetlerini satın almadan önce karı azaltıcı yönde kar yönetimi uygularlar (Rani, Hussain ve Chand, 2013).

Hisse senetlerinin halka ilk kez arz edilmesi ve sermaye artırımı yoluyla fon sağlamak amacıyla firmaların kar yönetimi uyguladıkları yönünde belirli çalışmalar

bulunmaktadır. Örneğin; hem hisse senedini ilk kez halka arz eden firmalar üzerine yapılan çalışmalar (Aharony, Lin ve Loeb, 1993; Friedlan 1994; Teoh, Welch ve Wong 1998a; DuCharme, Malatesta ve Sefcik, 2001) hem de sermaye artırımı yoluyla fon sağlayan firmalar üzerine yapılan çalışmalarda (Teoh, Welch ve Wong, 1998b; Rangan, 1998) şirketlerin yeni hisse senetleri satış fiyatlarını artırmak için gelir artırıcı muhasebe uygulamalarını gerçekleştirme eğiliminde oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Sermaye piyasası nedeniyle uygulanan kar yönetimi amaçlarından bir diğeri ise finansal analistlerin, yatırımcıların ve yönetimin kar beklentilerini ve tahminlerini karşılamaktır. Degeorge, Patel ve Zeckhauser (1999), Kasznik (1999) ve Burgstahler and Eames (1998) şirketlerin analistlerin tahminlerini karşılamak amacıyla kar yönetimine başvurduklarını tespit etmişlerdir. Finansal analistler tarafından yapılan kar tahminleri şirket hisse senetleri üzerinde artış veya azalışa yol açabildiği için analistlerin kar tahminlerini karşılayamayan şirketlerin hisse senedi fiyatlarında düşme, analistlerin kar tahminlerini karşılayabilen şirketlerin hisse senedi fiyatlarında artış olmaktadır (Yaşar, 2011: 41). Hisse senetlerindeki olası bir düşüşten kaçınmak amacıyla o dönem sonuna kadar mal satışlarını artırmak, mal sevkiyatını hızlandırarak daha çok malı satmış gibi göstermek, bir menkul veya sabit kıymeti karlı satarak ve dönemle ilgili bir giderin daha az gösterilmesiyle kar yönetimi uygulamalarına başvurulabilir (Kurşunel, Büyükşalvarcı ve Alkan, 2005).

Kar yönetiminin diğer bir amacı ise istikrarlı bir firma değeri sağlayarak hissedarları korumaktır. Yöneticilerin amaçları içerisinde en önemlilerinden birisi şirketin piyasa değerinin yükseltilmesi ve hisse senedi sahiplerinin kazançlarının en üst seviyeye çıkarılmasıdır. Kazançların istikrarlı olması yatırımcılarda şirketin gelecekte daha iyi bir performansa sahip olacağı ve kazançlarının artacağı izlenimi vermektedir. Aynı zamanda kazanç istikrarı şirket hakkında oluşabilecek negatif etkilerin de azalmasını sağlayacaktır (Güvercin ve Demir, 2015). Şirket yöneticileri istikrarlı bir firma değeri sağlamak ve böylece hissedarların kazançlarını korumak amacıyla kar yönetimi uygulayabilmektedirler.

3.3.2.Sözleşmelere Dayalı Güdüleyiciler

Sözleşmeden kaynaklanan kar yönetimi güdüleyicileri incelendiğinde bunun iki dayanağının olduğu görülecektir. Bu güdeleyiciler; tazminat sözleşmeleri ve kredi sözleşmeleri olarak iki grupta incelenebilir. Muhasebe verileri açık veya örtülü bir şekilde sözleşme şartlarının izlenmesi ve düzenlenmesine yardımcı olduğu için yöneticiler karı yönetme konusunda teşvik olurlar (Healy ve Wahlen, 1998). Tazminat sözleşmelerinin amacı yönetici çıkarları ile hissedar çıkarlarını uyumlu hale getirmektir. Yönetici ile hissedarlar arasındaki sözleşmeye dayalı ilişki, yöneticilerin sözleşme hükümlerini yerine getirebilmek için kar yönetimi kullanma yönünde teşvikler yaratmaktadır (Salah, 2010).

Healy (1985) yöneticilerin primlerinin bugünkü değerini artırmak için tahakkuklar ve muhasebe prosedürlerini belirleme konusunda teşvik olacağını belirtmiştir. Healy (1985) tarafından yapılan çalışmada teşvik primleri raporlanan karın bir fonksiyonu olarak ele alınmaktadır ve bu primlerin hesaplanması için belirli bir sınır oluşturulmuştur. Eğer kar belirlenen sınırın altında kalırsa yöneticiler prim alamadıkları için belirlenen kar üst sınırına ulaşıp prim alabilmek için karı artırıcı faaliyetlerde bulunabilirler. Ancak yöneticiler belirli bir üst sınıra kadar prim elde edebilirken bu sınırın aşılması durumunda elde edilen primde bir değişiklik olmamaktadır. Bu durumda alacağı teşvik priminde bir artış sağlayamayan yönetici karı azaltıcı yönde kar yönetimi uygulayacaktır. Benzer şekilde Holthausen, Larcker ve Sloan (1995) and Gaver, Gaver ve Austin (1995) yöneticilerin elde ettikleri primlerin en üst düzeyde olduğu dönemlerde karı azaltıcı yönde kar yönetimi uyguladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Cornett, McNutt ve Tehranian (2009) yapmış oldukları çalışmada yöneticinin elde edeceği teşvik priminin firma performansına bağlı olduğu durumlarda alacağı primi artırmak adına kar yönetimine yöneleceğini tespit etmişlerdir.

Literatürdeki diğer çalışmalarda örtülü tazminat sözleşmelerinin kar yönetimi teşvikleri üzerinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. Bu çalışmalarda yöneticilerin iş güvencelerinin tehdit altında olduğu veya görev sürelerinin kısa olması beklenen dönemlerde kar yönetimine ne sıklıkta başvurduğu tespit edilmeye çalışılmıştır. DeAngelo (1988) çalışmasında vekaleten görev yapan

bir yöneticinin rapor edilen kazançları artırmak için takdir yetkisini kullandığı sonucuna ulaşmıştır. Dechow ve Sloan (1991) CEO'ların son görev yıllarında araştırma geliştirme harcamalarını azaltarak kazançlarını artırmaya çalıştıklarını tespit etmişlerdir. Bu davranışın nedeninin ise birçok CEO'nun tazminatının kısa vadeli olmasından kaynaklandığı ileri sürülmektedir. Özetle yukarıdaki çalışmalar bazı yöneticilerin iş güvenliklerini ve teşvik primlerini artırmak amacıyla karlarını yönettiklerini ortaya koymaktadır.

Sözleşmelere dayalı olarak yapılan bir diğer kar yönetimi güdüleyicisi olan kredi sözleşmeleri birtakım koşullar içermektedir. Bu koşullar borç vereni korumak için şirketin finansal faaliyetlerinin incelenmesi ve bazı işlemlerin sınırlandırılması şeklinde olabilmektedir (Küçüksözen, 2004: 175). Borç sözleşmesinin ihlal edilmesi durumunda borç veren faiz oranını artırabilir veya borcun hemen geri ödenmesi konusunda çağrıda bulunabilir. Bu nedenle borç sözleşmeleri kar yönetimi uygulamak ve sözleşme ihlalinden kaynaklanan maliyetlerden kaçınmak için birtakım teşvikler sağlamaktadır (Rani, Hussain ve Chand, 2013). Bununla birlikte borç sözleşmeleri şartlarında belirli bir kar hedefi belirlenmesinin istenmesi durumunda yöneticilerin bu hedefe ulaşabilmek için kar yönetimine yönelmeleri söz konusu olabilir (Gu ve Hu, 2015).

Borç sözleşmesi şartlarını sağlamak amacıyla kar yönetimi uygulanıp uygulanmadığı konusunda yapılmış olan çalışmalar bulunmaktadır. DeFond ve Jiambalvo (1994) çalışmalarında borç sözleşmelerini ihlal eden şirketleri incelemişler ve yıllık raporlarında borç sözleşmesi ihlallerini bildiren şirket yöneticilerinin ihlalden önceki yılda kar artırıcı yönde kar yönetimi uyguladıkları sonucuna ulaşmışlardır. Sweeney (1994) yapmış olduğu çalışmadaşirketlerin borçlanma maliyetlerini azaltmak ve borç sözleşmesi ihlalinden kaçınmak için ihlalden önceki yılda değil de bunu takip eden yıllarda karı artırıcı yönde kar yönetimi uyguladıkları sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Healy ve Palepu (1990) ile DeAngelo, DeAngelo ve Skinner (1994) borç sözleşmelerinde yer alan kar payı ödeme sınırlandırmalarından veya yeniden yapılandırma maliyetlerinden kaçınmak için muhasebe yöntemlerini, muhasebe tahminlerini ve tahakkuklarını değiştirip

değiştirmediklerini incelemişlerdir. Yapılan çalışmaların sonucunda kar yönetimi uygulandığına dair bulgulara ulaşılmıştır.

3.3.3.Kural Koyuculara Yönelik Güdüleyiciler

Hükümetin veya farklı kural koyucu kurulların müdahaleleri firmaların finansal raporlama sonuçlarını etkileyecek teşviklere yol açabilmektedir. Kar potansiyeli fazla olan şirketlerde düzenleyici otoritelerin baskılarını azaltmak için karı düşürmeye yönelik olarak kar yönetimi uygulamaları söz konusu olabilmektedir (Altuk Özden ve Ataman, 2014). Hükümet veya diğer düzenleyici kurulların baskılarının artması firma performansında olumsuz bir etki yaratan yeni düzenlemelere neden olabilmektedir (Salah, 2010). Literatürde kar yönetiminin kural koyuculara yönelik güdüleyicilerinin; sektöre özgü düzenlemeler ve anti tröstler ile ilgili düzenlemeler olmak üzere iki ayrı grupta incelendiği görülmektedir.

ABD'de hemen hemen tüm sektörler belli bir dereceye kadar düzenlemeye tabi tutulurken bazıları (bankacılık, sigorta ve kamu sektörü gibi) muhasebe verilerine bağlı düzenlemeler ile karşılaşırlar. Bankacılık düzenlemeleri bankaların muhasebe verileri açısından belirli sermaye yeterliliği ile ilgili koşulları yerine getirmesini zorunlu kılmaktadır. Sigorta kurallarına göre sigorta şirketlerinin asgari finansal sağlamlık ile ilgili şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Kamu yararına hizmet eden sektörlerde oransal düzenleme yapılmakta ve sadece yatırım yapılan varlıklarda normal getiri elde etmelerine izin verilmektedir. Bu tür yönetmeliklerin düzenleyici kurumların baskılarına yönelik olarak şirket yöneticiler üzerinde gelir tablosu ve bilanço kalemlerini yönetme konusunda teşvik oluşturduğu ileri sürülmektedir (Healy ve Wahlen, 1998).

Kural koyuculara yönelik olan anti tröstler ile ilgili düzenlemeler de kar yönetimi uygulamaları için teşvik sağlamaktadır. Örneğin, anti tröst soruşturmasına veya diğer olumsuz politik sonuçlara karşı savunmasız olan firma yöneticileri karı azaltıcı yönde kar yönetimi uygulamalarına yönelmektedirler (Watts ve Zimmerman, 1978). Devlet sübvansiyonu veya koruması isteyen firma yöneticileri de benzer teşviklere sahip olabilirler.

ABD'nin anti tröst yasaları tekelleri veya herhangi bir düzenlemenin olmadığı iş kolundaki tekel oluşturma girişimlerini yasaklamaktadır. Anti tröst ihlalleri ile ilgili açılan soruşturmalarda soruşturmaya tabi olan firmaların yüksek muhasebe getiri oranlarının "aşırı" olduğu ve bunun firmanın tekelci gücünün göstergesi olduğu sonucuna varılmıştır. Bu nedenle olumsuz bir kararın olasılığını ve bununla ilgili maliyetleri azaltmak için anti tröst ihlalleri ile karşılaşan yöneticiler karı azaltıcı muhasebe prosedürlerini (muhasebe yöntemleri, tahakkuklar gibi) kullanmak için teşvik olurlar. Çünkü olumsuz bir karar alma ihtimali yükseldikçe soruşturma olmayan dönemlerle karşılaştırıldığında yöneticilerin soruşturmaya tabi oldukları dönemlerde karı azaltmak için daha fazla çaba sarf etmeleri beklenmektedir (Cahan, 1992).

3.4.KAR YÖNETİMİNDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Kar yönetiminde kullanılan yöntemler iki grupta toplanabilir:

- GKGMİ çerçevesi içinde kar yönetimi
- Gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi

3.4.1.GKGMİ Çerçevesi İçinde Kar Yönetimi:

Yöneticiler genel kabul görmüş muhasebe ilke ve standartları kapsamında gerçekleştirdiği muhasebe seçimi veya kullandığı takdir yetkisiyle karın azaltılması veya artırılmasına yönelik birtakım işlemlerde bulunur. Bu işlemler muhasebe ilke ve standartları içinde yer alan esnekliklerden dolayı ortaya çıkmaktadır (Önder ve Ağca, 2013).

GKGMİ doğrultusunda uygulanan kar yönetimi muhasebe tercihleri ya da tahakkukların kullanılması aracılığıyla yapılmaktadır (Altuk Özden ve Ataman, 2014). Muhasebe tercihleri stok değerleme yöntem değişikliği, amortisman hesaplama yöntemleri ve varlıkların yararlı kullanım sürelerinde değişiklik gibi tercihlerle ilgilidir. Firmalar karlarını yönetmede stok değerlemenin özündeki fırsatları kullanabilmektedirler. Örneğin; karları azaltmak için fiyatların arttığı dönemlerde işletmenin stok değerleme yöntemini FIFO yönteminden LIFO yöntemine değiştirmesi durumunda satılan ürünlerin çoğunun son zamanlardaki

yüksek fiyat üzerinden değerlendirilmesi durumunda bu malların maliyeti daha yüksek görünecek dolayısıyla işletmeye daha az vergi ödemesi konusunda birtakım avantajlar sağlayacaktır (Özcan, 2007: 23). İşletmeler amortisman yöntemlerindeki değişiklikler sayesinde de kar yönetimi konusunda birtakım avantajlar elde etmektedirler. Cari dönem karını yüksek göstermek isteyen işletmeler amortisman yöntemini azalan bakiyeler yönteminden normal yönteme dönüştürmekte; aynı şekilde karını az göstermek isteyen işletmeler ise amortisman yöntemini normal yöntemden azalan bakiyeler yöntemine dönüştürerek kar yönetimi uygulamaları açısından fırsat sağlamaktadırlar (Küçüksözen, 2004: 218).

Tahakkukların temel amacı, nakit giriş ve çıkışı sunmak yerine gelir ve giderleri gerçekleştikleri döneme kaydederek firmanın gerçek performansını ortaya koymaktır. Tahakkukların firmanın gerçek performansını yansıtmak amacı olsa da kar yönetimi amacıyla da kullanılabilir (Joosten, 2012). Tahakkuk tabanlı kar yönetimi uygulamaları yöneticilerin genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesinde takdir yetkilerini kullanma yoluyla karın azaltılması veya artırılmasına yönelik işlemlerdir (Önder, 2012: 33). Ancak tahakkukların yönetilmesi amacıyla kullanılan inisiyatifin bir sonraki dönemde kullanılmayacak olması tahakkukların yönetimini sınırlandırmaktadır (Yurdakul, 2014: 103). Tahakkukların kullanılması yoluyla yapılan kar yönetimi ise tahakkukların değerinde ve kayıt zamanlamasının belirlenmesine ilişkin kararlardan kaynaklanmaktadır. Tahakkuklar yoluyla yöneticiler istedikleri kar rakamlarına ulaşabilmektedirler. Karın yüksek olduğu yıllarda karı gelecek dönemlere aktarmak amacıyla oldukça muhafazakâr bir politika izlenebilir, yüksek tutarlarda şüpheli alacak karşılığı ayrılabilir veya duran varlıkların faydalı ömürleri için daha kısa süreli tahminlerde bulunulabilir. Tüm bu faaliyetler cari dönem gelirini erteleyip cari dönem karını azaltmak amacıyla yapılır (Özcan, 2007: 26).

Tahakkuk tabanlı kar yönetimi uygulamalarına örnek olarak aşağıdakiler gösterilebilir (Küçüksözen, 2004; Önder, 2012: 33).

- Şüpheli ticari alacaklara gereğinden fazla veya az karşılık ayrılması

- Amortisman hesaplama yöntemlerinin değiştirilmesi ya da amortisman ayrılmaması
- Stok değerleme yöntemlerinin cari dönemin karını yönetmek amacıyla değiştirilmesi
- Varlıklarda değer düşüklüğü karşılığının kar yönetimi amacına uygun olarak ayrılması
- Araştırma geliştirme giderlerinin muhasebeleştirilmesi
- Finansman giderlerinin muhasebeleştirilmesi

3.4.2.Gerçek İşlemler Yoluyla Kar Yönetimi

Gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi Roychowdhury (2006) tarafından normal faaliyet uygulamalarından ayrılan ve yöneticilerin bazı paydaşları en azından belli finansal raporlama hedeflerine normal faaliyet sürecinde ulaşıldığına inandıran yanlış yönlendirme isteği olarak tanımlanmıştır. İşlem esaslı kar yönetimi finansal tabloların doğru ve gerçeğe uygun sunumundan uzaklaşmasına neden olmaktadır (Ocak, 2016: 100).

Gerçek işlem esaslı kar yönetimi yöneticilerin muhasebe sonuçlarını etkilemek için yatırım ve/veya finansman işlemlerinin yapısını veya zamanlamasını değiştirmek amacıyla yapılır. Gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi cari dönem kazançlarını artırmak için firmanın temel faaliyetlerinin zamanlamasını değiştirmektedir (Joosten, 2012). Gerçek faaliyetlerin manipüle edilmesi firma değerini düşürebilir çünkü cari dönem karını artırmak için yapılan çalışmalar gelecek dönemlerde nakit akışlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Örneğin satış hacmini artırmak ve bazı kısa vadeli kar hedeflerini karşılamak amacıyla yapılan fiyat indirimleri müşterilerin gelecek dönemlerde de bu indirimleri beklemelerine neden olabilir. Bu da gelecekteki satışlarda daha düşük kar marjı anlamına gelmektedir. (Roychowdhury, 2006).

Gerçek işlem esaslı kar yönetimi uygulamalarında karın muhasebeye konu olmadan işlemler yoluyla gerçekleştirildiği için düzenleyici kuruluşlar, denetim komitesi, yönetim kurulu gibi birimler tarafından ortaya çıkarılması zor olmaktadır. Bu nedenle işletmelerin Sarbanes-Oxley Kanunu (SOX) ile gelen düzenlemelerin

tahakkuk esaslı kar yönetimi uygulamalarını engellemesi dolayısıyla gerçek işlem esaslı kar yönetimi uygulamalarını kullandıkları belirlenmiştir (Cohen, Dey ve Lys, 2008). Tahakkuk esaslı kar yönetiminde işletmenin temel faaliyetlerinin zamanlamasını değiştirmek yerine muhasebe tercihlerini kullanarak birtakım manipülasyonlar gerçekleştirilmektedir. Buna karşılık gerçek işlemler yoluyla yapılan kar yönetimi cari dönem kazançlarını artırmak için firmanın temel faaliyetlerini değiştirmeyi amaçlamaktadır. Her iki tür kar yönetimi de yöneticilerin kazançları artırma veya azaltma girişimlerini içerir fakat biri faaliyetlerin zamanlamasını etkilerken diğerinin işletme faaliyetleri üzerinde bir etkisi yoktur (Gunny, 2010). Ancak gerçek işlemler yoluyla yapılan kar yönetimi uygulamaları GKGMİ çerçevesinde yapılan kar yönetimine göre potansiyel olarak şirket üzerinde daha uzun vadeli maliyetlere yol açar.

Gerçek işlemler yoluyla kar yönetimi şu durumlarda ortaya çıkar (Gunny, 2010):

- İsteğe bağlı olarak ar-ge harcamalarının azaltılması
- İsteğe bağlı olarak satış, genel ve yönetim giderlerinin azaltılması
- Kazançların rapor edilmesi için duran varlıkların satışlarının ayarlanması
- Fiyatları düşürmek için aşırı üretim yapılması veya daha uygun kredi koşulları ile satışları artırma ve/veya aşırı üretimle satılan malların maliyetinin düşürülmesi.

Cari dönem gelirini artırmak isteyen bir yönetici kar yönetimi uygulayarak ar-ge yatırımlarını azaltmayı tercih edebilir. Satış, genel ve yönetim giderlerinin bir kısmı yönetim iradesine bağlıdır. GKGMİ satış, genel ve yönetim giderleri içinde yer alan marka, teknoloji, müşteri sadakati, insan kaynakları ve çalışanların bağlılığı gibi maddi olmayan duran varlıkları muhasebe varlıkları olarak tanımlamaz. Yönetici insan kaynaklarını ve çalışanların bağlılığını artırmaya yönelik eğitim programlarını kesmeye karar verirse bunun ekonomik sonuçları kısa vadede değil uzun vadede hissedilir.

3.5.KAR YÖNETİMİNİN NEDENLERİ

Finansal bilgi kullanıcıları ve yöneticiler arasındaki menfaatlerin farklılaşması ve finansal tabloların hazırlanması sürecinde yöneticilerin daha fazla kontrolünün olması yöneticilere kar yönetimi uygulama fırsatı tanımaktadır. Yöneticiler kendi menfaatlerini korumak adına finansal tabloların sunumunda birtakım usulsüzlükler yapabilmektedirler. Ancak kar yönetimine menfaat çatışmalarından başka faktörler de neden olabilmektedir. Duncan (2001) yapmış olduğu çalışmada genel olarak kar yönetimi uygulamalarına iten nedenleri firma içinden kaynaklanan nedenler, firma dışında kaynaklanan nedenler ve kişisel nedenler olmak üzere üç başlık altında toplamıştır. Kar yönetimi uygulamalarında etkili olan belli başlı nedenler aşağıda belirtilmiştir.

3.5.1.Finansal Analistlerin Kar Tahminleri

Finansal analistlerin kar tahminlerini karşılayamayan şirketlerde hisse senedi fiyatlarında önemli azalmalar meydana gelmektedir. İşletmeler kar yönetimi ile kazançlarını finansal analistlerin kar tahminlerini karşılamak veya bu tahminleri aşmak için uygun bir seviyeye getirebilmektedir.

Literatürde birçok çalışma finansal analistlerin kar tahminleri ile analistlerin tahminlerini karşılamak veya aşmak isteyen yöneticiler tarafından uygulanan kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir (Barth, Kasznik ve McNichols 2001; Bartov, Givoly ve Hayn, 2002; Brown, 2001; Payne ve Robb, 2000; Burgstahler ve Dichev, 1997),

Payne ve Robb (2000)' göre analistlerin kar tahminleri önceden yönetilen kazançlardan daha büyük ise karı artırıcı kar yönetimi söz konusu olur ancak önceden yönetilen kazançlar analistlerin kar tahminlerinin üstündeyse karı azaltıcı yönde kar yönetimi uygulanır.

Burgstahler ve Dichev (1997) çalışmalarında yöneticilerin kazanç kayıplarını önlemek için kar yönetimi uyguladıklarına dair kanıtlar sunmaktadır.

Burgstahler ve Eames (1998) yapmış oldukları çalışmalarında karın zaman serisine bağlı hareketinin finansal analistlerin kar tahminlerini karşılamak amacıyla kar yönetimi uygulayan şirketlerinki ile uyumlu olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Finansal analistlerin tahminlerini karşılamak amacıyla yapılan kar yönetimi nedeniyle firmaların finansal performansları doğru bir şekilde belirlenememektedir. Analistlerin tahmin ettikleri kar düzeyine ulaşabilmek için şirket yöneticileri başlangıçta satışları dönem sonuna doğru artırma gibi manipülasyonlarla başlayıp gerçeğe aykırı usulsüz belgeler düzenlemeye varana dek birtakım yöntemlere başvurabilir (Küçüksözen,2004: 117).

3.5.2.Finansal Raporlama Standartları

Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi'nin ((International Accounting Standards Committee - IASC) amacı uluslararası düzeyde kabul edilebilir yüksek kaliteli finansal raporlama standartları geliştirmektir. Finansal raporlama standartları standart düzenleyici otoriteler tarafından işletmelerin finansal performanslarının finansal bilgi kullanıcılarına doğru ve eksiksiz olarak sunulması amacıyla oluşturulur (Yurdakul, 2014: 38). Finansal raporlama standartları her faaliyet veya olayın uygulanmasını ve çözümünü kapsamına almayan ancak temel ve kritik noktaları belirten bir yapıdadır (Aktaş, 2013). Bu nedenle yöneticilere finansal raporlarda firma performansını gerçeğe uygun bir şekilde sunmak amacıyla kişisel yargılarını kullanma hakkı vermektedir. Finansal raporlamada yargı kullanma finansal raporlamanın kötüye kullanılmasından ziyade, yöneticilerin sahip olduğu birtakım özel bilgiler doğrultusunda finansal tabloları gerçeğe uygun ve eksiksiz bir şekilde hazırlaması bakımından önem taşımaktadır (Yurdakul, 2014: 38)

Finansal raporlama standartları yöneticilere inisiyatif kullandırması bakımından ilke bazlı ve kural bazlı olmak üzere iki tipte finansal tablo düzenlemelerini gerekli kılmaktadır (Akdoğan, 2012). İlke bazlı standartlar ile kullanıcının içinde bulunduğu duruma göre kendi yorumunu da ekleyebileceği temel nitelikteki ilkeler kastedilmektedir. Kural bazlı standartlar ise yorum gerektirmeyen katı, kesin hükümler içeren ilkeler anlamında kullanılmaktadır. Standartlar ihtiyaca göre tamamen ilke temelli veya tamamen kural temelli olabileceği gibi ikisinin

arasında olan bir noktada da olabilir (Balsarı ve Dalkılıç, 2007). Enron ve diğer şirketlerde meydana gelen skandallar sonrasında şirketlerde ortaya çıkan denetim yetersizliklerinin ve raporlama hilelerinin kural bazlı standartlardan kaynakladığı yönünde bir algı oluşmuştur. Çünkü şirketler işlemlerini gerçek mahiyetlerine uygun olarak değil kurallar doğrultusunda gerçekleştirmeye çalışmıştır (Delikanlı, 2011).

Yöneticiler mevcut muhasebe standartlarına getirilen sınırlandırmaların üstesinden gelerek daha bilgilendirici finansal raporlar sunmak için de kişisel yargılarını kullanabilmektedirler. Ancak yöneticilerin standartların vermiş olduğu yargı yetkisini kullanması kar yönetimi için fırsatlar doğurabilmektedir. Örneğin kendilerine verilen takdir yetkisini kullanarak yöneticiler benzer ekonomik işlemleri raporlamak için muhasebe yöntemleri arasından doğrusal veya azalan bakiyeler amortisman yöntemlerini veya LIFO, FIFO gibi stok maliyet yöntemlerini de seçebilmektedirler. Maliyet tahsislerini ve net geliri etkileyen işletme sermayesinin yönetiminin de (stok miktarı, stok sevkiyatlarının veya satın alımlarının zamanlaması gibi) kendi yargılarını kullanmaktadırlar. Ayrıca yöneticiler isteğe bağlı harcamalar (ar-ge harcamaları, reklamcılık veya bakım harcamaları gibi) yapmak veya bu harcamaları ertelemek için de kendi yargılarını kullanmaktadırlar. Son olarak yöneticiler kurumsal işlemlerin nasıl yapılacağına da karar verebilmektedirler. Örneğin kira sözleşmeleri kira yükümlülüklerinin bilanço veya bilanço dışında olacak şekilde yapılandırılabilir ve öz kaynak yatırımları konsolidasyonu gerektirecek veya gerektirmeyecek şekilde yapılandırılabilir (Healy ve Wahlen, 1999). Yöneticiler kendilerine verilen takdir yetkisini kullanıp kar yönetimi uygulayarak menfaat sahiplerini firmanın performansı hakkında yanıltmayı amaçlamaktadırlar.

Yöneticilerin finansal tabloların hazırlanmasında kişisel yargılarını kullanması finansal raporlama açısından fayda sağlamanın yanında birtakım maliyetlere de neden olabilir. Bu maliyetler kar yönetiminden dolayı kaynakların yanlış tahsis edilmesidir. Yararı ise, finansal durum ve performansa ilişkin özel bilgilere sahip olan yöneticilerin bu bilgilerin iletilmesine yönelik güvenilir iletişim araçlarının gelişmesini sağlayarak yatırımcıların daha iyi bilgilendirilmesini sağlamaktadır (Healy ve Wahlen, 1999). Finansal raporlama standartları yöneticilere

birtakım esneklikler sağlamış olsa da bu durum sınırsız inisiyatif kullanma ve varsayım yapmayı gerektirmemektedir. Standart düzenleyiciler finansal tablo hazırlayıcılarının kullanmış oldukları yargı hakkını belirli ölçüde sınırlamaktadır.

3.5.3.Yönetim

Yöneticilerin vermiş oldukları hizmetler dolayısıyla ikramiye, prim, ücret gibi finansal kazançların yanında yönetici itibarı, iş güvenliği gibi diğer menfaatleri şirketin finansal durumunu olduğundan daha iyi veya daha kötü göstermeye yönelik karı artırıcı veya azaltıcı yönde kar yönetimi uygulamalarına yol açabilmektedir (Yurdakul, 2014: 44). Yöneticiler ikramiyelerini en üst düzeye çıkarabilmek için net gelirlerini yönetebilecekleri fırsatlar bulmaktadırlar. Bu nedenle yöneticilerin almış olduğu ikramiyelerin kazanç seviyesine bağlanması yöneticilerin bu ikramiyeleri artırmak için kar yönetimine yönelmelerine neden olmuştur (Gambier, 2014). Bununla birlikte kar yönetimi yöneticilere borç sözleşmesinin şartlarını ihlal etmekten uzak durmak için bir motivasyon sağlayabilir çünkü bu tür bir ihlal yönetici için çok maliyetli olabilir ve yöneticinin firmada bağımsız olarak çalışmasını etkileyebilir. Spekülatif piyasalarda rapor edilen kazançların manipüle edilmesi yöneticilerin hisse senedi fiyatlarını şişirmesi için güçlü bir araç olabilir (Bergstresser Desai ve Rauh, 2004). Kar yönetimi kısa vadeli hisse senedi fiyatlarını artırabilir, bu durum ise yöneticilerin satacakları hisse senetlerinin değerini artırarak bundan fayda görmelerini sağlayabilir.

Yöneticilerin güç, beceri, yetenek, itibar veya tarz gibi özellikleri ekonomik sonuçlar üzerinde etkili olabileceği için önem taşımaktadır. İtibar yöneticinin yeteneği, güvenilirliği ve diğer kişisel özelliklerinin başkaları tarafından algılanması ve tanınmasıdır. Yönetici itibarı bir firmanın başarılı bir şekilde devam etmesi konusunda önemli bir rol oynamaktadır (Francis ve diğerleri, 2008). Yöneticiler ve hissedarlar arasındaki asimetrik bilgiden dolayı yatırımcılar firmanın başarısını sağlama yeteneği ve yöneticiler tarafından verilen bilgilerin güvenilirliğinin göstergesi olarak yönetici itibarını kullanırlar (Cheng, 2014). Bertrand ve Schoar (2003) yapmış oldukları çalışmalarında yönetim tarzının firmanın finansal faaliyetleri, yatırımları ve işleyişi de dahil olmak üzere kurumsal kararları için önemli olduğu sonucuna varmışlardır. Baik, Farber ve Lee (2011) yönetici itibarının

yöneticilerin kar tahminleri açıklamaları üzerine etkisini incelemişlerdir. Yapmış oldukları çalışma sonucunda iyi bir itibara sahip yöneticilerin daha sık ve daha doğru kar tahmininde bulunma olasılığının daha yüksek ve piyasa itibar sahibi yöneticilerin yapmış olduğu kar tahminlerine daha duyarlı olduğu tespit edilmiştir. Yönetici becerisi ise, firma içinde kişilere öncülük etme ve iş kararları verme kabiliyeti olarak tanımlanabilir. Tan ve Jamal (2006)'a göre yetenekleri daha fazla olan yöneticilerin kazançlarda düzeltme yaparak kar yönetimi uygulamaları daha muhtemeldir. Cheng and Warfield (2005)'a göre ise daha yetenekli olan yöneticilerin kişisel fayda sağlamak amacıyla kar yönetimini etkin bir şekilde kullanmaları daha muhtemeldir. Finansal raporlamanın kalitesini artırmak için Sarbanes-Oxley kanunu firmaların finansal raporlarını bağımsız bir denetçiye tasdik ettirme şartı koşmaktadır. Çünkü finansal raporları denetimden geçmeyen yetenekli yöneticiler firma performansının daha iyi görünmesini sağlamak amacıyla finansal raporlarda usulsüzlük yapmaya eğilimli olmaktadırlar.

Ayrıca kötü performans gösteren bir yönetici kovulmayı önlemek için de kar yönetimini kullanmaya yönelebilir. Kötü performansa sahip bir firmaya yeni giren bir yönetici gelecekteki gelir potansiyelini artırmak amacıyla cari dönem kazancını azaltarak karı yönetme eğiliminde olacaktır (Murphy and Zimmerman, 1993). Böylece elde edilen kazancı sonraki yıllara aktararak firma performansını artıracaktır. Defond ve Park (1997) yapmış oldukları çalışmalarında bir yöneticinin mevcut firma performansı ile değerlendirileceğini ve bu nedenle raporlanan geliri düzeltmeye çalışacakları sonucuna ulaşmışlardır.

Yöneticiler firma performansını olduğundan daha kötü göstermek amacıyla kar yönetimi uygulayabilirler. Bunun nedeni ise yöneticisi oldukları şirketleri ele geçirmek isteyen yöneticilerin firma performansını olduğundan daha kötü göstererek ele geçirme maliyetlerini azaltmaya çalışmak istemesidir (Yaşar, 2011: 31).

Ancak yöneticilerin elde etmiş oldukları birtakım esneklikler dolayısıyla uyguladıkları kar yönetiminin doğru ve iyileştirici faaliyetleri yansıtıp yansıtmadığı konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle bu konu üç farklı kategoriye ayrılmıştır. Birinci alan beyaz alan olup yöneticilere muhasebe işlemleri seçiminde esneklik avantajı sağlamaktadır. İkinci alan olan gri alan; hem ekonomik olarak etkin

olan hem de fırsatçı (sadece yöneticinin faydasını maksimize eden) olan muhasebe işlemlerini seçme imkânı sağlar. Ve son olarak siyah alan ise; kar yönetimini finansal raporların şeffaflığının azaltılması ve hileli bir şekilde sunulması olarak tanımlanmaktadır (Ronen ve Yaari, 2008: 78). Ana görüş yöneticilerin fırsatçı davranışları desteklemesi ve birtakım faydalar elde etmesi için siyah alana girecek şekilde kar yönetimini kullanmasıdır. Standart belirleyiciler, uygulayıcılar ve düzenleyiciler tarafından kabul edilen temel görüş bu tür faaliyetlerin firmaya zarar verebileceği yönündedir (Duru ve Tsitinidis, 2013).

3.5.4.Sahiplik Yapısı

Sahiplik yapısı firma performansını ve dolayısıyla firma değerini etkileyen önemli faktörlerden biridir. Sahiplik yapısı hem yöneticiler ve hissedarlar hem de azınlık ve çoğunluk hissedarlar arasında vekalet maliyetlerinin oluşmasına neden olabilmektedir (Yılgör ve Yücel, 2012). Vekalet teorisine göre sahiplik ve kontrol ayrımı yöneticilerin kendi menfaatleri doğrultusunda davranmalarına neden olabilir. Yöneticiler hissedarlara rağmen faydalarını maksimize etmek için fırsatçı davranışlarda bulunabilirler. Hissedarlar ve yöneticiler arasındaki menfaat farklılığı yönetici kararlarının optimal olmamasına neden olabilir. Bu nedenle yönetimsel kararları izlemek hissedarların çıkarlarını korumak, güvenilir ve eksiksiz bir finansal raporlamayı sağlamak için şarttır. Vekâlet teorisine göre izleme mekanizmaları yönetici ve hissedar çıkarları uyumunu artırmakta ve böylece çıkar çatışmalarından kaynaklanan fırsatçı davranışları azaltmaktadır (Alves, 2012). Yönetici ve hissedarlar arasındaki çıkar çatışmaları yöneticileri Uluslararası Finansal Raporlama Standartları ve Genel Kabul Görmüş Muhasebe Standartları tarafından sağlanan belirli esneklikleri kullanarak finansal tabloların sunulmasında kar yönetimi kullanmaya teşvik edebilir (Jiraporn ve diğerleri, 2008).

Yönetici sahipliği ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda birbirinden farklı sonuçlar ortaya çıkmıştır. Jensen and Meckling (1976) yöneticilerin şirket hisselerinde sahiplik payları olmadığı zaman hissedarların servet maksimizasyonu amaçları dışında faaliyet gösterebileceklerini belirtmektedirler. Bu nedenle sahiplik ve kontrol ayrı olduğu zaman yöneticilerin hisse senetlerinin değerini düşüren davranışlarını azaltmak amacıyla genellikle muhasebe tabanlı

kısıtlamaları kapsayan sözleşmeler yapılır. Yönetsel sahipliğin az olduğu durumlarda yöneticiler bu sözleşmelerde belirtilen kısıtları azaltmak için kar yönetimine yönelirler. Yöneticiler kısa vadeli hisse senedi fiyatlarını etkilemek amacıyla kazançları manipüle etmek veya daha iyi ve daha istikrarlı finansal sonuçlar göstermek amacıyla kar değişimlerini en aza indirgemek için de kar yönetimi uygulayabilirler. Ayrıca yatırımcıların yöneticiler tarafından sağlanan finansal bilgilere güvenmeleri firma performansını daha iyi göstermek isteyen yöneticileri kar yönetimi uygulamaya teşvik edebilmektedir.

Yöneticilerin hisse sahibi olması ise yönetici ve hissedarlar arasındaki menfaatlerin yakınlaşmasına yol açabilir. Bir firmanın sermayesinde önemli bir paya sahip olan yöneticiler raporlanan finansal bilgileri manipüle etme konusunda daha az istekli olacaktır. Dolayısıyla yönetici sahipliğinin kar yönetimi üzerinde negatif bir etkiye sahip olduğu söylenebilir (Warfield, Wild ve Wild, 1995).

Bununla birlikte yöneticiler kişisel servetlerini en üst düzeye çıkarmak amacıyla da karı yönetebilmektedirler. Yöneticilerin pay sahibi olması yöneticilere cezalandırma korkusu olmadan kendi amaçlarını gerçekleştirme konusunda daha fazla güç verebilir. Hisse payı fazla olan yöneticiler hisse senedi fiyatlarını yüksek tutmak ve kendi paylarının değerini artırmak amacıyla kar yönetimi uygulayabilirler (Yang, Lai ve Tan, 2008). Bu nedenle yönetsel sahipliğin fazla olması durumda yöneticiler kazançlarını ve hisse senedi değerini artırmak amacıyla takdir yetkisini kullanmaya yönelebilir.

Kurumsal sahiplik ile kar yönetimi arasında da bir ilişki söz konusudur. Finansal raporlama açısından kurumsal yönetimin rolü finansal muhasebe sistemine uyum sağlamak ve finansal tabloların güvenilirliğini sağlamaktır. Doğru yapılandırılmış kurumsal yönetim mekanizmalarının finansal raporlama sürecinde yönetimi etkin bir şekilde izlemesi durumunda kar yönetiminin azalması beklenir (Donnelly ve Lynch 2002). Bu nedenle yöneticilerin faaliyetlerinin izlenmesi hissedar çıkarlarının güvence altına alınması ve güvenilir bir finansal raporlamanın sağlanması konusunda önem taşımaktadır (Alzoubi, 2015).

Kurumsal sahipliğin kar yönetimi uygulamalarını azalttığı yönünde literatürde birçok çalışma bulunmaktadır (Bange ve De Bondt, 1998; Chung, Firth ve Kim, 2002; Cornett, Marcus ve Tehranian, 2008; Ebrahim, 2007; Koh, 2003). Ancak bununla birlikte bazı çalışmalarda ise kurumsal yatırımcıların yönetim faaliyetlerinin izlenmesinde etkin bir rol oynamadığı iddia edilmektedir. (Claessens ve Fan, 2002; Porter, 1992).

Chung ve diğerlerine (2002) göre kurumsal sahiplik sermaye piyasalarında bilgi yetkinliğini artırmada ve yöneticinin faaliyetlerini izlemede etkin bir rol oynadığı için fırsatçılığı kısıtlar ve vekâlet maliyetlerini azaltır.

Balsam, Bartov ve Marquardt (2002) yapmış oldukları çalışmada kurumsal yatırımcıların kurumsal olmayan yatırımcılara göre kar yönetimini daha iyi tespit edebildiklerini belirtmektedirler.

Lakhal (2015) çalışmasında kurumsal yatırımcılar tarafından uygulanan baskılar nedeniyle yöneticilerin kar yönetimi uygulamalarına daha az yöneldiği sonucuna ulaşmıştır.

Kurumsal sahiplik ve firma performansı arasındaki ilişkiyi inceleyen Duggal ve Millar'a (1999) göre kurumsal yatırımcılar kötü performans gösteren firmalarda hisselerini satma ihtimali daha yüksek olan pasif yatırımcılardır.

Bunun yanında kurumsal yatırımcılar firma ile olan ticari ilişkilerinin etkilenmemesi için izleme görevini yerine getirmeyebilir. Ayrıca kurumsal yatırımcıların aşırı derecede kısa vadeli finansal sonuçlara odaklandıkları ve bu nedenle yöneticileri izleyemedikleri iddia edilmektedir (Porter, 1992). Bu nedenle kurumsal yatırımcılar kar yönetimini engellemekten ziyade kısa vadeli beklentilerini karşılamak amacıyla yönetici üzerinde baskı oluşturacaklardır.

Çoğunluk pay sahipleri de önemli yatırımları korumak adına şirket yönetimini etkin bir şekilde izlemek ve etkilemek için önemli bir güce sahiptir (Shleifer ve Vishny, 1986). Bu nedenle kar yönetimi uygulamak için yönetsel fırsatlara sahip olan yöneticilerin faaliyetlerinin büyük hissedarlar tarafından etkili bir şekilde izlenmesi beklenmektedir (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1996). Bu

bağlamda büyük hissedarlar yöneticilere müdahale edebilir ve özel çıkarlarını en üst seviyeye çıkarmak için yöneticileri kar yönetimine teşvik edebilir. Ayrıca büyük hissedarların ortaklık payları çok yüksek seviyede olduğunda özel fayda sağlamak amacıyla kontrol haklarını kullanarak azınlık hissedarların menfaatlerine önem vermeyebilir. Büyük hissedarlar şirket yönetimine dahil olabilirler ve refahlarını artırmak için yöneticilere kar yönetimi uygulanması yönünden baskıda bulunabilirler (Habbash, 2010).

Aile sahipliğinin bulunduğu şirketlerde ise kar yönetimi uygulamaları azalmaktadır. Aile itibarı, uzun vadeli performans ve kazanılan servete zarar verebileceği için aile şirketlerinde kar manipülasyonları daha az olmaktadır (Wang, 2006). Aile şirketlerinde aile üyeleri genelde yönetim kurulu ve yönetim ekibinde önemli görevler üstlenirler. Dolayısıyla bu şirketlerde kurumsal yönetim düzeyi düştüğü için gerçekleştirilen izlemeler etkin olamayabilir. Bunun yanında aile sahipliği olan şirketlerde diğer hissedarlar ile ailesel sahipler arasında daha fazla bilgi asimetrisi söz konusu olabilir (Alzoubi, 2015). Bu durum ise azınlık pay sahiplerinin yasal korumalarının zayıflamasına ve finansal raporlama şeffaflığının azalmasına neden olabilir (Fan ve Wong, 2002).

3.5.5.Zayıf İç Kontrol Yapısı

Son yıllarda ortaya çıkan global şirket iflasları ile gündeme gelen muhasebe uygulamalarından kaynaklanan hata, hile ve yolsuzluklar nedeniyle yapılan düzenlemeler neticesinde iç kontrol sisteminin de önemi artmıştır (İbiş ve Çatıkkaş, 2012). İç kontrol sisteminin önemi amacından kaynaklanmaktadır. Bir işletmede iç kontrol sistemi öncelikli olarak finansal tabloların ve raporların güvenilirliğini sağlamayı hedefler (Dabbağoğlu, 2009). Sarbanes-Oxley Yasası ve diğer düzenlemeler ile işletme yönetimi ve bağımsız denetçilerin sorumlulukları artmıştır. Söz konusu düzenlemeler ile şirket yönetimi ve bağımsız denetçilere iç kontrol sisteminin etkin bir şekilde çalışması konusunda birtakım sorumluluklar verilmiştir

İç kontrol sistemi değişik meslek örgütlerince farklı şekillerde tanımlanmıştır. Amerika Birleşik Devletleri Sponsor Organizasyonlar Komitesi (Committee of Sponsoring Organizations of Treadway Commission - Coso) tarafından iç kontrol şu

şekilde tanımlanmaktadır: işletmenin yönetim kurulu, yöneticileri ve personeli tarafından

- Faaliyetlerin etkinlik ve verimliliği
- Finansal raporlama güvenilirliği
- Yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere uyum

şeklinde sınıflandırılabilecek amaçların başarısına ilişkin makul bir güvence sağlamak amacıyla yürütülen bir sistemdir (Maijoor, 2000).

Uluslararası İç Denetçiler Enstitüsü (IIA) 1999 yılında iç kontrolü; işletme yönetimin faaliyetlerinin geliştirilmesi ve devamlılığının sürdürülmesi, mali tablolarda ve raporlarda güvenilirliğin sağlanması, yasalara ve düzenlemelere uyulması amacını güden bağımsız ve objektif bir güvence ve danışmanlık faaliyeti olarak tanımlamıştır (Karcıoğlu ve Yanık, 2010).

Etkin çalışan bir iç kontrol sistemi belirli bir büyüklüğe ulaşmış işletmeler için gereklidir. Belirli bir büyüklüğe ulaşan işletmelerde yetki ve sorumlulukların belirlenerek bir koordinasyonun sağlanması gerekmektedir. Bu nedenle yetki ve sorumlulukların belirlendiği iç kontrol sistemine sahip işletmelerde işletme politika ve amaçlarına uygunluğun belirlenmesi büyük önem taşımaktadır (Akışık, 2005).

Bunun yanında etkin çalışan bir iç kontrol sistemi bağımsız denetim açısından da önem taşımaktadır. İç kontrol sisteminin iyi olduğu şirketlerde bağımsız denetçilerin denetim çabalarının arttığı görülmektedir (Jun, 2012). Denetçilerin finansal raporlama ile ilgili iç kontrolün işleyişi, düzenlenmesi ve yönetim tarafından hazırlanan raporun tarafsızlığı konusunda görüş bildirmesi gerekmektedir. Etkin bir iç kontrol sistemi denetçiler tarafından incelemeye alınamayan işlemlerdeki hata ve eksikliklerin olasılığını azaltarak denetim kalitesini artırır (Akışık, 2005).

İç kontrol sistemine gerek duyulmasının bir diğer nedeni finansal tabloların güvenilirliğini artırmak ve firmanın gerçek performansını yansıtmasını sağlamaktır. İç kontrol düzenlemeleri kontrol ve şeffaflık üzerine olan Sarbanes-Oxley (2002) Kanunu'nun 302 ve 404'üncü maddelerinde mali bilgilerin kalitesini ve şeffaflığını artırmak amacıyla açıklanmıştır (Brown, Pott ve Wömpener, 2008). Zayıf iç kontrol

yapısı muhasebe uygulamalarındaki hata olasılığını artırabilmekte ve hem kasıtlı olan hem de kasıtlı olmayan hatalar nedeniyle düşük kaliteli muhasebe uygulamalarına yol açabilmektedir. İç kontrol sisteminin zayıf olduğu durumlarda kar yönetiminin bir göstergesi olarak kullanılan ihtiyari tahakkukların seviyesinde artış söz konusu olabilmektedir (Jahmani ve Niranjan, 2015).

Bunun yanında etkin bir kurumsal yönetim mekanizması olan iç kontrol, yöneticiler ve hissedarlar arasında meydana gelen çıkar çatışmalarını kısıtlayarak kar yönetiminin azalmasını sağlar (Wang ve diğerleri, 2016). Yüksek kaliteli iç kontroller rapor edilen bilgilerin manipüle edilmesini kısıtlamakta, raporlamada hataların riskini azaltmakta ve rapor edilen bilgilerin kalitesini etkileyebilecek riskleri azaltmaktadır.

Özet olarak iç kontrol mekanizması kar yönetimini iki şekilde kısıtlar: birincisi iç kontrol firmalarda güç dengesinin sağlanmasına katkıda bulunur ve dolayısıyla istemeden yapılan yanlış beyanlar ve kasıtlı manipülasyonların olasılığını azaltır; ikincisi iç kontrol makul bir yasal uygunluk ve güvenilir bir finansal raporlama sağlayarak kar yönetimi uygulamalarını ve diğer öngörülemeyen davranışları kısıtlar ve böylece firma değerini maksimize eder (Chen, 2016).

3.5.6.Bağımsız Denetim

Bağımsız denetimin amacı finansal tablo kullanıcılarına finansal tabloların hata ve hile kaynaklı yanlış bilgi içermediğine dair makul bir güvence sağlamaktır (Ocak, 2016). Finansal tabloların hata ve hile içerme olasılığı finansal tablo kullanıcılarının işletmeden gelen bilgilere güvenmeleri ve bu bilgilere göre karar almalarını zorlaştırmaktadır (Sayar ve Karataş, 2016). Bu nedenle bağımsız dış denetim finansal raporlama kalitesini artırmada önemli bir rol oynamaktadır. Bağımsız denetim şirketin finansal tablolarının genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine göre hazırlanıp hazırlanmadığını belirlemek amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bağımsız denetim firma ile paydaşlar arasındaki asimetrik bilgi düzeyini azaltmaktadır. Yöneticiler firma değeri veya kendi servetlerini en üst düzeye çıkarmak için karı yönetme konusunda birtakım teşviklere yönelebilmektedirler; ancak bu finansal tabloların denetimini yapan denetçiler

tarafından sınırlandırılmaktadır Denetimin etkinliği ve kar yönetimini sınırlama gücünün denetçinin kalitesine göre değişmesi beklenmektedir. Finansal tablolarda kasıtlı olarak yapılan hile ve kasıtlı olmayarak yapılan hata ve düzenlemeleri tespit etme olasılığı denetçinin mesleki yeteneği ve uzmanlığına bağlıdır (Kavut, 2002). Düşük kaliteli denetçilerle karşılaştırıldığında kaliteli denetçilerin finansal tablolarda şüpheli muhasebe uygulamalarını tespit etme ve bunları denetim raporlarına yansıtma olasılığı daha yüksektir (Becker ve diğerleri, 1998). Bağımsız denetçilerin denetimlerini mesleki şüphecilik içerisinde hata, hile ve usulsüzlükleri ortaya çıkaracak şekilde gerçekleştirmeleri yöneticilerin kar yönetimi uygulamalarını kısıtlamaktadır (Yurdakul, 2014: 49). Dolayısıyla kaliteli bir denetim kar yönetimi uygulamalarını önlemektedir çünkü yapılan hata ve hileler ortaya çıkarsa yönetim itibarı zarar görür ve böylece firma değeri düşer.

Ancak bazı durumlarda bağımsız denetçiler müşteri firmayı memnun etmek amacıyla kar yönetimi uygulamalarını görmezden gelebilmektedir. Denetim raporları yatırımcıların karar vermesinde önemli bir etkiye sahip olduğundan şirketler kendilerini karlı göstererek hisse senetlerinin fiyatını artırabilmekte ve denetim firmaları da bu amacın gerçekleşmesine yardımcı olabilmektedirler (Süer, 2003).

Özetle, son yıllarda yaşanan muhasebe skandalları dolayısıyla kar yönetimi uygulamalarının önlenememesinde denetim firmalarının önemli etkisinin olması kar yönetimi nedenlerinden birinin kalitesiz bağımsız denetim olduğunu göstermektedir (Yaşar, 2011: 30).

3.5.7.Şirket Birleşmeleri ve Satın Almaları

Sermaye piyasalarında tartışılan en önemli konulardan birisi finansal raporların şeffaflığı ile ilgilidir. Finansal raporlarda şeffaflığın olmamasının birçok nedeni vardır ancak en önemli nedeni yöneticiler tarafından yapılan kar yönetimi uygulamalarıdır. Yatırımcılar borsada işlem gören firmaların finansal tablo bilgilerine göre birleşme veya satın alma işlemlerini gerçekleştirirler. (Ardekani, Younesi ve Hashemijoo, 2012). Birleşme ve satın almalar iki şirketin bir araya gelmesini içeren karmaşık kurumsal etkinliklerdir. Bünyesinde birleşme olan şirket satın alan; katılan şirket de hedef şirket olarak tanımlanmaktadır. Birleşme veya satın

almalar genelde satın alan firmanın hedef firma hissedarlarına kendi hisse senetlerini vermesi yoluyla gerçekleşir (Yaşar, 2011: 34). Bu durumda satın alan firma ile hedef firma arasında satın alma fiyatı üzerinde anlaşma yapılır. Hedef firmanın her payı için takas edilen şirket hisse senedi sayısı, satın alan firmanın hisse senedi fiyatlarıyla belirlenir. Dolayısıyla satın alan firmanın hisse senedi fiyatları ne kadar yüksek olursa hedef firmanın satın alınması için verilmesi gerek hisse sayısı o kadar az olur. Bu ilişki satın alan firmaya birleşme öncesinde kar yönetimi uygulayarak hisse fiyatlarını artırmak için birtakım teşvikler sağlamaktadır. Bu teşviklerin birincisi, mevcut hissedarlar kardaki düşme ihtimalini en aza indirgemek amacıyla daha yüksek bir hisse senedi fiyatı tercih etmektedirler. İkincisi birleşme nedeniyle yeni hissedarlar mevcut pay sahiplerinin özellikle de yönetici hissedarların oy ve kontrol haklarını azaltacaktır. Son olarak satın alan firmanın hisse senetlerinin değeri ne kadar yüksek olursa hedef firma edinme maliyeti o kadar düşük olur (Erickson ve Wang, 1999).

Hem satın alan firma hem de hedef firma birleşmeden önce kendi menfaatleri doğrultusunda kazançlarını yöneteceklerdir. Hisse senetleri vasıtasıyla diğer şirketleri satın almak niyetinde olan firma yöneticileri hedef firmanın hisselerinden daha fazla kendi hisselerinden daha az vererek takas yapma eğilimindedir (Ardekani ve diğerleri, 2012). Bu nedenle hedef firma yöneticileri satın alan firma tarafından uygulanacak olan kar yönetimini tespit edebilecek yeterli teşvik ve uzmanlığa sahip olmalıdır (Louis, 2004). Şirket satın almaları hedef firma hissedarları ve yöneticileri üzerinde farklı etkilere sahiptir. Birleşme ve satın alma işleminde kar yönetimi ile ilgili çoğu çalışma yöneticinin muhasebe seçim sürecindeki davranışlarının gerekçesi olarak yönetsel fırsatçılığı göstermektedir. Bu da hedef firma yöneticilerinin gelir artıran muhasebe yöntemleri ile kendi servetlerini diğer paydaşların pahasına en üst düzeye çıkaracak şekilde davranmasına neden olmaktadır. Satın alan firma ile hedef firma yöneticileri arasında yöneticilere daha fazla tazminat verileceği ve daha fazla fayda sağlanacağı yönünde anlaşmalar yapılarak hedef firma yöneticileri satın alan firmanın kar yönetimi uygulamalarını görmezden gelebilirler. Ayrıca hedef firma yöneticileri hisse senetlerinin mevcut piyasa fiyatını artırmak amacıyla kar yönetimi uygulayabilirler. Böylece hem kendilerinin hem de hissedarların zenginliğini artırarak firma değerini en üst düzeye çıkarırlar. (Vasilescu, 2014).

Sonuç olarak, firmalar hisse senedi birleşmeleri için finansal raporlarını manipüle etme eğiliminde olup birleşmenin ilan edilmesinden önceki dönemde kar manipülasyonları veya giderlerini erteleme, gelir tahsilatını hızlandırma yoluyla karını artırarak hedef firma edinme maliyetini düşürmektedir.

3.5.8.Rekabet

Rekabetin oldukça yüksek olduğu piyasalarda şirketler gelir veya pazar payını artırma hususunda birtakım avantajlar elde etmek isteyebilirler. İlk olarak, belirsizlik ve yoğun rekabetin hâkim olduğu piyasalarda varlıklarını sürdürme mücadelesi veren firmalar kısa vadeli hedefler üzerine odaklanırlar. Kısa vadeli hedeflere ulaşmak için şirketler raporlanan kazançlarını kar yönetimi ile olduğundan daha fazla gösterebilirler. Karın fazla olması daha fazla yönetici tazminatına ve hisse senedi fiyatlarının yükselmesine neden olabilir. Bu durum ise firmalara maliyetleri azaltma ve çalışanları firmada tutma gücü gibi birtakım avantajlar sağlar. Bunun yanında hisse senetlerini ikinci kez halka arz eden firmalar karlarını manipüle ederek daha yüksek fiyat teklifleri alabilirler (Teoh, Welch, and Wong, 1998). İkinci olarak rekabet nakit akışındaki dalgalanmaları artırır bu da yöneticilerin kar dalgalanmalarını azaltmak için kar yönetimine yönelmesine neden olabilir. Üçüncü olarak, rekabetçi piyasalarda şirketler rakiplerini yanıltmak ve gerçek performanslarını gizlemek amacıyla kar yönetimine başvurabilirler. Son olarak rekabetin artması yönetsel faaliyetlerin gözlemlenebilirliğini azalttığı için yöneticinin takdir yetkisini kullanarak kar yönetimi uygulamalarını artırmasına neden olabilir (Karuna, Subramanyam ve Tian, 2015).

3.5.9.Kısa Vadeli Odaklanma

Kısa vadeli kazanç performansı üzerine odaklanan yöneticiler piyasa beklentilerini karşılamak amacıyla kar manipülasyonlarına yönelebilmektedirler. Kısa vadeli odaklanan yöneticilerin rapor edilen kazançların piyasa beklentilerinden farklı olup olmadığına ilişkin endişelerinin artması kar yönetimi uygulamalarına neden olabilmektedir (Call ve diğerleri, 2014). Şirketler uzun vadeli performans yerine kısa vadeli kazanç hedeflerine ulaşmak için tasarruf politikaları uygulamakta, yatırım harcamalarını ertelemekte, çalışanların görevlerine son verebilmektedir (Duncan, 2001).

3.5.10.Gerçekçi Olmayan Plan ve Bütçeler

Şirketler bazen yöneticilerin daha fazla başarı göstermelerini sağlamak amacıyla gerçekçi olmayan plan ve bütçeler oluştururlar. Bu tür şirketler ekonomik veya ticari etkenlerden bağımsız olarak, bir önceki yıla göre yaklaşık %20 oranında daha fazla iç planlar oluşturmaktadır. Şirketler tarafından belirlenen bu sınır çok yüksek olduğu zaman yöneticiler bu sınırı aşmak için gayret sarf etmezler. Ancak bütçeleri erişilmesi zor sınırların ötesinde ayarlamak, bu sınıra ulaşmak isteyen yöneticileri kar yönetimi uygulamaya teşvik eder (Duncan, 2001).

3.5.11.Denetimden Sorumlu Komite

Son yıllarda yaşanan kurumsal skandallar (Enron, WorldCom, Xerox ve Royal Ahold gibi) finansal raporlama sürecinin izlenmesinde kurumsal yönetim mekanizmalarının önemini artırmıştır. Denetim eksikliğinden kaynaklanan bu skandallar sonrası Sarbanes-Oxley (2002) Kanunu ile şirketlerde denetim komitesinin kurulması zorunlu hale getirilmiştir. Denetim komitesi denetim için düzenlemeler yapan ve yönetim kurulunun bir alt komitesi olarak oluşturulan komite olarak tanımlanabilir (Salleh ve Haat, 2014). Denetim komitesi üyeleri bağımsız yönetim kurulu üyeleri arasından seçilir ve komitede icra kurulu başkanı veya genel müdür görev alamaz.

Şirketler finansal raporlama, politika ve uygulamaları denetlemede aktif rol almak üzere yönetim kurulu bünyesinde denetim komitesi kurarlar (Whittington ve Pany, 2001). Finansal raporlama, yöneticiler ve hissedarlar arasındaki asimetrik bilgiyi azalttığı için kurumsal sistemin önemli bir unsurudur. Bir şirketin finansal tablolarının güvenilirliği, şeffaflığı, etkinliği ve verimliliği şirket izleme mekanizmasının etkinliğine bağlıdır (Fama ve Jensen, 1983). Bu gelişmeler finansal tabloların güvenilirliğini ve tarafsızlığını sağlamak amacıyla denetimden sorumlu bir komitenin kurulmasını gerektirmiştir. Finansal raporların ve özellikle kazançların kalitesinin artırılması denetim komitesi kuran şirketlerin en önemli avantajlarından biridir.

Başta bağımsız yönetim kurulu üyelerinden oluşan denetim komitesi bir organizasyonda kurumsal yönetimi sağlamak için etkili bir araçtır. Denetim komitesi,

iç ve dış denetim sürecinin uygulama etkinliğini, katma değerini, muhasebe, mali raporlama ve iç kontrol ile ilgili iç sistemlerin işleyişi ve yeterliliğini yönetim kurulu adına gözetmekle sorumludur (Salleh ve Haat, 2014). Hissedarların menfaatini korumak amacıyla şirket faaliyetlerinin ve iç kontrol sisteminin izlenmesinde denetim komitesi büyük öneme sahiptir. (Chandrasegaram ve diğerleri, 2013). Ayrıca finansal bilgilerin hissedarlara doğru ve güvenilir bir şekilde aktarılması için denetim komitesinin bağımsız olması gerekmektedir.

Denetim komitesi üyelerinin tecrübe sahibi olmaları da etkili bir denetim süreci için önemlidir. Sarbanes-Oxley Yasası'na (2002) göre denetim komitesinin en az bir üyesinin finansal uzman olması gerekmektedir. Yeterli uzmanlığa sahip komite üyeleri kazançların nasıl manipüle edildiğini ve kar yönetiminin etkilerini daha iyi tespit edebilmektedir ve bu nedenle tecrübeli üyelerin finansal raporlama sorunlarını belirme olasılıkları daha yüksektir (Kuang, 2007).

Denetim komitesi üyelerinin şirkette hisse sahibi olması denetim komitesi performansını etkileyebilecek potansiyel faktörlerden biridir (McDaniel, Martin ve Maines, 2002). Hisse senedi sahibi olan denetim komitesi üyeleri firmanın kar performansına dayanan yatırımlarını korumak amacıyla kar yönetimi uygulamalarına neden olabilir. (DeZoort ve diğerleri, 2002) Ancak hisse sahibi bir yönetici kendi menfaatlerini korumak amacıyla kar yönetimi uygulamalarına yönelmişse ve bu da denetim komitesi etkinliğini tehdit ediyorsa denetim komitesi kar yönetimini azaltıcı yönde faaliyet gösterir.

Denetim komitesi büyüklüğü de komitenin izleme performansı üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Daha büyük denetim komiteleri daha geniş bir bilgi tabanına sahiptir ancak süreç kayıpları ve sorumluluk dağılımı sorunlarından dolayı etkinliğini yitirebilir. Kar yönetimi üzerine etkisi olan faktörlerden bir diğeri denetim komitelerinin toplanma sıklığıdır. Daha sık toplanan denetim komiteleri hissedarlara iletilen finansal bilgilerin kalitesini etkin bir şekilde kontrol etme olanağına sahiptir (Karamanou ve Vafeas, 2005).

Özetle bağımsız, uzman, daha büyük ve aktif denetim komiteleri yönetim faaliyetlerini izleme konusunda daha iyi bir performansa sahiptir ve bu da manipüle edilen kazançların azalmasına neden olur.

3.6.KAR YÖNETİMİ TEKNİKLERİ

En genel anlamıyla kar yönetimi tekniği Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Standartları (GKGMİ)'ndaki mevcut esneklikleri kullanmak olarak tanımlanabilir. Yöneticiler muhasebe veya işletme ile ilgili kararların seçimde takdir yetkisine sahip olduğu için kar yönetimi uygulayabilirler. SEC tarafından kullanılan kar yönetimi ifadesine göre Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlke ve Standartları kapsamında olan esneklikler dahilinde yapılan kar yönetimi teknikleri problemli bir durum olarak düşünülmemektedir. Ancak GKGMİ kapsamı dışında kullanılan esneklikler SEC tarafından bir sorun olarak görülmekte, idari hukuki ve cezai dava konusu olmaktadır (Mulford ve Comiskey, 2002: 62).

Kar yönetimi amacıyla kullanılabilecek olası kar yönetimi teknikleri ve muhasebe faaliyetleri aşağıda belirtilmiştir. Ancak, bu tekniklerden veya faaliyetlerden herhangi birinin GKGMİ'ndeki esnekliklerin dışında olacağı konusunda bir varsayım yapılmamıştır. Bu kar yönetimi teknik ve faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Mulford ve Comiskey, 2002: 65):

- Amortisman yöntemlerini değiştirme (örneğin, hızlandırılmış- normal amortisman)
- Amortisman amacıyla kullanılan faydalı ömürlerin değiştirilmesi
- Amortisman için kullanılan hurda değeri tahminin değiştirilmesi
- Tahsili mümkün olmayan hesap veya alacaklar için gerekli karşılıkların belirlenmesi
- Garanti yükümlülükleri için gerekli karşılıkların belirlenmesi
- Ertelenmiş vergi varlıkları için gerekli karşılıklara karar verilmesi
- Değer düşüklüğüne uğramış varlıkları ve gerekli zarar tahakkukunu belirleme
- Tamamlanma sözleşmelerinin tamamlanma yüzdesini tahmin etmek
- Sözleşme şartlarının gerçekleştirilme olasılığını tahmin etme

- Bazı yatırımlar için gerekli değer düşüklüklerini tahmin etme
- Yeniden yapılandırma harcamalarının miktarını tahmin etme
- Stok değer düşüklüğü miktarını belirleme
- Çevresel yükümlülüklerle ilgili tahakkukların tahmini
- Kıdem tazminatı için aktüeryal varsayımlarının yapılması veya değiştirilmesi
- Araştırma ve geliştirme sürecinde tahsis edilecek harcamaların belirlenmesi
- Maddi olmayan duran varlıkların amortisman sürelerinin belirlenmesi veya değiştirilmesi
- Çöp sahası oluşturma (landfill development), doğrudan yanıtlı reklam ve yazılım geliştirme gibi maliyetlerin büyüklüğüne karar vermek
- Bir finansal türevin korunma amaçlı sınıflandırılmasına karar vermek
- Bir yatırımın, yatırım yapılan şirket üzerinde önemli bir etkisinin olup olmadığını belirleme
- Bir yatırımın piyasa değerindeki düşmenin geçici olup olmadığına karar vermek

Yukarıdaki kar yönetimi tekniklerinin bazıları büyük oranda isteğe bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Amortismanlarla ilgili olan 1., 2. ve 3. maddelerde bu durum daha açık görülmektedir. Fakat bu alandaki faaliyetler kullanılan varlıkların piyasa değeri, verimliliği ve dayanıklılığı ile ilgili değişen beklentilerin bir sonucu olabilir. Bu nedenle bu alandaki herhangi bir davranışın kar yönetimini temsil edip etmediğini söylemek son derece zordur. Belirli bir kar yönetimi tekniği kar yönetimi motivasyon veya güdüleyicisi ile tutarlı görünse de bunun altında yatan amacı kanıtlamak zordur.

Geriye kalan diğer maddeler GKGMİ'nin önemli bir parçası olan rutin muhasebe faaliyetleridir. GKGMİ gerekliliklerinin uygulanmasında gerekli olan bu faaliyetler değişen derecelerde tahmin ve takdir kullanma gibi ortak özellikler taşır.

Yukarıdaki kar yönetimi teknikleri ile ilgili maddelerde GKGMİ'deki esnekliklerin sınırının aşılıp aşılmadığı konusunda bilgi verilmemektedir. SEC eski

başkanı Levitt'e göre GKGMİ'nin bilinen sınırlarının ötesinde muhasebe uygulamalarının saptırıldığı, yöneticilerin işlerini kestirmeden yaptığı ve kar raporlarının şirketin temel finansal performansından ziyade yönetim isteklerinin yansıtıldığı gri bir alandır. Bu gri alanın ötesinde muhtemelen siyah bir alan vardır. Ancak gri bölgeden siyah bölgeye geçiş SEC veya diğer kurumlar tarafından alınan tedbirlerle karşılaşma olasılığını artırır (Mulford ve Comiskey, 2002: 65).

McKee (2005: 14), en yaygın kar yönetimi tekniklerini 12 gruba ayırmıştır:

a) Kurabiye kavanozu rezervi teknikleri
b) Büyük temizlik tekniği
c) Gelecek için büyük bahis tekniği
d) Yatırım portföyünü kabartma teknikleri
e) Problem çocuğu dışarı at tekniği
f) Genel kabul görmüş muhasebe ilkelerini değiştirme tekniği
g) Amortisman, itfa ve tükenme payları ile ilgili teknikler
h) Satma / daha sonra leasingle geri alma teknikleri
i) Faaliyet/faaliyet dışı kar teknikleri
j) Tahvilin (borcun) vadesinden önce ödenmesi tekniği
k) Türev finansal araçların kullanılması tekniği
l) Gemiyi batırma tekniği

3.6.1.Kurabiye Kavanozu Rezervi Teknikleri

Tahakkuk tabanlı GKGMİ'nin temel özelliklerinden biri yönetimin mevcut cari mali yıldaki faaliyetler ve işlemler sonucunda gelecekte ödenmesi gereken yükümlülükleri tahmin etmek ve kaydetmek zorunda olmasıdır. Gelecekteki olaylar tahmin anında kesin olarak bilinemeyeceği için tahmin sürecini çevreleyen önemli bir belirsizlik söz konusudur. Diğer bir deyişle doğru bir cevap yoktur. Sadece bir dizi makul olası cevaplar vardır. GKGMİ yönetimin bu olası cevaplardan tek bir tahmini seçmesi üzerinde durur. Bu seçim süreci kar yönetimi için bir fırsat sağlar. Yönetim makul olası giderlerin üst sınırından bir tahmin seçimi yaptığında cari mali dönemde daha alt sınırda bir tahminin seçilmesi durumunda kaydedilecek giderden daha fazla gider kaydedilecektir. Mevcut mali yılda daha fazla gider kaydedilmesi

ileriki mali dönemde daha az gider kaydedilmesini sağlayacaktır. Böylece yönetim daha sonra karı artırmak için" finansal boşluk" olarak da adlandırılan kurabiye kavanozu rezervi oluşturmuş olacaktır (McKee, 2005: 13). Finansal performansın kötü olduğu dönemlerde kurabiye kavanozu rezervlerini cari mali dönemdeki giderleri azaltmak suretiyle kazanç artırmak amacıyla kullanabilir.

Gelecekte yapılacak olan harcamalar tahmin aralığının en üst seviyesinde olursa kurabiye kavanozu boş olacaktır. Bu durumda bir kar artışı olmayacaktır. Bununla birlikte gelecekteki harcamalar tahmin aralığının orta veya alt sınırında olduğu zaman bir önceki döneme ait tahakkuk fazlası kar artışı oluşmasını sağlayacaktır.

Kurabiye kavanozu rezervlerinin en yaygın olarak kullanıldığı alanlar şunlardır(McKee, 2005: 14):

- Satış iadeleri ve indirim tahminleri
- Tahsili mümkün olmayan alacakların tahmini
- Stok değer düşüklüğü tahminleri
- Garanti maliyetlerinin tahmin edilmesi
- Kıdem tazminatlarının tahmin edilmesi
- Emeklilik planlarının feshedilmesi
- Uzun vadeli sözleşmeler için tamamlanma yüzdesinin tahmin edilmesi

Kurabiye kavanozu rezervinin en önemli örneği WorldCom 'dur. 2002 yılında şirketin incelenmesi sonucunda vergi, batık kredi ve davalarla ilgili 2,5 milyar dolar rezervi olduğu ortaya çıkmıştır. (Abdelghany, 2005).

3.6.2. Büyük Temizlik Tekniği

Büyük temizlik tekniği şirketlerde yönetimin değiştiği dönemlerde yeni yönetimin bazı verimsiz aktifleri gider yazmak suretiyle bilançosundan çıkarması böylece geçmiş yönetimin görevde olduğu dönemleri olduğundan daha zararlı ve gelecek dönemlerin olduğundan daha karlı gösterilmesine yönelik işlemlerdir (Demir ve Bahadır,2007). Yani büyük temizlik tekniği yönetim değişikliği olduğu zaman önceki yönetim ile ilgili sorunları önlemenin bir yoludur.

Bazı firmalar piyasalarda rekabet edebilmek için faaliyetlerini veya yan kuruluşlarını önemli ölçüde yeniden yapılandırma veya ortadan kaldırma yoluna gidebilir. Büyük temizlik masrafları her zaman yeniden yapılanma ile ilgili değildir. GKGMİ yönetime bu değişikliklerin uygulanma maliyeti olarak tahmini bir tutarın gider olarak kaydedilmesine izin verir. Bu tahmini giderin normal işletme faaliyetlerinden kaynaklanmadığını göstermek amacıyla genellikle gelir tablosunda bir defaya mahsus gider olarak gösterilir. Şirket gelirleri karşısına böyle büyük bir gider kaydetmek şirketin rekabet gücü konusunda olumsuz bir etki yaratacağı için hisse fiyatlarının düşmesine neden olur. Fakat masraf ve faaliyetler ile ilgili değişiklikler piyasa tarafından olumlu olarak görüldüğünde hisse senedi fiyatları artabilir. Büyük temizlik tekniği kötü haberleri bildirmeniz gerekiyorsa (örneğin; yeniden yapılandırmadan kaynaklanan kayıpları) hepsini bir defada rapor etmek daha iyidir yaklaşımı üzerine kuruludur. Büyük temizlik tekniğinin uygulanabileceği yaygın alanlar şunlardır (McKee, 2005: 14):

- Faaliyetlerin yeniden yapılandırılması
- Sorunlu borçların yeniden yapılandırılması
- Varlıkların kayıtlardan çıkarılması ve varlık değer düşüklüğü
- Bazı faaliyetlerin ortadan kaldırılması

3.6.3.Gelecek İçin Büyük Bahis Tekniği

Başka bir şirketi alan bir şirketin "gelecek için büyük bir bahis" yapmış olduğu söylenebilir. Satın alma düzgün planlanmışsa bu bahis devralan şirketin karında artış olacağı konusunda kesin bir gösterge olabilir. Genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri uyarınca bir devralma işleminin satın alma yöntemine göre kaydedilmesi gerekir. Büyük bahis teknikleri şunları içerir (McKee, 2005: 15):

- **Devralınan şirketin devam eden araştırma ve geliştirme maliyetlerinin gider yazılması:** Bu teknik satın alma bedelinin önemli bir kısmının şirket edinme yılındaki mevcut gelirlerin karşısına gider olarak yazılmasına ve gelecekteki kazançların bu masraflardan korunmasına olanak tanır. Bu da gelecekteki giderlerin bildirilmesini gerektirmeyecek ve bu nedenle gelecekteki karların daha yüksek olacağı anlamına gelmektedir.

- **Satın alınan şirketin karının ortaklığın konsolide karına entegre edilmesi:** Satın alınan şirket ana şirket kazançlarıyla konsolide olduğunda cari yıl kazançlarında bir artış söz konusu olur. Ana şirket başka bir şirket devralarak büyük bahis tekniği aracılığıyla mevcut ya da gelecekteki kazançlarındaki artışı garanti eder.

3.6.4.Yatırım Portföyünü Kabartma Teknikleri

Şirketler genellikle sermaye fazlasını yatırıma dönüştürmek ya da birtakım stratejik ittifak elde etmek için diğer şirketlerden hisse senedi satın alırlar. GKGMİ başka bir şirketin hisse senetlerinin %20'sinden daha azının satın alınması yoluyla yapılan yatırımların pasif yatırımlar olduğunu ve dolayısıyla bu tür yatırımlarda iştirak veya bağlı ortaklıklardaki gibi yatırım yaptığı işletme net karının bir kısmının finansal tablolarda gösterilmesine gerek olmadığını belirtmektedir. Pasif yatırımların nasıl rapor edileceği ile ilgili ayrıntılı kurallar vardır. GKGMİ bu yatırımları her birinin muhasebeleştirme işlemlerinin farklı olduğu iki kategoride sınıflandırmıştır (McKee,2005: 15):

a. Kısa süreli hisse senedi alım-satımı: Mali yıl içerisinde hisse senetlerinin piyasa değerinde herhangi bir değişiklik veya satışlardan elde edilen gerçek kazanç veya kayıplar şirket faaliyet gelirleri arasında gösterilir.

b. Satılmaya hazır hisse senetleri: Bir mali dönem boyunda hisse senetlerinin piyasa değerinde meydana gelen herhangi bir değişiklik faaliyet gelirlerinde değil, gelir tablosunun diğer olağandışı gelir ve karlar bölümünde gösterilir**.** Ancak bu hisse senetleri satıldığında ortaya çıkan herhangi bir kar veya zarar işletme faaliyet gelirlerinde raporlanır

GKGMİ' nin yatırımlar için belirlemiş olduğu bu gereksinimler aşağıdaki tekniklerle kar yönetimi için bir fırsat sunmaktadır (McKee, 2005: 15):

- **Değer kazanan hisse senetlerinin satış zamanlaması:** Ek bir kara ihtiyaç duyulduğunda portföyde yer alan değeri artmış bir hisse senedi satılabilir. Bu kar şirketin faaliyet karları arasında gösterilir.

- **Değer kaybeden hisse senetlerinin satış zamanlaması:** İşletme daha düşük kar bildirmek istediğinde değeri düşmüş hisse senetlerini satışa çıkararak amacına ulaşabilir. Oluşan bu zarar faaliyet zararları arasında gösterilebilir.
- **Elde tutma niyetini değiştirme:** Yönetim bir hisse senedi ile ilgili elde tutma niyetini değiştirmeye ve hisse senedini kısa süreli hisse alım-satım portföyünden satılmaya hazır hisse senedi portföyüne veya onun tersine yeniden sınıflandırmaya karar verebilir. Bu da hisse senetlerinde meydana gelen değer artış veya azalışlarını faaliyet karı veya zararı arasında gösterilmesi etkisine sahip olacaktır.
- **Değeri kalmayan hisse senetlerinin zarar olarak kaydedilmesi:** Piyasa değerinde uzun vadeli bir düşüş olan hisse senetleri portföy sınıflandırılmasına bakılmaksızın zarar olarak gösterilebilir.

3.6.5.Problem Çocuğu Dışarı At Tekniği

Bir şirketin karı bağlı bir kuruluşun iyi faaliyet gösterememesi nedeniyle düşüyor ve bu durumun gelecekte devam edeceği bekleniyorsa bu durumda "problem çocuk " olan bağlı kuruluş aşağıdaki tekniklerden biri yoluyla dışarı atılabilir (McKee, 2005: 16):

- **Bağlı kuruluşun satılması:** Bağlı bir kuruluş satıldığı zaman elde edilen kar veya zarar cari dönem gelir tablosunda rapor edilir. Ancak satış ile ilgili büyük bir zararın bildirilmesi istenmiyorsa bir şirket bölünmesi (spin-off) düşünülmelidir.
- **Finansal varlıklar için özel amaçlı şirketler oluşturulması:** GKGMİ kapsamında mevcut olan teknik bir alternatif finansal varlıkları özel amaçlı şirket sınıflandırmasına aktarmaktır. Söz konusu varlıkların satıldığı ve bilanço dışı bırakıldığı bu durumda oluşabilecek kar veya zararın gelir tablosunda gösterileceği varsayılır.
- **Bağlı şirketin bölünmesi:** Bir şirket bölünmesinde bağlı kuruluştaki paylar hisse sahiplerine dağıtılır veya hissedarlar arasında değiştirilirse bu durum şirketi değil hissedarları problem çocuğun sahibi yapar. GKGMİ önceki dönem mali tablolarının yalnızca şirketin geri kalan sonuçların yansıtacak şekilde yeniden

düzenlenmesini gerektirdiğinden şirket bölünmesinde hiçbir kar veya zarar rapor edilmemektedir ve bağlı kuruluşun olumsuz etkileri mali tablolardan çıkarılmıştır.

- **Özsermaye Yöntemi ile Kurulmuş Bağlı Kuruluşların Hisse Senetlerinin Takası**: Özsermaye yöntemi ile kaydedilmiş bir bağlı kuruluşun hisse senetlerini herhangi bir kar veya zarar olmaksızın takas etmek mümkündür.

3.6.6. Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkelerini Değiştirme Tekniği

Bir şirket kullanacağı muhasebe ilkelerini seçtikten sonra nadiren değiştirmektedir. Muhasebe ilkelerinde değişiklik yapan şirketler borsanın bu değişimi karın kalitesinin düşmesi olarak değerlendirmemesine dikkat etmelidir; çünkü bu durum hisse senedi fiyatını düşürebilir. Ancak, aşağıdaki şartlar altında muhasebe ilkeleri hisse senedi fiyatlarını olumsuz etkilemeden değiştirilebilir (McKee, 2005: 17):

- **Yeni bir muhasebe standardı için gönüllü olmak:** Kar yönetiminin diğer bir yolu genel kabul görmüş bir muhasebe ilkesinden diğerine geçiş yapmaktır. Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) periyodik olarak yeni muhasebe standartları hazırlar ve şirketlere bu standartları benimsemeleri için iki veya üç yıllık bir süre verir. Standartların gönüllü olarak erken benimsenmesi kar yönetimi için bir fırsat sağlayabilir.
- **Geliştirilmiş gelir tanıma kuralları:** Birçok sektörde gelir tanıma kuralları ile ilgili çeşitli alternatifler bulunmaktadır. Bunlardan bazılarının ekonomik gerçekliği daha iyi yansıttığı düşünülmektedir. Gelir tanıma kurallarının zamanlamasının ayarlanması kar yönetimi için bir fırsat sağlar.
- **Geliştirilmiş gider tanıma kuralları:** Bazı giderlerini nakit esasına göre kaydeden şirketler için tahakkuk esaslı bir kurala geçmek, kar yönetimi için bir fırsat sağlayabilir. Bu tür bir değişiklik o kalem ile ilgili politikalardaki bir değişiklik ile çakışabilir. Örneğin bir şirket yönetici primlerini nakit olarak ödüyor ve bu ödemeler zamanında kaydediliyorsa ertelenen pirim planında yapılan bir değişiklik bu giderin tahakkuk esasına göre kaydedilmesine ve benimsendiği yıldaki karın daha düşük kaydedilmesi için bir fırsat sağlayabilir. Bir diğer durum ise sadece gider tanıma kuralını değiştirmektir çünkü yeni kural giderlerin ilgili gelirle daha iyi eşleşmesini sağlar. Diğer durum ise sadece gider tanıma kuralını değiştirmektir

çünkü yeni kural giderlerin ilgili gelirle daha iyi eşleşmesini sağlar. Örneğin bir şirket hızlandırılmış amortisman yöntemini kullanıyor olabilir ancak doğrusal amortisman yöntemi varlığın yıllık kullanım maliyetini daha iyi yansıttığı için doğrusal amortisman yöntemine geçmeye karar verebilir. Çünkü, doğrusal amortisman yöntemi daha düşük başlangıç giderleri ile sonuçlanacağından bu değişikliğin etkisi ile şirket karı artacaktır.

3.6.7.Amortisman, İtfa ve Tükenme Payları İle İlgili Teknikler

Uzun vadeli faaliyetlerde kullanılan veya tüketilen işletme varlıkları normal olarak fayda sağlayacağı dönem boyunca gider olarak kaydedilir. Bu durum üç şekilde ortaya çıkabilir (McKee, 2005: 18):

a. Şerefiye, patent, telif hakkı ve markalar gibi maddi olmayan varlıklar için itfa giderleri

b. Binalar, makine ve teçhizat gibi maddi duran varlıklar için amortisman giderleri

c. Kereste, kömür, petrol ve doğalgaz gibi hasat edilen veya çıkarılan kaynaklar için tükenme giderleri

Uzun vadeli varlıkların gider yazılmak suretiyle kayıtlardan silinmesi (writing off) genellikle kar yönetimi için fırsat sağlayan bazı kararları gerektirir:

- **Hesaplardan çıkarma yönteminin seçilmesi:** Yönetim yeni kazanılan uzun vadeli işletme aktiflerini ne şekilde hesaplardan çıkaracağına karar vermelidir. Bazı yöntemler cari dönemde diğer dönemlerden daha fazla gider kaydedilmesine neden olmaktadır.
- **Hesaplardan çıkarma döneminin seçilmesi:** Yönetim genellikle uzun vadeli bir aktifin gerçek fiziksel ömründen önemli ölçüde daha kısa olabilecek faydalı ömrünü tahmin etmelidir.
- **Hurda değerin tahmin edilmesi:** Bazı uzun vadeli aktifler tahmini faydalı ömürlerinin sonunda değerlerini önemli ölçüde koruyabilmektedir. Bu değerin yıllık amortisman gideri tutarını doğru kaydetmek için tahmin edilmesi

gerekir. Bu değer gelecek 10, 15 ve hatta 30 yıl için tahmin edilebilir bu nedenle birtakım makul tahminler olabilir.

- **Faaliyet dışı kullanıma yönelik değişim:** uzun vadeli bir aktif, faaliyet için kullanımdan faaliyet dışı kullanıma dönüştürülürse amortisman veya itfa gideri kaydetmeye gerek yoktur. Bir şirket bir varlığı faaliyet dışı amaçlar için kullandığında buna izin verilir.

3.6.8.Satma / Daha Sonra Leasingle Geri Alma Teknikleri

Bilançoda tarihi maliyetle gösterilen uzun vadeli amaçla kullanılacak varlıkların erken elden çıkarılması gerçekleşmemiş kar veya zararın kaydedilmesine neden olabilir. Bunu uygulayabilmek için iki yöntem vardır. Bunlar (McKee, 2005: 18):

a.Açık satış (Outright sale): Bir şirket gerçekleşmemiş kar ve zarar içeren uzun vadeli kullanılacak bir varlığı satarak kar yönetimi uygulama fırsatı elde etmiş olur. Örneğin şirketin sahip olduğu binanın bilançoda 30 milyon dolar değerinde gösterildiğini ancak gerçek değerinin 50 milyon dolar olduğunu varsayalım. Binanın satılması durumunda elde edilecek 20 milyon dolarlık kazanç şirketin cari dönem karını artıracaktır (Bu varsayım işletme ve vergi hususlarını dikkate almaz).

b.Sat / Geri Kirala: Bir şirketin bir varlığı başka bir şirkete satması ve hemen sonrasında söz konusu varlığı geri kiralaması olağandışı bir durum değildir. GKGMİ bir kiralamanın finansal kiralama mı yoksa bir işletme kiralaması mı olup olmadığı konusunda ayrıntılı kurallara sahiptir. Sat / geri kirala işleminde oluşan zararlar varlığı satan şirketin kayıtlarında gösterilebilir. Fakat bir kar oluşması durumunda eğer kiralama finansal kiralama ise varlığın ekonomik ömrü üzerinden işletme kiralaması ise kira ödemeleri şeklinde amortismana tabi tutulur.

Sat/geri kirala işlemi kazançları veya kayıpları kaydetmek suretiyle kar yönetimi için bir fırsat sunmaktadır. Ayrıca arazi gibi amortismana tabi olmayan varlıkları kira giderine dönüştürülmesi kar yönetimi için bir fırsat sağlar. Örneğin bir şirketin sahip olduğu bir bina için yıllık 2 milyon dolar amortisman kaydettiğini varsayalım. Binanın üzerinde bulunduğu arazi 100 milyon dolar değerinde olmasına rağmen GKGMİ arazi kullanımı için amortisman ayrılmasına izin vermez. Eğer bina

ve arazi işletme kiralaması olan bir sat/geri kirala işlemine tabi tutulursa kiraya veren kişi arazinin de maliyetini düşünerek kira bedeli belirlediği için kira ödemeleri amortisman giderinden fazla olacaktır. Bu durumda yıllık 5 milyon dolar olan kira ödemesi hem bina hem de arazinin kira değerini yansıtacaktır. 5 milyon dolarlık kira ödemesi yıllık gider olarak kaydedilecek ve 2 milyon dolarlık amortisman tutarından 3 milyon dolar daha fazla gider kaydedilerek karı düşürme olanağı sağlayacaktır.

Herhangi bir kar veya zarar kaydetmeden de uzun vadeli kullanılacak varlıkları elden çıkarmak mümkündür. Bu da aşağıdaki şekilde yapılabilir:

- **Benzer varlıkların değişimi:** Benzer varlıkların değiştirilmesi durumunda uzun vadeli varlıkların elden çıkartılmasıyla ilgili bir kar veya zarar kaydetmenin genel kuralına bir istisna getirilmektedir. Örneğin 10 milyon dolarlık bir rafineriye sahip A şirketi benzer kapasiteye sahip B şirketi ile düzgün bir şekilde takas yaparsa herhangi bir kar veya zarar söz konusu olmaz.

3.6.9.Faaliyet /Faaliyet Dışı Kar Teknikleri

Faaliyet ve faaliyet dışı kar olmak üzere iki temel kar sınıflandırması bulunmaktadır. Faaliyet veya çekirdek kar, gelecekte de devam etmesi beklenen karlardır. Yinelenmeyen olaylar veya karların gelecekteki karları etkilemesi beklenmediğinden bu karlar ise faaliyet dışı karlar olarak kaydedilmektedir. Finansal analistler genelde faaliyet karlarının büyüme oranlarını tahmin eder ve daha sonra bir hisse senedinin değerini tahmin etmek için bu karları bugüne indirger. GKGMİ gelir tablosundaki faaliyet ve faaliyet dışı kalemlerin raporlanmasını birbirinden ayırarak faaliyet karının tahmin edilmesini kolaylaştırır. Normal faaliyet geliri içerisinde sayılmayan olağandışı kalemleri rapor etmek için gelir tablosunda yer alan unsurlar şunlardır (McKee, 2005: 20):

- Özel veya olağandışı masraflar
- Durdurulan faaliyetler
- Olağandışı karlar ve zararlar
- Muhasebe ilkelerinde yapılan değişikliğin kümülatif etkisi

Özel veya olağandışı masraflar devam eden faaliyetlerden elde edilen karın bir bileşeni olarak rapor edilir ancak diğer üç gruptaki kalemler bu şekilde rapor edilmez. Bazı faaliyetlerin sınıflandırılmasında birtakım belirsiz alanlar vardır bu alanlara giren kalemlerle ilgili kararlar alınırken karı yönetmek mümkündür. Örneğin, büyük bir imalat tesisini elden çıkarmak özel veya olağandışı masraflar ya da durdurulan faaliyetler olarak sınıflandırılabilir. Hangi sınıflandırmanın daha doğru olduğu durdurulan faaliyetlerin raporlanması için ayrıntılı GKGMİ şartlarında tartışılan faktörlere ilişkin yönetici yargısına bağlı olacaktır.

3.6.10.Borcun Vadesinden Önce Ödenmesi Tekniği

Şirketler tahviller gibi uzun vadeli borçlarını defter değeri ile muhasebeleştirmektedirler. Bu borçlar vadesinden önce ödendiği zaman ödenen tutar defter değerinden önemli ölçüde farklı olabilir ve bu durumda kar veya zarar meydana gelebilir. GKGMİ bu tür bir sınıflandırma için kriterleri karşılayamamasına rağmen söz konusu kar veya zararın gelir tablosunun en alt kısmında yer alan olağandışı kalemler arasında raporlanması gerektiğini belirtmiştir. Yöneticiler bu tür borçların vadesinden önce ödeneceği dönemi seçerek kar yönetimi uygulayabilirler.

GKGMİ bir borç belgesinin başka bir borçlanma belgesiyle değiştirilmesi (debt-for-debt swaps) veya borç- hisse senedi değişimi (debt-for-equity swaps) yoluyla yapılan takaslar da bir nakit kullanımı olmasa da vadesinden önce ödemelerde ortaya çıkacak kar veya zararın raporlanmasını istemiştir (McKee, 2005: 20).

3.6.11.Türev Ürünlerin Kullanılması Tekniği

Türev ürünler, hisse senedi, tahvil ve emtia gibi değeri başka bir varlıktan elde edilen veya piyasa tarafından belirlenen bir göstergeyle (borsa endeksi gibi) ilgili olan finansal araçlar ya da sözleşmelerdir. Türev ürünler aşağıdaki gibi bazı iş risklerine karşı koruma sağlamak amacıyla kullanılabilir (McKee, 2005: 21):

- Faiz oranı değişiklikleri
- Emtia fiyat değişiklikleri
- Hava

- Petrol fiyat değişiklikleri
- Döviz kurlarındaki değişiklikler

Türev ürünlerin bazı çeşitleri şunlardır:

- Forward (vadeli) sözleşmeleri
- Opsiyon sözleşmeleri
- Swap sözleşmeleri

FASB 1998 'de türev ürünlerin bilançoda aktif ve pasif olarak rapor edilmesi ve gerçeğe uygun değer üzerinden değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Türev işlemlerden doğan kar veya zararlar gelir tablosunda kaydedilir.

Türev ürünler kar yönetimi için birçok fırsat sağlar. Örneğin bir şirketin sabit bir faiz oranına sahip tahvil ihraç ettiğini varsayalım. Şirket sabit faiz oranına sahip tahvilleri değişken faizli tahvillere dönüştürmek için bir faiz oranı takası (swap) girebilir. Faiz oranı arttığında, tahvil faiz gideri için faiz giderinde bir artış, faiz oranı düştüğünde faiz giderinde bir azalış kaydedecektir. Şirketin ne zaman takas (swap) işlemine gireceği kendi kararına bağlı olduğu için zamanlama seçeneği kar yönetimi için bir fırsat sağlar.

3.6.12.Gemiyi Batırma Tekniği

Kendi hisselerini geri satın alan şirketlerin gelir tablolarında herhangi bir kar veya zarar kaydetmelerine gerek yoktur çünkü bu işlemden dolayı gelir oluşmamıştır. Bunun nedeni GKGMİ uyarınca şirket ve şirket hissedarlarının aynı kabul edilmesidir. Gelir sadece şirket sahipleri ile değil, şirket dışındaki kişilerle yapılan hisse işlemleri ile ortaya çıkar.

Hisse senetlerinin geri alınması dolayısıyla herhangi bir kar veya zarar rapor edilmiyorsa şirketler bu durumu kar yönetimi için nasıl kullanabilir? Bu sorunun cevabı bir hisse senedi geri alım işlemi karı etkilemese de hisse başına karı etkilemektedir. kısaca örnek vermek gerekirse bir şirketin cari mali yılda 100.000 hisse senedine sahip olduğu ve bu mali yılda 300.000 dolar net gelir elde ettiğini varsayalım. Bu durumda hisse başına kar 3,00 dolar (300.000 dolar /100.000 hisse

senedi) olacaktır. Eğer yönetim bir sonraki mali yıl karının 300.000 dolar kalacağını öngörürse geçmiş on yılda şirket karı ve hisse başına elde edilen karda ortalama %10'luk artış gerçeklemeyecek dolayısıyla hisse başına kar sabit kalacaktır. Şirket bir sonraki mali yılın başında 9.100 adet hisse senedini geri alırsa kar sabit kalmaya devam etse de o yıl için hisse başına kar %10'luk bir büyüme ile 3.30 dolar olacaktır (McKee, 2005: 21).

Tablo 8: Hisse Senedi Geri Alım Yoluyla Kar Yönetimi

		Cari yıl	**Gelecek yıl**
Kar ve Büyüme Oranı	Kar	300.000 $	300.000 $
	Kar büyüme oranı	% 10	% 0
Hisse başına kar	Geri satın alımdan önce ve sonra hisse sayısı	100.000	90.900
	Hisse başına kar	3.00 $	3.30 $
	Hisse başına karda büyüme oranı	% 10	% 10

Kaynak: McKee, 2005: 22.

3.7.KAR YÖNETİMİNİN ÖLÇÜLMESİNDE KULLANILAN MODELLER

Yöneticiler kendilerine verilmiş olan takdir yetkisini kullanarak rapor edilen kazançları değiştirmek, yatırımcıları yanlış bilgilendirmek, sözleşme sonuçlarını etkilemek gibi nedenlerle kar yönetimine yönelmektedirler. Bu uygulama firma riski ve değerini gizleyerek piyasaları yanıltmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Bu durumda ortaya çıkan kar yönetimi uygulamalarının analistler ve yatırımcılar tarafından doğrudan tespit edilmesi zor bir hal almaktadır (Hashemi ve Rabiee,

2011). Bu nedenle kar yönetimi çalışmalarının çoğunda kar yönetiminin ölçülmesinde genellikle tahakkukların kullanıldığı görülmektedir. Tahakkuk, bir faaliyete ilişkin gelir ve giderlerin faaliyetin gerçekleştiği anda ortaya çıktığı fakat buna ilişkin nakit akışının gerçekleşmediği anlamına gelmektedir (Ocak, 2013: 78). Tahakkuklar, ihtiyari ve ihtiyari olmayan tahakkuklar olarak iki grupta incelenmektedir. İhtiyari olmayan tahakkuklar işletmelerin performans seviyesi, iş sözleşmeleri, makro-ekonomik olaylar ve diğer ekonomik faaliyetler için cari yılda yapılan işlemlerden dolayı ortaya çıkan tahakkuklardır (Önder ve Ağca, 2013). İhtiyari (isteğe bağlı) tahakkuklar yöneticilerin takdir yetkilerini kullanarak ya da beklenmedik bir şekilde ortaya çıkan tahakkuklardır (Healy, 1985). İhtiyari tahakkukların tutarı ve zamanlaması genellikle yönetimin kararına bağlı olduğundan yönetimin takdir yetkisini yansıtmaktadır. İhtiyari tahakkuklar yeniden yapılanma masrafları, tahminlerdeki değişimin etkileri, varlıklarda değer düşüklüğü, ertelenen gelirler, giderlerin tahakkuku ve aktifleştirilmesi, varlık satışından kaynaklanan kar veya zarar vb. unsurlardan meydana gelir (Bartov ve diğerleri, 2002).

Kar yönetimi literatürde farklı yöntemlerle ölçülmeye çalışılsa da kar yönetiminin ölçülmesinde kullanılan modelleri üç ana başlık altında toplamak mümkündür (Beneish, 2001):

- Toplam tahakkukları kullanan modeller
- Özel tahakkukları kullanan modeller
- Sıklık dağılımı yaklaşımı

Tablo 9: Kar Yönetiminin Ölçülmesinde Kullanılan Modeller

Toplam tahakkukları kullanan modeller	
İlgili çalışmalar	**İsteğe bağlı tahakkuk ölçütleri**
Healy (1985)	Toplam tahakkuklar
DeAngelo (1986)	Toplam tahakkuklardaki değişim
Jones (1991)	Satışlar ve maddi duran varlıklardaki değişim ile toplam tahakkukların regresyona tabi tutulmasından kalan artık değer
Dechow vd. (1995) Modifiye edilmiş Jones Modeli	Satış ve maddi duran varlıklarda meydana gelen değişimler ile toplam tahakkukların regresyona tabi tutulmasından elde edilen artık değer, ilgili dönem alacaklarındaki değişim için gelirin ayarlanması
Kang and Sivaramakrishnan (1995)	Gelirler, giderler ve maddi duran varlıklardaki artışlar ile toplam tahakkukların regresyona tabi tutulmasından elde edilen artık değer
Özel tahakkukları kullanan modeller	
McNichols and Wilson (1988)	Mevcut ve gelecekteki tahsili imkânsız borçlar ve şüpheli ticari alacaklar karşılıklarının regresyona tabi tutulmasından elde edilen artık değer
Petroni (1992)	Mal hasar sigorta şirketlerinin kayıp rezervlerinin tahmininde yapılan hatalar

Beaver and Engel (1996)	Geri dönüşü olmayan krediler ile ilgili ortaya çıkan zararların regresyona tabi tutulmasından elde edilen artık değer
Beneish (1997)	alacaklar endeksindeki gün sayısı, brüt kar endeksi, varlık kalitesi endeksi, amortisman endeksi, satış, genel ve yönetim giderleri endeksi, toplam varlıklar için toplam tahakkuk endeksi
Beaver and McNichols (1998)	mal hasar sigorta şirketlerindeki kayıp rezervlerin bir yıllık gelişiminin serisel korelasyonu
Sıklık dağılımı yaklaşımını kullanan modeller	
Burgstahler and Dichev (1997)	Belirlenen sınırlar çerçevesinde yıllık kazançların gerçekleşip gerçekleşmeme sıklığının test edilmesi
Degeorge et al. (1999)	Son çeyrekte açıklanan kar tutarlarının ve analist tahminlerinin dahilinde açıklanan üç aylık kar tutarlarının gerçekleşme sıklığının beklenenden az veya çok olduğunun test edilmesi
Myers and Skinner (1999)	Düzenli bir şekilde birbirini izleyen kar artışlarının kar yönetimi olmadığı durumlarda beklenenden daha fazla olup olmadığının test edilmesi

Kaynak: M.F. McNichols "Research Design Issues in Earnings Management Studies" Journal of Accounting and Public Policy, 2000.

3.7.1.Kar Yönetiminin Ölçümünde Toplam Tahakkukları Kullanan Modeller

Kar yönetimi üzerine yapılan birçok çalışmada ihtiyari tahakkukları ölçmek için raporlanan net gelir ile faaliyetlerden sağlanan nakit akışı arasındaki fark olarak ölçülen toplam tahakkuklar kullanılmaktadır. Nakit akımlarının manipüle edilmesi zor ve maliyetli olduğu için karlar tahakkuklarda gerçekleştirilen artış veya azalışlar yoluyla manipüle edilmektedir (Sayın, 2010: 150). Ayrıca yöneticiler istedikleri kar rakamlarına ulaşabilmek adına toplam tahakkukları kullanma yoluna gitmektedirler. Toplam tahakkuklar gelirdeki değişimlere bir dereceye kadar bağlı olan alacak hesapları, stoklar ve borç hesapları gibi sermaye hesaplarındaki değişiklikleri içermektedir.

Yöneticilerin takdir yetkisini kullanmasına olanak sağlayan tahakkuklar kar yönetimi uygulamaları için bir fırsat doğurur. Tahakkuklardaki yargı arttıkça kar yönetimi için elde edilen fırsatlar da artar (Yel, 2012).

Kar yönetimi üzerine yapılan araştırmalarda tahakkuklar üzerine yoğunlaşmanın üç temel nedeni olabilir. Bunlar (Beneish, 2001):

a.Tahakkuklar GKGMİ' nin temel ürünüdür ve eğer kazançlar yönetilecekse kar yönetiminin karın nakit akış kısmından ziyade tahakkuk kısmında gerçekleşmesi daha muhtemeldir.

b.Tahakkukların incelenmesi çeşitli muhasebe seçimlerinin kazançlar üzerindeki etkilerinin ölçülmesi sorununu azaltır.

c.Kar yönetiminin tahakkukların gözlemlenemeyen bir parçası olması halinde yatırımcıların kar yönetiminin raporlanan karlar üzerindeki etkisini ortaya çıkarma olasılığı daha düşüktür.

Kar yönetimi tespitinde toplam tahakkukları esas alan modellerin genel yaklaşımı, toplam tahakkukların isteğe bağlı tahakkuklar ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar olarak ayrılması ve işletme faaliyetlerinin gerektirdiğinin üzerindeki tahakkuk tutarını aşan kısımların kar yönetiminin göstergesi olarak kabul edilmesidir (Sayın, 2010: 150).

Araştırmacılar açısından toplam tahakkuklar aslında kar yönetimi değildir. Toplam tahakkuklar kullanılarak yapılacak kar yönetimi ancak takdir yetkisinin yöneticilerde olduğu durumlarda söz konusu olabilir. Dolayısıyla tahakkuklar isteğe bağlı tahakkuklar ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar olmak üzere iki kısma ayrılmıştır. İhtiyari tahakkuklar toplam tahakkukların açıklanamayan kısmıdır. Yani ihtiyari tahakkuklar, toplam tahakkuklar hesaplandıktan sonra toplam tahakkuk tutarı ile ihtiyari olmayan tahakkuk tutarı arasındaki farka eşittir. İhtiyari tahakkuklar aşağıdaki gibi hesaplanabilir:

İsteğe bağlı tahakkuklar (DA)=Toplam tahakkuklar (TA) – İsteğe bağlı olmayan tahakkuklar (NDA)

Toplam tahakkuklar bilanço yaklaşımı ve nakit akışı ile hesaplanabilmektedir. Bilanço yaklaşımı birçok çalışmada (Healy, 1985; Jones, 1991; Kothari, Leone ve Wasley,2005 vb.) kullanılmasına rağmen araştırmacılar toplam tahakkukların hesaplanmasında daha çok nakit akım tablosu yöntemini (Hribar ve Collins, 2002; DeFond ve Subramanyam, 1998) kullanmayı tercih etmektedirler.

Bilanço yaklaşımına göre toplam tahakkuklar aşağıdaki gibi hesaplanır:

$TA_t = \Delta CA_t - \Delta Cash_t - \Delta CL_t + \Delta DCL_t - DEP_t$

Burada,

TA_t = t dönemindeki toplam tahakkuklar

CA_t = t dönemindeki dönen varlıklar

$Cash_t$ = t dönemindeki nakit ve nakit benzeri varlıklar

CL_t = kısa vadeli borçlar

DCL_t = t döneminde uzun vadeli borçlardan kısa vadeli borçlara aktarılan borçlar

DEP_t = t dönemindeki amortisman ve itfa giderleri

Toplam tahakkukların hesaplanmasında bir diğer yöntem olan nakit akışı yaklaşımına göre tahakkuklar aşağıdaki gibi hesaplanır:

$TA_t = N.I_t - CFO_t$

Denklemde,

TA_t = t dönemindeki toplam tahakkuklar

N.It = t dönemindeki faaliyet karı

CFOt = t dönemindeki işletme faaliyetlerinden kaynaklanan nakit akışı

Hribar ve Collins (2001) toplam tahakkukların hesaplanmasında bu iki yaklaşımdan hangisinin daha başarılı olduğunu incelemişlerdir. Yapmış oldukları çalışmada bilanço yaklaşımı ile yapılan hesaplamaların ciddi hatalara neden olabileceği bu nedenle nakit akışı yönteminin daha doğru sonuçlar verebileceği sonucuna ulaşmışlardır.

Toplam tahakkukların isteğe bağlı olmayan kısmının hesaplanmasında farklı modeller kullanılmış olup söz konusu modeller aşağıda incelenecektir.

3.7.1.1.Healy Modeli (1985)

Healy (1985) yapmış olduğu çalışmasında firma performansına bağlı olarak teşvik primleri ile ödüllendirilen yöneticilerin kendilerine verilen bu teşvik prim miktarını artırmak amacıyla toplam tahakkukları kullanarak kar yönetimi uygulamalarına yönelebileceğni belirtmiş ve bu hipotezi test etmiştir.

Healy (1985) muhasebe karlarının faaliyetlerden elde edilen nakit akışları, isteğe bağlı tahakkuklar ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklardan meydana geldiğini belirtmiştir. Tahakkuklar raporlanan karların zamanlanmasını değiştirebileceği için isteğe bağlı tahakkuklar yöneticilerin dönemler arasında kar aktarmasına olanak sağlamaktadır. Yönetici her yılın sonunda isteğe bağlı olmayan tahakkukları ve faaliyetlerden sağlanan nakit akışlarını gözlemlemekte ve teşvik primlerinden beklenen faydayı en üst düzeye çıkarmak için isteğe bağlı tahakkukları

kullanmaktadır. Dolayısıyla seçilen bu ihtiyari tahakkuklar teşvik primlerini ve firmanın nakit akışını etkilemektedir.

Healy (1985) çalışmasında yöneticilerin görev süreleri boyunca yapmış oldukları kar yönetimi uygulamalarının sıfıra eşit olacağını varsaymaktadır. Mevzuattan kaynaklanan kısıtlamalar ve bağımsız dış denetim gibi faktörler dolayısıyla belirli bir dönemde karı artırıcı bir kar yönetimi uygulanmışsa bunu izleyen dönemde tersi yönde yani karı azaltıcı bir kar yönetiminin uygulanması gerekmektedir. Buna göre yöneticiler her faaliyet dönemi sonunda nakit akışları ile isteğe bağlı olmayan tahakkukları dikkate alarak ihtiyari tahakkuklarda teşvik primlerini artıracak şekilde düzenleme yapmaktadırlar. Yöneticilerin ihtiyari tahakkuk seçimini iki dönem (cari dönem ve gelecek dönem) için yapacağı varsayımı ile üç farklı olasılık ortaya çıkmaktadır (Healy, 1985):

a) Prim almak için belirlenen karlılık sınırına ulaşamayan yönetici bir sonraki dönemde alacağı primleri maksimize etmek amacıyla cari dönem karını azaltıcı yönde isteğe bağlı tahakkukları kullanacaktır.

b) Prim almak için belirlenen karlılık sınırını aşan fakat henüz üst sınıra ulaşamadığını anlayan yönetici alacağı primleri maksimize etmek amacıyla karları artırıcı yönde isteğe bağlı tahakkukları kullanacaktır.

c) Eğer yönetici alacağı teşvik primleri ile üst sınırın aşılacağını anlarsa bu durumda sonraki dönem primlerini artırmak amacıyla karı azaltıcı yönde isteğe bağlı tahakkukları kullanacaktır.

Healy (1985) çalışmasında, Fortune dergisinin 1980 yılında yayınladığı 250 firma listesinde yer alan 94 firmanın 1930-1980 yılları arasındaki verilerini kullanarak yöneticilerin almış oldukları teşvik primlerinden elde etmiş oldukları faydayı maksimize etmek amacıyla kar yönetimi uyguladıklarını ileri sürerek aşağıdaki modeli geliştirmiştir:

$$NDA_t = 1/n \; \Sigma\tau \; (TA\tau / A\tau_{-1})$$

Modelde yer alan değişkenler ise aşağıdaki şekilde açıklanmıştır:

NDAt = Tahmini ihtiyari Olmayan Tahakkuklar

TAt = t dönemindeki toplam tahakkuklar

A_{t-1} = (t-1) dönemindeki toplam aktifler

n = Gözlem Yılı Sayısı

t = Gözlem dönemindeki yıllar

Sonuç olarak Healy'in (1985) çalışması ortaya koyduğu üç olasılıkta açıklanan beklentiler doğrultusunda sonuçlanmıştır (Küçüksözen, 2004: 256).

3.7.1.2.DeAngelo (1986) Modeli

DeAngelo (1986) çalışmasında halka açık şirketlerin piyasada dolaşımda olan hisse senetlerini geri almak yoluyla halka kapalı bir şirket haline dönüşmesi durumunda yöneticilerin şirket hisse senetleri değerini olduğundan daha düşük gösterip geri alım maliyetlerini azaltmak amacıyla kar yönetimi uygulamalarına yönelip yönelmediğini incelemiştir.

Yöneticilerin firma karını düşük göstermek istemesinden ziyade toplam tahakkukların önemli bir bileşeni olan amortisman giderleri toplam tahakkukların negatif değer almasına neden olmaktadır. Dahası belli bir dönemdeki amortisman giderlerinin önemli bir kısmı isteğe bağlı olmayan tahakkuklar içinde yer almaktadır. Bu nedenle DeAngelo (1986) mevcut tahakkukları kıyaslamak amacıyla önceki dönem tahakkuklarını baz almıştır. DeAngelo (1986) bu amaçla aşağıdaki modeli geliştirmiştir:

$NDA_t = TA_{t-1} / A_{t-2}$

Modelde yer alan değişkenler aşağıdaki gibi tanımlanmıştır:

NDA = isteğe bağlı olmayan tahakkuk tutarı

TA = toplam tahakkuk tutarı

A = toplam aktif tutarı,

t = ilgili dönem

DeAngelo (1986) modeli isteğe bağlı olmayan tahakkuklardaki değişim oranının standart kalacağını ve bu nedenle toplam tahakkuklarda meydana gelen değişimlerin isteğe bağlı tahakkuklardan kaynaklanacağı varsayımına dayanmaktadır. Bu varsayımdan hareketle ihtiyari tahakkuklar şu şekilde hesaplanmaktadır:

$$DA_t = (TA_t - TA_{t-1}) / A_{it-1}$$

Buna göre isteğe bağlı tahakkuklar önceki dönem toplam varlıklarıyla deflate edilmiş toplam tahakkuk tutarı ile isteğe bağlı olmayan tahakkuk tutarı arasındaki farka eşittir (Sayın, 2010: 154).

DeAngelo (1986) modeli isteğe bağlı tahakkukların tahmin döneminin bir önceki yılın gözlemleriyle sınırlandırılmış olması nedeniyle Healy (1985) modelinin özel bir versiyonu olarak görülebilir. Healy (1985) ve DeAngelo (1986) modellerinin ortak özelliği isteğe bağlı tahakkukların tahmin edilmesinde tahmin dönemindeki toplam tahakkukların kullanılmasıdır. İsteğe bağlı olmayan tahakkukların zaman içinde sabit olması ve isteğe bağlı tahakkukların tahmin periyodunda sıfıra eşit olması durumunda hem Healy (1985) hem de DeAngelo (1986) modeli isteğe bağlı tahakkukları hatasız olarak ölçecektir. Ancak isteğe bağlı tahakkukların bir zaman serisi sürecine bağlı olması durumunda hangi modelin uygun olduğuna karar verilmesi gerekir. Eğer isteğe bağlı olmayan tahakkuklar sabit bir ortalama etrafında beyaz gürültü sürecini (white noise process) izliyorsa Healy modeli uygundur. Eğer isteğe bağlı tahakkuklar rassal yürüyüş sürecini izliyorsa DeAngelo modeli uygundur. Amprik kanıtlar toplam tahakkuk düzeylerinde durağanlık olduğunu bu nedenle isteğe bağlı tahakkukları ölçmede Healy (1985) modelinin daha uygun olduğu sonucuna varmıştır. Ancak bu varsayımın gerçek olma olasılığı düşüktür (Dechow, Sloan ve Sweeney, 1995).

Healy (1985) ve DeAngelo (1986) modellerinin zayıf yönü her iki modelin de isteğe bağlı olmayan tahakkukların incelenen dönemde sabit olduğu varsayımına dayanmasıdır. Kaplan (1985) yapmış olduğu çalışmada işletmenin ekonomik faaliyetlerindeki değişime paralel olarak isteğe bağlı olmayan tahakkukların da değişmesi gerektiğini belirtmiştir (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005).

DeAngelo (1986) çalışmasında 1973-1982 yılları arasında NYSE ve AMEX'te kayıtlı ve halka kapalı hale gelme kararı alan 64 farklı firmayı incelemiştir. Çalışma sonucunda yöneticilerin halka kapalı hale gelme süreci öncesinde kar yönetimi uygulamalarına yöneldiklerine dair herhangi bir kanıt elde edilememiştir. Bunun nedeni olarak kar yönetiminin ortaya çıkarılmasında tahakkuk yönteminin yeterli olmadığı ve yöneticilerin yapılan kar yönetimi uygulamalarının tespit edilebileceği düşüncesiyle gerçekten buna yönelmedikleri gibi gerekçeler sunulmuştur (Küçüksözen, 2004: 259).

3.7.1.3.Jones Modeli (1991)

Jones (1991) yapmış olduğu çalışmada ABD Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC) tarafından inceleme yapılan dönemde firmaların gümrük tarifelerinin yükseltilmesi veya kotaların kısıtlanması gibi gümrük korumalarından yararlanmak amacıyla karlarını azaltma girişiminde bulunup bulunmadıklarını test etmiştir. Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC) tarafından belirlenen ithalat korumalarından kimlerin yararlanacağı kararı sektör karlılığı da dahil olmak üzere federal ticaret kanunlarında belirtilen çeşitli faktörlere dayanmaktadır.

Yönetici tarafından yapılan manipülasyonların büyük bir kısmı toplam tahakkuklara dayandığı için Jones (1991) kar yönetimi göstergesi olarak McNichols ve Wilson (1988) çalışmasında kullanılan spesifik bir tahakkuk hesabı yerine toplam tahakkukların ihtiyari bileşenini kullanmıştır. Uluslararası Ticaret Komisyonu (ITC) tüm tahakkukların etkisini içeren vergi öncesi karlarla ilgilenir ve bu nedenle yöneticiler raporlanan karı azaltmak için birkaç tahakkuk kullanabilirler. Bu amacı gerçekleştirmek için de toplam tahakkukların ihtiyari bileşenlerinin kullanılması daha uygun olacaktır.

Jones (1991) modeli daha önceki Healy (1985) ve DeAngelo (1986) çalışmalarından farklı olarak şirketin ekonomik koşullarındaki değişimler dolayısıyla toplam tahakkukların değişimine imkân sağlar. Çalışmada toplam tahakkuklar nakdi olmayan dönen varlıklardaki değişimin toplam amortisman gideri düşüldükten sonraki tutarı olarak hesaplanmaktadır. Uluslararası Ticaret Komisyonu

incelemelerinde vergi öncesi karlar dikkate alındığı için toplam tahakkukların hesaplanmasında gelir vergisi ile ilgili tahakkuklar hesaplamaya dahil edilmemiştir.

Jones (1991) modelinde kullanılan tanımlayıcı istatistikler DeAngelo (1986) tarafından kullanılan beklenti modeline dayanmaktadır. DeAngelo (1986) "normal" toplam tahakkukların bir göstergesi olarak bir önceki döneme ait (t-k) toplam tahakkukları kullanmıştır. DeAngelo (1986) modelinde içinde bulunulan dönem için toplam tahakkuklar "normal tahakkuklardan çıkarılarak normal olmayan tahakkuklar elde edilmekte ve bu da isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar şeklinde ikiye ayrılmaktadır. Jones (1991) ise modelinde isteğe bağlı olmayan tahakkukların sabit olduğu Healy (1985) ve DeAngelo (1986) modellerinden farklı olarak tahakkukların firmanın içinde bulunduğu ekonomik koşullara göre değiştiğini varsaydığı modelinde toplam tahakkukları iki farklı değişkenle analize tabi tutmuştur. Bu değişkenler satışlardaki değişim ve brüt maddi duran varlıklardaki değişimdir. Bu bağlamda Jones (1991) gözlem dönemine ait yıllar için tahakkukların isteğe bağlı olmayan kısmını hesaplamak için aşağıdaki modeli kullanmıştır:

$$NDA_{i,t} = \alpha_{0,i}\frac{1}{A_{i,t-1}} + \alpha_{1i}\frac{\Delta REV_{it}}{A_{i,t-1}} + \alpha_{2i}\frac{PPE_{i,t}}{A_{i,t-1}}$$

Denklemdeki değişkenler aşağıdaki şekilde tanımlanmıştır:

NDA_{it} = toplam varlıklarla deflate edilmiş isteğe bağlı olmayan tahakkukları

$A_{i,t-1}$ = t-1 döneminin sonundaki toplam varlıklar

ΔREV_{it} = i firmasının t yılının satış tutarından t-1 yılının satış tutarının çıkartılması ile bulunan satışlardaki değişimi

$PPE_{i,t}$ = t yılının sonundaki maddi duran varlıklar

$\boldsymbol{\alpha}_{0,i}$, $\boldsymbol{\alpha}_{1,i}$, $\boldsymbol{\alpha}_{2,i}$ = firmaya özgü parametreler

t = tahmin dönemindeki yıllar

i = firma indisi

En küçük kareler yönteminin uygulanması suretiyle $\boldsymbol{\alpha}_{0,i}$, $\boldsymbol{\alpha}_{1,i}$, $\boldsymbol{\alpha}_{2,i}$ parametrelerinin tahmin edilmesinde aşağıdaki model kullanılmıştır:

$$\frac{TA_{i,t}}{A_{i,t-1}} = \alpha_{0,i}\frac{1}{A_{i,t-1}} + \alpha_{1i}\frac{\Delta REV_{it}}{A_{i,t-1}} + \alpha_{2i}\frac{PPE_{i,t}}{A_{i,t-1}} + \varepsilon_{i,t}$$

Modelde;

$TA_{i,t}$ = i firmasının t dönemindeki toplam tahakkukları

$A_{i,t-1}$ = i firmasının t-1 döneminin sonundaki toplam varlıkları

$\boldsymbol{\alpha}_{0,i}$, $\boldsymbol{\alpha}_{1,i}$, $\boldsymbol{\alpha}_{2,i}$ = en küçük kareler yöntemi ile tahmin edilen firmaya özgü parametrelerin beklenen değerleri

$\varepsilon_{i,t}$ = toplam tahakkukların isteğe bağlı kısmını gösteren hata terimi

Jones (1991) tarafından yapılan çalışmanın sonucu gümrük korumalarından yararlanmak isteyen yöneticilerin Uluslararası Ticaret Komisyonu'nun (ITC) incelemeleri sırasında kar azaltıcı tahakkuklar yoluyla kar yönetimi uyguladıkları hipotezini desteklemektedir. Jones (1991) Modeli literatürdeki toplam tahakkukların hesaplanmasını esas alan çalışmalarda en yaygın olarak kullanılan model olma özelliğine sahiptir (Sayın, 2010: 159).

3.7.1.4.Modifiye Edilmiş Jones Modeli

Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) kar yönetimi uygulamalarının gelirler üzerinden yapılması durumunda ihtiyari tahakkukların hatalı ölçülebileceğini ileri sürerek Jones (1991) modelinde bazı değişiklikler yapmışlardır.

Jones (1991) modeli dolaylı olarak hem tahmin döneminde hem de kar yönetiminin uygulandığı dönemde ihtiyari tahakkukların satış gelirleri ile ilgili olmadığını varsayar. Ancak Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) tarafından geliştirilen modifiye edilmiş Jones modeli tüm kredili satışlardaki değişikliklerin kar yönetiminden kaynaklandığını kabul etmektedir. Bu varsayım kredili satışlardaki gelirin tanımlanması üzerinde takdir yetkisini kullanarak karların yönetilmesinin nakit satışlardaki gelirin tanımlanmasına göre daha kolay uygulanabileceği

gerekçesine dayanmaktadır. Bu bağlamda tahakkukların hesaplanmasında gelirdeki değişimin yanı sıra alacaklardaki net değişiminde dikkate alınması gerekmektedir (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu,2005). Bu bağlamda Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) tarafından geliştirilen Modifiye Edilmiş Jones Modeline göre isteğe bağlı tahakkuklar aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$NDA_{i,t} = \hat{\beta}_{0,i}\left(\frac{1}{A_{i,t-1}}\right) + \hat{\beta}_{1,i}\left(\frac{\Delta REV_{i,t} - \Delta REC_{i,t}}{A_{i,t-1}}\right) + \hat{\beta}_{2,i}\left(\frac{PPE_{i,t}}{A_{i,t-1}}\right)$$

Denklemde;

ΔREVi,t : t döneminde i firmasının satış gelirlerindeki değişimi,

ΔRECi,t : t döneminde i firmasının ticari alacaklarındaki değişimi

PPEi,t : t döneminde i firmasının maddi duran varlık alımını

$A_{i,t-1}$: t-1 döneminde i firmasının toplam varlıklarını göstermektedir.

$\beta_{0,1}$, $\beta_{1,i}$ ve $\beta_{2,i}$ Jones (1991) modelinden elde edilen firmaya özgü parametrelerdir. Jones (1991) modeline göre yapılan tek düzenleme alacaklardaki değişim için gelirdeki değişimin ayarlanmasıdır. Yöneticilerin gelirlerin tanınması yoluyla kazançları manipüle etme olasılığının daha az olması durumunda Modifiye Edilmiş Jones Modeli Jones (1991) Modeline göre kar yönetimini tespit etme konusunda daha etkilidir (Zhang, 2002).

3.7.1.5.Endüstri Modeli (1991)

Son model, Dechow ve Sloan tarafından kullanılan Endüstri Modelidir. Endüstri modeli, Jones (1991) modeline benzer şekilde isteğe bağlı olmayan tahakkukların zaman içinde sabit olduğu varsayımını gevşetmektedir. Bununla birlikte isteğe bağlı olmayan tahakkukların belirleyicilerini doğrudan modellemek yerine bu belirleyicilerdeki değişimin aynı sektördeki firmalarda benzer olduğu ve isteğe bağlı olmayan tahakkukların firmaya özgü parametreler ile endüstri toplam tahakkuklar medyanın doğrusal bir fonksiyonu olduğu varsayımına dayanmaktadır.

İhtiyari olmayan tahakkuklar Endüstri modelinde aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır (Dechow, , Sloan ve Sweeney, 1995):

$$NDA_t = \gamma_1 + \gamma_2 \, medyan_j \, (TA_t / A_{t-1})$$

Modelde; NDA_t doğrudan gözlemlenemediği için Healy (1985) modelindeki gibi toplam tahakkuklar yardımıyla hesaplanmıştır. Medyan (TA_t / A_{t-1}) ; aynı sektördeki (sektör j) örneklem dışındaki firmalar için toplam aktiflerle deflate edilmiş t yılındaki toplam tahakkukların medyan değerini, firmaya özgü γ_1 ve γ_2 parametreleri ise tahmin dönemindeki gözlemlere en küçük kareler yönteminin uygulanmasıyla elde edilmiştir (Zhang, 2002).

Endüstri modelinin isteğe bağlı tahakkuklardaki ölçüm hatalarını azaltma gücü eleştirilebilecek iki faktöre dayanmaktadır. Eğer isteğe bağlı olmayan tahakkuklarda meydana gelen değişiklikler firmaya özgü durumlardaki değişimlere yansıyorsa endüstri modeli isteğe bağlı olmayan tahakkuklardan isteğe bağlı tahakkuk göstergelerini çıkaramayacaktır. İkincisi endüstri modeli aynı endüstrideki firmalar arasında ilişkili olan isteğe bağlı tahakkuklardaki değişiklikleri ortaya koyar. Bu problemin büyüklüğü, kar yönetimi teşvikinin aynı endüstrideki firmalar arasında ne ölçüde ilişkili olduğuna bağlıdır (Dechow ve diğerleri, 1995).

3.7.2.Kar Yönetiminin Ölçümünde Özel Tahakkukları Kullanan Modeller

Kar yönetimi üzerine yapılan önceki çalışmalarda birtakım farklı motivasyonlar incelenmiş olsa da araştırmacılar özel tahakkukları kullanmak yerine kar yönetimi varlığını tespit edebilmek için toplam tahakkuklar veya isteğe bağlı olmayan tahakkukları kullanma eğilimindedirler. Bu nedenle kar yönetimi tespiti için kullanılan özel tahakkuklara ilişkin kanıtlar toplam tahakkuklara göre nispeten daha azdır. Özel tahakkuklar gelirin ihtiyari bileşenlerinin yalnızca küçük bir kısmını temsil ettiğinden bazı durumlarda kar yönetimini yansıtmamaktadır (Marquardt ve Wiedman, 2004). Özel tahakkukların kullanılması suretiyle kar yönetiminin tespit edilmesine yönelik ilk çalışma şüpheli ticari alacaklar karşılıklarının kullanılmasıyla McNichols ve Wilson (1988) tarafından yapılmıştır. Bunun yanında özel tahakkuk hesabı olarak sigorta sektörüne özgü tahakkukları (Petroni, 1992), amortisman

tahminleri (Teoh, Wong ve Rao, 1998), ertelenmiş vergi karşılıkları (Teoh ve diğerleri, 1998), kredi zararları karşılıkları (Beaver ve McNichols, 1998; Scholes, Wilson ve Wolfson, 1990; Beaver ve Engel, 1996) ve alacak hesaplarının (Marquardt ve Wiedman, 2004) kullanıldığı çalışmalar da mevcuttur. Beneish (1997) farklı endüstrilerdeki firmalara odaklanan özel tahakkuk esaslı bir model geliştirmiştir. Beneish (1997) bu model ile olağanüstü performans göstermiş firmaların kar yönetimi uygulayıp uygulamadığını ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Bu yaklaşımın toplam tahakkuklar yaklaşımı ile karşılaştırıldığında avantaj ve dezavantajları bulunmaktadır. Birincisi, araştırmacı GKGMİ hakkındaki bilgilerini kullanarak tahakkuk davranışını etkileyen kilit faktörler için önsezi geliştirebilir. İkincisi, özel tahakkuk yaklaşımı iş uygulamaları nedeniyle yargı ve takdir unsurlarından oluşan tahakkukların bulunduğu endüstrilerde uygulanabilir. Belli bir endüstri oluşumu belli bir tahakkukun isteğe bağlı bileşenini daha iyi belirlemek için kontrol değişkenleri hakkında da bilgi sağlayabilir. Üçüncüsü, tek bir tahakkuk hesabı ile açıklayıcı faktörler arasındaki ilişki direkt olarak tespit edilebilir. Ancak toplam tahakkukların farklı bileşenleri satışlardaki değişikliklerden farklı şekilde etkileniyorsa parametre tahmin hatalarına neden olabilir. Özel tahakkuk yaklaşımının avantajlarının yanında birtakım dezavantajları da bulunmaktadır. İlk olarak özel tahakkukun takdir yetkisini güvenilir bir şekilde yansıtması çok önemlidir. Karları manipüle etmek için kullanılacak tahakkuk yöntemi belli değilse özel tahakkukun kar yönetimini test etme gücü zayıflayacaktır. Ayrıca araştırmanın amacı kar yönetiminin söz konusu hipotezdeki faktörlerle ilişkili olup olmadığını test etmekten ziyade kar yönetiminin büyüklüğünü belirlemek ise, her bir özel tahakkuk için bir model geliştirilecektir. İkincisi, özel tahakkuk yaklaşımları genellikle toplam tahakkuk yaklaşımlarına göre daha fazla kurumsal bilgi ve veri gerektirir. Bu da bu tür yaklaşımların uygulanma maliyetini yükseltir. Üçüncüsü, özel tahakkukların kullanılması yoluyla kar yönetimi uygulayan firma sayısı toplam tahakkukları kullanarak kar yönetimi uygulayan firma sayısına göre daha az olabilir. Bu durum özel tahakkuk çalışmalarının bulgularının genelleştirilmesini sınırlandırabilir ve özel tahakkukların yeterince duyarlı olmaması durumunda kar yönetimi uygulamaları engellenemeyebilir (McNichols, 2000).

Özel tahakkuku kullanan çalışmalar daha çok büyük bir değere sahip ve uygulanmasında yönetici yargılarının kullanıldığı tahakkukla ilgili tek bir sektördeki

uygulamalar üzerine odaklanır. Yani özel tahakkuk yaklaşımına göre farklı sektörlerdeki firmalar farklı kar yönetimi uygulamalarını esas alırlar. Toplam tahakkuk yaklaşımı ve özel tahakkuk yaklaşımının ortak noktası her ikisi de tahakkukların isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan kısımlarını açıklamaya çalışırlar (Ayarlıoğlu, 2007: 115).

3.7.3.Kar Yönetimi Ölçümünde Sıklık Dağılımını Yaklaşımı

Kar yönetiminin tespit edilmesinde kullanılan diğer bir yaklaşım Burgstahler ve Dichev (1997) ve Degeorge – Patel ve Zeckhauser (1999) tarafından geliştirilen sıklık dağılımı yaklaşımıdır. Bu araştırmacılar rapor edilen kazançları üç kıyaslama eşiği çerçevesinde değerlendirirler: (1) sıfır kar, (2) geçen yıl karı, (3) o yılın analist tahminleri. Bu eşiklerin etrafındaki aralıklarla kar davranışları hakkında tahminlerde bulunurlar (Beneish, 2001). Bu iki temel çalışmanın yanı sıra Hayn (1995); Beaver McNichols ve Nelson (2003); Myers, Myers ve Skinner (2006) yapmış oldukları çalışmalarda sıklık dağılımı yaklaşımını kullanmışlardır.

Burgstahler ve Dichev (1997) kar yönetimi uygulamalarını tespit etmede sıklık dağılımını kullandıkları çalışmalarında 1976-1994 yıllarına ait firma verilerini kullanarak yöneticilerin kardaki azalma veya zararı önlemek amacıyla kar yönetimi uygulayıp uygulamadıklarını test etmişlerdir. Karda meydana gelen azalmaları önlemek amacıyla yapılan kar yönetimi kar değişimlerinin kesitsel dağılımını yansıtacaktır. Yöneticiler kardaki meydana gelen azalmalar dolayısıyla karı yüksek gösterme eğilimindedirler. Benzer şekilde kar kayıplarından kaçınmak için yöneticiler küçük de olsa kar beyanında bulunacaktır. Burgstahler ve Dichev (1997) kardaki azalmaların ve kayıpların önlenmesi amacıyla kar yönetimi uygulanıp uygulanmadığını histogram grafiği ve hipotez testi yöntemi ile belirlemektedirler.

Degeorge – Patel ve Zeckhauser (1999) 1974-1996 yıllarını kapsayan 5387 firma verisini kullandıkları çalışmalarında eşiğin altında kalan kazançların yukarı yönlü olarak manipüle edileceğini ileri sürmüşlerdir. Degeorge ve diğerleri (1999)'ne göre ilgili taraflar firma performansına önem verdiğinden yöneticiler kar için eşik değerlere odaklanırlar. Yöneticiler karları ilgili tarafların önyargıları nedeniyle

manipüle edebilecekleri gibi kendilerinden kaynaklanan sebeplerden dolaylı da değiştirebilirler. Yöneticiler kazançlarını bildirirken üç eşiği dikkate almaktadır:

a) Pozitif kar bildirmek, yani sıfırın üzerinde kar bildirmek

b) Son kar performansını sürdürmek, yani en az geçen yıl karı kadar kar açıklama

c) Analistlerin beklentilerini özellikle de analistlerin üzerinde anlaştıkları kar beklentilerini karşılamak

Sıklık dağılımı yaklaşımı, eşiklerin yöneticilerin kar yönetimi uygulamalarını önemli ölçüde etkileyeceğini belirtmektedir. Bu nedenle sıklık dağılımı yaklaşımı kar yönetimini tespit etme konusunda isteğe bağlı tahakkukların kullanılmaması nedeniyle diğer yaklaşımlara göre daha avantajlı olabilir. Ancak bu yaklaşımın dezavantajları da olabilir. Örneğin; bu yaklaşım kar yönetiminin büyüklüğünü hesaplayamaz ve kar yönetimi için hangi yöntemlerin kullanıldığını belirleyemez (Ayarlıoğlu, 2007: 116).

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM
BORSA İSTANBUL'DA İŞLEM GÖREN İŞLETMELER ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

4.1.ARAŞTIRMA HAKKINDA

Çalışmanın bu bölümünde literatür taraması sonrasında çalışmanın amacı ve önemi hakkında ayrıntılı bilgiler sunulmuştur. Bu kapsamda araştırmaya ait örneklem, araştırma modeli ve değişkenlerin hesaplanmasına ilişkin prosedür ayrıntılı olarak alt başlıklar halinde açıklanmıştır.

4.1.1.Literatür Taraması ve Hipotez Geliştirme

Finansal tablolarda yapılan hata ve hileler finansal tablo kullanıcılarının doğru kararlar almasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle finansal tablolar bağımsız denetim firmaları tarafından denetlenerek finansal tablolara ilişkin şeffaflık ve güvenilirlik sağlanmaya çalışılmaktadır. Denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişki üzerine yapılan çalışmalar gün geçtikçe artmaktadır. Denetim kalitesi ile ilgili kavramsal çerçevenin açıklandığı ikinci bölümde değinildiği gibi literatürde denetim kalitesinin farklı göstergeler ile ölçüldüğü görülmektedir. Ancak son yıllarda yapılan çalışmaların önemli bir kısmında (bu çalışmada olduğu gibi) denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü ve denetim ücretlerinin kullandığını görülmüştür. Bu nedenle literatürde yer alan ve aşağıda özetlenen çalışmalar denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü ve denetim ücreti olarak iki alt başlık altında özetlenmiş ve hipotezler geliştirilmiştir.

4.1.1.1.Denetim Kalitesi Göstergesi Olarak Denetim Firması Büyüklüğünün Kullandığı Çalışmalar

Becker ve diğerleri (1998) tarafından yapılan çalışmada 1989-1992 yıllarına ilişkin 10.379'u 6 büyük denetim firması 2.179'u 6 büyük denetim firması dışındaki denetim firmalarınca denetlenen şirket verileri kullanılmıştır. Denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada denetim kalitesi göstegesi olarak 6 büyük denetim firması (Big 6); kar yönetimi göstergesi olarak ise isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır. 6 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlere kıyasla diğer denetim firmalarının toplam varlıklarının ortalama % 1,5- % 2,1 arasında daha yüksek tutarda ihtiyari tahakkuk raporladıkları tespit edilmiştir. Ayrıca kar yönetimi ile tutarlı olarak 6 büyük denetim firması tarafından denetlenmeyen şirketlerin isteğe bağlı tahakkuklarının ortalama değerinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Francis ve diğerleri (1999) çalışmalarında kar yönetimi ve denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada 1974-1994 yıllarına ait 74390 firma gözlem verisi kullanılmıştır. Yapılan çalışmada test edilen ilk hipotez; içsel tahakkuk oluşturma eğiliminde olan firmaların kar belirsizliklerinin daha fazla olması nedeniyle karın makul bir şekilde rapor edildiğini gösterebilmek için 6 büyük denetim firması ile çalışmak istemeleridir. Bu nedenle tahakkuk yaratma eğiliminde olan firmaların 6 büyük denetim firması ile çalışma ihtimalinin daha yüksek olması beklenmektedir. İkinci hipotez ise; 6 büyük denetim firması ile çalışan şirketlerin kar yönetimi diğer denetim firmaları tarafından çalışan şirketlere göre daha azdır. Yapılan analizde 6 büyük denetim firmasının içsel tahakkuk oluşturma eğiliminde olan şirketlerle çalışmaya devam edeceği ve 6 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin daha yüksek toplam tahakkuk seviyelerine sahip olmalarına rağmen tahmin edilen ihtiyari tahakkukların daha düşük olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Zhou ve Elder (2001) 1991-1999 yıllarını kapsayan ve 2453 firma yılı gözleminden yararlandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan analiz sonucunda beş büyük denetim firması ve kar yönetimi arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Krishnan (2002) 1989-1998 yıllarını kapsayan ve 4.098 firmanın temsil edildiği 18658 firma verisinin kullanıldığı çalışmasında denetim kalitesi ile isteğe bağlı tahakkukların fiyatlandırılması arasında bir ilişki olup olmadığını incelemiştir. Yapılan analiz sonucunda 6 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketler için hisse senedi getirileri ile kar yönetimi arasındaki ilişkinin 6 büyük denetim firması dışında denetlenen şirketlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında 6 büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin isteğe bağlı tahakkukları ve gelecekteki karlılık ile ilişkisinin 6 büyük denetim firması dışında denetlenen şirketlere göre daha fazla olduğu tespit edilmiştir.

Bauwhede ve diğerleri (2003) 1991-1997 yıllarını kapsayan 136 firma verisini kullandıkları çalışmalarında diğer çalışmalardan farklı olarak hem halka açık olan hem de halka açık olmayan şirketlerin verilerini kullanmışlardır. Bauwhede ve diğerleri (2003) dava riski ile karşı karşıya olan denetçilerin kar yönetimini sınırlamaya çalışacakları dava riski olmadığında ise müşteri ile ilişkilerinin iyi olması durumunda kar yönetimini sınırlamayacaklarını belirtmişlerdir. Ancak Belçika'nın kurumsal yapısının farklı olması sebebiyle denetçilere yönelik tazminat davasının olmaması denetçilerin karı artırıcı kar yönetimi uygulamalarını sınırlandırmak için muhafazakar davranmadığı, karı azaltıcı kar yönetimi uygulamalarında ise vergi otoritelerinden çekinmeleri dolayısıyla 6 büyük (Big 6) denetim firmasının kar yönetimini sınırlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Kim ve diğerleri (2003) yapmış oldukları çalışmada 6 büyük denetim firması ile diğer denetim firmaları arasındaki denetim etkinliği farklılığının şirket yöneticileri ve dış denetçiler tarafından karşılaşılan raporlama teşviklerindeki uyuşmazlık ve çakışmadan etkilenip etkilenmediği ve nasıl etkilendiğini araştırmışlardır. 1984-1998 yıllarını kapsayan çalışmada 33163 firma verisinden yararlanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda şirket yöneticilerinin gelir artıcı kar yönetimi uygulamalarını tercih etme konusunda teşvik olmaları durumunda 6 büyük denetim firmasının kar yönetimini kısıtlama konusunda diğer denetim firmalarına göre daha etkili olduğu belirtilmiştir. Ancak geleneksel bilginin aksine şirket yöneticilerinin gelir azaltıcı kar yönetimini tercih etmeleri durumunda 6 büyük denetim firmasının diğer denetim firmalarına göre daha az etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Jeong ve Rho (2004) tarafından yapılan çalışmada altı büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketler ile diğer denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlerin kar yönetimi uygulamaları karşılaştırılmıştır. 1994-1998 yıllarını kapsayan çalışmada Kore Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı 2117 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Kore'de yüksek kalitede denetimi sağlayacak izleme mekanizmalarının olmaması nedeniyle altı büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin kar yönetimi ile diğerleri tarafından denetlenen şirketlerin kar yönetimi arasında önemli bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Cai, Zhao ve Huang (2005) 2002 yılında Şanghay Borsasında işlem gören 343 firma verisinden yararlandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada denetim kalitesi denetim firması büyüklüğü ile ölçülürken; kar yönetimi ihtiyari tahakkuklar ile ölçülmüştür. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesi ile kar yönetimi arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Başka bir deyişle 10 büyük denetim firmasının diğer denetim firmalarına göre kar yönetimini daha fazla kısıtladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Chen ve diğerleri (2005) yapmış oldukları çalışmada denetim kalitesi (denetim firması büyüklüğü ve denetçinin endüstri uzmanlığı ile ölçülen) kar yönetimi (isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçülen) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 367 firma verisinin kullanıldığı 1999- 2002 yıllarını kapsayan çalışma sonucunda beş büyük (Big 5) denetim firmasının ve endüstride uzman olan denetçilerin kar yönetimi uygulamalarını sınırlandırdığı sonucuna varılmıştır.

Chen, Wu ve Zhou (2006) Tayvan firmaları üzerine yapmış oldukları çalışmada denetçi itibarı ve endüstri uzmanlığı ile kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Denetçi itibarı göstergesi olarak beş büyük denetim firması kullanılmıştır. 1998-2002 yıllarını kapsayan ve 2324 firma yılı gözleminden yararlandıkları çalışmada beş büyük denetim firmasının kar yönetimini kısıtladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Tendeloo ve Vanstraelen (2008) yapmış oldukları çalışmada halka açık olmayan şirketlerde dört büyük denetim firmasının kar yönetimini sınırlandırıp sınırlandırmadığını incelemişlerdir. 1998-2000 yıllarını kapsayan çalışmada 6

Avrupa ülkesine ait (Belçika, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İspanya ve İngiltere) 64831 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda yüksek vergi grubundaki ülkelerde denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Karacaer ve Özek (2010) çalışmalarında 2005-2008 yıllarına ait 645 firma verisini analiz ederek kar yönetimi ile denetim firması büyüklüğü arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Kar yönetiminin isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçüldüğü analiz sonucunda denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki elde edilmiştir. Diğer bir ifadeyle dört büyük denetim firmasının kar yönetimini kısıtladığı sonucuna ulaşılmıştır. Analize dahil edilen diğer denetim göstergeleri olan denetçi görüşü ve denetim zorluğu ile kar yönetimi arasında tüm örneklem için anlamlı ilişkiler bulunamamıştır.

Tahran borsası üzerine yaptıkları çalışmalarında Namazi ve diğerleri (2011) denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2002-2008 yıllarını kapsayan çalışmada 62 firma verisinden yararlanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesi denetim firması büyüklüğü ve denetçi çalışma süresi ile ölçülürken; kar yönetimi ise modifiye edilmiş Jones modelinden türetilmiş isteğe bağlı tahakkuklar yoluyla ölçülmüştür. Yapılan analiz sonucunda kar yönetimi ile denetim firması büyüklüğü ve denetçi görev süresi arasında pozitif fakat istatiksel olarak anlamlı olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

Al-Mousawi ve Thuneibat (2011) 2002-2006 yıllarını kapsayan ve 100 firma verisini kullandıkları çalışmalarında kar yönetimi üzerine denetim kalitesinin etkisini incelemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda denetim kalitesinin kar yönetimi uygulamalarındaki artışa karşın nispeten daha zayıf bir etkisinin olduğu ortaya konmuştur.

Chen ve diğerleri (2011) Çin'deki kamu işletmeleri (SOEs) ile kamuya ait olmayan işletmelerde (NSOEs) denetim kalitesinin kar yönetimi ve öz kaynak maliyeti üzerine etkisini inceledikleri çalışmalarında 2001- 2004 yıllarını içeren 3310 firma verisinden yararlanmışlardır. Çalışmada sekiz büyük (Big 8) denetim firması tarafından denetlenen firmaların kar yönetiminin diğer denetim firmaları ile

denetlenen firmalara göre daha az olduğu tespit edilmiştir. Buna karşılık KİT'ler için kar yönetimi seviyesinde önemli bir farklılık tespit edilememiştir.

Yaşar (2011) yapmış olduğu çalışmada denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir.2003-2007 yıllarını kapsayan çalışmada İMKB'ye kayıtlı 290 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü kullanılırken kar yönetimi göstergesi olarak ise isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Gerayli ve diğerleri (2011) çoklu regresyon modelini kullandıkları çalışmalarında denetim kalitesinin kar yönetimi ölçütü olarak kullanılan isteğe bağlı tahakkuklar üzerindeki etkisini araştırmışlardır. Denetim kalitesinin üç farklı göstergesinin kullanıldığı (denetçi büyüklüğü, denetçi endüstri uzmanlığı ve denetçi bağımsızlığı) 2004- 2009 yıllarını kapsayan çalışmada Tahran borsasında işlem gören 540 firma verisinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda kar yönetimi ile denetim kalitesi arasında negatif yönde bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir.

Zgarni, Hlioui ve Zehri (2012) yapmış oldukları çalışmada denetim kalitesinin gerçek ve tahakkuk esaslı kar yönetimi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. 2000-2010 yıllarını kapsayan çalışmada 319 firma verisinden yararlanılmıştır. Denetim kalitesi göstergesi olarak dört büyük denetim firması, sektörel uzmanlık ve denetim sürelerinin kullanıldığı çalışma sonucunda denetçi endüstri uzmanlığı ve dört büyük denetim firmasının kar yönetimini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunun yanında denetçi çalışma süresinin uzunluğu ile kar yönetimi arasında bir ilişki tespit edilememiştir.

Memiş ve Çetenak (2012) gelişmekte olan 8 farklı ülkenin 1507 firma yılı gözleminden yararlandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve yasal sistem kalitesinin kar yönetimi üzerine etkisini incelemişlerdir. 2008-2009 yıllarını kapsayan çalışmada dört büyük denetim firmasının her ülkede kar yönetimi uygulamalarını kısıtlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Challen ve Siregar (2012) yapmış oldukları çalışmada denetim kalitesinin firma değeri ve kar yönetimi üzerine etkisini incelemişlerdir. 2006-2009 yıllarını kapsayan çalışmada Endonezya Borsası'nda işlem gören 912 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü ve endüstri uzmanlığı kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda dört büyük denetim firması tarafından denetlenen firmalarda kar yönetiminin daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Mollik ve diğerleri (2013) çalışmalarında Avustralya firmaları üzerine yapmış oldukları çalışmalarında küresel finansal kriz sürecinde denetim kalitesinin kar yönetimi üzerinde etkili olup olmadığını araştırmışlardır. 2006-2009 yıllarını kapsayan ve 149 firma verisinin kullanıldığı çalışmada denetim kalitesi denetim firması büyüklüğü ve denetim komitesi yapısı ile ölçülürken; kar yönetimi isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçülmüştür. Yapılan analiz sonucunda finansal kriz sürecinde dört büyük denetim firmasının kar yönetimi uygulamalarını kısıtlamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Pouraghajan ve diğerleri (2013) denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2006-2011 yıllarını kapsayan çalışmada Tahran Borsası'na kayıtlı 840 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çürük ve Yaşar (2014) yapmış oldukları çalışmada denetçi raporu (denetim firması büyüklüğü ve denetim görüşü türü ile ölçülmüştür) ile kar yönetimi (isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçülmüştür) arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2003-2007 yılları arasında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda (İMKB) işlem gören imalat firmaları verilerinin kullanıldığı çalışmada denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında bir ilişki bulunamamıştır.

Zuo ve Guan (2014) denetim firması büyüklüğü ve denetçi endüstri uzmanlığının kar yönetimi üzerine etkisini inceledikleri çalışmalarında 4640 firma yılı gözleminden yararlanmışlardır. 2008-2011 yıllarını kapsayan çalışmada denetim

firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir.

Gajevszky (2014) yapmış olduğu çalışmasında Romanya borsasına kayıtlı işletmelerde değiştirilmiş denetim görüşü ile kar yönetimi arasındaki ilişkiyi analiz etmiştir. Çalışmada kar yönetiminin azaltılmasının nitelikli bir denetim raporunun hazırlanması ve dört büyük denetim firmasının varlığıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. 2012 yılına ait 60 firma verisinin kullanıldığı çalışmada denetçi büyüklüğü ve denetim görüşü ile kar yönetimi arasında negatif yönde bir ilişki olduğu ortaya konmuştur.

Chen, Kong ve Wang (2014) çalışmalarında denetim kalitesi (denetim firması büyüklüğü ile ölçülen) kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çin firmaları üzerine yapılan çalışmada 2001-2009 yıllarını kapsayan 8788 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda 10 büyük denetim firmasının kar yönetimini sınırlandırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Güneydoğu Asya ülkeleri (Malezya, Endonezya, Filipinler, Tayland ve Singapur) üzerine yapmış olduğu araştırmada Kitiwong (2014) denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. İsteğe bağlı tahakkukların seviyesi ile denetim raporu türü arasındaki ortak ilişkiyi kullanarak denetim kalitesini ölçen bu ilk çalışmada 1993-2011 yıllarını kapsayan 20757 firma gözlem verisi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda büyük denetim firmalarının diğer denetim firmalarına göre kar yönetimini daha fazla sınırlandırdığı tespit edilmiştir. Bunun yanında zorunlu denetçi rotasyonunun denetim kalitesini artırdığı sonucuna ulaşılmıştır.

Aliyu, Musa ve Zachariah (2015) çalışmalarında denetim kalitesinin kar yönetimi üzerine etkisini incelemişlerdir. 10 mevduat bankasının 2006-2013 yılları arasındaki verilerinden yararlanılan çalışmada en küçük kareler yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesinin Nijerya'daki mevduat bankalarının kar yönetimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca denetim firması büyüklüğü ve ortak denetim hizmetleri ile kar yönetimi arasında negatif ve anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varılmıştır. Bunun yanında bir diğer denetim

kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetçinin finansal bağımlılığı ile kar yönetimi arasında pozitif bir ilişkinin olduğu belirlenmiştir.

Ching ve diğerleri (2015) 100 Malezya firma verisinden yararlandıkları çalışmalarında denetim kalitesi, kar yönetimi ve finansal performans arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Sektör farklılığını en aza indirgemek için kullanılan firma verileri endüstri firmaları ve tüketici firmaları arasından rasgele seçilmiştir. 2008-2013 yıllarını içeren çalışma sonucunda denetim kalitesinin kar yönetimi uygulamalarını kısıtlamadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu analiz sonucunun Malezya'daki denetim ortamı ile diğer gelişmiş ülkelerdeki denetim ortamı arasındaki farka bağlı olabileceğini belirtmişlerdir.

Endonezya firmaları üzerine yapmış oldukları çalışmalarında Gumanti ve diğerleri (2015) denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2000-2006 yıllarını kapsayan çalışma sonucunda denetim kalitesi ve kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki elde etmişlerdir.

Affes ve Smii (2016) Tunus Menkul Kıymetler Borsası'na kayıtlı 20 firmanın 2005-2009 yıllarına ait verilerini kullandıkları çalışmalarında denetim kalitesinin kar yönetimi üzerine etkisini incelemişlerdir. Çalışmada denetim kalitesi göstergeleri olarak denetim firması büyüklüğü, denetçi itibarı, denetim komitesi büyüklüğü, denetim komitesi üyelerinin uzmanlığı, büyük hissedarların varlığı ve denetim firması yoğunluğu kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesinin kar yönetimini azalttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nawaiseh (2016) 2006-2010 yıllarını kapsayan ve bankacılık sektöründe faaliyet gösteren 13 Ürdün firması üzerine yapmış olduğu çalışmasında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim süresi, denetim ücreti ve denetim firması büyüklüğü kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesini ölçmek amacıyla kullanılan tüm göstergeler ile kar yönetimi arasında anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Abbasiazadeh ve Zamanpour (2016) 2010-2014 yıllarını kapsayan ve Tahran Borsası'na kayıtlı 116 firma verisinin kullanıldığı çalışmada denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan analiz sonucunda denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Ahmad ve diğerleri (2016) Endonezya Borsası'nda işlem gören 420 firma verisini kullandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çoklu regresyon modeli kullanılan çalışma 2010-2013 yıllarını kapsamaktadır. Bağımsız değişken olarak kullanılan denetim kalitesi denetim firması büyüklüğü ve denetçilerin endüstri uzmanlığı ile ölçülmüştür. Bağımlı değişken olan kar yönetimi ise isteğe bağlı tahakkuklar yoluyla ölçülmüştür. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesi değişkenleri olan denetim firması büyüklüğü ve denetçi endüstri uzmanlığı ile kar yönetimi arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Aslanoğlu ve diğerleri (2016) Borsa İstanbul (BİST)'da faaliyet gösteren 60 imalat firmasının 2010-2013 yılı verilerini kullanarak yaratıcı muhasebe uygulamaları ve denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada yaratıcı muhasebe uygulamalarının göstergesi olarak isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır. Bağımsız denetim kalitesi göstergesi olarak ise, denetim firmasının büyüklüğü, denetim görüşü, denetim firması ve baş denetçinin değişmesi kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda isteğe bağlı tahakkuklar ile denetim kalitesi ile ilgili değişkenler arasında istatiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Astami ve diğerleri (2016) yapmış oldukları çalışmada aşırı serbest nakit akışına sahip firmalarda denetim kalitesi ve kültürün kar yönetimi üzerinde etkisi olup olmadığını incelemişlerdir. 2005-2010 yıllarını kapsayan çalışmalarında Asya pasifik bölgesindeki dokuz ülkenin (Malezya, Hong Kong, Singapur, yeni Zelanda, Avustralya, Tayvan, Endonezya, Şenzen, Tayland) borsaya kayıtlı 6554 firma verisinden yararlanmışlardır. Çalışma sonucunda denetim kalitesi ile kar yönetimi arasında negatif ve anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan dört büyük denetim firmasının (Big 4) daha

kaliteli bir denetim sağladığı ve dolayısıyla kar yönetimi uygulamalarını daha fazla kısıtlayabileceğini göstermektedir.

Mısır firmaları üzerine yapmış oldukları çalışmada Khalil ve Ozkan (2016) yönetim kurulu bağımsızlığı, denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2005-2012 yıllarını kapsayan çalışmada 1005 firma gözlem verisinden yararlanmışlardır. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir.

Alzoubi (2016) yapmış olduğu çalışmasında denetim kalitesi (denetim firması büyüklüğü ile ölçülmüştür) ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. 2007-2010 yıllarını kapsayan çalışmada 89 firma verisinden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesi ile kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı olan bir sonuç elde edilmiştir. Yani, dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin daha az kar yönetimi uyguladığı tespit edilmiştir.

Ajekwe ve Ibiamke (2017) 2009-2014 yıllarını kapsayan ve 289 Nijerya firma verisini kullandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada denetim kalitesi denetim firması büyüklüğü ile ölçülürken kar yönetimi ise isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçülmüştür. Yapılan analiz sonucunda denetim kalitesi ve kar yönetimi arasında negatif ancak istatiksel olarak anlamlı olmayan bir sonuç elde edilmiştir.

Hindistan firmaları üzerine yapmış oldukları çalışmalarında Houqe, Ahmed ve Zijl (2017) denetim kalitesi, kar yönetimi ve özsermaye maliyeti arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 1998-2000 yıllarını kapsayan ve 7303 firma yılı gözleminden yararlandıkları çalışmada yüksek kaliteli denetimlerin kar yönetimini azalttığı sonucuna varılmıştır.

Al-Quda, Humeedat ve Al-Hroot (2017) çalışmalarında denetim firması büyüklüğü ve denetçi görev süresinin kar yönetimi ile ilişkisi olup olmadığını araştırmışlardır. 2009-2015 yıllarını kapsayan çalışmada 59 Ürdün firması verisinden

yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim firması büyüklüğü ve kar yönetimi arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Habbash ve Alghamdi (2017) 2006-2009 yıllarını kapsayan ve 337 firma verisinden yararlandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada denetim kalitesi beş farklı gösterge ile ölçülürken (denetim firması büyüklüğü, endüstri uzmanlığı, denetçi görüşü, denetçi değişikliği, denetim raporu zamanlaması) kar yönetimi isteğe bağlı tahakkuklar ile ölçülmüştür. Yapılan analiz sonucunda sadece denetçi görüşü ile kar yönetimi arasında bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Yukarıdaki çalışmalar doğrultusunda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir:

H1: Denetim firması büyüklüğü ile kar yönetimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.1.1.2.Denetim Kalitesi Göstergesi Olarak Denetim Ücretinin Kullanıldığı Çalışmalar

Frankel, Johnson ve Nelson (2002) tarafından yapılan ve 3074 gözlemden yararlanılan çalışmada denetim ücretinin kar yönetimi üzerine etkisi olup olmadığı araştırılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim ücreti ile kar yönetimi arasında negatif bir ilişki bulunurken; denetim dışı ücretler ile kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Gul, Chen ve Tsui (2003) 1993 yılına ait 648 Avustralya firması verisinden yararlandıkları çalışmalarında kar yönetimi ile denetim ücreti ve yönetici teşvikleri arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan analiz sonucunda kar yönetimi ile denetim ücreti arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmişlerdir.

Li ve Lin (2005) 2000 yılına ait 351 firma verisini kullandıkları çalışmalarında denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim ücreti ve denetim dışı ücretler kullanılırken; kar yönetimi göstergesi olarak ise kar yönetiminin direkt ölçülmesini sağlayan kar düzeltmeleri kullanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim ücreti ve

kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki bulunurken; denetim dışı ücretler ile kar yönetimi arasında istatiksel olarak anlamlı bir sonuç tespit edilememiştir.

Antle ve diğerleri (2006) 1994-2000 yıllarını kapsayan ve UK firmalarına ait 2,294 firma yılı gözleminden yararlandıkları çalışmalarında denetim ücretleri ve denetim dışı ücretler ile kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan analiz sonucunda denetim ücreti ile kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Schelleman ve Knechel (2010) çalışmalarında denetim ücreti ile kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 1997 yılını kapsayan 119 Hollanda firma verisinden yararlandıkları çalışmada denetim ücreti ve kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Alali (2011) yapmış olduğu çalışmada denetim ücreti ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkinin yöneticilerin tazminat ücretleri üzerinde etkisi olup olmadığını araştırmıştır. 2000-2006 yıllarını kapsayan çalışmada 36,218 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Yapılan analiz sonucunda denetim ücreti ve kar yönetimi arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğunu ve yönetici tazminatlarındaki artışın bu ilişki ile bağlantılı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Greiner ve diğerleri (2013) 2004–2011 yıllarını kapsayan ve 22608 firma verisinin kullandıkları çalışmalarında gerçek kar yönetimi ile denetim ücreti arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Yapılan çalışma sonucunda hem önceki dönem hem de cari dönem kar yönetimi ile denetim ücretleri arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna varılmıştır.

Gu ve Hu (2015) Amerika Birleşik Devletlerinde faaliyet gösteren Japon firmaları üzerine yapmış oldukları çalışmada denetim ücreti, dava riski ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2005-2013 yıllarını kapsayan çalışmada 12.225 firma yılı gözleminden yararlanmışlardır. Yapılan analiz sonucunda denetim ücreti ve kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

300 Brezilya firma verisini kullandıkları çalışmalarında Martinez ve Moraes (2017) denetim ücreti ile kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. 2009-2010

yıllarını kapsayan çalışma sonucunda denetim ücreti ile kar yönetimi arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Eriabie ve Dabor (2017) çalışmalarında denetim kalitesinin kar yönetimi üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Nijerya menkul kıymetler borsasına kayıtlı 18 bankanın 2005-2010 yılları arasındaki verilerinden yararlanılan çalışmada denetim kalitesi denetim ücreti ve denetçi değişikliği ile ölçülürken; kar yönetimi ise anormal kredi zarar karşılıkları ile ölçülmektedir. Yapılan analiz sonucunda hem denetim ücreti hem de denetçi değişikliği ile kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki elde edilmiştir. Bir başka deyişle yüksek denetim ücreti ve denetçi değişikliğinin kar yönetimini daha da artıracağı sonucuna ulaşmışlardır.

Yukarıdaki çalışmalar doğrultusunda aşağıdaki hipotez geliştirilmiştir:

H2: denetim ücreti ve kar yönetimi arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4.1.2. Çalışmanın Amacı ve Önemi

Bağımsız dış denetimin en önemli amaçlarından birisi işletmelerin finansal tablo kullanıcılarına doğru ve güvenilir bir bilgi sağlayarak piyasada güven ortamının oluşmasını sağlamaktır. Bu bağlamda bağımsız dış denetçi denetlenen firmanın finansal tablolarının muhasebe standartlarına uygun olarak hazırlandığını ve bu tabloların firmanın gerçek finansal durumunu yansıttığını doğrulama konusunda önemli bir role sahiptir. Denetçinin bu sorumluluğu yerine getirebilmesi ise denetimin kaliteli bir şekilde yapılmış olmasına bağlıdır. 2001 yılında yaşanan Enron skandalı ve sonrasında devam eden Wordcom, Xerox, Parmalat, Ahold, Kanebo vb. skandallarının temelinde kar yönetiminin etkili olması denetim kalitesinin önemini artırmıştır. Kar yönetimi uygulamaları yatırımcıların ve finansal tablo kullanıcılarının şirketin mali durumu ve faaliyet sonuçları hakkında algılarını etkilemek amacıyla yapılmaktadır. Bu durum ise ekonomik kaynakların yanlış tahsisine neden olabilir. Bu nedenle birçok çalışma finansal tabloların kalitesine ve özellikle "öncelikli bilgi" olarak kabul edilen muhasebe kazançlarına odaklanmıştır. Bunun sonucu olarak da, denetim kalitesi ve kar yönetimi ilgi çeken bir konu olmuştur. Bu çalışmanın amacı bağımsız dış denetim kalitesinin kar yönetimi üzerinde etkisinin olup olmadığını araştırmaktır.

4.1.3.Veri Seti ve Örneklem

Çalışmada Borsa İstanbul (BİST)'te kayıtlı farklı sektörlerde yer alan ve ilgili dönemlerde süreklilik gösteren firma verilerinden yararlanılmıştır. Çalışma 2009-2015 yıllarını kapsamaktadır. Varlık yapılarının farklı olması dolayısıyla çalışmada bankalar, özel finans kurumları, faktöring şirketler, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, sigorta işletmeleri örneklem dışında tutulmuştur. Bunun yanında inceleme yapılan yıllarda gerekli verilere sahip olmayan firmalar da örnekleme dahil edilmemiştir. Söz konusu kısıtlamalar doğrultusunda 1525 firma yılı kullanılarak elde edilen örneklemde her yıl inceleme konusu olan firma sayısı farklı olmuştur. Tablo 10'da araştırma kapsamında kullanılan firma yılları gösterilmiştir.

Çalışmanın kapsadığı dönem itibariyle BİST'te faaliyet gösteren firmaların analiz kapsamındaki verileri şirket faaliyet raporları, bilanço, gelir tablosu ve nakit akım tabloları incelenmek suretiyle elde edilmiştir. Çalışmada kullanılan tüm verilerin elde edilmesinde Kamuyu Aydınlatma Platformu'nun resmi web sayfasından (www.kap.gov.tr) yararlanılmıştır.

Tablo 10: Örneklem Kapsamında Kullanılan Firma Yılları

Yıllar	**Gözlem sayısı**
2009	250
2010	250
2011	258
2012	258
2013	293
2014	108
2015	108
Toplam	**1525**

4.1.4.Araştırma Yöntemi

Kar yönetimi ve denetim kalitesi arasındaki ilişkinin araştırıldığı bu çalışmada, regresyon analizi ile t testinden yararlanılmıştır.

4.1.5.Araştırma Modeli

Çalışmada geliştirilen hipotezleri test etmek amacıyla literatürde yer alan çalışmalar (Becker ve diğerleri, 1998; Challen ve Siregar, 2012; Memiş ve Çetenak, 2012; Mollik ve diğerleri, 2013; Gerayli ve diğerleri, 2015; Birjandi ve diğerleri, 2015) dikkate alınarak aşağıdaki modeller geliştirilmiştir.

$$MODEL\ 1:\ DA_{it} = \beta_0 + \beta_1 BIG4_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 SIZE_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

$$MODEL\ 2:\ DA_{it} = \beta_0 + \beta_1 ÜCRET_{it} + \beta_2 LEV_{it} + \beta_3 SIZE_{it} + \beta_4 ROA_{it} + \varepsilon_{it}$$

Burada;

DA = isteğe bağlı tahakkuklar

BIG4 = denetim firması büyüklüğü

ÜCRET = denetim ücreti

LEV = borçlanma oranı

ROA = karlılık oranı

SIZE = firma büyüklüğü

4.1.6.Değişkenler

Çalışmada kullanılan değişkenlere ve söz konusu değişkenlerin hesaplanmasına ilişkin bilgiler aşağıda verilmiştir:

4.1.6.1.Bağımlı Değişken

Denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışmada bağımlı değişken olarak konuya ilişkin daha önceki yapılan çalışmalar (Bauwhede ve diğerleri, 2003; Challen ve Siregar, 2012; Affes ve Smii, 2016; Nawaiseh, 2016;

Habbas ve Alghamdi, 2017; Ajekwe ve Ibiamke, 2017) ile tutarlı bir biçimde kar yönetimi kullanılmıştır. Kar yönetimi üzerine daha önceki yıllarda yapılan çalışmalarda (Caramanis ve Lennox,2008; Karacaer ve Özek, 2010; Gerayli, Yanesari ve Ma'atoofi, 2011; Yaşar, 2011; Ahmad ve diğerleri, 2016) olduğu gibi bu çalışmada da kar yönetiminin ölçümünde isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmıştır. Ancak isteğe bağlı tahakkukların tespit edilmesi oldukça zor olduğundan araştırmaların çoğunluğunda ihtiyari tahakkukların ölçümüne toplam tahakkuklar ile başlanmaktadır. Toplam tahakkukların hesaplanmasında çalışmanın 3.7.1. bölümünde açıklandığı üzere "bilanço yaklaşımı" ve "nakit akım tablosu yaklaşımı" olmak üzere iki yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Bilanço yaklaşımında işletmenin bilanço kalemlerinden hareketle toplam tahakkukların hesaplanması amaçlanmaktadır. Ancak Hribar ve Colins (2002) yapmış oldukları araştırma sonucunda toplam tahakkukların bilanço yaklaşımı ile hesaplanması durumunda büyük hataların ortaya çıkması nedeniyle toplam tahakkukların hesaplanmasında nakit akım tablosu yaklaşımının kullanılmasını önermiştir.

Toplam tahakkuklar hesaplandıktan sonra "isteğe bağlı" ve "isteğe bağlı olmayan" tahakkuklar olarak ayrılmakta ve toplam tahakkukların isteğe bağlı olan kısmı kar yönetimi uygulamalarının göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu durum aşağıdaki eşitlik ile ifade edilmiştir.

$$TA_t = NDA_t + DA$$

TA= Toplam Tahakkuklar (Total Accruals)

NDA= İsteğe Bağlı Olmayan Tahakkuklar (Non-Discretionary Accruals)

DA= İsteğe Bağlı Tahakkuklar (Discretionary Accruals)

Ancak isteğe bağlı tahakkukların doğrudan hesaplanamaması nedeniyle öncelikle isteğe bağlı olmayan tahakkukların hesaplanması gerekmektedir. Bu nedenle isteğe bağlı tahakkuklar toplam tahakkuklardan isteğe bağlı olmayan tahakkukların çıkarılması ile bulunmaktadır.

$$DA_t = TA_t - NDA_t$$

Literatürde isteğe bağlı olmayan tahakkukların isteğe bağlı tahakkuklardan ayrılması için farklı modeller geliştirilmiştir. Geliştirilen bu modellerin her biri olay döneminde tahakkukların ihtiyari ve ihtiyari olmayan kısmını ölçmek için birtakım teknikler geliştirmiştir.

Örneğin; Healy (1985) isteğe bağlı tahakkukları isteğe bağlı olmayan tahakkuklardan ayırmadan toplam tahakkukların hesaplanması yoluna gitmiştir. DeAngelo (1986) modeli ise isteğe bağlı tahakkukları bir tahmin dönemi gerektirmeden içinde bulunulan dönemin toplam tahakkukları ile isteğe bağlı olmayan tahakkukları arasındaki fark olarak hesaplamaktadır. Her iki model de isteğe bağlı olmayan tahakkukların sabit olduğunu varsaymaktadır. Ancak isteğe bağlı olmayan tahakkukların dönemden döneme değişmesi durumunda her iki model de kar yönetimini hatalı olarak ölçecektir. Bu nedenle Jones (1991) isteğe bağlı tahakkukları ayırmak amacıyla toplam tahakkukları firma ekonomik koşularıyla ilişkilendirilen satışlardaki değişim ve duran varlıklarla regresyona tabi tutmuştur. Böylece Jones (1991) modeli isteğe bağlı olmayan tahakkukların sabit olduğu varsayımını yumuşatarak bu tahakkukların firmanın ekonomik koşullarından etkilendiğini varsaymaktadır. Fakat Jones (1991) modelde ihtiyari tahakkuk kararlarının satış gelirleri ile ilgili olmadığını kabul etmektedir. Kar yönetimi uygulamalarının satış gelirleri üzerinden yapılması halinde isteğe bağlı tahakkuklar yanlış hesaplanacağını düşünen Dechow, Sloan ve Sweeney (1995) Jones modelinde bazı değişiklikler yaparak literatürde sıklıkla kullanılan Modifiye Edilmiş Jones Modelini geliştirmişlerdir. Çalışmanın 3.7.1.4. bölümünde bahsedildiği üzere bu model tüm kredili satışlardaki değişikliklerin kar yönetiminden kaynaklandığını kabul etmektedir. Bu varsayım kredili satışlarda gelirin tanımlanması üzerinde takdir yetkisini kullanarak karların yönetilmesinin nakit satışlardaki gelirin tanımlanmasına göre daha kolay uygulanabileceği gerekçesine dayanmaktadır. Bu kapsamda isteğe bağlı olmayan tahakkukların hesaplanmasında gelirdeki değişimin yanı sıra alacaklardaki net değişiminde dikkate alınması gerekmektedir.

Bu bağlamda 1991 yılında Jones tarafından ortaya atılan Dechow ve diğerleri (1995) tarafından geliştirilen Modifiye Edilmiş Jones Modeline göre isteğe bağlı tahakkuklar aşağıdaki gibi hesaplanmaktadır:

$$DA\ it = (TA_{it} / A_{it-1}) - [\beta_1 (1/A_{it-1})] + \beta_{1i} [(\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it})/ A_{it-1}] + \beta_{2i} [PPE_t / A_{it-1}]$$

Burada,

DA_{it}: t döneminde i firmasının isteğe bağlı tahakkuklarını,

TA_{it} : t döneminde i firmasının toplam tahakkuklarını,

ΔREV_{it}: t döneminde i firmasının satış gelirlerindeki değişimi,

ΔREC_{it} : t döneminde i firmasının ticari alacaklarındaki değişimi,

PPE_{it} : t döneminde i firmasının maddi duran varlıkları

A_{it-1} : t-1 döneminde i firmasının toplam varlıkları, göstermektedir.

4.1.6.2. Bağımsız Değişken

Çalışmada temel bağımsız değişken olarak denetim kalitesi kullanılmıştır. Denetim kalitesi kavramının belirsiz ve çok boyutlu olması denetim kalitesinin doğrudan ölçülmesini zorlaştırmıştır. Bu nedenle literatürde denetim kalitesi; denetim ücreti (Simunic, 1980; Palmrose, 1986; Li ve Lin, 2005) , denetim saati (Kramer ve diğerleri, 2011; Okolie, 2014; Bamahros ve Wan-Hussin, 2015), denetçi itibarı (Kanagaretnam, Lim ve Lobo, 2010),denetçi rotasyonu (Martinez ve Reis, 2010; Nicolaescu, 2014) sektörel uzmanlaşma (Rusmin, 2010; Chen, Wu ve Zhou, 2006; DeBoskey ve Jiang, 2011) ve denetim firması büyüklüğü (Becker ve diğerleri, 1998; Elder ve Zhou, 2002;Yaşar, 2011; Memiş ve Çetenak, 2012; Ahmad ve diğerleri, 2016) gibi göstergelerle dolaylı olarak ölçülmüştür.

Denetim kalitesi üzerine yapılan çalışmaları özetleyen Hay ve diğerleri (2006) denetim kalitesi ölçümünde en önemli göstergelerin denetim firması büyüklüğü ve denetim ücreti olduğunu ifade etmişlerdir. Nitekim literatür kısmında da özetlenen çalışmaların önemli bir kısmında söz konusu iki değişkenin denetim kalitesi ölçümünde kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada da denetim kalitesi göstergesi olarak söz konusu iki gösterge (denetim firması büyüklüğü ve denetim ücretleri) dikkate alınmış ve aşağıdaki gibi hesaplanmıştır. Daha önceki çalışmalarda

denetim kalitesini ölçmek için kullanılan diğer değişkenler veri eksikliği ve diğer kısıtlamalar nedeniyle modele dahil edilememiştir.

4.1.6.2.1.Denetim Firması Büyüklüğü

DeAngelo (1981) çalışmasında büyük denetim firmalarının yanlış bildirimleri algılama ve ortaya çıkarma konusunda daha fazla teşvike sahip olduklarını belirtmiştir. Çünkü büyük denetim firmaları daha şöhretli oldukları için şirketlerin finansal tablolarında yapmış oldukları hata ve hileleri ortaya çıkarma konusunda daha isteklidirler. Zira söz konusu denetim firmalarının gerçeği yansıtmayan bir rapor yayımlaması büyük müşteri kayıplarına yol açabilecektir. Bunun yanında yüksek varlık düzeylerine sahip olan denetçiler bu varlıklarını olası bir dava riskine karşı korumak amacıyla doğru ve güvenilir denetim raporları yayımlama eğilimindedirler.

DeAngelo'nun (1981) denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğünü kullandığı çalışmadan sonra konuyla ilgili yapılan birçok araştırmada denetim kalitesi göstergesi olarak bu ölçütün kullanıldığı görülmektedir.

Simunic ve Stein (1987) ve Palmrose (1988) çalışmalarında DeAngelo (1981) çalışması ile tutarlı bir şekilde büyük denetim firmalarının dava risklerini en aza indirgemek ve itibarlarını korumak amacıyla daha yüksek kalitede denetim yaptıklarını belirtmişlerdir. Khurana ve Raman (2004) büyük denetim firmaları ve diğerleri arasında finansal tablolardaki hata ve hileleri ortaya çıkarma konusunda yaşanan farklılıkların yanı sıra bu hata ve hileleri algılama kabiliyetlerinin de farklı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Söz konusu yazarlar büyük denetim firmalarının denetçilerinin kapasite ve yeteneklerini artırmak amacıyla denetçilerin eğitimi için daha fazla zaman ve ücret harcama eğiliminde olduğunu belirtmiştir.

Yukarıdaki teorik ve ampirik tartışmalardan hareketle bu çalışmada da, denetim kalitesi göstergelerinden biri olarak denetim firması büyüklüğü (BIG4) kullanılmıştır. Kukla değişken olarak kullanılan BIG4 şöyle hesaplanmıştır:

BIG4; firmanın 4 büyük denetim firması tarafından denetlenmesi durumunda 1 aksi halde 0 değerini almaktadır. Araştırma kapsamında BIG4 olarak kullanılan

denetim firmaları PricewaterhouseCoopers, Ernst &Young, Deloitte & Touche ve KPMG'dir.

4.1.6.2.2.Denetim Ücreti

Bu çalışmada denetim kalitesinin ölçümünde kullanılan göstergelerden biri de denetim ücretidir. Denetim ücreti ve kar yönetimi üzerine yapılan ve literatürde özetlenen çalışmalarda denetim ücretinin kar yönetimi üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğu ortaya konmuştur. Tahakkuklar ticari alacaklar ve stoklar gibi yüksek riskli hesaplarla ilişkili olduğu için ihtiyari tahakkukların tespit edilmesi denetçiler tarafından ortak bir sorun olarak görülmektedir. Kar yönetimi uygulayan bir şirketin isteğe bağlı tahakkuklarının tespit edilmesi denetçilerin daha fazla kanıt toplaması, daha deneyimli ve yetenekli denetçiler ile daha kapsamlı bir denetim hizmeti sunmasını gerektirecektir. Bu da denetim firmasının daha yüksek denetim ücreti talep etmesine neden olabilecektir.

Denetim ücreti ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi inceleyen Alali (2011) gelir artırıcı kar yöntemi ile denetim ücreti arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Gul, Chen ve Tsui (2003) konuya ilişkin yapmış oldukları çalışmalarında isteğe bağlı tahakkuklar ile denetim ücreti arasında pozitif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

Denetim ücreti ile ilgili gerekli verilere firma mali tablolarından ulaşılamadığından firmalar ile telefon ve e-posta yoluyla kurulan iletişim sonucunda sadece akademik çalışmada kullanılması ve firma isimlerinin saklı tutulması koşuluyla yaklaşık 54 firmanın 2014-2015 yıllarına ait denetim ücreti verilerine ulaşılmıştır. Söz konusu firmaların ilgili yıllarına ait denetim ücreti aşağıda gösterildiği gibi hesaplanmıştır:

ÜCRET= İlgili dönemdeki denetim ücreti / toplam giderler

4.1.6.3.Kontrol Değişkenleri

Bu çalışmada kar yönetimini etkileyebilecek diğer değişkenleri kontrol etmek için önceki çalışmalarda sıkça kullanılan üç kontrol değişkeni kullanılmıştır. Bunlar; firma borçlanma oranı (LEV), firma büyüklüğü (SIZE) ve varlıklardan elde edilen

getiri oranıdır (ROA). Söz konusu değişkenler literatürle benzer şekilde kontrol değişkeni olarak modele dahil edilmiştir (Becker ve diğerleri, 1998; Karacaer ve Özek, 2010, Memiş ve Çetenak, 2012; Nawaiseh, 2016).

Modelde kullanılan ilk kontrol değişkeni firma borçlanma oranı (LEV) dır. Borçlanma oranı yüksek olan firmaların ödeme riski artacağından firmanın borçlarını geri ödemesi ve yeni krediler temin etmesi her zaman mümkün olmayacaktır. Watts ve Zimmerman'a (1990) göre yüksek borçlanma oranına sahip şirketler borç ödeme kabiliyetinin yüksek olduğu görüntüsü vermek amacıyla gelir artırıcı kar yönetimi uygulamalarına yönelme eğilimindedirler. Bu çalışmada da kar yönetimi ile LEV arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir.

Söz konusu değişken aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

LEV= Toplam Borçlar/Toplam Varlıklar

Kar yönetimi ile firma büyüklüğü (SIZE) arasındaki ilişkiyi inceleyen önceki çalışmalarda (Jeong ve Rho, 2004; Chen, Lin ve Zhou, 2005) bu iki değişken arasında pozitif bir ilişkinin olduğu ortaya konmuştur. Bu nedenle bu çalışmada da kar yönetimi ile SIZE arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Söz konusu değişken aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

SIZE= Firma toplam varlıklarının doğal logaritması

Modele dahil edilen ve konuyla ilgili önceki çalışmalarda da kullanılan (Karacaer ve Özek, 2010; Memiş ve Çetenak, 2012; Pouraghajan ve diğerleri, 2013; Nawaiseh, 2016; Habbash ve Alghamdi, 2017) son kontrol değişkeni olan ROA ile kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki beklenmektedir. Söz konusu değişken aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

ROA= Net Kar / Toplam Varlıklar

4.2.AMPİRİK ANALİZ VE BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde ampirik analizlerden elde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin yorumlara yer verilmiştir. Bu kapsamda çalışmanın tanımlayıcı istatistikleri ve regresyon analiz sonuçları aşağıda gösterilmiştir.

4.2.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 11, Tablo 12 ve Tablo 13'te yukarıda geliştirilen modellerde kullanılan değişkenlere ait özet istatistiki bilgiler yer almaktadır. Tablo 11'de denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim firması büyüklüğüne ilişkin tanımlayıcı istatistik sonuçları yer almaktadır. Tablo 12'de denetim kalitesinin diğer göstergesi olan denetim ücretine ait tanımlayıcı istatistik sonuçları yer almaktadır. Tablo 13'te ise 4 büyükler (BIG4) ile diğer denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlerin (NONBIG4) tanımlayıcı istatistiklerin karşılaştırılmasına ilişkin t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 11: BIG4 Tanımlayıcı İstatistikler

DEĞİŞKENLER	Gözlem sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart sapma
TAHAKKUK	1525	-1,26	,97	-,0104	,14351
BIG4	1525	0	1	,4531	,49796
LEV	1525	,01	,99	,4694	,23883
SIZE	1525	5,71	10,27	8,0612	,78324
ROA	1525	-,90	,84	,0304	,10488

Tablo 11'de çalışmada kar yönetimi göstergesi olarak kullanılan isteğe bağlı tahakkukların maksimum 0,97 minimum -1,26 değerlerini aldığı görülmektedir. Ortalama ve standart sapma ise sırasıyla % -0,01 ve %0,14 olarak hesaplanmıştır. Ayrıca analiz kapsamında yer alan işletmelerin yaklaşık %45'inin dört büyük

denetim firması tarafından denetlendiği görülmektedir. Öte yandan kontrol değişkeni olarak kullanılan LEV, SIZE ve ROA ortalamaları ise sırasıyla %46, % 8 ve % 0,3 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 12: Denetim Ücretine İlişkin Tanımlayıcı İstatistikler

DEĞİŞKENLER	Gözlem sayısı	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart sapma
TAHAKKUK	**108**	-,49	,43	,0073	,11774
ÜCRET	**108**	,01	,10	,0565	,02329
LEV	**108**	,02	,93	,4766	,21683
SİZE	**108**	5,98	9,05	8,1156	,59948
ROA	**108**	-,11	,34	,0464	,08226

Tablo 12'de ise isteğe bağlı tahakkukların -0,49 ile 0,43 arasında olduğu görülmektedir. Ortalama ve standart sapma değerleri sırasıyla 0,007 ve 0,11 olarak hesaplanmıştır. Bunun yanında denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim ücretinin minimum 0,01 maksimum 0,10 değerlerini aldığı ve ortalama değerinin 0,05 olduğu görülmektedir. Kontrol değişkeni olarak kullanılan LEV, SIZE ve ROA ortalamaları ise sırasıyla 0,47, 8,11 ve 0,04 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 13: Tanımlayıcı İstatistikler (Karşılaştırmalı)

	(A) **Big4** **(N=691)**	**(B)** **NonBig4** **(N=834)**	**(C)** **Fark** **A=B**
	Ortalama	Ortalama	t istatistiği
TAHAKKUK	-,0239	,0054	-4,035 (,000)***
LEV	,4750	,4631	,945 (,345)
SIZE	8,1773	8,0044	4,140 (,000)***
ROA	,0514	,0190	6,220 (,000)***

*, **, *** sırasıyla %10, %5 ve %1 düzeyinde anlamlılığı göstermektedir.

Tablo 13'te dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketler ile diğer denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlere ait çalışmadaki değişkenlere ilişkin t testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 13'te dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin tahakkuklarının ortalaması -0,023 iken diğerleri tarafından denetlenen şirketlerin ortalaması 0,0054 olup iki grup arasında %1 anlamlılık düzeyinde önemli bir fark olduğu görülmektedir. Dört büyük denetim firması tarafından denetlenmeyen şirketlerin tahakkuklarının daha yüksek olması söz konusu denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlerinde daha fazla kar yönetimi uygulamasının söz konusu olduğu şeklinde değerlendirilebilir. Benzer şekilde ROA ve SIZE

değişkenleri açısından dört büyük denetim firması ve diğerleri tarafından denetlenen şirketler arasında %1 düzeyinde istatiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuçlara göre dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin diğerler tarafından denetlenen şirketlere göre daha büyük ve daha karlı şirketler olduğu söylenebilir. Bunun yanı sıra dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin borçlanma oranı (LEV) ortalaması 0,4750; diğer denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlerin ortalaması 0,4631 olup bu değerlere göre iki grubun ortalamaları arasında önemli bir fark olmadığı görülmektedir.

4.2.2. Regresyon Analiz Sonuçları

Tablo 14 ve Tablo 15'te çalışma amacına uygun olarak geliştirilen modellere ilişkin regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Tablo 14'te MODEL I' e ait analiz sonuçları yer alırken, Tablo 15'te MODEL II' ye ait analiz sonuçları yer almaktadır.

Tablo 14: Regresyon Analizi Sonuçları-I

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	Katsayılar	t istatistiği
SABİT	-,037	-1,099 (,272)
BIG4	-,051	-7,740 (,000)***
LEV	,004	,286 (,775)
SIZE	,003	,804 (,421)
ROA	,675	20,475 (,000)***
Düz.R2 **Durbin- Watson** **F Değeri**	,240 1,813 121,189***	

Tablo 14 MODEL I' e ait regresyon analiz sonuçlarını göstermektedir. Tablo sonuçları incelendiğinde kar yönetimi ile denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan BIG4 arasında negatif ve istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Başka bir ifade ile BIG4 olarak ifade edilen denetim firmalarınca denetlenen firmalarda kar yönetiminin azaldığı söylenebilir. Bu sonuç aynı zamanda dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin diğer denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlere göre daha az kar yönetimi uyguladığı anlamına gelmektedir. Elde edilen bu sonuç daha önceki çalışmalarla (Chen, Lin ve Zhou,

2005; Karacaer ve Özek, 2010; Gerayli ve diğerleri,2011; Zgarni, Hlioui ve Zehri,2012; Comprix ve Huang,2015; Ahmad ve diğerleri,2016) tutarlılık göstermektedir. Bu sonuç H1 hipotezimizi destekler niteliktedir.

Tablo 14'te modele dahil edilen kontrol değişkenleri incelendiğinde ROA ile kar yönetimi arasında pozitif ve %1 düzeyinde istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. ROA ve kar yönetimi arasındaki bu ilişkiyi karlılık düzeyleri yüksek olan firmaların kar yönetimi uygulamalarına daha eğilimli oldukları şeklinde yorumlamak mümkündür

Firma büyüklüğü SIZE ve kar yönetimi arasında pozitif ancak istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığı görülmektedir. Diğer bir kontrol değişkeni olarak kullanılan LEV ve kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Ancak bu pozitif ilişki de istatiksel olarak anlamlı değildir.

Tablo 14'te modelin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren düzeltilmiş R^2 değerinin %24 olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre kar yönetiminde meydana gelen değişimin %24'ü bağımsız değişkenler tarafından açıklanmaktadır. Modelde yer alan F değerinin 121,189 ve anlamlılık düzeyinin %1 olması modelin açıklanabilir ve anlamlı olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 15'te MODEL II' ye ait regresyon analizi sonuçları incelendiğinde denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan denetim ücreti ile kar yönetimi arasında pozitif bir ilişki olduğu görülmektedir. Ancak bu pozitif ilişki istatiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuç H2 hipotezimizin desteklenmediğini göstermektedir.

Kontrol değişkeni olarak kullanılan borçlanma oranı (LEV) ile kar yönetimi arasında pozitif ancak istatiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki tespit edilmiştir. Benzer şekilde firma büyüklük göstergesi olarak kullanılan SIZE ile kar yönetimi arasında da pozitif fakat istatiksel olarak anlamlı olmayan bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Son kontrol değişkeni olan ROA ile kar yönetimi arasında Tablo 4'teki bulgularla tutarlı bir biçimde pozitif ve istatiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Bu sonuç kar yönetiminin karlılık düzeyleri yüksek olan firmalarda daha fazla yapıldığını göstermektedir.

Tablo 15'te modelin bağımlı değişkeni açıklama gücünü gösteren düzeltilmiş R^2 değerinin %11 olduğu görülmektedir. Bu sonuç kar yönetiminde meydana gelen değişimin %11'inin bağımsız değişkenler tarafından açıklandığını göstermektedir. Modelin anlamlılığını gösteren F değerinin 4,730 ve %1 düzeyinde istatiksel olarak anlamlı olması modelin açıklanabilir olduğuna işaret etmektedir.

Tablo 15: Regresyon Analizi Sonuçları-II

BAĞIMSIZ DEĞİŞKEN	**Katsayılar**	**t istatistiği**
SABİT	-,116	,814 (,417)
ÜCRET	,193	,436 (,664)
LEV	,013	,242 (,809)
SIZE	,013	,557 (,579)
ROA	,547	3,873 (,000)***
Düz.R2	,113	
Durbin- Watson	2,078	
F Değeri	4,730***	

SONUÇ

Yöneticiler ve hissedarlar arasında var olan bilgi asimetrisi yöneticilerin işletme ile ilgili bilgileri kendi çıkarları doğrultusunda kullanmasına neden olabilmektedir. Bu durum bağımsız dış denetime olan ihtiyacı artırmaktadır. Bağımsız dış denetim finansal tablolarda önemli yanlışlıkların bulunmadığına dair makul bir güvence sağlayan ve dolayısıyla hissedarların çıkarlarını koruyan bir izleme mekanizması olarak algılanmaktadır. Bu nedenle bağımsız dış denetim finansal raporlamanın şeffaflığını ve güvenilirliğini sağlamak için hissedarlar açısından önemli bir araçtır.

Firma yönetimi tarafından yapılabilecek hataları, hileleri ve yolsuzlukları önlemek, denetçilerin bağımsızlığını güçlendirmek ve finansal raporlama kalitesini artırmak amacıyla denetim kalitesi gün geçtikçe daha da önem kazanmaktadır. Özellikle ABD'de ve bazı Avrupa ülkelerinde meydana gelen finansal skandalların temelinde yönetimin başarısızlığının yanı sıra kar yönetimi uygulamalarının olduğunun da düşünülmesi denetim kalitesinin sağlanması gerektiğini göstermiştir.

Kar yönetimi yöneticilerin belirli amaçlara yönelik olarak işletmenin finansal durumunu olduğundan farklı göstermek için finansal raporlama sürecinde takdir haklarını kullanarak yapmış oldukları müdahaleler sonucunda ortaya çıkmaktadır. Kar yönetimi uygulamaları işletmelerin finansal raporlarının kalitesini azaltarak gerçek performansı yansıtmayan karların raporlanmasına neden olmaktadır. İşletmelerin gerçek finansal durumunu olduğundan farklı yansıtması bazen firma yöneticileri açısından olumlu sonuçlar doğursa da finansal tablolardan yararlanan yatırımcı, borç verenler, devlet ve toplum gibi çıkar grupları açısından olumsuz sonuçlara neden olabilmektedir.

Kar yönetimi uygulamaları genellikle yapılan denetimler sonucunda ortaya çıktığı için kar yönetiminin analistler ve yatırımcılar tarafından doğrudan tespit edilmesi oldukça zordur. Kar yönetimi ile ilgili çalışmalarda kar yönetiminin ölçmek amacıyla genellikle toplam tahakkukları kullanan modeller, özel tahakkukları kullanan modeller ve sıklık dağılımı şeklinde üç farklı yaklaşım kullanılmaktadır. Ancak tahakkuklar yöneticilerin takdir yetkisini kullanmaya olanak verdiğinden kar yönetimi uygulamaları için fırsat sağlamaktadır. Bu nedenle akademik çalışmaların çoğunda genellikle tahakkuklar kullanılarak kar yönetimi ölçülmeye çalışılmaktadır.

Kar yönetimi ölçümünde toplam tahakkukları esas alan modeller tahakkukları isteğe bağlı ve isteğe bağlı olmayan tahakkuklar şeklinde ayırmakta ve işletme faaliyetlerinin gerektirdiğinin üzerinde gerçekleşen tahakkukları (isteğe bağlı tahakkuklar) kar yönetimi olarak kabul etmektedir.

Bu çalışmanın amacı Borsa İstanbul'da işlem gören firmaların denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi incelemektir. Bu amacı gerçekleştirmek üzere 2009-2015 yıllarına ait 1525 firma yılı gözleminden yararlanılmıştır. Varlık yapıların farklı olması nedeniyle bankalar, özel finans kurumları, faktöring şirketler, gayrimenkul yatırım ortaklıkları, menkul kıymet yatırım ortaklıkları, sigorta işletmeleri örneklem dışında tutulmuştur. Ayrıca inceleme yapılan yıllarda gerekli verilere sahip olmayan firmalar da analiz kapsamı dışında tutulmuştur. Kullanılan tüm verilerin elde edilmesinde Kamuyu Aydınlatma Platformu'nun resmi web sayfasından (www.kap.gov.tr) yararlanılmıştır. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak literatür ile tutarlı bir biçimde denetim firması büyüklüğü (4 büyük denetim firması) ve denetim ücreti esas alınmıştır. Kar yönetimi göstergesi olarak ise literatür ile tutarlı bir biçimde isteğe bağlı tahakkuklar kullanılmış ve isteğe bağlı tahakkukların hesaplanmasında Jones tarafından geliştirilen Modifiye Edilmiş Jones Modeli'nden yararlanılmıştır. Ayrıca kar yönetimini etkileyebilecek diğer değişkenleri kontrol etmek amacıyla firma borçlanma oranı, firma büyüklüğü ve firma karlılık oranı olmak üzere üç farklı kontrol değişkeni kullanılmıştır.

Ampirik analizlerde çoklu regresyon analizi ile t testinden yararlanılmıştır. Dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketler ile diğer denetim firmaları tarafından denetlenen şirketlere ait çalışmadaki değişkenlere ilişkin yapılan

t testi sonuçlarına göre dört büyük denetim firması tarafından denetlenen şirketlerin tahakkuklarının ortalaması -0,023 iken diğerleri tarafından denetlenen şirketlerin ortalaması 0,0054 olup iki grup arasında %1 anlamlılık düzeyinde önemli bir fark olduğu görülmektedir. Bu sonuç dört büyük denetim firması tarafından denetlenmeyen firmaların dört büyük denetim firması tarafından denetlenen firmalara göre daha fazla kar yönetimi uyguladığı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca ROA ve SIZE değişkenleri açısından dört büyük denetim firması ve diğerleri tarafından denetlenen şirketler arasında %1 düzeyinde istatiksel olarak anlamlı bir fark olduğu belirlenmiştir. Bu sonuç doğrultusunda dört büyük denetim firması tarafından denetlenen firmaların diğerleri tarafından denetlenen firmalara göre daha karlı ve daha büyük firmalar olduğu söylenebilir. Bunun yanında dört büyük denetim firması tarafından denetlenen firmaların borçlanma oranı ile diğerleri tarafından denetlenen firmaların borçlanma oranları arasında önemli bir fark olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğünün kullanıldığı modele ilişkin regresyon analizi sonucuna göre; denetim kalitesi ile kar yönetimi arasında negatif ve istatiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilmiştir. Diğer bir ifade ile Türkiye'deki ilk 4 büyük denetim firmasının denetimini yaptıkları firmaların kar yönetimini kısıtladıkları sonucuna ulaşılmıştır. Elde edilen bu sonuç konuya ilişkin daha önce yapılan Becker ve diğerleri (1998), Francis ve diğerleri (1999), Karacaer ve Özek (2010), Gerayli ve diğerleri (2011), Aliyu ve diğerleri (2015), Chee ve diğerleri (2016) sonuçları ile tutarlıdır. Buna karşın ROA ile kar yönetimi arasında pozitif ve %1 düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonucu karlılık düzeyi yüksek olan firmaların kar yönetimi uygulamalarına daha eğilimli oldukları şeklinde yorumlamak mümkündür. Diğer kontrol değişkenleri olan SIZE ve LEV ile kar yönetimi arasında istatiksel olarak anlamlı bir sonuç elde edilememiştir.

Denetim kalitesinin bir diğer göstergesi olan denetim ücretinin kullanıldığı modele ilişkin regresyon analizi sonucunda ise denetim kalitesi ile kar yönetimi arasında pozitif fakat istatiksel olarak anlamlı olmayan bir sonuç elde edilmiştir. Benzer şekilde LEV ve SIZE ile kar yönetimi arasında da pozitif bir ilişki tespit

edilmiştir. Ancak bu ilişki istatiksel olarak anlamlı değildir. Buna karşın ROA ile kar yönetimi arasında pozitif ve istatiksel olarak anlamlı olan bir sonuç elde edilmiştir.

Literatür taraması kısmında özetlenen çalışmalardan da görüleceği üzere kar yönetimi ve denetim kalitesi arasındaki ilişkiyi incelemek üzere farklı ülkelerde çok sayıda çalışma olduğu görülmektedir. Konuya ilişkin Türkiye literatürü incelendiğinde sınırlı sayıda çalışmanın (Karacaer ve Özek, 2010; Yaşar, 2011) olduğu belirlenmiştir. Söz konusu iki çalışmada da denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü (4 büyük denetim firması) kullanılmıştır. Denetim kalitesi ve kar yönetimi arasındaki ilişkiyi Türkiye boyutu açısından inceleyen bu çalışmada söz konusu çalışmalardan farklı olarak denetim kalitesi göstergesi olarak denetim ücreti kullanılmıştır.

Türkiye'de konuya ilişkin sınırlı sayıda yapılan çalışmaların yanında güncel verilerden yararlanarak ve örneklem hacmi geniş tutularak yapılan bu çalışma son derece önemlidir. Konuyla ilgili literatüre Türkiye boyutu anlamında katkı sağlamayı amaçlayan bu çalışma birtakım sınırlılıkları da kapsamaktadır. Çalışmada denetim kalitesi göstergesi olarak denetim firması büyüklüğü ve denetim ücreti olmak üzere iki değişken kullanılmıştır. Daha önceki çalışmalarda denetim kalitesi göstergesi olarak kullanılan değişkenler (denetçi endüstri uzmanlığı, denetim komitesi etkinliği, denetçi çalışma süresi gibi) veri eksikliği nedeniyle modele dahil edilmemiştir. Ayrıca denetim kalitesi göstergesi olarak denetim ücretinin kullanıldığı modelde örneklem hacmi düşüktür. Denetim ücreti ile ilgili gerekli verilere şirket mali tablolarından ulaşılamaması nedeni ile firmalar ile telefon ve e-posta yoluyla kurulan iletişim sonucunda yalnızca akademik amaçlı kullanılması ve şirket isimlerinin saklı tutulması koşuluyla yaklaşık 54 firmanın yalnızca 2014-2015 yıllarına ait denetim ücreti verilerine ulaşılabilmiştir. Sonuçların genelleştirilebilmesi için yeterli olan bu sayının artırılması daha sağlıklı sonuçların elde edilmesini sağlayabilir.

Çalışmanın bir diğer önemli sınırlılığı sektörel bir ayrımın yapılmamış olmasıdır. Diğer bir sınırlılık ise kar yönetiminin ölçümünde kullanılan model ile ilgilidir. Konuya ilişkin yapılan çalışmaların büyük bir kısmında kar yönetiminin ölçülmesinde isteğe bağlı tahakkukların kullanıldığı görülmektedir. Ancak

çalışmanın üçüncü bölümünde belirtildiği üzere kar yönetiminin ölçümünde farklı modeller de kullanılabilmektedir.

Konuya ilişkin literatür incelendiğinde yapılan teorik ve ampirik çalışmalarda kar yönetimi uygulamalarını sınırlandırma konusunda denetim kalitesinin önemli bir mekanizmaya sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle özellikle yatırımcıları kar yönetimi uygulamalarının olumsuzluklarından koruyabilmek amacıyla yapılan denetimlerin kaliteli olması büyük bir önem taşımaktadır. Bu bağlamda denetim kalitesinin artırılması hususunda aşağıdaki önerilerde bulunulabilir:

-Denetim firmasının ve denetçilerinin mesleki standartlara, etik ilkelere, düzenleyici ve yasal şartlara uyması sağlanmalıdır.

-Denetçinin ve denetim ekibinin etik ilkelere uyumlu davranabilmesi için ulusal bazda ve denetim firması bazında gerekli ortamın yaratılması gerekmektedir.

-Denetim firması makul bir güvence sağlamak amacıyla politika ve prosedürler belirlemelidir.

-Denetimi gerçekleştirecek olan denetçinin tarafsız ve bağımsız davranması sağlanmalıdır.

-Denetim ekibinin yeterli tecrübe ve bilgiye sahip olması denetimde kalitenin sağlanması açısından önemlidir. Ancak bunun sağlanması için denetim firmasının yeteri sayıda personel istihdam etmesi ve bu personele devamlı eğitim vermesi gerekmektedir.

-Denetim ücreti bağımsız denetim kalitesini olumsuz etkilemeyecek şekilde müşteri işletmeye sunulan hizmetler göz önünde bulundurularak belirlenmelidir.

-Bağımsız denetim firması yapmış olduğu denetimin kalitesinin korunması ve artırılması amacıyla denetim sırasında alınan önemli kararlar ve ulaşılan sonuçları objektif bir şekilde değerlendirmelidir.

-Denetim firmaları tarafından yapılan denetimler KGK tarafından denetlenmeli ve yapılan denetim sonuçlarının kamuya vaktinde duyurulması sağlanmalıdır.

-Bağımsız dış denetim kalitesinin sağlanması için denetçi rotasyonu uygulanmalıdır.

-Denetim firmalarının etkin bir iç kontrol sistemi oluşturması sağlanmalıdır.

-Denetimi gerçekleştiren denetçilerin genel kabul görmüş denetim standartları, etik standartlar ve kalite kontrol standartlarına uygun denetimler yapmaları sağlanmalıdır.

-Denetim firmasının yapmış olduğu denetimi müşteri firmanın denetim komitesi gözleminde yapması sağlanmalıdır.

-Denetim sonunda hazırlanan denetim raporlarının şeffaf ve güvenilir olması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

Abbasiazadeh, L. ve Zamanpour, A. (2016). Investigation The Effect of Audit Size on Earnings Management in Tehran Stock Exchange. *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, Erişim Tarihi: 17 Kasım 2017, https://www.ijhcs.com/index.php/ijhcs/article/.../2129.

Abdelghany, K.E. (2005). Measuring the Quality of Earnings. *Managerial Auditing Journal*, 20, 1001-1015.

Abdullah, W.Z.W., Ismail, S. ve Jamaluddin, N. (2008). The Impact of Board Composition, Ownership and Ceo Duality on Audit Quality: The Malaysian Evidence. *Malaysian Accounting Review*, 7(2), 17-28.

Acar, D., Senal, S. ve Usul, H. (2011). Bağımsız Denetim Kalitesi: Denetim Firmaları Üzerine Bir Araştırma. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 22, 273-306.

Affes, H. ve Smii, T. (2016). The Impact of The Audit Quality on That of The Earnings Management: Case Study in Tunisia. *Journal of Accounting &Marketing*, 5(3), 1-8.

Aharony, J., Lin, C.J. ve Loeb M.P. (1993). Initial Public Offerings, Accounting Choices, and Earnings Management. *Contemporary Accounting Research*, 10(1), 61-81.

Ahmad, L., Suhara, E. ve Ilyas, Y. (2016). The Effect of Audit Quality on Earning Management within Manufacturing Companies Listed on Indonesian Stock Exchange. *Research Journal of Finance and Accounting*, 7(8), 132-138.

Ajekwe, C.C.M. ve Ibiamke, A. (2017). The Associatıon Between Audıt Qualıty and Earnıngs Management By Lısted Fırms In Nıgerıa. *European Journal of Accounting, Auditing and Finance Research*, 5(4), 1-11.

Akdoğan, N. (2012). Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının İşletmeler Tarafından Uygulanmasını Sağlamada Maliye Bakanlığının Tarihi Sorumluluğu. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 38, 29-39.

Akışık, O.(2005). İç Kontrol Sistemi ve Bağımsız Denetim İçindeki Yeri. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 14, 89-102.

Akpınar, E. (2006). *Kamu Yönetiminde Denetim Olgusu ve Türkiye'de Kamu Yönetiminin Denetlenmesi.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aktaş, R. (2013). İlke Temelli Finansal Raporlama Standartları Nasıl Öğretilmeli? *Mali Çözüm Dergisi*, İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı: 115, 133-168. Erişim Tarihi: 26 Mayıs 2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/115malicozum/7_rabiaaktas.pdf.

Akyel, R. (2010). Yönetimde İç Kontrol, İç Denetim ve Dış Denetim Fonksiyonlarının Birbirleri İle İlişkileri ve Türk Kamu Yönetiminde Uygulanmalarının Değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(3), 1-22.

Alali, F. (2011). Audit Fees and Discretionary Accruals: Compensation Structure Effect. *Managerial Auditing Journal*, 26(2), 90-113.

Aliyu, M.D., Musa, A.U. ve Zachariah, P. (2015). Impact of Audit Quality on Earnings Management of Listed Deposit Money Banks in Nigeria. *Journal of Accounting and Financial Management*, 1(8), 31-46.

Al-Mousawi, R.J. ve Al-Thuneibat, A. (2011). The Effect of Audit Quality on the Earnings Management Activities. *Administrative Sciences*, 38(2), 614-628.

Al-Quda, L.A.M., Humeedat, M.M.A. ve Al-Hroot, Y.A.K. (2017). The Impact of Audit firm Size and Auditor Tenure in the Reduction of Earnings Management (An Empirical Study on Industrial Corporations listed on Amman Stock Exchange). *Journal of Administrative and Economics Science*, 10(2), 151-186.

Altıntaş, A.T. (2007). *Halka Açık Şirketlerin Bağımsız Denetiminin Kalitesinin Algılanmasına İlişkin Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Altuk Özden, E. ve Ataman, B. (2014). Kar Yönetimi ve Yöntemleri. *Öneri Dergisi*, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayın Organı. Altı Aylık Dergi, Sayı: 42, Cilt: 11, 13-25. Erişim Tarihi: 3 Haziran 2017. http://e-dergi.marmara.edu.tr/maruoneri/article/view/5000065504.

Alves, S. (2012). Ownership Structure and Earnings Management: Evidence from Portugal. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*, 6(1), 57-74.

Alzoubi, E.S.S (2015). Ownership Structure and Earnings Management: Evidence From Jordan. *International Journal of Accounting and Information Management*, 24(2), 135-161.

Alzoubi, E.S.S. (2016). Audit Quality and Earnings Management: Evidence From Jordan. *Journal of Applied Accounting Research*, 17(2), 170-189.

American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (1972). Erişim Tarihi: 21 Ekim 2016, http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/DownloadableDocuments/AU-00210.pdf.

American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (1972). Erişim Tarihi: 21 Ekim 2016, http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/DownloadableDocuments/AU-00230.pdf.

American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (1972). Erişim Tarihi: 26 Ekim 2016, http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/DownloadableDocuments/AU-00420.pdf.

American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (1980). Erişim Tarihi: 27 Ekim 2016, http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/DownloadableDocuments/AU-00431.pdf.

American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (2006). Erişim Tarihi: 25 Ekim 2016, http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/DownloadableDocuments/AU-00311.pdf.

American Institute of Certified Public Accountants [AICPA]. (2006). Erişim Tarihi: 26 Ekim 2016, http://www.aicpa.org/Research/Standards/AuditAttest/DownloadableDocuments/AU-00326.pdf.

Antle, R., Gordon, E., Narayanamoorthy, G., Zhou, L. (2006). The Joint Determination of Audit Fees, Non-Audit Fees, and Abnormal Accruals. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 27(2006), 235-266.

Ardekani, A.M., Younesi, N. Ve Hashemijoo, H. (2012). Acquisition, Earnings Management and Firm's Performance: Evidence from Malaysia. *Journal of Business Studies Quarterly*, 4(1), 91-110.

Arel, B., Brody, R.G. ve Pany, K. (2005). Audit Firm Rotation and Audit Quality. *The CPA Journal; New York*, 75(1), 36-39.

Arı, M. (2008). Kurumsal Yönetim ve Finansal Raporlamanın Güvenirliği. *OsmanGazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 3(2), 43-68.

Arslan, A. (2010). Denetim Mesleğinde Etik Prensipler. Erişim tarihi: 19 Aralık 2016, http://www.ekonomikyorumlar.com.tr/dergiler/gundem/Gundem_1_Sayi_540.pdf.

Ashtiani, M.R., Oskou, V. ve Takor, R. (2016). Audit Quality and Earning Management in Tehran Stock Exchange Listed Companies. *International Journal of Academic Research in Accounting, Finance and Management Sciences*, 6(1), 142-149.

Aslanoğlu, S., Cengiz, S., Dinç, Y., Dilsiz, M.Ş. (2016). Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Bağımsız Denetim Kalitesi Üzerine Etkisi: BİST'de Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 1-24.

Astami, E.W., Rusmin, R., Hartadi, B., Evans, J. (2016). The Role of Audit Quality and Culture İnfluence on Earnings Management in Companies with Excessive Free Cash Flow. *International Journal of Accounting & Information Management*, 25(1), 21-42.

Ayarlıoğlu, M.A. (2007). *Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Test Edilmesi.* Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: HÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Aydoğan, E. (2006). *Kalite ve Güvenilirlik*. (2.Baskı). Ankara: Ayban Eğitim Danışmanlık.

Aygün, M. ve Sayın, C. (2016). Kurumsal Yönetim ve Denetim Kalitesi: Borsa İstanbul Şirketleri Üzerine Bir İnceleme. *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar*, 618(53), 51-58.

Baik, B., Farber, D.B. ve Lee, S. (2011). CEO Ability and Management Earnings Forecasts. *Contemporary Accounting Research*, 28(5), 1645–1668.

Balsam, S., Bartov, E. ve Marquardt, C . (2002). Accruals Management, Investor Sophistication, and Equity Valuation: Evidence From 10-Q Filings. *Journal of Accounting Research*, 40(4), 987−1012.

Balsam, S., Krishnan, J. ve Yang, J.S. (2003). Auditor Industry Specialization and Earnings Quality. *Audıtıng: A Journal of Practice & Theory,* 22(2), 71-97.

Balsarı, Ç.K. ve Dalkılıç, A. F. (2007). Kural-bazlı ve İlke-bazlı Finansal Raporlama Standartlarının Karşılaştırılması. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 105-117.

Balsarı, Ç.K. ve Varan, S. (2014). Kaliteli Finansal Raporlamada Denetimin Rolü İle İlgili Tartışmalar. *Mali Çözüm Dergisi*, İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı: 124, 69-90. Erişim Tarihi: 02 Ocak 2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/124malicozum/005_Cagnur_Kaytmaz_Balsar_Secil_Varan[1].pdf.

Bamahros, H.M. ve Wan-Hussin, W.N. (2015). Non-Audit Services, Audit Firm Tenure and Earnings Management In Malaysia. *Asian Academy of Management Journal Of Accounting And Finance*, 11(1), 145-168.

Bange, M. ve De Bondt, W. (1998). R&D Budgets and Corporate Earnings Targets. *Journal of Corporate Finance*, 4, 53-84.

Barth, M.E., Kasznik, R. ve McNichols, M.F. (2001). Analyst Coverage and Intangible Assets. *Journal of Accounting Research*, 39(1), 1-34.

Bartov, E., Givoly D. ve Hayn C. (2002). The Rewards to Meeting or Beating Earnings Expectations. *Journal of Accounting and Economics*, 33, 173 - 204.

Bauwhede, H.V. ve Willekens, M. (2004). Evidence on (The Lack of) Audit-quality Differentiation in the Private Client Segment of the Belgian Audit Market. *European Accounting Review*, 13(3), 501-522.

Bauwhede, H.V., Willekens, M. ve Gaeremynck, A. (2003). Audit Firm Size, Public Ownership, and Firms' Discretionary Accruals Management. *The International Journal of Accounting*, 38(1), 1-22.

Bayırlı, R. (2006). *Yaratıcı Muhasebe, Etik Firma Değeri ve Örnek Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Beasley, M.S. (1996). An Empirical Analysis of The Relation Between The Board of Director Composition and Financial Statement Fraud. *The Accounting Review*, 71(4), 443-465.

Beaver, W.H. ve Engel, E. E. (1996). Discretionary Behavior with Respect to Allowances for Loan Losses and the Behavior of Security Prices. *Journal of Accounting and Economics*, 22 (1-3), 176 -206.

Beaver, W.H. ve McNichols, M.F. (1998). The Characteristics and Valuations of Loss Reserves of Property Casualty Insurers. *Review of Accounting Studies*, 3, 73 –95.

Beaver, W.H., McNichols, M.F. ve Nelson K.K. (2003). Management of the Loss Reserve Accrual and the Distribution of Earnings in the Property-casualty Insurance Industry. *Journal of Accounting and Economics*, 35(3), 347 - 376.

Becker, C.L., Defond, M.L., Jiambalvo, J., Subramanyam, K.R. (1998). The Effect of Audit Quality on Earnings Management. *Contemporary Accounting Research*, 15(1), 1-24.

Bedard, J.C., Deis, D.R., Curtis, M.B., Jenkins, J.G. (2008). Risk Monitoring and Control in Audit Firms: A Research Synthesis. *Auditing: A Journal Of Practice & Theory*, 27(1), 187-218.

Beisland, L.A., Mersland, R. ve Strøm, R. Ø. (2015). Audit Quality and Corporate Governance: Evidence from the Microfinance Industry. *International Journal of Auditing*, 19, 218-237.

Bekçi, İ. ve Gör, Y. (2015). Kurumsal Yönetim Uygulamalarının Denetim Kalitesine Etkisi Üzerine Bir Araştırma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1): 165-194.

Beneish, M.D. (1997). Detecting GAAP Violation: Implications for Assessing Earnings Management Among Firms with Extreme Financial Performance. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16(3), 271– 309.

Beneish, M.D. (2001). Earnings Management: A Perspective. *Managerial Finance*, 27(12), 3- 17.

Bergstresser, D., Desai, M.A. ve Rauh, J. (2004). Managerial Opportunism and Earnings Manipulation: Evidence from Defined Benefit Pension Plans. http://www.econ.yale.edu/~shiller/behfin/2004-04-10/bergstresser-etal.pdf.

Bertrand, M. ve Schoar, A. (2003). Managing With Style: The Effect of Managers on Firm Policies. *The Quarterly Journal of Economics*, 118(4), 1169-1208.

Bozkurt, N. (2012). *Muhasebe Denetimi*. (6.Baskı). İstanbul: Alfa Yayınları.

Brown, L.D. (2001). A Temporal Analysis of Earnings Surprises: Profits versus Losses. *Journal of Accounting Research*, 39(2), 221-241.

Brown, N.C., Pott, C. ve Wömpener, A. (2008). The Effect of Internal Control Regulation on Earnings Quality: Evidence From Germany. http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.409.8431&rep=rep1&type=pdf.

Bulca, H. ve Yeşil, T. (2014). Bağımsız Denetim Standartlarının Muhasebede Hile Kavramına Yaklaşımı. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1(2), 47-58.

Burgstahler, D. ve Dichev, I. (1997). Earnings Management to Avoid Earnings Decreases and Losses. *Journal of Accounting and Economics*, 24, 99-126.

Burgstahler, D. ve Eames, M. (1998). *Management of Earnings and Analysts Forecast*. Working Paper. University of Washington.

Bülbül, D. (2003). Kar Ortaklara Dağıtılmayıp Sermayeye İlave Edilirse Vergilendirilir mi ?. *Mali Çözüm Dergisi*, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı; 65, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2006, http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=65.

Cahan, S. F. (1992). The Effect of Antitrust İnvestigations on Discretionary Accruals: A Refined Test of The Political-Cost Hypothesis. *The Accounting Review*, 67(1), 77 - 95.

Cai, C., Zhao, S. ve Huang, Y. (2005). Toward The Effect of Audit Quality on Earnings Management-Empirical Evidence From Manufacturing Enterprises Listed in Shangai Stock Market. *Journal of Modern Accounting and Auditing*. 1(2), 69-80.

Call, A.C., Chen, S., Miao, B., Tong, Y.H. (2014). Short-Term Earnings Guidance and Accrual-Based Earnings Management. *Review Accounting Studies*, 19, 955–987.

Caramanis, C. ve Lennox, C. (2008). Audit Effort and Earnings Management. *Journal of Accounting and Economics*, 45(1), 116-138.

Cengiz,S., Gör, Y. ve Terzi, S. (2016). Kurumsal Yönetim ve Kazanç Yönetimi Arasındaki İlişki: Borsa İstanbul'da İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICAFR 16 Özel Sayısı*, 756-770.

Chadegani, A.A., Branch, M. ve Isfahan, M. (2011). Review Of Studies on Audit Quality. *International Conference on Humanities, Society and Culture IPEDR*, (20), 312-317.

Challen, A.E. ve Siregar, S.V. (2017). Audit Quality on Earnings Management and Firm Value. *Jurnal Keuangan dan Perbankan*, 14(1), Erişim Tarihi: 15 Kasım 2017, https://perbanas.id/jurnal/index.php/jkp/article/view/167.

Chandrasegaram, R., Rahimansa, M.R., Rahman, S.K.A., Abdullah, S., Mat, N. (2013). Impact of Audit Committee Characteristics on Earnings Management in Malaysian Public Listed Companies. *International Journal of Finance and Accounting*, 2(2), 114-119.

Chee, H.K., Phua, L.K. ve Yau, D.L.I. (2016). The Relationship Between Audit Quality, Board Independence and Audit Committee Independence on Earnings Management. *The Social Sciences*, 11(20), 4902-4906.

Chen, H., Chen, J.Z., Lobo, G.J., Wang, Y. (2011). Effects of Audit Quality on Earnings Management and Cost of Equity Capital: Evidence from China. *Contemporary Accounting Research*, 28(3), 892–925.

Chen, K.Y., Lin, K. ve Zhou, J. (2005). Audit Quality and Earnings Management for Taiwan IPO Firms. *Managerial Auditing Journal*, 20(1), 86-104.

Chen, K.Y., Wu, S. ve Zhou, J. (2006). Auditor Brand Name, Industry Specialisation and Earnings Management: Evidence From Taiwanese Companies. *International Journal of Accounting Auditing and Performance Evaluation*, 3(2), 194-219.

Chen, T. (2016). Internal Control, Life Cycle and Earnings Quality. *Open Journal of Business and Management*, 4, 301-311.

Chen, X., Kong, D. ve Wang, Y. (2014). Audit Firm Size, Earnings Management, and Information Asymmetry. *China Accounting and Finance Review*, 16(1), 29-60.

Cheng, Q. ve Warfield, T.D. (2005). Equity Incentives and Earnings Management. *The Accounting Review*, 80(2), 441-476.

Cheng, Y. (2014). Managerial Reputation and Non-Gaap Earnings Disclosures. Florida: Florida Atlantic University.

Ching, C.P. Teh, B.H., San, O.T., Hoe, H.Y. (2015). The Relationship among Audit Quality, Earnings Management, and Financial Performance of Malaysian Public Listed Companies. *International Journal of Economics and Managemen*t, 9(1), 211–229.

Chung, R., Firth, M. ve Kim, J.B. (2002). Institutional Monitoring and Opportunistic Earnings Management. *Journal of Corporate Finance*, 8, 29-48.

Claessens, S. ve Fan J.P.H. (2002). Corporate Governance In Asia: A Survey. *International Review of Finance*, 3(2), 71-103.

Cohen, D., Aiyesha, D. ve Lys, T. (2008). Real and Accrual Based Earnings Management in The Pre- and –Post Sarbanes Oxley Periods. *The Accounting Review*, 83 (3), 757-787.

Comprix, J. ve Huang, H. (2015). Does Auditor Size Matter? Evidence From Small Audit Firms. *Advances in Accounting*, 31(1), 11-20.

Cornett, M.M., Marcus, A.J. ve Tehraniam, H. (2008). Corporate Governance and Pay-For-Performance: The İmpact of Earnings Management. *Journal of Financial Economics*, 87(2), 357-375.

Cornett, M.M., McNutt, J.J. ve Tehranian, H. (2009). Corporate Governance and Earnings Management at Large U.S. Bank Holding Companies. *Journal of Corporate* Finance, 15 (2009), 412–430.

Costello, P. J. (2003). Auditing Concepts and Standards. *National Property Management Association,* 15(6), 12-14.

Cömert, N., Selimoğlu, S.K., Uzay, Ş. Uyar,S. (2013). *Uluslararası Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetim.* Marmara Üniversitesi Sürekli Eğitim Merkezi, İstanbul. Erişim Tarihi: 12 Ekim 2016, http://www.kgk.sakarya.edu.tr/FileUploads/Src/788e941b-aa8d-498c-a4f0-88cfe3ba93c3/ekitapgiri%C5%9F.pdf.

Çelen, E. (2001).Bağımsız Denetimin Önemi, Yararları ve Kamuyu Aydınlatma İlkesi. *Mali Çözüm Dergisi*, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı: 55. Erişim Tarihi: 2 Eylül 2017, http://www.istanbulsmmmodasi.org.tr/yayinlar.asp?Gid=1&Yid=55.

Çözeli, G. (2008). Uluslararası Denetim ve Güvence Standartları: Analitik Prosedürler. *Mali Ufuklar Dergisi,* Mersin Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı: 43, 23-35. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2017, http://www.mersinsmmmo.org.tr/yayinlar/mali-ufuklar-dergisi/eski-sayilar/2008-ekim-aralik.aspx.

Çürük, T. ve Yaşar, A. (2014). The Association Between Earnings Management and Auditor Reporting: Evidence From Turkish Stock Market. *International Journal of Academic Research,* 6(3), 53-64.

Dabbağoğlu, K. (2009). İç Kontrol Sistemi. *QafQaz Üniversitesi Dergisi*, 26, 109-115.

Dang, L. (2004). *Assessing Actual Audit Quality*. Doctoral Dissertation. Philadelphia: Drexel University.

Daugherty, B.E., Dickins, D., Hatfield, R.C., Higgs, J.L. (2012). An Examination of Partner Perceptions of Partner Rotation: Direct and Indirect Consequences to Audit Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(1), 97-114.

DeAngelo (1986). Accounting Numbers as Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders. *The Accounting Review*, 61(3), 400-420.

DeAngelo, H., DeAngelo, L. Ve Skinner, D.J. (1994). Accounting Choice in Troubled Companies. *Journal of Accounting and Economics*, 17, 113-143.

DeAngelo, L. (1988). Discussion of Evidence of Earnings Management from the Provision for Bad Debts. *Journal of Accounting Research*, 26, 32-40.

DeAngelo, L.E. (1981). Auditor Size and Audit Quality. *Journal of Accounting and Economics,* 3(3), 183-199.

DeBoskey, D.G. ve Jiang, W. (2011). Earnings Management and Auditor Specialization in The Post-Sox Era: An Examination of The Banking Industry. *Journal of Banking & Finance*, 36(2012), 613-623.

Dechow, P.M. ve Skinner, D.J. (2000). Earnings Management: Reconciling the Views of Accounting Academics, Practitioners and Regulators. *Accounting Horizons*, 14(2), 235-250.

Dechow, P.M. ve Sloan R.G. (1991). Executive Incentives and the Horizon Problem, An Empirical Investigation. *Journal of Accounting and Economics*, 14, 51–89.

Dechow, P.M., Sloan, R.G. ve Sweeney, A.P. (1995). Detecting Earnings Management. *The Accounting Review*, 70 (2), 193-225.

Dechow, P.M., Sloan, R.G. ve Sweeney, A.P.(1996). Causes and Consequences of Earnings Manipulation: An Analysis of Firms Subject to Enforcement Actions by the SEC. *Contemporary Accounting Research*, 13(1), 1-36.

DeFond, M.L. ve Jiambalvo, J. (1994). Debt Covenant Violation and Manipulation of Accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 17, 145-176.

Defond, M.L. ve Park, C.W. (1997). Smoothing Income in Anticipation of Future Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 23(2), 115-139.

DeFond, M.L. ve Subramanyam, K.R. (1998). Auditor Changes and Discretionary Accruals. *Journal of Accounting and Economics*, 25(1), 35-67.

Degeorge, F., Patel, J., Zeckhauser, R. (1999). Earnings Management to Exceed Thresholds. *The Journals of Business*, The University of Chicago Press Journals, 72(1), 1-33.

Delikanlı, İ.U. (2011). Finansal Düzenlemelerin İlke Bazlı Yada Kural Bazlı Olmasının Finansal Raporların Denetim Sürecine Etkisi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 2(66), 73-92.

Demir, V. ve Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu Yöntemler ve Teknikler. *Mali Çözüm Dergisi*, İstanbul Serbest Muhasebeciler Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı: 84, Yıl: 2007, 103-120. Erişim Tarihi: 3 Haziran 2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/84malicozum/04%20volkandemir.pdf.

Demirbaş, M. (2005). İç Kontrol ve İç Denetim Faaliyetlerinin Kapsamında Meydana Gelen Değişimler. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(7), 167-188.

Demirkan, A. (2016). Bağımsız Denetim Kuruluşlarında Şeffaflık Raporları. *Muhasebe ve Denetim Dünyası Dergisi*, Kamu Gözetim Kurumu Uzmanları Derneği Yayın Organı. Sayı:1, Yıl:1, 43-54. Erişim Tarihi: 4 Şubat 2017, http://www.kgkuzder.org.tr/upload/files/112016_3_Alparsan_Demirkan_.pdf.

Deumes, R., Schelleman, C., Bauwhede, H.V., Vanstraelen, A. (2012). Audit Firm Governance: Do Transparency Reports Reveal Audit Quality? *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 31(4), 193-214.

DeZoort, F.T., Hermanson, D.R., Archambeault, D.S., Reed, D.S. (2002). Audit Committee Effectiveness: A Synthesis of the Empirical Audit Committee Literature. *Journal of Accounting Literature*, 21, 38-75.

Doğan, A. (2016). Bağımsız Denetimde Zorunlu Rotasyon. *Muhasebe ve Denetim Dünyası*, 28(1), 113-135.

Donnelly, R. ve Lynch, C. (2002). The Ownership Structure of UK Firms and The İnformativeness of Accounting Earnings. *Accounting and Business Research*, 32(4), 245-257.

DuCharme, L.L., Malatesta, P.H. ve Sefcik, S.E. (2001). Earnings Management: IPO Valuation and Subsequent Performance. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 16(4), 369- 396.

Duggal, R. ve Millar, J.A. (1999). Institutional Ownership and Firm Performance: The Case Of Bidder Returns. *Journal of Corporate Finance*, 5,103-117.

Duncan, J.R. (2001). Twenty Pressures to Manage Earnings. *The CPA Journal*, 33-37.

Duru, K. ve Tsitinidis, A. (2013). Managerial Incentives and Earnings Management: An Empirical Examination of the Income Smoothing in the Nordic Banking Industry. Erişim Tarihi: 03 Nisan 2017, https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:630941/FULLTEXT01.pdf.

Durukan, B. ve İkiz, A. (2007). Denetim Kalitesi, Kalite ve Hizmet Kalitesine İlişkin Modeller: Kavramsal Çerçeve. *Mali Çözüm Dergisi*, İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayın Organı. Sayı: 82, 35-82. Erişim Tarihi: 24 Mart 2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/malicozum/82malicozum/02%20banu%20durukan.pdf.

Ebrahim, A. (2007). Earnings Management and Board Activity: An Additional Evidence. *Review of Accounting and Finance*, 6(1), 42-58.

Elder, R.J. ve Zhou, J. (2002). Audit Firm Size, Industry Specialization and Earnings Management by Initial Public Offering Firms. *Working Paper*, Erişim Tarihi, 25 Ağustos 2017, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=321041.

Erdoğan, M. (2002). Muhasebe, Denetim ve Bağımsız Denetimin Gerekliliği. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, (5), 51-63.

Erdoğan, S. ve Solak, B. (2016). Türkiye'de Şeffaflık Raporları ve Bağımsız Denetim Sektörüne Yönelik Ampirik Bir Çalışma. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(6), 175-195.

Ergün, H., Gül, K. (2005). Muhasebe Mesleği Etik Kuralları ve Bu Kuralların Meslek Mensuplarınca Algılanışı. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 25, 144-154.

Eriabie, S. ve Dabor, E.L. (2017). Audit quality and Earnings Management in Quoted Nigerian Banks. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 3(1), 1-16.

Erickson, M. ve Wang S-W. (1999). Earnings Management by Acquiring Firms in Stock for Stock Mergers. *Journal of Accounting and Economics*, 27, 149 - 176.

Erol, M. (2008). İşletmelerde Yaşanan Yolsuzluklara (Hata Ve Hileler) Karşı Denetimden Beklentiler. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*,1(13), 229-237.

Ersoy, M.S. ve Ersoy, A. (2011). *Kalite Yöenetimi*, Ankara: İmaj Yayınevi.

Ertan, Y., Yücel, E. ve Saraç, M. (2013). Konsolide Finansal Tablo Düzenleme Yükümlülüğü Olan İşletmelerin Denetim Süresini Etkileyen Faktörler. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 19(9), 275-292.

Evans, C.R. ve Lindsay W.M. (2008). *The Management and Control of Quality*. (7.Baskı). Thomson South- Western.

Ewelt-Knauer, C., Gold, A. ve Pott, C. (2012). What Do We Know About Mandatory Audıt Firm Rotation? Erişim Tarihi: 21 Şubat 2017, https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5329dbc1ed915d0e5d0000c1/icas_mafr_report.pdf.

Fama, E.F. ve Jensen, M.C. (1983). Separation of Ownership and Control. *The Journal of Law and Economics*, 26(2), 301-325.

Fan, J.P.H. ve Wong, T.J. (2002). Corporate Ownership Structure and The Informativeness Of Accounting Earnings in East Asia. *Journal of Accounting and Economics*, 33, 401-425.

Fernando, G., Abdel-Meguıd, A. ve Elder,R. (2010). Audit Quality Attributes, Client Size and Cost of Equity Capital. *Review of Accounting and Finance*, 9(4), 363-381.

Francis, J., Huang, A.H., Rajgopal, S., Zang, A.Y. (2008). Ceo Reputation and Earnings Quality. *Contemporary Accounting Research*, 25(1), 109-147.

Francis, J., Maydew, L.E., Sparks, H.C. (1999). The Role of Big 6 Auditors in The Credible Reporting of Accruals. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 18(2), 17-34.

Francis, J.R. (2011). A Framework for Understanding and Researching Audit Quality. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 30(2), 125-152.

Frankel, R.M., Johnson, M.F. ve Nelson, K.K. (2002). The Relation Between Auditors' Fees for Non-Audit Services and Earnings Management. *The Accounting Review (Supplement)*, 71–105.

Friedlan, J.M. (1994). Accounting Choices of Issuers of Initial Public Offerings. *Contemporary Accounting Research*, 11(1), 1-31.

Gajevszky, A. (2014). The Impact of Auditor`s Opinion on Earnings Management: Evidence From Romania. *Network Intelligence Studies*, 1(3), 61-73.

Gambier, N. (2014). *Managerial Ability and Earnings Management*. Unpublished Master Thesis. University of Amsterdam, Faculty of Economics and Business.

Garvin, D.A. (1984). What Does "Product Quality" Really Mean ? *Sloan Management Review*, 26(1), 25-43.

Gaver, J.J., Gaver, K.M. ve Austin, J.R. (1995). Additional Evidence on Bonus Plans and Income Management. *Journal of Accounting and Economics*, 19(1), 3-28.

Gerayli, M.S., Yanesari, A.M. ve Ma'atoofi, A.R. (2011). Impact of Audit Quality on Earnings Management: Evidence From Iran. *International Research Journal of Finance and Economics*, 66, 77-84.

Goodwin, J. ve Seow, J.L. (2002). The İnfluence of Corporate Governance Mechanisms on The Quality of Finacial Reporting and Aduiting: Perceptions of Auditors and Directors in Singapore. *Accounting and Finance*, 42(2002), 195-223.

Gore, P., Pope, P. ve Singh, A. (2001). Non-Audit Services, Auditor Independence and Earnings Management. *Working Paper*, Erişim Tarihi: 22 Ekim 2016, https://www.researchgate.net/publication/266294076_NonAudit_Services_Auditor_Independence_and_Earnings_Management.

Gören, İ., Atakan, N., Efe, Ş., Özbaran, M.H. (2003). Denetimde Kalite Yönetimi/Güvencesi/Kontrolü. *Sayıştay Yayınları*, 1-88. Erişim Tarihi: 27 Mayıs 2017, https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/yayinlar/DenetimdeKaliteYonetimi_GuvKont.pdf.

Gramling, A. ve Stone, D. (2001). Audit Firm İndustry Expertise: A Review and Synthesis of The Archival Literature. *Journal of Accounting Literature*, 20, 1–29.

Greiner, A., Kohlbeck, M. ve Smith, T. (2013). Do Auditors Perceive Real Earnings Management as a Business Risk? Erişim Tarihi: 25 Mayıs 2017, http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2239959.

Gu, J. ve Hu, D. (2015). Audit Fees, Earnings Management, and Litigation Risk: Evidence From Japanese Firms Cross-Listed on U.S. Markets. *Academy of Accounting and Financial Studies Journal*, 19(3), 125-139.

Gul, F. A., Fung, S.Y.T. ve Jaggi, B. (2009). Earnings Quality: Some Evidence on The Role of Auditor Tenure and Auditors' Industry Expertise. *Journal of Accounting and Economics*, 47, 265-287.

Gul, F.A., Chen, C.J.P. ve Tsui, J.S.L. (2003). Discretionary Accounting Accruals, Managers' Incentives, and Audit Fees. *Contemporary Accounting Research*, 20(3), 441-464.

Gumanti, T.A., Nastiti, A.S., Utami, E.S., Manik, E. (2015). Audit Quality and Earnings Management In Indonesian Initial Public Offerings. *Mediterranean Journal of Social Sciences MCSER Publishing*, Rome-Italy, 6(5), 223-229.

Gunny, K.A. (2010). The Relation Between Earnings Management Using Real Activities Manipulation and Future Performance: Evidence from Meeting Earnings Benchmarks. *Contemporary Accounting Research*, 27(3), 855-888.

Gücenme, Ü. (2004). *Muhasebe Denetimi*. (1.Baskı). İstanbul: Aktüel Yayıncılık.

Güçlü, F. (2013). *Muhasebe Denetimi*. (4.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Güçlü, F.C. (2009). UFRS Mali Tablo Düzenleme İlkelerine Göre Tespit Edilen Kar Rakamı Üzerinden Düzenlenen Kar Dağıtım Tablosu. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 59(2), 263-305.

Gündoğdu, A. (2016). *Finansal Piyasalar ve Kurumlar*.(1.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Gürbüz, H. (1995). *Muhasebe Denetimi.* (4.Baskı). Eskişehir: Bilim Teknik Yayınevi.

Güredin, E. (2010). *Denetim* ve *Güvence Hizmetleri*. (13.Baskı). İstanbul: Türkmen Kitapevi.

Güvercin, A. ve Demir, Y. (2015). Kazanç Açıklamalarının Şirket Değeri Üzerindeki Etkileri: Bist 100 Üzerine Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 20(2), 267-285.

Habbash, M. (2010). Earnings Management, Audit Committee Effectiveness And The Role Of Blockholders Ownership: Evidence From UK Large Firms. *Journal of Risk and Governance*, 2(2), 77-103.

Habbash, M. (2017). Audit Quality and Earnings Management in Less Developed Economies: The Case of Saudi Arabia. *Journal of Management & Governance*, 21(2), 351-373.

Haftacı, V. (2014). *Muhasebe Denetimi*. (3.Baskı). Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Halis, M. (2013). *Toplam Kalite Yönetimi*. (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Hamzaçebi, C. ve Kutay, F. (2001). Kalite Maliyetlerine Genel Bir Bakış: Taguchi Kayıp Fonksiyonu. *Pamukkale Üniversitesi Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 2(7), 287-293.

Hashemi, S.A. ve Rabiee, H. (2011). The Role of Corporate Governance in Real Earnings Management: Evidence From Iran. *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Busıness*, 3(6), 848-857.

Hatunoğlu, Z., Koca, N. ve Kıllı, M. (2012). İç Kontrolün Muhasebe Sistemindeki Hata ve Hilelerin Önlenmesindeki Rolü Üzerine Bir Alan Çalışması. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(9), 169-189.

Hay, D.C., Knechel, W.R. ve Wong,N. (2006). Audit Fees: A Meta-analysis of The Effect of Supply and Demand Attribute. *Contemporary Accounting Research*, 23(1), 141-191.

Hayn, C. (1995). The Information Content of Losses. *Journal of Accounting and Economics*, 20(2), 125-153.

Healy, P.M. (1985). The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7(1985), 85-107.

Healy, P.M. ve Palepu, K.G. (1990). Effectiveness of Accounting Based Dividend Covenants. *Journal of Accounting and Economics*, 12, 97 – 123.

Healy, P.M. ve Wahlen, J.M. (1999). A Review of The Earnings Management Literature and İts İmplications for Standard Setting. *Accounting Horizons*, 13(4), 365-383.

Hegazy, M., Al-Sabagh, A. ve Hamdy, R. (2015). The Effect of Audit Firm Specialization on Earnings Management and Quality of Audit Work. *Journal of Accounting and Finance*, 15(4), 143-164.

Holthausen, R.W. ve LeftWich, R.W. (1983). The Economic Consequences of Accounting Choice: Implications of Costly Contracting and Monitoring. *Journal of Accounting and Economics*, 5, 207-218.

Holthausen, R.W., Larcker, D. F. Ve Sloan, R.G. (1995). Annual Bonus Schemes and the Manipulation of Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 19, 29 – 74.

Houqe, M.N., Ahmed, K. ve Zijl, T. (2017). Audit Quality, Earnings Management, and Cost of Equity Capital: Evidence from India. *International Journal of Auditing*, 21(2), 177-189.

Hribar, P. ve Collins, D.W. (2002). Errors in Estimating Accruals: Implications for Empirical Research. *Journal of Accounting Research*, 40(1), 105-134.

Husnin, A.I., Nawawi, A. ve Salin, A.S.A.P. (2016). Corporate Governance and Auditor Quality – Malaysian Evidence. *Asian Review of Accounting*, 24(2), 202-230.

International Auditing and Assurance Standards Board [IAASB]. (2015). Handbook of International Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services Pronouncements, New York, United States. Erişim Tarihi: 27 Ekim 2017, https://www.ifac.org/system/files/publications/files/IAASB-2015-Handbook-Volume-1_0.pdf.

İbiş, C. ve Çatıkkaş, Ö.(2012) İşletmelerde İç Kontrol Sistemine Genel Bakış. *Sayıştay Dergisi*, TC Sayıştay Başkanlığı Yayın Organı, 85, 95-121, Erişim Tarihi: 5 Haziran 2017, https://www.sayistay.gov.tr/tr/Upload/95906369/files/dergi/pdf/der85m5.pdf.

İstanbul Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası [İSMMO], (2009). Erişim Tarihi: 10 Ocak 2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/yayinlar/kitaplar/130/2%20denetim%20turleri.pdf.

Jahmani, Y. ve Niranjan, S. (2015). Earnings Management, Weak Internal Controls, And Firm Size. *Accounting & Taxation*, 7(2), 51-64.

Jensen, M.C. ve Meckling, W.H. (1976). Theory of The Firm: Managerial Behavior, Agency Cost, and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305-360.

Jeong, S.W. ve Rho, J. (2004),Big Six Auditors and Audit Quality: the Korean Evidence. *The International Journal of Accounting*, 39, 175– 196.

Jiraporn, P., Miller, G.A., Yoon, S.S., Kim, Y.S. (2008). Is Earnings Management Opportunistic or Beneficial? An Agency Theory Perspective. *International Review of Financial Analysis*, 17, 622-634.

Jones, J.J. (1991). Earnings Management During Import Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.

Joosten, C. (2012). *Real Earnings Management and Accrual-Based Earnings Management as Substitutes*. Unpublished Master Thesis. Tilburg: Tilburg University.

Jun, J. (2012). *Internal Control Weaknesses, Corporate Governance and The Informativeness of Earnings*. Unpublished Phd Dissertation. The Hong Kong Polytechnic University.

Kamu Gözetimi Kurumu [KGK]. (2017). Erişim Tarihi: 13 Ocak 2017, http://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TDS/Bilgi_Notu.pdf.

Kamu Gözetimi Kurumu [KGK]. (2017). Erişim Tarihi: 13 Ocak 2017, http://www.kgk.gov.tr/DynamicContentDetail/5167/Bag%CC%86%C4%B1ms%C4%B1z-Denetim-Standartlar%C4%B1.

Kamu İç Denetim Genel Tebliği. (2013). T.C. Resmi Gazete, 28623, 19 Nisan 2013.

Kanagaretnam, K., Lim, C.Y. ve Lobo, G.J. (2010). Auditor Reputation and Earnings Management: International Evidence From The Banking Industry. *Journal of Banking & Finance*, 34, 2318–2327.

Kane, G.D., Velury, U. (2002). The Role of Institutional Ownership in The Market for Auditing Services: An Empirical Investigation. *Journal of Business Research*, 57 (2004), 976–983.

Kaplan, R.S. (1985). Evidence on The Effect of Bonus Schemes on Accounting Procedure and Accrual Decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7(1-3), 109-113.

Karaatlı, S., Senal, S. ve Öztürk, M.S. (2014). Denetim Planlaması Aşamasında Analitik İnceleme Tekniği Olarak Yapay Sinir Ağları Kullanımı: Bir Firma Uygulaması. *Ege Akademik Bakış*, 4(14), 637-648.

Karacaer, S. ve Özek, P. (2010). Denetim Firmasının Büyüklüğü ve Kâr Yönetimi İlişkisi: İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 48, 60-74.

Karadeniz, E. ve İskenderoğlu, Ö. (2011). İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda İşlem Gören Turizm İşletmelerinin Aktif Kârlılığını Etkileyen Değişkenlerin Analizi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 1(22), 65-75.

Karamanou, I. ve Vafeas, N. (2005). The Association between Corporate Boards, Audit Committees, and Management Earnings Forecasts: An Empirical Analysis. *Journal of Accounting Research*, 43(3), 453-486.

Karanfiloğlu, Y. (1999). Muhasebe Denetimi Kavram İlke ve Yöntemleri. *Sayıştay Dergisi*, (35), 28-37.

Karavardar, A. (2015). Denetçi Bağımsızlık Riskinin Belirlenmesinde Kanaat Fonksiyon Yaklaşımının Kullanımı: Bir Uygulama. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 3(33), 75-98.

Karcıoğlu, R. ve Yanık, R. (2010). Uluslar Arası İç Denetim Standartları ve Türkiye'nin İlk 500 Büyük Sanayi Kuruluşunda Bir Uygulama. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 24(4), 229-241.

Kardeş, S. (1996). *Denetim Etkinliğinin Arttırılmasında Analitik İnceleme Prosedürlerinin Kullanımı ve Türkiye'deki Denetim Firmalarına Yönelik Bir Araştırma.* (1.Baskı). Ankara: Pelin Ofset.

Karuna, C., Subramanyam, K.R. ve Tian, F. (2015). Competition and Earnings Management. *Working Paper.* Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2017, https://www.uts.edu.au/sites/default/files/Christo%20Karuna_2016%20Summer%20Conference.pdf.

Kasznik, R. (1999). On the Association between Voluntary Disclosure and Earnings Management. *Journal of Accounting Research*, 37(1), 57-81.

Kaval, H. (2008). *Muhasebe Denetimi*. (3.Baskı). Ankara: Gazi Kitabevi.

Kavut, L. (2002). Ulusal ve Uluslararası Bağımsız Denetim Firmalarında Çalışan Denetçilerin Bağımsız Denetim Hizmetinin Kalitesine İlişkin Tutumları. *Yönetim Dergisi*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayın Organı. Sayı: 41, Yıl:13, 7-21. Erişim Tarihi: 12 Kasım 2016, http://isletmeiktisadi.istanbul.edu.tr/wp-content/uploads/2013/04/Yonetim-41-2002-1.pdf.

Kepekçi, C. (2004). Bağımsız Denetim. (5.Baskı). İstanbul: Avcıol Basım Yayın.

KGK, Analitik Prosedürler (BDS 520) Hakkında Tebliğ. (2014). T.C. Resmi Gazete, 28877, 9 Ocak 2014.

KGK, Bağımsız Denetim Kanıtları (BDS 500) Hakkında Tebliğ. (2013). T.C. Resmi Gazete, 28867, 30 Aralık 2013.

Khalil, M. ve Ozkan, A. (2016). Board Independence, Audit Quality and Earnings Management: Evidence from Egypt. *Journal of Emerging Market Finance*, 15(1), 84-118.

Khurana, I.K. ve Raman, K.K. (2004). Are Big Four Audits in Asean Countries of Higher Quality Than Non-Big Four Audits? *Asia Pacific Journal of Accounting and Economics*, 11 (2), 139–165.

Kim, J.R., Chung, R. ve Firth, M. (2003). Auditor Conservatism, Asymmetric Monitoring and Earnings Management. *Contemporary Accounting Research*, 20(2), 323-359.

Kitiwong, W. (2014). *Earnings Management and Audit Quality: Evidence from Southeast Asia*. Unpublished Phd Thesis. York University.

Klein, A. (2002). Audit Committee, Board of Director Characteristics, and Earnings Management. *Journal of Accounting and Economics*, 33(2002), 375-400.

Knechel,W.R., Krishnan, G.V., Pevzner, M., ShefchıK, L., Velury,U. (2013). Audit Quality: Insights from the Academic Literature. *Auditing: Journal of Practice & Theory*, 32(1), 1-66.

Koçberber, S. (2008). Dünyada ve Türkiye'de Denetim Etiği. *Sayıştay Dergisi*, 68, 65-89.

Koh, P.S. (2003). On The Association Between İnstitutional Ownership and Aggressive Corporate Earnings Management In Australia. *The British Accounting Review*, 35, 105-128.

Korkmaz, Ö. ve Karaca, S.S. (2014). Üretim İşletmelerinde Firma Karlılığının Finansal Belirleyicileri ve BİST İmalat Sanayi Uygulaması. *Ege Akademik Bakış*, 1(14), 21-29.

Kothari, S. P., Leone, A. J. ve Wasley, C. E. (2005). Performance Matched Discretionary Accrual Measures. *Journal of Accounting and Economics*, 39(1), 163-197.

Kömür, S. (2015). *Bağımsız Denetime Tabi Olan Anonim Şirketlerde Finansal Tabloların Denetim Uygulaması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Gelişim Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kramer, S.T., Georgakopoulos, G., Sotiropoulo, I., Vasileiou, K.Z. (2011). Audit Firm Rotation, Audit Firm Tenure and Earnings Conservatism. *International Journal of Business and Management*, 6(8), 44-57.

Krishnan, G.V. (2003a). Audit Quality and The Pricing of Discretionary Accruals. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 22(1), 109-126.

Krishnan, G.V. (2003b). Does Big 6 Auditor Industry Expertise Constrain Earnings Management? *Accounting Horizons*. Supplement, 1-16.

Kuang, C. (2007). *Audit Committee Characteristics and Earnings Management in New Zealand.* Unpublished Master Thesis. New Zealand: Auckland University of Technology.

Kurşunel, F., Büyükşalvarcı, A. ve Alkan, A. T. (2005). İşletmelerde Kazanç Yönetimi Uyulamalarının Arka Planı. *Selçuk Üniversitesi Akşehir Meslek Yüksek Okulu Sosyal Bilimler Dergisi*, 171-187.

Kusnadi, Y., Leong, K.S., Suwardy, T., Wang, J. (2015). Audit Committees and Financial Reporting Quality in Singapore. *Journal of Business Ethics, Forthcoming Singapore Management University School of Accountancy Research Paper Series*, 3(2), 2015-2029.

Küçük, O. (2013). *Toplam Kalite Yönetimi*. (2.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Küçüksözen, C. (2004). *Finansal Bilgi Manipülasyonu: Nedenleri, Yöntemleri, Amaçları, Teknikleri, Sonuçları ve İmkb Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: AÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Küçüksözen, C. ve Küçükkocaoğlu, G. (2005). Finansal Bilgi Manipülasyonu: İmkb Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017,

https://www.researchgate.net/publication/313898399_FINANSAL_BILGI_MANIPULASYONU_IMKB_SIRKETLERI_UZERINE_AMPIRIK_BIR_CALISMA.

Kütük, İ. (2008). *Kamu ve Bağımsız Muhasebe Denetiminde Kanıt Toplama Teknikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Edirne: TÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Lakhal, N. (2015). Corporate Disclosure, Ownership Structure and Earnings Management: The Case of French-Listed Firms. *The Journal of Applied Business Research*, 31(4), 1493-1504.

Li, J. ve J.W. (2005). The Relation Between Earnings Management and Audit Quality. *Journal of Accounting and Finance Research*, 12(1), 1-11.

Lin, J.W. ve Hwang, M.I. (2010). Audit Quality, Corporate Governance, and Earnings Management: A Meta-Analysis. *International Journal of Auditing*, 14, 57-77.

Louis, H. (2004). Earnings Management and The Market Performance of Acquiring Firms. *Journal of Financial Economics*, 74, 121-148.

Louwers, T.J., Ramsay, R.J., Sinason, D.H., Strawser, J.R. (2005). *Auditing and Assurance Services*, New York: The McDraw – Hill Companies Inc.

Maijoor, S. (2000). The Internal Control Explosion. *International Journal of Auditing*, 4(1), 101-109.

Maijoor, S.J. ve Vanstraelen, A. (2006). Earnings Management Within Europe: The Effects of Member State Audit Environment, Audit Firm Quality and İnternational Capital Markets. *Accounting and Business Research*, 36(1), 33-52.

Marquardt, C.A. ve Wiedman, C.I. (2004). How Are Earnings Managed? An Examination of Specific Accruals. *Contemporary Accounting Research*, 21(2), 461-491.

Martinez, A.L. ve Moraes, A. (2017). Relationship Between Auditors' Fees And Earnings Management. *Revista de Administração de Empresas*, 57(2), Erişim Tarihi: 9 Kasım 2017, http://www.scielo.br/scielo.php?pid=S0034-75902017000200148&script=sci_arttext.

Martinez, A.L. ve Reis, G.M.R. (2010). Audit Firm Rotation and Earnings Management in Brazil. *Working Paper*, Erişim Tarihi: 24 Ağustos 2017, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1640260.

Masihi, M. (2013). A Study on Relationship Between Audit Quality and Earnings Management in Iranian Banking İndustry. *Management Science Letters*, 3, 2971–2976.

McDaniel, L., Martin, R. D. ve Maines, L. A. (2002). Evaluating Financial Reporting Quality: The Effects of Financial Expertise vs. Financial Literacy. *The Accounting Review*, 77, 139-167.

McKee, T.E. (2005). *Earnings Management: An Executive Perspective*. United States of America: Texere, an imprint of Thomson / South - Western, a part of The Thomson Corporation.

McNichols, M. ve Wilson G.P. (1988). Evidence of Earnings Management From the Provision for Bad Debts. *Journal of Accounting Research*, 26, 1-31.

McNichols, M.F. (2000). Research Design Issues in Earnings Management Studies. *Journal of Accounting and Public Policy*, 19, 313-345.

Memiş, M.Ü. (2008). Etkin ve Başarılı Bir İç Denetim İçin Gerekli Koşullar. *Mali Çözüm Dergis*i, (85), 75-92.

Memiş, M.Ü. ve Çetenak, E.H. (2012). Kurumsal Yönetimin Kazanç Yönetimi Uygulamaları Üzerine Etkisi: İmkb'de İşlem Gören Şirketler Üzerine Uygulama. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(21), 205-224.

Memiş, M.Ü., Çetenak, E.H. (2012). Earnings Management, Audit Quality and Legal Environment: *An International Comparison. International Journal of Economics and Financial Issues*, 2(4), 460-469.

Mitra, S., Hossain, M. ve Deis, D.R. (2007). The Empirical Relationship Between Ownership Characteristics and Audit Fees. *Review of Quantitative Finance and Accounting*, 28(2007), 257-285.

Mollik, A.T., Mir, M., McIver, R., Bepari, M.K. (2013). Effects of Audit Quality on Earnings Management during the Global Financial Crisis: *An Empirical Analysis of Australian Companies. Proceedings of 9th Asian Business Research Conference* 20-21 December, 2013, BIAM Foundation, Dhaka, Bangladesh.

Moradi, M., Salehi, M. ve Shirdel, J. (2011). An Investigation of The Relationship Between Audit Firm Size and Earning Management in Quoted Companies in Tehran Stock Exchange. *African Journal of Business Management*, 5(8), 3345-3353.

Mulford, C.W. ve Comiskey, E.E. (2002). *The Financial Numbers Game, Detecting Creative Accounting Practices*. United States of America: John Wiley & Sons, Inc.

Murphy, K.J. ve Zimmerman, J.L. (1993). Financial Performance Surrounding CEO Turnover. *Journal of Accounting and Economics*, 16, 273-315.

Muzatko, S. ve Teclezion, M. (2016). The Relationship Between Audit Fees and Earnings Quality of Financial Institutions. *Journal of Accounting and Finance*, 16(5), 20-31.

Myers, J.N., Myers, L. A. ve Skinner, D.J. (2006). Earnings Momentum and Earnings Management. *Journal Of Accounting, Auditing and Finance*, 22, 249-284.

Namazi, M., Bayazidi, A. ve Jabbarzadeh, K.S. (2011). Determining The Relationship Between Auditing Quality And Earnings Management For

Listed Companies In The Tehran Securıiy Exchange. *Accounting Research*, 3(9), 4-21.

Nawaiseh, M.E. (2016). Can Earnings Management be Influenced by Audit Quality? *International Journal of Finance and Accounting*, 5(4), 209-219.

Nazari, H.M. ve Razi, N. (2016). The Relationship between Audit Quality and Earnings Management in Listed Companies of Tehran Stock Exchange, Iran. *Journal of Accounting, Financial and Economic Sciences*, 2(4), 277-283.

Nelson, M.W., Elliot, J.A. ve Tarpley, R.L. (2002). Evidence from Auditors About Managers' and Auditors' Earnings Management Decisions. *The Accounting Review*, 77, 175-202.

Nicolaescu, E. (2014). The Effect of Audit Firm Rotation on Earnings Quality*?*. *Economics, Management and Financial Market*, 9(1), 148-153. Erişim tarihi: 24 Ağustos 2017, https://www.questia.com/library/journal/1P3-3289824551/the-effects-of-audit-firm-rotation-on-earnings-quality.

Niri, N.N., Moeinaddin, M. ve Heyrani, F. (2014). An Investigation of the Relationship between Type of Ownership, Audit Quality and Earnings Management of Listed Companies in Tehran Stock Exchange. Interdisciplinary. *Journal of Contemporary Research in Business*, 5(11), 202-210.

O'Sullivan, N. (2000). The Impact of Board Composition and Ownership on Audit Quality: Evidence from Large UK Companies. *The British Accounting Review*, 32(4), 397-414.

Ocak, M. (2013). *Kurumsal Yönetişim Bileşenlerinin Tahakkuk ve İşlem Esaslı Kar Yönetimi Üzerine Etkileri ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Ocak, M. (2016). Kâr Yönetimi, Bağımsız Denetim Görüşü ve Denetim Firması Değişimi Arasındaki İlişkiler: Borsa İstanbul İmalat Sektörüne Yönelik Bir Araştırma. *Business and Economics Research Journal*, 7(3), 89-110.

Okolie, A.O. (2014). Auditor Tenure, Audıtor Independence And Accrual – Based Earnings Management of Quoted Companies In Nigeria. *European Journal of Accounting Auditing and Finance Research,* 2(2), 63-90.

Oktay, S. (2013). Bağımsız Denetim Etkinliğinin Artırılmasında, Denetim Hizmetinde Kalite ve Kalite Kontrol: ABD Düzenlemeleri. *Maliye Finans Yazıları Dergisi*, Türkiye Finans Yöneticileri Vakfı Yayın Organı. Altı Aylık Dergi, Sayı: 100, Yıl: 27, 42-94. Erişim Tarihi: 5 Nisan 2017, http://www.dergipark.gov.tr/download/article-file/150699.

Önder, Ş. (2012). *İşletmelerin Kar Yönetimi Uygulamalarında Kurumsal Yönetim Yapılarının Etkisi: İmkb Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Kütahya: DPÜ. Soysal Bilimler Enstitüsü.

Önder, Ş. ve Ağca, A. (2013). Toplam Tahakkuk Modelleri ile Türkiye'de Kar Yönetiminin Ölçülmesi: İmkb'de Yer Alan İşletmeler Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi EYİ 2013 Özel Sayısı*, 35-48.

Özcan, M. (2007). *Kar Yönetimi Uygulamalarına İlişkin Etik Yargı Farklılıkları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gebze: Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özyurt, A. (2010). *Bağımsız Denetim Kalitesini Etkileyen Etmenlerden Bağımsız Denetçi Özelliklerinin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: HÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Özyürek, H. (2012). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları Açısından Bağımsız Denetimin Önemi. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 95-105.

Palmrose, Z.V. (1986). Audit Fees and Auditor Size: Further Evidence. *Journal of Accounting Research*, 24(1), 97-110.

Palmrose, Z.V. (1988). An Analysis of Auditor Litigation and Audit Service Quality. *The Accounting Review*, 63(1), 55-73.

Payne, J.L. ve Robb, S.W. G.(2000). Earnings Management: The Effect of ExAnte Earnings Expectations. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 15, 371-392.

Perry, S. ve Williams, T. (1994). Earnings Management Preceding Management Buyout Offers. *Journal of Accounting and Economics*, 18, 157 –179.

Petroni, K.R. (1992) Optimistic Reporting in the Property Casualty Insurance Industry. *Journal of Accounting and Economics*, 15(14), 485 - 508.

Piot, C., Janin, R. (2005). Audit Quality and Earnings Management in France. Erişim Tarihi: 23 Mayıs 2017, http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.830484.

Piyawiboon, C. (2015). Audit Quality, Effectiveness of Board Audit Committee and Earning Quality. *Review of Integrative Business & Economics*, 4(2), 366-377.

Pop, A. ve Iosivan, O.R. (2008). The Pricing Of Audit Services: Evidence From Romania. *Annales Universitatis Apulensis Series Oeconomica*, 1, 10-21.

Porter, M. (1992). Capital Choices: Changing The Way America Invests in Industry. *Journal of Applied Corporate Finance*, 5(2), 4–16.

Pouraghajan, A., Tabari, N.A.Y., Emamgholipour, M. Mansourinia, E. (2013). The Effect of Audit Quality on Earnings Management: Evidence from Iran. *International Journal of Basic Sciences & Applied Research*, 2(4), 399-404.

Rad, S.E.M., Salehi, H. ve Pour, H.V. (2016). The Impact of Audit Quality and Ownership Structure on Earnings Management of Listed Firms on Tehran Stock Exchange. *International Business Management*, 10 (10), 1827-1832.

Rahmina, L.Y. ve Agoes, S. (2014). Influence of Auditor İndependence, Audit Tenure, and Audit Fee on Audit Quality of Members of Capital Market Accountant Forum in Indonesia. *Social and Behavioral Sciences*, 164, 324-331.

Rajhi, M.T. ve Azibi, J. (2008). Auditor's Choice and Earning Management after Enron Scandals: Empirical Approach in French Context. *2008 EABR & TLC Conferences Proceedings*, Rothenburg, Germany.

Rangan, S. (1998). Earnings Management and The Performance of Seasoned Equity Offerings. *Journal of Financial Economics*, 50(1), 101-122.

Rani, P., Hussain, F.F. ve Chand, P.V. (2013). Managerial Incentives for Earnings Management Among Listed Firms: Evidence From Fiji. *Global Journal of Business Research*, 7(1), 21-31.

Resmi Gazete (2011). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu. Erişim Tarihi: 18 Aralık 2016. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2011/02/20110214-1-1.htm.

Resmi Gazete. (2013). Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkında Değişiklik Yapılmasına Dair Tebliğ (Seri: X, No:22). Erişim Tarihi: 12 Aralık 2016. http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/06/20130628-17.htm.

Ronen, J. ve Yaari, V.(2008). *Earnings Management: Emerging Insights in Theory, Practice, and Research.* New York: Springter, 98.

Roychowdhury, S. (2006). Earnings Management Through Real Activities Manipulation. *Journal of Accounting and Economics*, 42, 335–370.

Rusmin, R. (2010). Auditor Quality and Earnings Management: Singaporean Evidence. *Managerial Auditing Journal*, 25(7), 618-638.

Sağmanlı, M. ve Cömert, E. (2010). Denetçi Olarak Atanabilme Kriterleri ve Bu Konudaki Türk Ticaret Kanunu Tasarısı Hükümlerinin Alman Ticaret Kanunu ile Karşılaştırılması. *Mali Çözüm Dergisi*, (98), 41-70.

Salah, A. (2010). *Earnings Management in The Years Following The Integrated Corporate Income Tax Wıthın Dutch Housing Associations*. Unpublished Master Thesis. Erasmus University Rotterdam.

Saleh, N.M. ve Ismail, A.H. (2010).The Role Of Audit Quality And Corporate Governance in Mitigating Earnings Management For Malaysian Ipo Companies. Erişim Tarihi: 09 Haziran 2017, http://www.academia.edu/3145481.

Salleh, N.M.Z. ve Haat, M.H.C. (2014). Audit Committee and Earnings Management: Pre and Post MCCG. *International Review of Management and Business Research,* 3(1), 307-318.

Sayar, A.R.Z. ve Karataş, M. (2016). Şeffaflığın Sağlanmasında ve Denetimin Kalitesinin Artırılmasında Kamu Gözetiminin Rolü: Avrupa Birliği Düzenlemeleri ve Üye Ülkelerin Uygulamaları. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 18, 231-264.

Sayın, H.C. (2010). *Değer Hisse Senetleri ve Büyüme Hisse Senetlerinin Yapısal Özellikleri ve Tahakkuk Uygulamaları Açısından Farklılıkları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: HÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Schelleman, C. ve Knechel, W. (2010). Short-Term Accruals and The Pricing and Production of Audit Services. *Auditing: A Journal of Practice & Theory*, 29(1), 221-250.

Schipper, K. (1989). Commentary on Earnings Management. *Accounting Horizons*, 3(4), 91-102.

Scholes, M.S., Wilson, G.P. ve Wolfson, M.A. (1990). Tax Planning, Regulatory Capital Planning, and Financial Reporting Strategy for Commercial Banks. *The Review of Financial Studies*, 3(4), 625-650.

SEC (1999), US Securities and Exchange Commission, 1999 Annual Report, Washington.

Selimoğlu, S.K. ve Ş.Uzay (Ed). (2014). *Muhasebe Denetimi*. Ankara: Gazi Kitabevi.

Sermaye Piyasası Kurulu [SPK], (2009). Erişim Tarihi: 3 Şubat 2017, http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/534.

Sever Malıš, S. ve Brozovıć, M. (2016). Audit Firm Tenure and Audit Quality: Case of Listed Companies in Croatia. *An Enterprise Odyssey. International Conference Proceedings; Zagreb*, Zagreb: University of Zagreb, Faculty of Economics and Business. 628-637.

Shleifer, A. ve Vishny, R.W. (1986). Large Shareholders and Corporate Control. *Journal of Political Economy*, 94 (3), 461-488.

Simunic, D.A. (1980). The Pricing of Audit Services: Theory and Evidence. *Journal of Accounting Research*, 18(1), 161-190.

Simunic, D.A. ve Stein, M. (1987). Product Differentiation in Auditing: A Study of Auditor Choice in the Market for Unseasoned New Issues. *Research Monograph 13*, Canadian Certified General Accountants' Research Foundation, Vacouver.

Sipahi, B. (2001). *Muhasebe Denetiminde Kullanılan Kanıt Toplama Teknikleri ve Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul :MÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Slaheddine, T. (2015). Relationship between Earnings Quality and External Audit Quality. *Arabian Journal of Business and Management Review*, 5(2), 1-7.

Soliman, M.M. ve Elsalam, M.A. (2012). Corporate Governance Practices and Audit Quality: An Empirical Study of the Listed Companies in Egypt. *International Scholarly and Scientific Research & Innovation*, 6(11), 3101-3106.

Soliman, M.M. ve Ragab, A.A. (2014). Audit Committee Effectiveness, Audit Quality and Earnings Management: An Empirical Study of the Listed Companies in Egypt. *Research Journal of Finance and Accounting*, Vol.5, No.2, 155-166.

Solomon, I., Shields, M.D. ve Whittington, O.R. (1999). What Do İndustry-Specialist Auditors Know? *Journal of Accounting Research,* 37, 191-208.

SPK, Seri: X, No.22 "Sermaye Piyasasında Bağımsız Denetim Standartları Hakkımda Tebliğ", Resmi Gazete, Tarih: 12.06.2006, Sayı:26196.

Süer, A.Z. (2003). Profesyonel Muhasebe Mesleğinde Enron Skandalı ve Sonrası Gelişmeler. Erişim Tarihi: 22 Temmuz 2017, http://archive.ismmmo.org.tr/docs/sempozyum/06Sempozyum/.../AycaZeynepSuer.pdf.

Sweeney, A.P. (1994). Debt-Covenant Violations and Managers' Accounting Responses. *Journal of Accounting and Economics,* 17, 281-308.

Şenyiğit, Y.B. ve Zeytinoğlu, E. (2014). Zorunlu Denetçi Rotasyonunun Denetim Kalitesi Üzerindeki Etkileri: Literatür Araştırması. *İ. Ü. İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yönetim Dergisi*, İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme İktisadı Enstitüsü Yayın Organı, Sayı: 77, Yıl: 25, 79-98.

Şirin, M. (2012). Uluslararası Denetim Standartları Çerçevesinde Denetim Kanıtları, Kanıt Toplama Teknikleri, ve İstatistiki Örnekleme Teknikleri, *Hazine Kontrolörleri Yayını*, Erişim Tarihi: 7 Ekim 2016, www.hazine.org.tr/tr/images/uluslararasi%20denetm%20standartlari.pdf.

Taktak, N.B. ve Mbarki, I. (2014). Board Characteristics, External Auditing Quality and Earnings Management Evidence From The Tunisian Banks. *Journal of Accounting in Emerging Economies,* Vol. 4, No. 1, 79-96.

Tan, H.C. ve Jamal, K. (2006). Effect of Accounting Discretion on Ability of Managers to Smooth Earnings. *Journal of Accounting and Public Policy,* 25(5), 554-573.

Tendeloo, B.V. ve Vanstraelen, A. (2008). Earnings Management and Audit Quality in Europe: Evidence from the Private Client Segment Market. *European Accounting Review,* Vol. 17, No. 3, 447–469.

Teoh, S.H. ve Wong, T.J. (1993). Perceived Auditor Quality and the Earnings Response Coefficient. *The Accounting Review*, Vol. 68, No. 2, 346-366.

Teoh, S.H., Welch, I. ve Wong, T.J. (1998a). Earnings Management and The Long-Run Market Performance of Initial Public Offerings", *The Journal of Finance*, 53(6), 1935–1974.

Teoh, S.H., Welch, I. ve Wong, T.J. (1998b). Earnings Management and The Underperformance of Seasoned Equity Offerings", *Journal of Financial Economics*, 50, 63-99.

Teoh, S.H., Wong, T.J. ve Rao, G.R. (1998). Are Accruals during Initial Public Offerings Opportunistic?. *Review of Accounting Studies*, 3, 175-208.

Terzi, S., Kıymetli Şen, İ. ve Solak, B. (2014). Kurumsal Yönetim Uygulamalarının Denetim Kalitesine Etkisi: Borsa İstanbul'da Ampirik Bir Araştırma. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 23(10), 191-206.

Titman, S. ve Trueman, B. (1986). Information Quality and The Valuation of New Issues. *Journal of Accounting and Economics*, 8(2), 159-172.

Toroslu, M.V. (2007). Denetim Kanıtları ve Kanıt Toplama Teknikleri. *Lebib Yalkın Mevzuat Dergisi*, 45, 195-203.

Türedi, H. (2007). *Denetim.* Trabzon: Celepler Matbaacılık.

Türker, M., Pekdemir, R., Selvi, Y., Yılmaz, F. (2003). Sınırlı Uygunluk Denetimi. Türmob Yayınları- 198, Seri No: 2003 – 1, 1-116. Erişim Tarihi: 28 Eylül 2017, http://www.turmob.org.tr/TurmobWeb/EKutuphane/EKIcerikDetay.aspx?enc=lEkNSf+wNjI0qLlGI6035dK0h/T2QSqPtZ71+2Gc74Ckg7ea2FSe9/jreP2OMc9xZsjemi39x5U=

Türkiye Muhasebe Uzmanları Derneği [TMUD]. (2013). Erişim Tarihi: 12 Ocak 2017, http://www.tmud.org.tr/files/etik%20kur%20el%20kit.%202013.pdf.

Uzay, Ş. (2004). Türkiye'de Denetçi Bağımsızlığı. *I. Uluslararası Muhasebe Konferansı: Yakınsama Yolunda,* 3-5 Kasım 2004, MÖDAV Yayınları, İstanbul, 435-485.

Uzay, Ş. (2009). Denetimde Kalite. Konya SMMMO, *I. Uluslararası Denetim Standartları Konferansı*, 14-17 Mayıs.

Vasilescu, C. (2014). *Earnings Management in Acquired Companies*. Unpublished Phd Dissertation. The University of Leeds.

Wang, D. (2006). Founding Family Ownership and Earnings Quality. *Journal of Accounting Research.* 44(3), 619-656.

Wang, X., Gao, J., Shang, C., Lu, Q. (2016). Ownership Structure, Internal Control and Real Activity Earnings Management. Erişim Tarihi: 3 Temmuz 2017, http://ieeexplore.ieee.org/stamp/stamp.jsp?arnumber=7504025.

Warfield, T.D., Wild, J.J. ve Wild, K.L. (1995). Managerial Ownership, Accounting Choices, and İnformativeness of Earnings. *Journal of Accounting and Economics*, 20, 61-91.

Watts, R.L. ve Zimmerman, J.L. (1978). Towards a Positive Theory of the Determination of Accounting Standards. *The Accounting Review*, 53(1), 112-134.

Watts, R.L. ve Zimmerman, J.L. (1990). Positive Accounting Theory: A Ten Year Perspective. *The Accounting Review*, 65(1), 131-156.

Whittington, O.R. and K. Pany. (2001). *Principles on Auditing and Other Assurance Services*. Boston: Irwin McGraw-Hill.

Xu, R.Z., Taylor, G.K. ve Dugan, M.T. (2007). Review of Real Earnings Management Literature. *Journal of Accounting Literature*, 26, 195-228.

Yahyaoğlu, G. (1991). Bağımsız Dış Denetimin Yapısı ve İşlevi. *Maliye Yazıları: Maliye, İktisat, Hukuk*, 81-104.

Yang, C.Y., Lai, H.N. ve Tan, B.L. (2008). Managerial Ownership Structure and Earnings Management. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 6(1), 35-53.

Yaşar, A. (2011). *Bağımsız Dış Denetim Kalitesinin Kar Yönetimi Üzerine Etkisi: İmkb'de Kayıtlı İşletmeler Üzerine Bir Uygulama*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Adana: ÇÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yatkın, A. (2014). *Toplam Kalite Yönetimi*. (3.Baskı). Ankara: Nobel Yayınevi.

Yavaşoğlu, M. (2001). *Sermaye Piyasası Mevzuatında Bağımsız Denetim.* (1.Baskı). Ankara: Seçkin Kitabevi.

Yavuzaslan, S. ve Kalmış, H. (2016). İşletmelerin Kurumsal Yönetim Uygulamalarının Kâr Yönetimi Üzerindeki Etkisi ve Borsa İstanbul A.Ş. Şirketleri Üzerinde Bir Uygulama. *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 27(14), 353-384.

Yel, T. (2012). Kar Kalitesi ve Hisse Senedi Getirileri Arasındaki İlişkinin İmkb'de Test Edilmesi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(8), 119-136.

Yılancı, M., Yıldız, B. ve Kiracı, M. (2016). *Muhasebe Denetimi*. (2.Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık.

Yılgör, A.G. ve Yücel, E. (2012). İşletmelerin Sahiplik Yapısının İncelenmesi: Sahiplik ve Kontrol Ayrımı Konusunda Çıkarımlar. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 16(8), 41-58.

Yılmaz, S. (2015). *Uluslararası Denetim Standartlarına Göre Denetim Kanıtları Ve Kanıt Toplama Teknikleri.* Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İTÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

You, S., Tsai, Y. ve Lin, Y. (2003). Managerial Ownership, Audit Quality, and Earnings Management. *Asia Pacific Management Review*, 8(3), 409-438.

Yuan, R., Cheng, Y., Ye, K. (2016). Auditor Industry Specialization and Discretionary Accruals: The Role of Client Strategy. *The International Journal of Accounting*, 51 (2016), 217–239.

Yurdakul, H. (2014). *Kar Yönetimi ve Borsa İstanbul (Bist) Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Araştırma*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: GÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Zehri, F. ve Shabou, R. (2011). Audit Quality, Corporate Governance and Earnings Management in the Context of Tunisian Firms. *Journal of Administrative And Economics Science*, 1(1), 1-27.

Zgarni, I. ve Halioui, K. (2016). Audit Committee Effectiveness, Audit Quality and Earnings Management: A Meta-Analysis. *International Journal of Law and Management*, 58(2), 179-196.

Zgarni, I., Hlioui, K. ve Zehri, F. (2012). Audit Quality and Earnings Management in theTunisian Context. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 2(2), 17-33.

Zhang, H. (2002). Detecting Earnings Management—Evidence from Rounding-up in Reported EPS. *Working Paper*, Erişim Tarihi: 1 Ağustos 2017, http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.195.3558&rep=rep1&type=pdf.

Zhou, J. ve Elder, R. (2001). Audit Firm Size, Industry Specialization and Earnings Management by Initial Public Offering Firms. Erişim Tarihi: 21 Mayıs 2017, https://www.researchgate.net/publication/228307612.

Zhou, J. ve Elder, R.J. (2006). Audit Quality and Earnings Management by Seasoned Equity Offering Firms. *Asia-Pacific Journal of Accounting and Economics*, 11(2), 95-120.

Zuo, L. Ve Guan, X. (2014). The Association of Audit Firm Size and Industry Specialization on Earnings Management: Evidence in China. *The Macrotheme Review*, 3(7), 1-21.